

50869

శ్రీమద్భగవద్గీత

కల్పవృక్షము

యుద్ధ కాండము

విశ్వనాథ
సత్యనారాయణ

సర్వహక్కులు :
గ్రంథకర్త కుమారులవి

SRI VENKATESW PA
CENTRAL
RESEARCH

Acc No 50869

Date ..

TIRUPATI

అమవ ముద్రణ : 1992
ప్రతులు : 1000

PLACED ON THE SHELF

Date.....

ధర : రూ. 55/-.
లైబ్రరీ ప్రతి : రూ. 80/-

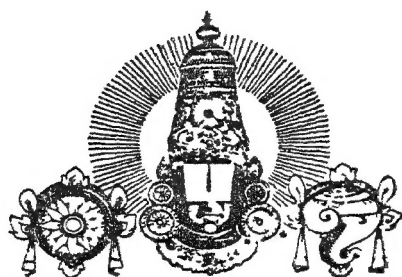
D.T.P., Printing
INDIA BLOCK MAKERS
VIJAYAWADA - 520 003

ప్రతులకు:

విశ్వనాథ పబ్లికేషన్స్

విశ్వనాథపురము,

మారుతీనగర్, విజయవాడ - 520 004

This Book is Published with the financial
assistance of

TIRUMALA TIRUPATI DEVASTHANAMS

under their Scheme aid to publish
religious books.

ఒక్కమాట

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు 1895 సెప్టెంబరు 10న (అనగా మన్మథ నామ సంవత్సర భాద్రపద బహుళ షష్ఠి) కృష్ణాజిల్లా నందమూరు గ్రామంలో జన్మించారు.

1976 అక్టోబరు 18న (అనగా నలనామ సంవత్సర అశ్వయుజ బహుళ దశమి) పరమపదించారు. పొలిత సగోత్రీకుడైన వీరి తండ్రి శోభనాద్రిగారు, తల్లి పార్వతమ్మగారు.

ఈ కల్పవృక్ష రచన 1932 ప్రాంతాలలో ప్రారంభింపబడింది. 1944లో నాటి ముక్త్యాల జమీందారుగారి ద్రవ్య సహాయంతో బాలకాండ ప్రథమ ముద్రణ అయింది. 1944 ప్రాంతాలలోనే అయోధ్యకాండ కూడా పూర్తయింది. దానిని కూడా ముక్త్యాల వారే ముద్రింపించారని వినికిడి. 1950 ప్రాంతాలలో అరణ్య, స్కంధకాండలు పూర్తి అయినాయి. వాటిని ఎలాగో అలాగ విశ్వనాథవారే ముద్రింపించుకో గలిగారు.

1950 నుంచి 1962 వరకు సుందర, యుద్ధకాండల రచన సాగింది. సుందరకాండ తొలిముద్రణ 1956. యుద్ధకాండ తొలిముద్రణ 1962 నవంబరు. ఇవికూడా విశ్వనాథవారు స్వయంగా ముద్రించినవే. 1970లో ఈ మహాకావ్యానికి భారతీయ జ్ఞానపీఠం వారి అక్షరూపాయల బహుమతి లభించింది.

1976లో అప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ జలగం వెంగళరావుగారు, సాహిత్యమంత్రి శ్రీ మండలి వెంకటకృష్ణారావుగార్ల కృషి వలన ఐదవ ముద్రణకు ప్రభుత్వ సహాయం కొంత లభించింది. అప్పడు విశ్వనాథవారు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ఆస్థాన కవి.

ఐదవ ముద్రణ ప్రతులు అయిపోయి చాలాకాలం అయింది. ఎంతో మంది సహృదయులు రామాయణ కల్పవృక్షం ప్రతులు కావాలి, కావాలి అని అడుగుతున్నప్పటికీ పెరుగుతున్న ధరలకి తట్టుకోలేక ఇంత పెద్ద కావ్యాన్ని ముద్రించటానికి పూనుకోలేక పోయాము.

మా నాయనగారైన విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారిచే “తొలుతటి జనుస్సు లందరి చెలిమికాదు”గా వర్ణింపబడిన (భ్రష్టయోగి-ఖండకావ్య సంపుటి- అంకిత పద్యాలు) శ్రీ జువ్వాడి గౌతమరావుగారు ఇంతలో మాకు అండగా నిలిచారు. మరి కొంతమంది సహృదయు పదాస్యులు ద్రవ్యసంపత్తి నందించారు. వారి సహాయ సంపత్తులతో ఈ ఆరవ ముద్రణను అంధ్రపాఠశాలోకం ముందుంచగలుగుతున్నాము. వారి పేర్లు గ్రంథముచివర ముద్రింపబడి ఉన్నవి. వారికి మేము సర్వదా కృతజ్ఞులము. వీరంతా కలిసి మాకు కల్పవృక్ష ముద్రణకు కావలసినదాని కంటే కొంత ఎక్కువే అందించారు. ఆ మిగిలినదానితో ఒక పద్యకావ్యసంపుటము, ఒక నవల కూడా అందించే ప్రయత్నం చేస్తున్నాము.

ఇది కంప్యూటర్ సాయంతో చేయబడిన ఆఫ్ సెట్ ముద్రణ. దీనిలో సాధ్యమైనంత వరకు ముద్రాస్థితిత్యాలు లేకుండానే జాగ్రత్తపడ్డాము. ఏవైనా కొన్ని ఉంటే వాటిని వచ్చే ముద్రణలో తప్పక సవరిస్తాము. పూర్వపు ముద్రణలలో లేని, ఈ ముద్రణలో ఉన్న విశేషం విషయసూచిక.

రామాయణ కల్పవృక్షంపై ఇంతవరకు దాదాపు అంధ్రప్రదేశ్ లోని అన్ని విశ్వవిద్యాలయాలలోను M Philలు Ph D.లు ఎన్నో జరిగాయి. ఇంకా అనేకం జరుగుతున్నాయి. వాటిలో కొన్ని ముద్రణ కూడా అయినాయి.

విశ్వనాథ పావనిశాస్త్రి

ఈ గ్రంథము ఆరవ ముద్రణకు ద్రవ్యసహాయము చేసిన దాతలు

శ్రీ కందుకూరి శివానందమూర్తిగారు, (భీమునిపట్నము) వారిశిష్యులు 15,000-00

* శ్రీ బి.వి.ఎన్.ఎస్. మణిగారు ముద్రాసు 18,000-00

కీ.శే. జవ్వాడి చొక్కారావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జవ్వాడి గోతమరావుగారు కరీంనగరము 12,000-00

శ్రీ జవ్వాడి రామేశ్వరరావుగారు కరీంనగరము 8,000-00

శ్రీ జవ్వాడి రఘునాథరావుగారు M D విజామాబాదు 20,000-00

కీ.శే. జవ్వాడి వరదరావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జవ్వాడి హనుమంతరావుగారు కరీంనగరము 5,000-00

శ్రీ జవ్వాడి రామచంద్రరావుగారు కరీంనగరము 5,000-00

శ్రీ జవ్వాడి మదనమోహనరావుగారు వరంగల్లు 5,000-00

కీ.శే. జవ్వాడి తిరుమలరావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జవ్వాడి మధుసూదనరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ వెలచాల కొండలరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ చీటి అయోధ్యరామరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు కరీంనగరము 2,500-00

శ్రీ వేడుమూరి బాబూరావుగారు కరీంనగరము 2,400-00

శ్రీ వేడుమూరి మనోహరరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ నిమ్మగడ్డ రామమోహనరావుగారు కరీంనగరము 1,116-00

శ్రీ జి. రంగాచారిగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ చీటి ముత్యంరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ ఎన్. జగన్నాథరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ మతి మంగాదేవిగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ సిరికొండ ప్రభాకరరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ మాకలమట్టి గంగయ్యచారిగారు కరీంనగరము 2,000-00

శ్రీ గండ్ల నారాయణరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ ఆర్. మాధవరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ తుల ప్రభాకరరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ సిరికొండ వేంకటరావుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ ఎ. రామరాజుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ అవటపల్లి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ సి. హెచ్. రామచంద్రరావుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ డి. చంద్రారెడ్డిగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ ఉప్పల వేంకటేశముగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ బి. రవీందర్ గారు	సిద్దిపేట 1,000-00
శ్రీ టి. పద్మనాభంగారు	సిద్దిపేట 1,000-00
శ్రీ పొన్నాల తిరుమలరెడ్డిగారు	సిద్దిపేట 1,000-00
శ్రీ కె. చంద్రశేఖరరావుగారు	సిద్దిపేట 1,000-00
శ్రీ బి. రాజారెడ్డిగారు	సిద్దిపేట 1,000-00
శ్రీ కోవెల సంపత్కుమారాచార్యగారు	వరంగల్లు 4,000-00
శ్రీ అనుమాండ్ల భూషయ్యగారు	వరంగల్లు 1,000-00
శ్రీ జి. అప్పయ్యశాస్త్రిగారు	ఖమ్మం 1,000-00
శ్రీ జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	రాజమండ్రి 4,000-00
శ్రీ సత్తి చంద్రారెడ్డిగారు	రాజమండ్రి 4,000-00
శ్రీ సిరిపురం వరదేశిగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ ఎఱ్ఱాప్రగడ రామకృష్ణగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ కుతపా వేంకటేశ్వరరావుగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ పెదపాటి సత్యనారాయణగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ కట్టి నాగార్జునశ్రీ గారు	చిల్లంగి 1,000-00
శ్రీ మతి జి. పుల్లమాంబగారు	గుంటూరు 558-00
* శ్రీ మతి భద్రమ్మ శ్రీ మల్లినరామచంద్రరావు దంపతులు	తణుకు 4,000-00
* శ్రీ మతి విజయ శ్రీ చిట్టూరిబాపిసీడు దంపతులు	తణుకు 4,000-00
శ్రీ మతి యశోదాదేవి శ్రీ కరటూరు సూర్యారావుదంపతులు బెంగుళూరు	4,000-00
* శ్రీ మతి రంగనాయకమ్మ సకలానరసింహులచెట్టిచారిటీస్	బెంగుళూరు 4,000-00
* శ్రీ ఎం. రుక్మాంగదనాయుడుగారు	బెంగుళూరు 1,000-00
* శ్రీ ఎన్. రాజారెడ్డిగారు	బెంగుళూరు 1,000-00

కీ.శే. సీతామహాఞ్జ్యే, తంగిరాల వెంకటసుబ్బావధానుజగార్ల (తణుకు) జ్ఞానకార్తము

* శ్రీ తంగిరాల సోదరులు :

సోమయాజులు, వేంకటసుబ్బారావు,

భాస్కరరావు, కృష్ణమూర్తిగార్లు 2,000-00

శ్రీ తుమ్మపూడి కోటేశ్వరరావుగారు అనంతపురం 1,500-00

శ్రీ శలాక రఘునాథశర్మగారు అనంతపురం 516-00

శ్రీ ముక్తిమాతల గురునాథరావుగారు విజయవాడ 4,000-00

* వీరు సుందరకాండ (2000 కాపీలు) ముద్రణకై ప్రత్యేకముగా నమర్పించిరి.

విషయ సూచిక

(అంకెలు పద్య సంఖ్యను సూచించును)

సంశయఖండము - పుటలు 1-46

శుకసారణుల వానరసేనావర్ణనము 6 - శ్రీ రాముడు హంసతో సీతకు పంపిన
సందేశము 32 - రావణుడు రామలక్ష్మణుల మాయాశిరస్సులను, ధనుస్సులను
సీతకు చూపించుట 64 - దుఃఖించుచున్న సీతకు వృక్షాగ్రమునుండి వినబడిన హంస
సందేశము 79 - అంగదరాయబారము 160 - శ్రీరాముని సూర్యోపాసన 186
యుద్ధరంగమునం దింద్రజిత్తు ప్రవేశము, అంగదుని నిరోధము 259 - అంధకార
విజృంభణము 290 - ఇంద్రజిత్తుచే రామలక్ష్మణులు నాగపాళబద్ధులగుట 312 -
గరుడాగమనము, నాగపాళబంధవిముక్తి 367 - రాముని నిజస్వరూపము గురించి
రావణుని సంశయము, ఆందోళన - 391.

కుంభకర్ణఖండము - పుటలు 47-90

రావణుడు మండోదరీ భవనమునకేగి నిద్ర కుపక్రమించుట, నిద్రలో రావణునికి హతు
లైన రక్షసిరుల దర్శనము 10 - రావణుని యుద్ధరంగప్రవేశము 82 - లక్ష్మణుడు
రావణుని ధనుస్సుల నొకటి తరువాత యొకటి విఘ్నములు 115 - రావణుని కోపము,
లక్ష్మణుని మూర్ఛ 120 - రామరావణుల మొదటి యుద్ధము, రావణుని రథము
భగ్గుమగుట, ధనుస్సు చిన్నమగుట, కిరీట పాతము 144 - రాముని నిజస్వరూప
మును గురించి రావణుని సంశయము 167 - కుంభకర్ణుని నిద్రలేపుటకై రావణుని
నిశ్చయము 201 - కుంభకర్ణుని నిద్రాభంగము 218 - కుంభకర్ణుని నీతివాక్యములు
విన్న రావణుని కోపము 251 - కుంభకర్ణుని యుద్ధరంగప్రవేశము, వానరసేనల దిశా
భిద్రవణము 278 - కుంభకర్ణుని ఘోర యుద్ధము 313 - యుద్ధములో మూర్ఛపడిన
సుగ్రీవుని కుంభకర్ణుడైత్తుకొని పోవుట 366 - మేల్కొనిన సుగ్రీవుడు కుంభకర్ణుని
ముక్కుచెవులు కత్తిరించి తిరిగి వచ్చుట 381 - రామునితో యుద్ధము కోరి కుంభ
కర్ణుని పునరాగమనము 388 - శ్రీరాముచే కుంభకర్ణుని బాహువుల ఖండినము,
పాదచ్ఛేదము 398 - రాముడు కుంభకర్ణుని శిరస్సు ఖండించి దానిని రావణుని
సౌధమునబడద్రోయుట 402 - రాముని నిజస్వరూపమును గురించి రావణుని సంశ
యము 408.

ఇంద్రజిత్ ఖండము - పుటలు 91-136

శ్రీశర్మ నరాంతక దేవాంతకుల రావణ ప్రేరణము 11 - వానరవీరుల చేతిలో వారి
పద 20 - లక్ష్మణునిచే అతిశయిని పద 90 - రావణుని దుఃఖము, రాముని
నిజస్వరూపమును గురించి సంశయము 96 - యుద్ధ రంగమునకు ఇంద్రజిత్తు
అవతరణము 129 - సమస్త వానరసేనను నిర్దించి ఇంద్రజిత్తు లంకలో ప్రవేశించుట
151 - శాంబవత్సోష్ణితుడైన హనుమ ఓషధి పర్యతమును తెచ్చుట, కపిసేనపునరుజ్జీ
వనము 190 - వానరుల దండయాత్ర, లంకాదహనము 220 - రావణ ప్రేరేతులై
కుంభకర్ణునితో కుంభనికుంభుల యుద్ధరంగ ప్రవేశము 256 రాక్షస, వానర వీరుల
తముల యుద్ధము 264- సుగ్రీవాంజనేయుల చేతిలో కుంభనికుంభుల మరణము 282 -

ఖరసుతుడైన మకరాక్షుని యాగమనము, రామునిచే తద్యధ 303- ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను వానరవీరుల సమక్షమున వధించుట, నిన్ద్రమైన సర్వవానర సైన్యము 368 - విభీషణుడు ఇంద్రజిత్తు మాయను విశదీకరించి నికుంభిలా క్రతురహస్యమును జెప్పుట 377 - నికుంభిలాక్రతుభంగమునకై కపిసేనలతో ఒక్కట, హనుమద్విభీషణుల గమనము 384- ఇంద్రజిత్తులు ఘోరయుద్ధము 400 - ఇంద్రజిత్తు, రావణుని దుఃఖకోపములు 409.

నిస్సంశయఖండము- పుటలు 137-180

సీతాహననభావముతో నున్న రావణుని సుపార్శ్వుడు వారించుట 12 - రావణుని మూలబలము చేసిన వానరసంహారము 28 - మహాభయముతో రామునాశ్రయించిన కపి సైన్యము 43- రాముని గంధర్వాస్త్ర ప్రయోగము, దైత్యసేనా వివాళము 51 - వానరసేనయందు రావణుడు కల్పించిన మహా సత్కర్మము 99- సుగ్రీవుని చేతిలో విరూపాక్ష మహాదరుల మరణము 102- అంగదునిచే మహాపార్శ్వుని వధ 154 - రామునిపై కేగిన రావణుడు, శ్రీరామచంద్రదర్శనము 191- రామరావణ యుద్ధము 201 - ఒక్కటని పై రావణుని శక్తి ప్రయోగము, ఒక్కటని మూర్ఖ 235 - కోపించిన రాముని చూచిన రావణుని వలాయనము 247 - హనుమంతుడు ఓషధి వర్తకము తెచ్చుట, ఒక్కటని లేచుట 266 - యుద్ధమునకై రావణుని పునఃప్రవేశము 278- మాతలిఇంద్రప్రేక్షితమైన రథము తెచ్చుట, రాముని రథాధిపాణము 286 - రామరావణ యుద్ధము 292 - రాముని ధాకికాగలేక సారథి రావణుని రథమును యుద్ధభూమి నుండి తొలగించుట 336- రామునికి అగస్త్యునిచే ఆదిత్య హృదయ మంత్ర ప్రదానము 351 - యుద్ధభూమికి రావణుని పునరాగమనము, రామరావణ యుద్ధము 358- తరిగిన కొలది మొలచిన రావణుని తలలు 381- బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగమునకై మాతలి సూచన 387- బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగము, రావణ సంహారము 389.

ఉపసంహారణ ఖండము - పుటలు 181-226

విభీషణుని విలాపము 6 - మందోదరి దుఃఖము 33- రాముని యాజ్ఞపై అంజ నేయుని సీతాదర్శనము 89- రాముని సంపున విభీషణుని సీతాదేవిని రాముని నన్నిదికి తొడ్గొని వచ్చుట 112- రాముని యెడలో నుదికిన కోపము 122 - రాముని కరినోక్తులు 127- చితిపేర్చుటకై సీతఒక్కటని కోరుట, రామునికి సమాధానము 145 - సీతాదేవి యగ్నిప్రవేశము 180 - రాముని నిజస్వరూపమును దేవత లుసన్యసించుట 184- అగ్నిజ్వాలల యందు విభక్తులుగా సీతాదేవి దర్శనము, కపిరాక్షసుల సంభ్రాంతి 196 - సీతను రామునికి సమర్పించిన అగ్నిదేవుడు 200 - పుష్పకముపై అయోధ్యకై పయనము 249 - కిష్కింధా ప్రవేశము 259 - వంచపట్టి, పర్ణశాలలోనికి ప్రవేశించి బయటికి వచ్చిన సీతాదేవి 271 - అత్రి ఆశ్రమ ప్రవేశము 275 - మారమును వర్ణించుచు రాముడు సీతాదేవిని చిత్రచిత్రముగా పీఠించి అనునయించుట 285 - భగీరథాశ్రమము 306 - రాముని సంపున హనుమంతుడు భరతుని వద్దకు పోవుట 315 - శ్రవణ సుఖముగా అంజనేయుని మాటలువిన్న భరతుడు 325 - భరద్వాజాశ్రమమునకు భరతునితో కూడి తల్లల రాక 351 - సీతారాములకు నమస్కరించిన భరత భిక్షువు 360 - అయోధ్యాగమనము 381 - శ్రీరామ పట్టాభిషేకము 400 - జానకీదేవిచే హనుమంతునికి తనకంఠహార ప్రదానము, జనుల జయజయారావము 407 - రామరాజ్యము 409- మంగళ మహాశ్రీ 422.

సంశయఖండము

- క. శ్రీకనకకాంతి వక్షా! ప్రాకటరాజత శుభాంగ! బ్రహ్మవదార్థ
వ్యాకృతభూతతనూ! హంసాకారా! పరమహంస! హర! విశ్వేశా! 1
- శా. యాదోజంతుచయంబు భీతిమెయిఁ జాట్టాగోడ నిర్మించెనా!
లే దాస్కారము దేవతావితతి రాలేదంట కీ గోడపై
నేదో పూర్వయుగాల సంస్కృతి భయం బీదైత్యు లోగుండెలోఁ
బాదుల్ కట్టుక కూరుచున్న యది యీ ప్రాకారరూపంబునన్. 2
- శా. గోలాంగూలబలంబు దూఁకంగలదున్ గోటం దువాళించుచున్
హేలాంఘన మాచరింపఁగలదున్ హేరాళమై వార్షిధిన్
రాలే రా యుగ మున్నచోఁ గపిభుజ స్రవ్థంబు కాచుచున్
జాలన్ గారణకార్యయుగ్మము యదృచ్ఛాబంధ సంబంధమై
- ఉ. తోకలమీంద నిల్చి యతిదూరము చూచుచు మన్నయట్టి ద
ర్వికరరాజిచేత నతిభీకరమైన యనంతకోటి ప
త్మికములట్లు దైత్యుని యలించుమునం గనిపించె వానరా
నీకిని దా పనాంత ధరణీగత నిస్తరుక్ష్మధారుణీన్. 4
- ఉ. లే వరదంబులుం గరులు లేవు మహాయుధరాజి లేదు సే
నావతి యెత్తి వచ్చినది పోస్యరసాంబుధి ఫేనవంక్తినా
నావల దైత్యు లీ పృతన వారసి భీతి పహించు హేతువుం
గావలె, నింత పోస్యరసకంధియు రౌద్రరసాబ్ధియై చనెన్. 5
- గీ. పృతనాసమాచారమతి రావణుని చేత శుకసారణులు రాక్షసులు నొకిద్ద
అంపింపఁబడి, వానరానీకినిన్ వానరాకాగముల నాడు చరయుచుండ
వడి విభీషణుండు గుర్తిడి రాఘవపదాబ్జ పీఠమందున నమర్చింపఁబడిన
మందపోసుండు రామచంద్రిరుం డీద్రుతి పంచితాత్ముల విడిపించినంత
- గీ. నరుగుడెంచి రాక్షసరాజు నవనరంబు వేచి కనిపించికొని ప్రశ్నవిక్షణంబు
పాలుచు దైత్యేశు ముందర మోకరించి యాడి రీగతి వారు బద్ధాంజలులయి. 6
- క. ఒకవూట వట్టలే దది సకల మహాదితిలోక సమ్రాట్టా! వా
రికి మమ్ము గుర్తుపట్టుట యకటా! జల్లించబడితి మమరులుగాఁగన్. 7
- చ. అది యొక సేనకాదు సకలావని భూధరవార్ధి వానరుల్
గుదులుగవచ్చి యేర్పడిన కూటమి, వేరికి వారె వానరుల్
వది వదివందలౌ వివిధ వానరజాతులు, వారిల్లక్షణా
లొడుగవు వీరియందు నెదియో యొక జాతిని బోలిపోవఁగన్. 8
- సీ. ఆసేనలోపల నా యనీకినివతి వారెవ్వరనఁ జమూపతులు పృతన
దుముదారులకుఁ జూప దుముదారులును వాహినీనాథులకును గాన్పించి రంత

- గణనాథు లందు లెక్కకు రాకపోయిన గుల్మనాథుల కంటికొసల వదును
సేనాముఖేశులలోనఁ దొందరఁజేసి వత్తిశులును వారు వారు తొలఁగ
- గీ. బట్టబయ్యలైన మమ్మును బట్టికొంచుఁజెలఁగి మోకాళ్ళపోట్లు మోచేతిపోట్లు
గాఁగ గడబట్టు ప్రాణాలు కలుగు మమ్ము శ్రీ విభీషణు లచట ఝంఝించినారు.
- చ. మరి పరిదీనమూర్తి యొక మానవుముందర మమ్ముఁజూపి యి
ద్రుత మము, వీరలిద్దఱును దైత్యకులేశ్వరు గూఢచారు లీ
యిరువుర కొక్కశిక్ష విధియింపుమునా నహి తోఁక నిల్చు నే
దైఱు గనులందుఁబొల్చెనొక రీనియుఁ గన్నామ భోగిభోగమై. 10
- చ. గణగణలాడిపోయితిమి కన్నోని యాతని నంతలోన నీ
రజరిపువోలెఁ జల్లవడి రాముండు మమ్మును గొంచుఁబోయి బే
రజములు లేక యెల్ల వివరంబులు వీరికిఁ జెప్పఁడంచు న
క్కజముగ దైత్యరా జెఱుంగుగావుత మాతనిభావియంచనెన్. 11
- అ. అతఁడు యుద్ధవేళ నతి భీకరుండును హనుమ వట్టియప్పు డమితసాధు
వొక్కఁ డొక్క డగ్గి వుక్కిలింపుచుండి రందుఁ గప్పులు వేలు వందలగుచు.
- వ. అచట యోగ్యవేళాతీపులిద్దఱే, హనుమయు శ్రీరాముండును, తక్కిన యందఱు
నిత్యవ్రతయమూర్తులని సేనాసర్వవార్తలాడి వతత్పక్షుడైన దైత్యనాయకుని
నుండి వెనుక వెనుకగా నడచి వారు నిర్గమించిన. 13
- క. అది రవ్వయె మూణిక్యమొ మొదలిడి చిఱుబింబమట్లు పుల్లప్రాచీ
వృదుఫాలలంది తరణియుఁ బొడలించిన యెఱ్ఱపునుఁగు పూసె గడలికిన్. 14
- సీ. రవ్వల వెలుఁగులు రావణుం డావేళ ప్రాతస్సమాయాతవనవిచి
కా సమీహను సౌధకర్ణికోపరిభాగ సింహముఖాసనాసీనుడైన
మూణిక్యకాంతులు క్షౌసుతాపతి కోట్ట బహిరవనిధిరోపరితలాన
సౌధకర్ణికయెత్తు సమమైనయెడ సనుగ్రీవుండు నాదృతగ్రావుడైన
- గీ. అసురయురమున సుగ్రీవు నాననమున మిలమిలల్ భగధగులుగా మెఱిసినంత
నొకరొకరుచూచుకొనిరివర్యత్సుకులయి యొకరొకరివంక జరరవ్రత్యాషమతులు.
- ఉ. రావణుఁ జూచినంతఁ గపిరాజున కాతని దుష్టచేష్టితం
బావిరిపొంగఁ గ్రొంగు జలమట్లుగఁ జిత్తము పొంగులెత్తి క్రో
ధావలదృష్టి నాదనుజు నారయుచుండియె రాముతోడ న
న్నా! విగతాసుపున్ దనుజునాతనిఁ జూచితె యంచు నాడుచున్. 16
- చ. అనుకొనకుండ దూకి చనె నంబరమార్గమునన్ సురారియుం
డిన భవనాగ్రదేశ, మశనింబలె నాతనిముందు వ్రాలి గో
ళ్ళను మొగముల్ విదల్చుచుఁ దలల్ వదిక్రొమ్ముడులూడలాగి తొ
మ్ము నుదరఁదాచె, హరగతముల్ రవకాంతులు బీరునోవగన్. 17

- చ. అరయ పారాత్సమాగతము నందున వివ్వెఱపొందు నొక్క డ
బ్బురమును బొందఁజొక్కరుండు, పూర్ణమహస్కుండు దైవతారిని
వ్వెఱ తొలిచార జాఱు, గపివీరుని వింశతి ఘోరబాహువం
జరమున సింహశాబకము చాడ్చునఁ గ్రక్కిఁజీయించె దట్టుడై. 18
- చ. అది యొకచిత్రమౌ తెలస మామృగరాజ సవంజరంబుగాఁ
గదలి వియత్పదంబుచనె, గ్రమ్మఱి తదృవనోపరిప్రపా
తదశను బట్టువీడి కపిదానపు లిద్దఱు బాహుయుద్ధసం
వద మెఱయంగ, నయ్యసుర మై వ్రణముల్ కపిమై మహాశనుల్. 19
- క. తుద కొక్క తన్ను దన్నుచు గదలి కపీశ్వరుండు వచ్చె గగనాధ్వమునన్
పొడఁ గణగణలాడెన యిర్వదికనుల ననింధనాగ్నిపలె నుండుండున్. 20
- గీ. ఎక్కువెట్టిన ధనువున నెక్కుడించి రాఘవుం డనంగీకృతప్రమదమాక్షు
భావములుతోచ సుగ్రీవుఁబలికెనిట్లు ఇంక నీకిట్టి సాహస మెపుడు వలదు. 21
- క. మన మైత్రిభావమున కీ పదివలెనా? వ్లవంగ రాజ్యవతి యీగతి చే
యనురాద! యనినఁ గపివతి, కనులందునఁ జిన్నతనముగా నిట్లనియెన్. 22
- చ. దురితవుఁ గొండ యౌ దనుజు తోచినయంతట నీయుషస్సునం
దురువడిఁ బొంగులై పొడుచుచుండిన హృద్గత తీవ్రకోపవి
ర్భురమును నేను బట్టుకొనఁ జాలకపోయితి నంచు నాడ, సం
బరమున సూర్యుండుం బయికిదైకి వియత్తున నేగె వంతటన్. 23
- వ. అంత మహాసేనవోని సముద్రంబునకును సముద్రంబు వోని మహాసేనకును
నడుమనున్న శ్రీరామచంద్రమూర్తి వశిమ సంధ్యోపాసనాంతమున నొక్క
శిలాతలంబున నాసీనుండై సంజ యెఱ్ఱదనమ్ములు చివళ్ళనదిమిన పాగరవీచికాం
తిపరిణత రాజ పాస కుడికరిటిమలపుల మెలపులుగాఁ జూచి. 24
- చ. ఎదకును గంటివెల్గునకు వించిన మూరితి గొన్నయంచకున్
బదనగు జానకీవిరహవహ్నికి నెఱ్ఱదనాలసంజకున్
సుదతికి సీత కేమియగు చుట్టరికంబు లెసంగునో మదిం
గుదిగొని రామచంద్రుండును గోరిక తా నడుగన్ మరాళమున్. 25
- చ. కడవటిసంజయెఱ్ఱనలు క్రమ్మిన క్రమ్మిన వింతవెల్లువై
కడలికరళ్ళలోన నెనకంబున నేటికి నీదుచున్నదో
విడివిడి పొస మెల్లరఘువీరుని కన్నోసలం దువాళియై
బడలి శయించు నవ్విరహభావము మేల్కొలువన్ సమర్థమై. 26

- మ. బరువో కాలములోని యే తెలివి శోభాపూర్ణమై వశ్చిమాం
బరసంధ్యాశబలాభిరామమయి శ్యామస్వర్ణ పీతాంశు సం
భరితాంభోమహానీయరాశివయి హేమశ్రీ గరుచ్చి స్రభా
హర హంసాకృతి గోచరించుటకు నేత్రాపాంగలిహంగమై. 27
- చ. ముడిచిన తెక్కుయై నిలువఁ బోలిక శంఖముతోడ సూటిగాఁ
గడలివయం బ్రహ్మాణమును గట్టిన ముమ్మొనవాలు వీచిన
ట్లాడువునఁ బల్లటే ల్గొన మహోదధి కార్మయికుల్ విదల్చిన
ట్లాడయఁడు సర్వహంసలకునొప్పె దృగంచల విద్యుదాకృతిన్. 28
- శా. ముక్కున్ తెక్కులతోడి తెల్లనగు నిప్పుబోలెనా హంస మి
న్నెక్కున్, గంటకి సూటిగాఁదిరుగు, వార్తింద్రాంబు వీచితతిం
జుక్కుల్ చుక్కలుగాఁగఁ గాల విదలించున్, మూఁదలించున్ దిశా
స్రక్రాంతుల్ విలసజ్జపాంశుక గరుచ్చన్నార్ద్ర చంద్రాంశువై. 29
- శా. లంకావట్టణ దీర్ఘికావిహరణాలంకారమో! హంస, మీ
నాంకప్రాణహరానలోజ్వుల శిఖాహంకార సౌందర్య రే
ఖాంకంబై కనిపించుచున్న యది యాహో! మిశ్రభావంబుగా
సంకేతింపగ వచ్చునో రఘుకులస్వచ్ఛేందు దేవేరికిన్. 30
- వ. రఘుకుల రాజహంసమగు శ్రీరామచంద్రున కీ కనిపించు రాజ హంసము తన
వియోగభావనాజనిత హంఛాస్వరూపమో, తన కన్ను చెదరుటయో, యధార్థ
మైన హంసయో, బహిరాకృతి కలదియో, యేమియుఁదెలియక తెలియమియం
దోక విలక్షణానుభవలాలన కలిమి నిట్లనియె. 31
- శా. స్వామీ! హంసకులావతంసమ! ధరాజాతావియోగ వ్యధన్
నామై యెంత కృశించెనో కనవె, సంధ్యాకాల నాట్యక్రియా
సామీచిన్య మనోజ్ఞ పాదయుగళీ సలగ్న హేమచ్చవీ!
ప్రేమన్ నిల్చి యొకింత నా మనవి దారింబూని పాలింపవే! 32
- గీ. కపివృషాకపి భూకన్యకాప్రవృత్తి తెలిసికొనివచ్చి కడచెను నెలకుంబైని
నయ్యశోకవనంబున యందుఁ గలదొ శోకవనమున జొచ్చెనో నుదతి యెఱుంగ.
- మ. అనువృత్తద్వధాంతవర్తినిని హంసాధ్వక్ష! తచ్చుభ్ర మా
ననసంచారివి, పోవఁగాఁదగవె మింటం, గంటఁ గన్నీరు వె
క్కునమై జొర్చుచు నుండియుండు జనకక్ష్మాజాత, నే నింత వా
ర్తి, నతింగూఱిచి చాటివచ్చుటయుగాఁ దెల్పంగదే చానకున్. 34
- గీ. పాడుచుకొనివచ్చు బాణము పోల్కిగాఁగ ముక్కుదీపింప మిక్కిలియెక్కువెట్టు
శార్దూమి సినాకమో నాగఁజూచినట్టి తెక్కుదోయిగ మింటఁ జరింపఁదోవె. 35

- ఉ. తామర లన్న నీవలపుదారికి దారియుఁ దెన్నులేదు, పొందామర యామెమోము, తెలితామర యాయమకన్నదోయి, చెందామర యామె కేలుగవ, తామరలన్ మఱలన్ జయించుఁ గాంతామరవాహినీ వికచతామమరసంబులు నామె కన్ జిగుల్. 36
- ఉ. విప్పెనలారు మోమువయి వేలువువాహినీ యెఱ్ఱయొండు బొట్టొప్పగ స్నానమున్ సలిపి యొడ్డున నట్టిటు తిక్కుచున్ జరికువ్వుడమంచు ధోవతిని గొంగులువారంగ నారణ్యట్టు నేగొప్పద్విజౌండ వొక్కొయిలకుం జనుదెంచితి మత్సృఖుండవై. 36
- చ. తనయెఱడాలుచేత జలదంబులయంచులు ముద్రింతబులై చన నిరువైపులందు మలుసంజయినుం డరుణాభిరామమోహన వదనుండుగాఁ జనినయట్టులు వచ్చితి వెందునుండి నా జనకజి కొక్కవార్త హరుసంబు ఘటిల్లగఁ జెప్పిపెట్టవే. 38
- ఉ. బంగరునీరువోలిన కృపారసమున్ బయినుండి క్రిందికిం బొంగులువారి జారిపడిపోవు తెఱంగున తెక్కులంచులం దుంగరముల్ ఘటించికొనియున్నది యీభవదీయరూప మార్తిం గొనియున్నవారి నరుదెండవి పీల్చుచు నున్న వైఖరిన్. 39
- శా. కార్కారీం గలిపించి చెవ్వుడు ననంగాఁ గాదు, మున్నెవ్వుడో భార్యయుక్తముగాగ నిన్ బరిచరింపం గన్నయల్లాప్పెడున్ మర్యాదాప్రియమైన నాయెడఁద హంసా! యెవ్వడెనీ హిమా హర్యప్రాంతమునుండి యేగుచు నయోధ్యాప్రాంతమందాగితే. 40
- చ. ఎఱ మలుసంజనెల్లు లవి యెక్కిన మై సగమైన నీవ యిద్దఱవలెఁగానిపింతువుగదా యఱ్ఱైఁ బ్రియురాలుక్రమ్యెనాన్ గరితకు వార్త పుచ్చుటకుఁగాని భవాద్యశుంగంటయన్న నబ్బురమునకంటె నబ్బురము పొందిన సంగతి రాజహంసమా! 41
- మ. వలనొప్పన్ దుదితెక్కుమల్పులుగ నీవైనుండి యేతెంచుగాలులు కర్పూరపరీమళాంబువులలో లోలంబులై వచ్చునట్టులు మైతాఁకెడువేళ గువ్వ మను, గండూషించితో యట్టి నీళ్ళులు లేదా యభిషేక మార్చితివో స్వర్లోకాగురుస్రోతసిన్. 42
- క. ఓయయ్య హంసరాజా! డాయగవచ్చిన వశిష్ఠఁడవు కావుగదా! నాయెదలో నొక మధురిమ యాయన డగ్గరిన యవ్వ డైనట్లయ్యెన్. 43
- శా. నాకారిన్యము నామె మెత్తనయు నో వాళికనాళాద! యీ నీకున్ నీవు వశిష్ఠఁడైన యెడలన్ నిక్కుంబెఱుంగంగనౌ నే కాదా, జలరాశి సేనగొని నా యీ రాక వాక్రువ్వనౌ లేకున్నన్ సతి యేమి యౌనౌ మఱిరాలేదంచు నీపాటికిన్. 44

- ఉ. ఇమ్ముగఁ జాడలేదు విను నెప్పుడు నే డిగూవొ యంతరి
క్షమ్ముననుండి చూచు నిముసంబునఁ దోచితి బొండుమల్లిపు
ష్పమ్మున నొక్కడే తొలుతఁజూచిన తొక్కవిదిర్చి తంతలో
ముమ్మరమౌచుఁ దెల్లవిసెవూ విడఁజారిన రేకవోలికన్. 45
- చ. నగసుతనంటి జొనకికి నాథుఁడనయ్యును భూమిజాత పొం
నగమనయంచు నేను ననఁజాలను నిన్నును జూచినంత, పొం
నగమనయాత్మలక్షణ వశంపదవృత్తి నటంచు నెంచెదన్
దొంగరులకంజిగుల్ గలుగు తొయ్యలి నాదగు వార్తచెప్పవే! 46
- ఉ. ఈ జగదేకమోహన మహేశ్వరసుందరరూప మెంత యు
త్రేజితభావనాపటిమఁ దెచ్చితి వబ్బురమయ్యె, నేత్రనీ
రాజనభూతమైనది, ధరాసుతకంటకి శాంతితేవే! యు
ద్వేజితమయ్యెఁ దన్నయనదీప్తి మృషామృగదర్శనంబుచే. 47
- శా. నిన్నేతాదృశ శుభ్రపాంసము గనన్ సీరేజవత్రాక్షి సం
వన్నంబుల్ గుణరాశి చెప్పటకునున్ వా క్కాడకుండెన్ సుధా
స్విన్నాకారుని విన్నుఁగాంచి ప్రమద శ్రీసాండుటో! యీ సమా
నన్నందైచను దుఃఖసంగతిఁ బ్రియాసందేశమున్ విన్నుటో! 48
- మ. నగముల్ వెన్నెల లార సాగరతటీసాందర్యతాత్పర్య మొ
ప్పగ వాహ్యలి చరింప వచ్చితివో! యీ వార్తాహరత్వంబు నేఁ
దగిలింపన్ బెకలించుకోకుము, కృపాతాత్పర్య మేపార మె
చ్చుగ నెవ్వాడిల వేళ కక్కఱకు వచ్చున్ వాడె చుట్టంబగున్. 49
- ఉ. పోలగ పీకు వాదరము పుట్టగ శ్రీమిథిలాపురీంద్రభూ
పాలురగేహసంతతిని భామిని పేరిమి యాడుబిడ్డయం
చా లలనామణిం గుఱిచి యాడెద, నాడెద లోన బ్రహ్మవి
చ్చిలముచేతనే నను వశిక్యతుని బొనరించుకొన్నదిన్. 50
- ఉ. నఖ్యము లోకమందునను సాప్తవదీన మటందు, రార్తిమ
త్రృఖ్యుని నన్ను స్వీకృతికే బట్టుము స్వాకృతి యోగ్యమైనటుల్
ముఖ్యముగాఁగ నొక్కటియె పోయి వచింపవలెన్ మదాగతిన్
లేఖ్యముగాఁగ బంపునది లేదొక పెద్దగ వేఱయేమియున్. 51
- ఉ. సాగెను వెన్నెలల్ రుచి విశాలము లార్ద్రాసుధా ప్రవాహముల్
భోగి మహేంద్రమౌళి మణిపుంజ వివిర్గతకాంతిపుంజముల్
మూఁగిన గాంగవారి చిటుబోదెలు చేలకు మళ్ళినట్లు పొం
వీ గరుదంత చాలన విచిత్రములౌ సుషమా పరంపరల్. 52
- ఉ. రింగులుగాఁగ పొంప విహరించెను మింటను బల్లలీలుగా
బంగరువూలు తాపినది వల్లెము వెండిది త్రిప్పినట్లుగా

నింగికి గ్రొత్తయందమును నింపుచుఁ బోయినయంత మేరయున్
గంగయుఁ గ్రొత్తపాయ యెసకంబుగఁ దీయుచు నుర్వులెత్తుచున్.

గీ. దూరమునకు నేదైన, నాకారమునను స్వల్పమై కానిపించు, హంస ప్రభుండు
దూరసాపీష్యముల కొక్కతీరుగాఁగ నవఘళించె నేకాకారమగుచు నెదకు. 54

ఉ. నిక్కపు వెండిచేతయును నిర్మితచంచువు కెంపుముక్కయున్
తెక్కలవైడివూత యమరించిన చొక్కపు హంసబొమ్మ తా
నొక్కఁడు ప్రాణవంతమయి యుష్పరమందున నేగుచుండె న
మ్మక్క యటంచుఁ జూచిరి మహాసురసౌధగతల్ లతాతమల్. 55

శా. ఆవేశన్ దశకంధరుండు నిజసౌధాగ్రంబునన్ వార్తి వీ
చీ వాయుప్రియభావనామతి తటస్థించెన్ గపీశాన దం
ష్ట్రా విష్వజ్జుఖమాత సంగత శరీరస్వల్ప బాధావనో
దావిర్యూతమనస్కుఁడౌచుఁ గృతసంధ్యాశ్రీజపాంతంబునన్. 56

ఉ. మిక్కిలి యెత్తు స్వీయమగుమేడ తదగ్రమునందు నిల్చినన్
తక్కువ యెత్తులోఁగలుగు దారలమేడల మీది కామినుల్
చిత్తములందు వ్యగ్రతను జెందుచు నేదియొ చూచుచున్న వా
రత్తతీ ముందుఁ దోచిరి మహాసురధారుణి చక్రవర్తికిన్. 57

మ. చెలువల్ చూచుచునున్న యక్కెలనజూచెన్ మింట హంసన్ సము
జ్జ్వల చంద్రాతపవాహినిమిలినత్ స్వచ్ఛారవిందంబువాన్
జలజాతాన్వయ రాఘవేశ్వర తపస్సాఫల్య సంజాత మం
జల పూర్ణామృతకుంభ మాకసమునం జూపట్టునా నత్తతీన్. 58

చ. నలువుగఁ బైడికట్టుగల నాఁగలి వెండిదివూని నన్నమి
న్నుల నుపుచేను దున్నుకొనునో నును వెన్నెలకాపునాగ, ము
క్కలుగను నేలగడ్డ విఱుగన్ దెలిమన్ను వెలారిసట్లు మ
బ్బలపార లొప్పగా గగనభూమిని పొంస చరింపనయ్యెడిన్. 59

చ. మునుకొని యాకసంబనెడి బూడిదగుమ్మడిపాదు దిక్కులం
దునఁ గొనసాగి పూ వదలెనో పుపురేక తుదళ్ళుఁ దేంట్లు నె
ట్టని మధువల్ల తెక్కలను బ్రామగ వ్రాలి చరించుచుండగా
ననఁగను హంస మింటనడయాడగ దైత్యమహేంద్రుఁ డుగ్రతన్.

గీ. సురవిరోధి నిదానించి చూచి చూచి యపునుగాదని మది నిర్ణయంబు లేక
కేవలము కోపగుణనమాకృష్టం డగుచు దానిలోనమ్మఁజాలక తన్నుదాను. 61

ఉ. యత్నముచేతఁ బ్రాంతభవనాగ్రవిహారిణి నొక్కకామిని
రత్నముఁ దర్జనిం బిలిచి రాజతహంస మతొందునుండి యీ
నూత్నపు రాకనా నది కనుంగొని వానరరాట్నమూదిశన్
రత్నకరాంగుళీయక భరంబుగఁ దర్జనివంచి చూపినన్. 62

- శా. ఈర్వాక్రోధవశంవదుం డనురలోకేఘండు సోపానముల్
వర్జ్యంభోదము లీల డిగ్గి చని దేహగారమున్ బ్రహ్మబ్ర
హ్మర్పంతస్త్రితు వానిఁ గానకయ మూర్ధాకంఠ మేపార సా
మర్వాప్యంబున కోపనిర్మితసభామధ్యంబునం దేగంగన్. 63
- వ. రావణుండును నిముస మందుఁ గూర్చుండి తద్వహద్వార నగర్భ్యుండును మహా
మాయావియు నైన విద్యున్మాళివంక రెండు నిమేషము లేకాగ్రదృష్టితోఁ జూచి
యేదో నిర్ణయించుకొని వానితో నేను సీతాదర్శనమునకై పోవుచున్నాను.
రామభక్తుబులిర్దఱును వధింపఁబడిరి. వారి శిరస్సులును వారి ధనుస్సులును
దీసికొని రమ్మని యశోకవనం బేగి, యచట ముఖంబంతయు నిరవధి కానందభ
రితంబుగాఁ జేసికొని వేత్రహస్తుని వేత్రంబుగైగొని దానిని డక్షిణకక్షయందుంచి
వ్రాలి వ్యతస్తపాదుండు సీతతో నిట్లనియె. 64
- శా. సీతా! సికాకమాట చెప్పఁకు వచ్చెన్ రావణుండంబుజ
స్థితాంతచ్చవిమద్దృశాంత! సుషమాదిద్యోక వారాన్నిధి!
పాతివ్రత్యహిమాచలా! జటి, భవద్భర్తాఖ్యుఁ డీపాగర
స్రోతోమార్గము లెల్ల దాఁటి కపివీరుల్ తాను నేతెంచెనే. 65
- ఉ. కోతులు వేలు లక్షలును గోట్లును రా, నిట నిప్పువెట్టె నా
కోతియు దోడవచ్చెఁజుమి, గోతియటంచును జూపి విధ్వితిన్
దూతయటన్న వ్యాజ మిడి తోకొని రావలె వానినంచుఁ దా
నాతనిఁదెచ్చెనే దలచినట్లుగ దైవము మెచ్చునట్లుగన్.
- ఉ. కోతుల తోకవట్టుకొని గోలగ సీవతి వార్తి యీది యా
కోతులతోడ నాదయిన కోటను ముట్టడివేసెనే సతీ!
యా తెలివేమి చెప్పవలె! నక్కట తామర తూండ్లతోడ మై
పోతర మేచు మత్తగజమున్ గొన నెంచిన తెల్వి జానకీ! 67
- ఉ. కోతులు తాండవించు మనుకొంచును వేసెను గుప్పిగంతులం
బ్రీతిని బొంది మా యనురవీరులు నవ్వుచుఁ జూచుచుండగాఁ
గోతులు రాలు రువ్వి రది గొప్పమహాపావ మన్నయట్లుగన్
బ్రీతిగ నట్లె వారి బులిపించిరి దైత్యులు యుద్ధమట్లుగన్. 68
- ఉ. కోతుల పేళి యుస్తి వరుగుంబలెఁ జేదయి యుష్పాకారముల్
చేతను ప్రక్షసంబులను జేదొకఁడౌ గద రుచ్యమంచు ద
ర్వీతతి వక్షసన్ జెరిగెఁ బెట్టిన మాంసపు టూరగాయ ని
ర్వాతము పుట్టె వానరనికాయమునందున రామువేరుగన్. 69
- మ. అకటా! దానికి నేమిలే, విమలవద్మాంతస్సం మారందదించి
దుకసంతానమనోజ్ఞ భాష్యజలబిందూ! లేళ్ళ వేటాడఁజె

క్కక బొణంబులు కానఁద్రుంచికొని పోఁగలమ్ముకాకేమి పా
లికవీరుం డిటఁ గోట లగ్గలకు నెత్తెన్ వచ్చి దుర్బుద్ధియై.

70

ఉ. కోడిగమైనటుల్ పొగడికోలగు నాదగు పెద్దబిడ్డయు
న్నా డతడింద్రజిత్తతని నామము, వాఁడు మహేంద్రునాజి వే
టాడెను, బిక్కచూపిన బలారిని రెక్కలుగట్టి బిండికిం
గాడిని గట్టి తోలెఁ గుడిగాఁ గొరడా నిడి మోము చిట్లగన్.

71

మ. తనయెత్తున్ దివిషద్విరోధుల ద్విషత్సంతాన మెత్తుం గనుం
గొనకే యేమిది యెత్తినచ్చుట మఱిం గోతుల్ బలం బెన్న నా
కును నీభర్తయుటంచు జాలి మది గల్గుం గల్గదా? యింద్రజి
త్తున కేమున్నది? యుద్ధరంగముల మృత్యుక్రూరుఁడా వీరుడై.

ఉ. కేళి మహాహవంబనినఁ గేవల మాతనియందె నిక్కమో
గోళము లాటబంతులుగ గూటు వియత్తునయందు నర్ప పా
తాశభుజంగరాజు లరుదారగ వానికి నస్త్రసంతతుల్
గేలికి నైరి, నీ మఱిందికిం బతికిన్ దుది వచ్చినంతటన్.

73

వ. మహానాగాస్త్రముల వారిని దీర్చిద్రపుచ్చి యేమనవలె నని, విద్యున్మాలి
వంకఁగాంచి, యవి తెచ్చి చూపింపు మనిన నతఁడు మాయానిర్మితములు
రక్తప్లావితములు తచ్చిరశ్వర శరాసనములు తెచ్చి సీత ముందిడిన నామె యాపు
లించి నద్యోమూర్ఖితయుయి కొంతసేవటికిఁ దెలివితెచ్చికొని యొడ ల్కదలించి. 74

క. ఇది యొక సంవత్సరమైనది నా కీ మాయక్రమ్మునాళ్ళులు మొదలై
మది కదియించుక యెంతగ విదలించినఁ దిరిగి దిరిగి విరియించుకొనెన్ 75

మ. ఇది మాయాపరికల్పితం బవున, వాఁడెవ్వఁడు తానింద్రజి
త్తుదవాఁడ్యుండు రఘువ్రవీరుల ధనుర్పాణంబులం బుచ్చికో?
నిది ముల్లోకము బూదికాదుగద, వాఁడెవ్వఁడు క్రొవ్వాడియో
వ్రదరంబుల్ వరగించి రాఘవుల నీ ప్రాంతానికిం దేరఁగా.

76

ఉ. నేరను దీని నమ్ముఁగను, నీ రిగురంగను లేద, యగ్గి చ
ల్లారద, గాలి యాగద, మహాసురసంతతి ప్రాణవంత, మిం
పారెడు నాదు ప్రాణములు నాడెడు, శ్రీరఘుపుంగవుల్ మహా
వీరుల కిద్ది వట్టి కలిపించిన యావద వేట యెట్లుగున్.

77

క. అయ్యో! నా కన్నీరిది ముయ్యేఱునకైన నెండిపోవుట కలదున్
వ్రయ్యం ద్రవ్విన వగరుల గొయ్యి యయిన నిగిరి యావిగొని మిన్నరుగున్. 78

శా. అగ్రంబందున బంధువుల్ నిలచినట్టై తోచినన్ సీత, వృ
క్షాగ్రంబందున తెక్కులార్చికొని హంసాధ్యక్షుఁ డేతెంచి వి

వ్యగ్రగాక్షుల జానకీముఖదిదృక్పూర్తిఁ గూర్చుండె, శ్రీ
దృగమ్యాంశువు లారఁ గాంచెను ధరిత్రీజాత హంసాధిపున్.

79

గీ. కూడిమున్ను హనుమ కూర్చున్న చోటనే కోరి హంస వచ్చి కూరుచుండె
హంసఁ గాంచినంత వవసీజ గుండెలో నమృతకుల్య యుబ్బినట్లు తోచె 80

మ. తనమో మద్దమునందు దోచెనన మోదందెంత! తానంచువెం
చిన యే వస్తువో చెట్టుకొమ్మవయి తోచెన్నా మహానంద మొ
ప్పెను, వృక్షంబున హంసనాయకుండు కన్పింపన్ ధరాజాత మె
చ్చిన చిత్తాబ్జము వందరేకులను విచ్చెన్ మాధుబిందుచ్యుతిన్.

మ. విమలంబౌ పరిమోదమై నుదురుపై వ్రేలాడు రత్నంబు ర
త్నముక్రిందం దనచిత్తశంబోలుచు ముక్తామూర్తియై తాన్ రఘూ
త్తముడౌ ఫాలమనోజ్ఞ కాంతికి సహృద్యయంబుగాఁ బోల్చు చి
త్తముతోఁ జానకి పోల్చె హంసచలితోద్యస్మాత్తచైతన్యయై.

మ. జనకక్ష్మాపతికూఁతు చిత్తమున హంసంగాంచుచో, హంస వ
చ్చెను శ్రీరాఘవునద్దమండి యని తెచ్చెన్ వార్తయంచూహతో
చెను భావంబున, మాహతో పరిగదోచెన్ సర్వవార్తా నిరూ
పణముల్ మోహనశబ్ద సంఘటన సంబంధామృతాసారమై. 83

ఉ. నూతన పారిజాతకతనూ! కపిరాజ చమూసమేతుండై
బ్రాతిగసాగరాంబు పరిహాహ సమూహముదాఁటి వచ్చితిన్
క్రోఁతులు కారు వీ రసురకోటి మహాసునవాంగణాతిధి
వ్రాతఫణుల్ వరాక్రమ వరాభవ దత్యయకాలవార్షిఘుల్. 84

ఉ. ఓ గరితా! వరాక్రమ పయోనిధి వానరరాజు ధక్షిణా
సాగరలంఘనోన్నత విశాల వరాక్రమ వారిరాశి క
ల్పాగము వచ్చి నీ దయిన వార్తను దెచ్చెను, నేను వచ్చితిన్
సాగసుండైన రక్కసుని ప్రాణములందునఁ గూరుచుండితిన్. 85

ఉ. ఓ మెలఁతా! త్రివిక్రమమహో మహిమాన్వితుండైన యట్టి శా
ఖామృగవీరసంచయశిఖా వరిదీప్తుడు వాయుసూతి చూ
దామణి యిచ్చెఁ గన్నులకడారపు వెల్లులతోడ వచ్చితిన్
క్షేమముకోలుపోవఁగ మషీకృతబుద్ధికి దైత్యవృద్ధికిన్. 86

ఉ. ఓ జనకక్ష్మామాపతిక్రతూర్వి సముదృవమైనరత్నమా!
భ్రాజిత కల్పభూజాఁ డపరాజితతేజుండు వాఁడు బాష్పధా
రాజితవార్ధి నీ యనుభరంబగు దుస్త్రితి చెప్పె, వచ్చితిన్
దేజము వెన్నవట్టినయదిన్ సకలాసురవీరకోటికిన్. 87

- ఉ. ఈ విరహోగ్ని చేతఁ గృశియించిన దేహముతోడ వచ్చితిన్
ద్రోవయలేని నీదయినదుఃఖము ముందర నా వియోగ బా
ధావచనంబు లాడుటయుఁ దప్పని దోసము, నేను వచ్చితిన్
ద్రోవయు విచ్చికొన్నయది దుఃఖపుఁగాలము పోయెనే పఖి! 88
- చ. తడఁబడి దొంగసొమ్ము మఱి దాఁచగనేరక చేయిజారి పో
యెడుతఱి దుర్జనుండు తనకెట్లును దక్కదు, సొంతదారుడున్
జెడుగతిఁ బాడుపెట్టుటకుఁజేయుఁ బ్రయత్నములన్, హృషీకముల్
కడుకొని బిగపలుకొనఁగావలె నుగము కటివలుగన్. 89
- గీ. అవుడు కపిరాజవరమేళుఁ డిప్పుడుపొంప ప్రావణము గాంచగ బరస్పర ప్రవృత్తి
ఇంతశుభహేతువుండునటే లతాంగి కపివృషాకపు లలునిలుఁ గాంచియుంట.
- వ. అంత విద్యున్మూలికృతమాయాశిరశ్శరశరాసనములు నియతవేళాతీతంబుగాఁ బెట్టి
నచోటునం దంతర్దానంబు పొందుట రావణుండును జూచెను. సీతయుఁ గాంచెను.
మఱియు రావణుండు వికావిక నగి యిటనియె. 91
- శా. మాయంబొల్పెను మాయమయ్యెనుమరి నృప్తంబులన్ విండ్లునున్
దోయేజొంచిత చారుపత్రసుషమాధూః కంపితాకేకరా!
నీ యచ్చోటిది ప్రేమలోఁతు తెలియన్ నేజేసితిన్ నిశ్చయం
బాయెన్ దానిస్వరూప మంత తనుమధ్యా! ప్రేమరథ్యామతి! 92
- చ. నిజముగఁ బ్రేమ వానియెడ నీకును గల్గెనయేని, కృత్తమై
గజిబిజియైన వానిదగు కంఠము మస్తము చూచి మాయయో
నిజమొ యటన్న యూహయు జనించునో చూచినయంతఁ బ్రాణముల్
విజయముచేయుఁగాక సురవీధులకున్ మధురాంగమంజరి! 93
- మ. తొలుతన్ మూర్ఛనుగన్న హేతువునఁ జేతోపిధి నవ్యానిపైఁ
గలదంచెంచితి గొంతప్రేమ, మఱలం గైకొన్న తెల్పన్ ధరా
తలజీవావలి శేషభోగపరిభోక్తల్ ప్రాణమున్ దేహపీ
ధుల మల్పించెదలంతు రాస్యవిజితేందూ! స్పష్టమైపాలెడిన్. 94
- శా. ఈ మాత్రంబగు భోగవాంఛ కలదేనీ యుద్ధరంగంబునన్
రాముం జంపెద నీవు వావశమునన్ రా, వాత్మలో నున్న నీ
కామక్లిష్ణము జీవలక్ష్మణవరిష్కారంబు వర్యావ్రహ్మ
రాముం జంపెడు నిశ్చయంబు సుఖధారాబుద్ధిఁగల్పించుచున్. 95
- ఉ. మానసమందు లజ్జవడి క్షౌఘతచూచెను పొంపదిక్కునన్
జానకితో నదొక్క విముసంబున గాఢసమాధిపొల్పినన్
దా వల యీశ్వరేశ్వరియుఁ దాను సనాతని యంచుఁ దోచినన్
జానికిదేవి క్రీడెదని చాయలఁ జిర్నగ వంకురించినన్. 96

ఉ. ఆ చిఱునవ్వు నవ్వనినయట్టులులే దతిలోక మోహనం
బై చెలువారు మోహనత యన్న దలొకికమై సురారిదృ
గ్రోచులు మందగించినవి, గుండియ యాగినయట్టులై త్రియా
మా చర సార్వభౌమునకు మానస మంతయుఁ గోపమై చనెన్. 97

ఉ. అంతకు నైన కారణము హంసగఁ దోచెను వానిబుద్ధికిన్
బ్రాంత కుజాగ్రశాఖవయి వ్రాలిన హంసము నెంచి దుఃఖిత
స్వాంతుఁడు కోపవంతుఁడును బట్టంగరాని నిగూఢభక్తిసం
క్రాంతిబహిఃక్రూధాపరిసరంబుగ నూహ పొనర్చె పీగతిన్. 98

అ. తనకుఁబోలె దలలు తఱిగియిచ్చినవాఁడు సృష్టి మొదలుమొదలు చివరిదాఁక
కానరాఁడు తన్నుఁగాదని యెవనినో తన్నుఁబోలు జోగి నెన్నుకొనియె. 99

అ. అయినవారి కేము యాకులయందునఁ గానివారికైనఁ గంచములను
ఇంటిలోనఁ దించు నింటివాసంబుల లెక్కపెట్టు నట్టి లెక్కఁగాఁగ.

శా. ప్రాగల్భ్యం బెనలార రత్నమువలెన్ రాజోపచారంబుగా
సాగింపన్, సుఖమొవ్వగా ననుభవించన్ లేక మిన్నేగె, బై
రాగిం బోలుచుఁ దొంటిలక్షణము మారంబోద, బంగారమున్
మైగవ్వన్ దొడుగంచు లోపలి శిలామాలిన్య మెం దేగడిన్. 101

గీ. మఱియు నేమియెఱుంగని మాదిరిగనె యరిగికూర్చుండుఁ బూజాగృహంబునందు
తలతఱిగియీయఁ దలఁక డుత్తమము లింగకాయ బెల్లముకొట్టినరాయవోలె. 102

శా. నాకంటెన్ మునుపైన భక్తుండటె యీ నాళికబంధ్యస్వయుం
డాఁకొన్నాడు శివుండు దంపతులమధ్యన్ వార్త లందింపంగా
జ్ఞాకన్యాపతి యింతదాఁకను బహిఃశృత్రుండె యీనాఁటి కిం
దాఁకన్ వచ్చినయంతఁ గన్పడియె సంతశృత్రుతాస్థానమై. 103

ప. అర్చుబడి నిర్గతధూమంబులైన కాగడాలవలె నిర్గతనిద్రములైన కన్నులతో రావ
ణుండు నిశయంతయుఁ గడపి స్నానంబుచేసి శివ పూజచేసి యున్నంత నెలనాళ్ళ
క్రింద హనుమంతునిచే వధింపఁ బడిన తనకొడు కత్తునికుమారుండై దేండ్ల వానిని
వానితల్లి చంకనెత్తికొని వచ్చి వానిచేతిలోని రాజతహంసంబు మామగారి కిప్పించి.

గీ. నిన్నఁ బిల్లివాఁడు నిభృతక్రియుండయి పూజయింటిలోనఁ బోయి తెచ్చెఁ
తాతగారు కోపధారియంచుం జెప్పి తిరిగి యిమ్మనంగఁ దెచ్చె ననియె. 105

మ. తనప్రాణంబులు లేచివచ్చినవి దైత్యస్వామికిన్ ముద్దుమ
న్మని వే చంకను గొంచుఁ జూచినవిధామత్తుండు తా హంస ని
చ్చెను గ్రీడామయమైన వస్తువుగ నా చిన్నారి పొన్నాకికిన్
మనుమండున్ దన తాత ముద్దిడుకొనెన్ మత్తాననారాక్షుడై. 106

వ. అంత లంకాకోట్టప్రాకార మధ్యస్థితము వైంభాకృతియు మహోన్నతంబు నయిన
పర్వతంబు నధిరోహించి రావణుండు దుర్గ ధక్షిణ వశ్చిమ ప్రాగ్విశలయందుఁ
దిలకించి కమచూపుమేర దాటెయున్న వానరసేనం గాంచి ప్రక్కనున్న సార
ణునితో సీసేన పరిమాణం దెంత యనిన సారణుండు శతసహస్రములశతము
కోటి, కోటిసహస్రములశతకము బృందము, తచ్చతము మహాబృందము, మహా
బృంద సహస్రశతకము వద్దము, తచ్చతము మహావద్దము, తచ్చతము ఖర్వము,
తచ్చతము మహాఖర్వము, తచ్చతము సముద్రము, మఱల సముద్రసహస్రశ
తము ఓషుము, మఱల నాలెక్కనే మహాఘము, కోటిసహస్రశతశంఖములు
ఒక మహాశంఖసహస్రము, బృందశతము మహాబృందసహస్రము వద్దశతము
మహావద్దసహస్రము ఖర్వశతము సముద్రశతము నొక్క మహాఘము, ఇట్టికోటి
మహాఘము లీసేన యనిన రావణుండు.

107

వ. తెఱచినయట్టు బుత్తరపుదిక్కున వారిధి యెంతయుండెవో
తెఱచినయట్లు ధక్షిణపు దిక్కున వాహిని యంతయుండెదో
విఱుచుకుతిన్ననైన కపిపీరుల నెందరు తిందురాశరుల్
వఱుచుకయుండె నంత కపివాహిని చంపను రానియట్లుగా.

108

మ. తనరన్ దివ్యమహాస్త్రసంతతుల చేతన్ దీని దగ్గంబు చే
సినఁ గాఁ కీ కపిసేన సేనయుగ నిర్దింపంగ సాధ్యంబు గా
దని ధక్షఃపతి సారణుంగని దురూహంబైన యీ లెక్కవా
రినిగా కిందున లెక్క పెట్టంగలవారిం జెప్పమా నాపుడున్.

109

మధ్యాక్కృతులు.

మందారుణచ్చవిమత్తమాలక మహిజంబు నెడమఁ
గ్రింద నొక్కరుండు కూర్చుండి, తెలన పంగి యొకండు, వారు
మైందుండు ద్వివిదుఁ డీద్రులును, మఱియు బ్రహ్మప్రాప్తవరులు
నిందురేఖామృతప్రాశు లెనఁగు శౌర్యేంద్రిరాఖనులు.

110

అమర నాయుద్దత ప్రక్క నాసీనులై యున్నవారు
సుముఖుండు ససుముఖుం డనియు శూరు లక్ష్మీభ్యవిక్రములు
యమసుతుల్ వారు దుర్దాంతమైన కోపావర్తమతులు
యముండు వారికిని దోడొచు నాడెడు ననవరతమ్ము.

111

పెద్దగుమ్మము నెట్టయెదుటి భీషణ విగ్రహం డతండు
మద్దినా నిలచినవాడు మహితనామమున నీలుండు
తద్ద కట్టుక చేతులు మినుదాటు నత్త్వము గలవాండు
గద్దెంపుతో శత్రుకోటి కాలాగగా సీనివాండు.

112

అంగదుఁ డా ప్రక్కనిల్చినట్టి తాలాభదేహుండు
చుంగులౌ జూలును గోల్పుచువ్వ మైసాబగును నింగి

ముంగిలెట్టిన కంబముంబోని పొడుగరి యతఁడు
సంగత కీశసేనావ్రచాలన సర్వాధిపతియు. 113

అక్కటా! వాలి తనూజుఁ డాతఁ డహంకారమూర్తి
యుక్కిపుండును వాలి ముక్కునుండి తా నూడివడె ననఁ
బొక్కక నాలుగు సంద్రములందు మున్నులువెట్టు
నొక్కజామునఁ జాలువాడు నుగ్రబాహుడు నిర్భయుండు. 114

నెక్కిని పినతండ్రిమీఁద నిక్కిన నెయ్యమ్ముకాక
చిక్కిని శ్రీరాముమేని చెలుపు వశీకృతికాద
దక్కియుండదు గాదె కీశదాత్రి దరణిసూనునకు
నొక్కఁడు వాఁడు దిక్కుల మహోగ్రుండంహోదళమండు. 1 15

అరఁగా నాతని కెడము నందున్న యాతఁడే నలుండు
ధారుణీధ్రములు తత్కరముఁతాకినం దవ్నలై పోవు
నీరధిపైఁ దేలు నేతు నిర్మితినిపుణుఁ డాతండు
కోలుపోవు బరువు గిరులు కూల్పగా ఘోరశత్రువుల. 116

కుముదుఁ డన్నాతఁ డా కెలన గోమతీకూలంబులందు
నమరు సంకోచనవర్వతాగ్ర మహారణ్యసమితి
నమరు వానరజాతి రాజు వావర్వతారణ్యములును
భ్రమదనేకానేకపముల పట్టు దుర్బామ్యంపుగట్టు. 117

కుముదుండు పదివేల యేనుగున్నల గుంపుగాఁ గట్టి
యమరంగ నీడ్యగా గలిగినంత బాహోబలాంభోధి
కనురిన నల్లని మొగము కనులగ్నిఖండముల్ కోపి
యముఁ డెట్టయెదురుగా నిల్చునట్టుండు నాతనిఁ గనిన. 118

కెరలి వింజము సహ్యాకృష్ణగిరులను గ్రీడించు ఘోర
తర వానరాసీకినికి నతండు నేతయుఁ, బేరు రంభు
డురుతర బాహుశాలియు భుజోర్విధరోపత్యకాభుఁ
డరయ లంకాపురీదాహ మగ్నులౌ నక్షులవాండు. 119

చెవులు మాటికి బూరటిల్ల జేపెడుఁ జిన్నవిచేయు
నపుర పెన్మత్తుచే నెల్లయవ్వుడు నావులించెడిని
తవులగ సార్వేయవర్వతంబు నిత్యనివాసభూమి
యవువాండు శరభుఁ డన్వాడు హరిలోక హర్యక్షమూర్తి. 120

బలిసి విహారులన్ యూధవ్రశ్మణి వాని విచ్చలును
గొలుచుచుందురు లయకాలఘోరాంతకులు వారుగాని
కలఁచును శరభుండు కుంభకర్ణునిగతి రివుల
మెలఁకువ విచ్చలు కలండు నృత్యపు మేల్కొన్నయట్లు. 121

మిన్నులందున శ్రావణమున మేఘమ్ము మిగిలినయట్టి
తెన్నున నాకృతిచేత దీప్తవర్ధిత గర్జచేతఁ
గన్నాకు పనసుఁ డన్వాండు గంధోగ్ర గజరాజముర్తి
మన్నీడు పారియాత్రగిరి మాద్యద్రుమత్కపితతికి.

122

అల తోచు వినతుండు కడలియంతటి యతి బలశాలి
యల క్రోధనుండును గవయుఁ డాప్రక్కనాప్రక్కవారు
నలసి యిందఱు నొక్కకోటకై యెత్త ననవనరంబు
బలి యొక్కఁడొక్కఁడు చాలు వాండును వాండును వాండు.

123

హరుండును ధూన్ముండు నన్న యట్టివా రా ఋక్షవతులు
గిరులు చైతన్యమ్ముతాల్పు క్రీడాప్రకృష్ట దోర్బలులు
వరగించుమీ దృష్టి తేనెపట్టులు పట్టె నాకనము
ధర వ్రాలునన్నట్లు ఋక్షతతి సముద్రమువోలెఁ దోచు.

124

జటిలుఁడౌ ధూన్మునకు ననుజాతుండా జాంబవంతుండు
కటిక బలమువాండు కృతయుగంబునఁ గడగిన యసుర
ఘటలయు నురబలములయు కయ్యాన ఘటలపై గిరులు
ఘటియించి చంపినవాండు కదల డుగ్రమహాపాపముల.

125

అతని జయింపనురాద యతనిని హరియింపరాద
జతనుగాఁ దప్పకపోకఁ న్వప్రాణి సంత్రాణపథము
అతని మోఁకాట మున్నొక్కయద్ర ములై తూరి విరిగె
గతి మందగించె, విప్పటికి గగనచంక్రమణంబు సేయు.

126

మును వామనుండు మేను పెంచి ముల్లోకములు నాక్రమింప
ననిచి యీతండు మూండు చేసిన ప్రదక్షిణములుగాఁ దిరిగె
నని చెప్పదురు, మించినచ్చినప్పడే యీతండు కదలు
నని, వాండు కదలిన నచటి కచ్చట నాఱిపోవుటయే.

127

అతల నున్న కీశచము వారయు మతండు దంభుండు
పేతపక్షునివోలె సతము విహరించు వియదగ్రమండు
భూతలంబునయందుఁ దిరుగఁబోవండు పురుహూతసఖుండు
యాత మాయాతమ్ము నిరత మతనికి నాకలోకమ్ము.

128

ఎన్ని వేని నదేవనిగ పీక్షింతో యీవు దైత్యేశ
సన్నాదుఁ డనువాండు చండదోశ్శాలి దుశ్శీలి
మిన్నున ధర యోజనంబుమేర గ్రుమ్మిన యొక్కయంగఁ
యన్నిర్బరాతివేగునకు నద్భుతాపావదోహలునకు

129

ఒక్క గంధర్వికి నగ్ని కుదయించె నురుబాహు వితండు
దిక్కుంభికుంభాగ్ర నఖవిదీర్ఘ మౌక్తికవిలోచనుండు

మొక్కలుం డీతనితోడఁ బొడిచి గెల్పుకొనందు శక్తుఁ
డక్కడ దేవదానవమహాయుద్ధ మువ్వటివాఁడు. 130

క్రోధనుండును బ్రహ్మాధియును గొన గవాక్షుండు మువ్వురును
ప్రోధమ్ము లెత్తి మిన్నెల్ల మూర్క్కినుపోలిక గలర
సాధువిక్రము లొక్కఁ డొకడు చండకీశవృతనాపతులు
సాధింప వచ్చి రిట జలజాప్తవంశవధువు కొఱకు. 131

ఆయన కేసరి శాంతమైనట్టి యాకార మెంత
యాయెవో నెక్కిని లోననంత వీరావేశమూర్తి
యాయన హనుమంతు తండ్రి, హనుమంతుఁ డన మన యూర
వే యగ్గిమంటలు పెట్టి విరియించి వెల్లినవాఁడు. 132

ఆయన రాజ్యమైనట్టి యద్రియందతి శాంతివరులు
శ్రీయుతుల్ మౌనిరాజి నివసించురు సిద్ధులు వ్రతులు
నాయెడ శంబపాదననమాఖ్య దైత్యస్వామి యగడు
చేయగా సీయన బూదిచేసెను జెటను వాని. 133

శతవలి యనువాఁడు కీశశతకోటిసైన్యాగ్రయాలు
వితతసూర్యోపాసనా నవీనధీవిభవ దోశ్శాలి
అతనిది యుత్తరవర్షతాగ్ర మహారణ్యసమితి
సతతవాసము సేన యన సుషర్బుధోఽఘ్నలిఖాపలలి. 134

ఉ. కోదిన స్వర్గ దేశమును గూఁకటివేళ్ళను బెల్లంగింపగా
నేరుతు రీ కపివ్రతతి నేరరు వైష్ణవభావభావులై
వీరులు వీరలందరు త్రివిష్టవసఖ్యులు లంకముంగిలం
జేరిరి నీకృతం బగుఁచు జెందిన మృత్యువు కోరునట్లుగన్. 135

ఉ. కుశలులు గాఁగ వ్రాల్పొడుపుకొండలమధ్యను ధక్షిణోత్తరా
దిశలయు మధ్యనున్ నిఖిలదేశములందలి కీశరాజిక
ర్కశులయు సూర్యసూతి కరిగావులు తా నికఁ సూర్యసూతి క
ర్కశతమ బాహునంగతవరాక్రమ మేమని చెప్పవచ్చునో. 136

గీ. అతని కన్యాయ్యనిమనితోచినపుడు వానియొడలు వానికేదెలియద యుగ్రమూర్తి
అపుడతని వేండు చేపెడునదియులేదు అతడుచిరజీవి వరమరామాభిమాని. 137

గీ. ఇంద టొకయెత్తు, తానొక్కఁ డింటిగుట్టు లంకకుం జేటంటన్న దీలాగనంగ
బలముచే బుద్ధిబలముచే బ్రబలుండై విభీషణుండు వారిదిక్కునఁ బేర్చినాడు.

సీ. ఓమహారాజ! యాసామిత్రివంక నిదానించి పరికించినాను గాని
యతని స్వరూపంబై యవగతి కాలేద వ్యర్థంబుగా మాటలాడఁ డొకఁడు
కనులతో వెలిఁజూచుఁ గరవాలములు వేయి ధగధగలాడిన పగిది నుండు
కనులులోన మలంచుఁ గాలాహ లొకవేయి పడగలు ముడిచిన పగిది నుండు

- గీ. నాతఁ డన్యగారి కత్తశక్తములందు వ్రేలెఁ డట్టు నిట్టు వెలయునంద్రు
ఒక్కసారి నన్ను నూఁగి కన్నొనినాఁడు నాకు మేన నహాలు ప్రాకినట్లు. 139
- వ. తక్కినవార లిద్దఱు హనూమంతుఁడును రామచంద్రుఁడు నవి యూరకుండిన
రావణుండు సారణునిఁ బంపించి కపిసేనావతులయు సేనలయు నాలోచనం
బడి. 140
- చ. గెలుచుట యెట్లునుం గృతయుగీనుల దుర్బటకార్య మౌన గా
సీలి వధియించు టెట్లు చిరజీవుల వారిని, వారి గడ్డుపో
రుల నలయించి దూరముగఁ ద్రోలను వచ్చున యింతసేన లం
కలఁబడి యేమిమేయుఁ బయిఁగాలిన దొక్కలనావట్లెడున్. 141
- శా. గడ్డుల్ క్రోతులు వచ్చె ముట్టడికి లంకాకోటమందె యుద
న్వర్జింఁదీరము మేయునో నదుల కైవాలంబు ఖాటఁచునో
చెడ్డన్ యుద్ధమునందు రాఘవులు, దాసేరుల్ కపిశ్రేణి యీ
గడ్డంబట్టుక వ్రేలుచుండునొకొ రక్షశ్రేణిఖాద్యంబులై. 142
- చ. వరమశివుండు వీనికయి భామకు మాటను జేర్చు టేలొకో
యరయ నితండు మానిసియె యంతకుమించి యెవండో యోనా వి
ర్భరము తనంబు చేసెనొ పురాబహుజన్మములందుఁ జంద్రశే
ఖుని గుఱించి, యట్లయినఁ గానలు రాడు నిరీశ్వరత్వమై. 143
- ఉ. ఇంద్రజి మాయయుద్ధమున నిద్దఱి నిద్దుర ముంప తేవటన్
సాంద్రనవారుణప్రభలు సాగిన తూరుపువేళ వానరుల్
సంద్రమునందు దూఁకెదరో చత్తురొ కట్టినవంతెనం బడిన్
మంద్రవినిస్వనంబులను న్రుందెదరో వెఱయొడ్డు చేరకన్. 144
- ఉ. నావని నేను బోయి రఘునాయక సీయెలనాగఁ దెచ్చితిన్
నాపూరపాటు సైపుమనినన్ రఘువంశనవామృతాంశుచూ
డావరముండు నన్నును గటాక్షమునం గమనంబు, లేనిచో
నావయి యగ్గి యంపరలు నాటెడు వాటెడుగడ్డిపోలికన్. 145
- మ. తనపేరన్ గపిలోకమంతయును దగ్గంచైన నీ కట్టువం
తెన తానొక్క వతాకగా నిలుచు కీర్తిస్తోరకం బైనటుల్
వనితల్ లేరె జగాన వేరొకరు? తావచ్చెన్ మహాసేన, వ
చ్చిన యీసేన కపుల్, నృపుల్ వినినచో సిగ్గులయుం దోచదో.
- మ. ఎవఁడో భార్యను దొంగిలించినె, వాఁడెవ్వాడో మూర్ఖుండుకా
క నవీచారిచమూసమేతుండు మహాకంధిన్ శిలాబంధవో
గ్రవిధిన్ జాన గ్రహింప వచ్చెడిని, వర్షం బన్యగేహ్నితన్
నవలొ గైకొనిపోయి యుంచికొను నింటన్ గంటగన్నీరుగా. 147

- మ. అతడీ రావణు గెల్చినా డనెడి కీర్త్యాశాసమానన్నదు
రృతి యా హైహయుఁజుంపె భార్గవుఁడు, నారామున్ మఱీరాముఁడూ
ర్థితుఁడై యుద్ధముకాని యుద్ధమున గెల్చెన్, హైహయుఁడైనదో
ర్థి నన్నించెను, వీడుమించునను నారా! లెక్కగాడెంతయున్.
- ఉ. హైహయుఁడైన యర్జునుని యంతిపురంబున నొక్కచిత్రమో
మోహముచేతఁ గట్టుబడిపోయితి నాయతి లేక బుద్ధిలో
బాహుబలంబుచేతఁ గొఱవడ్డలు వాడుకవుట్టె, దానికై
యీ హరిసేన తెచ్చికొనె నీతఁడు, వాడుకమాట మోసమై. 149
- చ. వరగ నెవండా నేన భగవంతుడఁ బుట్టితి నంచుఁ జెప్పు, న
బుర్రముగ నెందఱో చెడలుపుట్ట నదా భజనల్ పొనర్చుచుం
దురు, దురుపాధి వానికిని దోచును దా భగవంతుఁ డైనటుల్
వారహరి! లోకమెంత తనయంతటఁ దాఁ గికురించుకోనగున్. 150
- చ. తనకును దిక్కులేక యవతారము తాల్చునుబో హరింపఁగా
దనుజుల, నేనుగా మొదలిద్వారమునందలి యిన్ద్రగుబ్బలం
దునఁ బెను చంద్రహాసమున దూసిన, పాసిన చెక్కనందులం
గనుగొని గోచిగాండ్రు భయకంపితు లైనది యేమియైనదో! 151
- ఉ. మొల్లముగాఁగ నౌ విజయముంబలెఁ గోతులుచేరి యూరిలో
నల్లరి చేయుఁగాన జతురంతకవాటములందుఁ గావుగా
మల్లడిలేమి చూచికొని మానవనాయక బాలకద్వయిం
గిల్లినఁ దేలిపోవు నిది గేలిగ ముట్టడికాని ముట్టడై. 152
- వ. అంత రావణుండు మంత్రులతో మంత్రంబు నెఱపి తనకోట యొక్క ప్రాగ్జ్వా
రంబునఁ బ్రహస్తుని ధక్షిణద్వారంబున మహా పార్శ్వమహోదరులను బిచ్చిమ
ద్వారంబున మహామాయూవియు లంకానగర వర్షవీరకార్య భారవాహియునైన
యింద్రజిత్తును ధక్షకులుగా నియమించి. 153
- క. ఉత్తరమున నే నున్నా నత్తావసి కలఁడు, సాగరావలిత వృష
స్పృత్తాయః కింకిణీరవ మత్తత కలదంచు ధైర్యమందరగియై. 154
- క. ఈ మూఁగిన కపిసైన్యం బాముకొనిన యొక్క వగటియాహవముది, రే
సేమో మోముల గోముల రాముల సోములను రాహు గ్రమ్మినయదియున్.
- వ. అంత విభీషణనచివవమాసీత లంకానగరకోట్ట చతుర్ద్వార దృఢవరిధక్షానిబంధశ్రవ
ణసంజాతధావీ సమాటకనావ్యగ్రబుద్ధి యయిన శ్రీరామచంద్రుండు తానుగాక
మువ్వురిం దనంత వారిని నీలాంగదహనూమంతులను బ్రాగ్క్షిణ వశ్చిమ ద్వార
భేదన చమూనమూహవతులుగా నిర్ణయించి. 156
- క. ఉత్తరమున నే నున్నా నత్తరుణీహర్త గలఁడ యంబుధి నురువుల్
మిత్తివెలికి నువ్వులగమి పొత్తులు పొత్తులుగ మింటఁబోవుత మంచున్. 157

ఉ. చిత్తజా పూపుపాత్తులను జిక్కిన మేనున దైత్యబాణపుం
బొత్తులనెంచి యూరకయ పొంగిన మేనున ధర్మరూపమౌ
చిత్తముతోడ రామపుండు శ్రీమహితాకృతి, దైత్యపాలికిం
బుత్త మటంచు నెంచె గపిపుంగవు నంగడు రాయబారిగన్.

158

శా. తత్కాలాన సమంత్రియై సభను దైత్యస్వామి తీర్పంగనై
సీత్కారంబున మింటినుండి దిగి కొంచెమ్మైన దూరాన బా
హుత్కృంచుండయి యంగదుండుచని వారోక్కుండు నొక్కండు చం
చత్కృపాననులై కనుంగొన నుదంచమ్మూర్తియై యిట్లనెన్.

క. దైతేయేశ్వర! రఘువతి దూతను, నానామ మంగదుండు రఘువతియున్
సీతోజెప్పగ నంగర సీతి ననుసరించి వంచె సంచె నన్ను.

160

ఉ. దొంగతనంబుగా నిటకు దొయ్యలిఁ దెచ్చిన నీకు-వెంచగా
నంగరవీతివద్దతికిఁ జాలినయోగ్యత లేదుగాని యీ
ముంగిలి నిల్చి దుర్గమును ముట్టడి వేసిన నాకు యుద్ధసీ
తిం గొని నీకుఁ గార్యపుగతిన్ వచియించుట ధర్మమైచనున్.

మ. ఎగచెన్ నన్నును, నావిభీషణునికై యిచ్చెన్ ధరారాజ్య, మన్
దెగడుం బొందుచుఁ గర్మసాగుతటి నీ ప్రేతంబు దుఃఖింపకుం
డగ నాలింపుము, దైత్యరాజ్యరమసానాథ్యంబు తానొందుఁ బొం
దుగ ధర్మాభిరతిన్ విభీషణునియెందున్ మద్దచఁకపైచే.

162

శా. త్వాద్యగ్నర్హనశేఖరుండు హితముం బాలింపఁడల్లయ్యు వ్యా
పాదింపంగ నపుత్రబాంధవముగానై నిన్ను నేతెంచి నే
సీదృష్టీతివధంబు నేయమియుఁ గాదే నిట్టులై నేత మ
ర్యాదామార్గములందు రక్షణమునేయన్ ధర్మమైయొప్పుటన్.

163

ఉ. ఇప్పుడు వచ్చి సీదుసతి నిచ్చెద నన్ను క్షమింపు మంచునుం
జెప్పిన నేను బోరు విరచించక ముట్టడి నెత్తివేసి పో
నొప్పుడు నంచుఁ జెప్పటయుఁ నూరక చెప్పట, సీపు రాపు, రా
నప్పుడు రావటం చెఱింగి యాడుట యూరక నాల్కయాడుటే.

క. దైవాధీనము విజయము, దైవం బన వేఱలేదు ధర్మము న్యాయం
బేవో పూజలఁదనినెడి దైవం బొక ధర్మబుద్ధి తాల్పించుటకై.

165

మ. ఇవి రామోక్తులు, నింతదూరముగ నే నేతెంచి యేమైనఁ జె
ప్పవలెన్, వాయుసుతుండు నాగురువు చెప్పం జేయుఁగా వేర్పెసీ
యవివేకంబున కబ్బురం బొదపు దైత్యా! తల్లికిం దండ్రికిన్
వ్యవధానంబు ఘటించినాడవుగదయ్యా యొక్క యేడాదిగన్.

- ఉ. కాదని నీ వెఱుంగు దనగల్గిన లక్షణ ముండె నీకు మం
డోదరివంటి దేవికి ననుంగుమగండవు, భర్తృసువ్రతా
పాదకలక్షణంబులను బ్రత్యహముంగనుచుండి నేర వన్
వాదన నెట్లు చేయవలెఁ బండితుడై మొఱుకైన యట్లుగన్. 167
- ఉ. వీవలనన్ విభీషణుడు నిర్గుతుడై రఘురాముఁ జేరె ను
గ్రీవుఁడు నన్నగారిని హరించెను, రెండును లోకదృష్టికిన్
గావలమైన పాపములుగాఁ గనిపించును గాని ప్రాపకం
దై వెలయున్ రఘూత్తముండటన్నది తా నఘహరియౌజుమీ.
- ఉ. నీ నది చేసినా వనుచు నీ విది చేసితటంచు గొప్ప కా
నీ, వెన నేగుదెంచిన కపీంద్రులయందు నొకండొకండు నీ
వ్రేవులు తీసికొంచు మెడ వ్రేలను వేసికొనంగలండుసూ
రావణ! నే వెఱుంగ రఘురాముఁ డదేటికొ యింతసేయుటల్.
- అ. వినుచురావణుండు వీనితండ్రిని జంప వాఁడు నాకు సాధ్యవడనె లేదు.
వానిబదులు వీని నధియింతు నంచును నతనిఁ జంప భటుల కాజ్ఞయిచ్చె. 170
- ఉ. క్రచ్చఱ నంగదుండు భయకంపితుడైనటు వారిఁ బట్టుకో
నిచ్చి నభా బహిష్కరము నీడిచి యంత వియత్రదేశవే
గోచ్చలదాత్మదేహుండయి యువ్వరమందున వారికంఠముల్
వ్రచ్చి ధరన్బడన్ విసరి వార్జుకఘోరవలాహకక్రియన్. 171
- అ. ఉఱిమి నేనెవండ నోరి వంక్తిగళా! కపీశ్వరుండు వారి యింద్రసుతుండు
నీ వెఱింగినట్టి నిర్భరబలశాలి యతని యాత్మజుండ నది యెఱుంగవా? 172
- మ. అరరే! నేనెవడన్ బలాధికబలుండొ వాలిసూనుండఁ, దా
నరరే! నేనెవడన్ మరుత్సమజవుండొ హన్మ శిష్యుండ, న
న్నర బంధింపఁ దలంతు వీవు నొక తన్నుందన్ని ప్రాసాదశే
ఖరమున్ గూర్తును నీదుమస్తకమునుంగా రాముబాణంబుచే. 173
- వ. అంత హిమధనశశిఖరంబైన ప్రాసాదశేఖరంబు ఫెళఫెళార్చులుతో నేలఁ గూలినఁ
దదుద్ధూత మహాధూళివరివూరిత వింశతి నేత్రంబులు వింశతిహస్తంబుల నులు
ముకొంచున్న రావణున కీట్లు వినిపించె. 174
- అ. హనుమబదులు నేను యరుదెంచియుండిన వార్తిదాఁటి తల్లి వార్తఁదెలియ
నేమి యయ్యెడిదియొ యింతకీ నెలవాళ్ళు నాయువుండె రాక్షసావళికిని. 175
- అ. ఎఱ్ఱవడిన కనుల యెఱుపులు శమియించి మెఱుము లొగి శైత్యమృదునవీన
విరచితోపచారవిధులచే రావణు కనులు మఱలఁ జూపు గనినయంత. 176
- సీ. పింహనంహతులు గర్జించినయట్లులు పెద్దపులుల్ బొబ్బవెట్టినట్లు
భల్లూకములు చిశల్ వగుల దగ్గినయట్లు చిఱుతలు గురగురల్ నేసినట్లు

ఇట్లుందిగాండ్రు నెల్లెత్తి యేడ్చినయట్లు వెను పివంగులనప్పు వేర్చినట్లు
ఘోషిసంతానంబు ఘుర్గురించినయట్లు వాహద్విషంబులు వనవివట్లు

గీ. కపిమహావాహినీ మహోగ్రస్వనములు వీరనంరావరూపముల్ వెడలి సంత
నాకనము బీటులిచ్చిన నసురదారవిస్తృతపృథంతురంబులు బీటు లీయ. 177

శా. పాదాగ్రంబున వేగి రావలు డుదంచద్వానరానికిపి
వీధీక్రోధమహోర్చి రుజ్జుల శిఖావీచీప్రతానైకనం
బాధంబై చను నాకనంబు గని, తత్ప్రక్షేడనాభీలలం
మాధూన్యంయత మాకనంబు గని భీగత్యూహధారామతిన్. 178

క. సోదరవధవర్యావ్రం బీ దుష్కపిసేనకాద యిచ్చట లంకన్
బా దగలఁ గ్రుమ్మివిడిచెడుఁ గాదన నీ సేన నెట్లుగా మాయంపన్. 179

చ. ఇటఁ గల రాక్షసాళికి బదింతలు నిర్వదియింతలున్ సము
త్కటకపిసేన, యిందుఁగల కాయలు దుంపలు నాకులెల్ల ని
ష్కృటములు వృక్షసస్యములు కూకటి వ్రేళ్ళులఁ బెల్లగించు, న
ప్పటికి నిశాటకోటి తినుపాటికి వార్షిధిమర్చు దత్కెడున్. 180

మ. మరి సుగ్రీవుడు సంగదుండును హనూమంతుండునున్ వారు దా
శరభుల్ చచ్చినయంతలున్ మగిడి స్వేచ్ఛావృత్తులై యేల పో
దురు చంపందగినట్టి వారలును గాదున్ వారు నైతమ్ము నా
రిరిగా నెంచను జేసె శూర్పణఖ, మారీచోక్తి సత్యంబునన్. 181

గీ. వీడుగడియలు బ్రహ్మోస్త్ర మెవనిబట్టు వాని మెడఁ గోయవలయు నాపట్టువందు
నాతనిది వజ్రకాయమై యతనిగళము కత్తివాదరఁ దెగనిది కాను వచ్చు. 182

ఉ. ఇంతకు రామలక్ష్మణులు నెట్టిరో సంగర మాడకుండ వృ
త్తాంతము లేమియుం దెలియ వచ్చడు దుర్లట మైనయట్టి వృ
త్తాంత మెఱింగియున్ ఫలమునం దది చాలదటంచు నవ్వి యీ
యింతటి చిక్కు కూర్చు వెలయించిన వారిజనాభు మెచ్చుచున్.

చ. తన దగు వట్టణం బరసి దానవసంతతి యిన్నియేండ్లుగాఁ
దనదగు బాహువిక్రమవతాకము నీడన యెన్ని యెన్ని దు
ర్జనతలు సంతరించి, రవిసాగెను సాగిన యన్నివాళ్ళు నం
చును దలపోసె రావణుండు మూర్ఖనవాంశుపరితదేహుడై. 184

శా. మూర్ఖుండప్పడు నూత్ననూత్నమహిమాంశుల్ చేర్చికొంచుండె,ధి
ధుర్ముండై రఘురామచంద్రుండును జేతోవీధి ధ్యాసక్రియా
వర్యాస్తం బగు బుద్ధి సర్వవిజయప్రాప్త్యగ్రసంకల్పతన్
మూర్ఖోపాస్తి యొనర్చుచుండెన యగస్త్యుం డెద్ది శాసించెనో.

ఉ. నా డుదయంబునందు రఘునాథుండు స్నానము చేసియుండగాఁ
బోడిమి గుంభసంభవుండు పొల్చి రఘూద్యహ! దైత్యశిక్షకై

పాడి ఘటిల్ల సూర్యుని సుపాసన చేయగదా నటంచుం దా
నాడివయట్లుగా రఘుకులాంబుధిచంద్రుడు ధ్యానమగ్నుడై.

186

మ. ఉదయాహార్యదరీ నిరంతరతమో వ్యూహాచ్చటాసంచితా
భిదురక్రూరగభస్తి సంచయ మహాభీషాజ్జ్వలత్సారభీ!
మృదురాజీవ జగత్ప్రదోధనకథా మృష్టోదయత్సర్వలో
క దరోస్మీలక శక్తిగర్భ మధురాగ్నాయీ మహోవారిధి!

187

ఉ. ఎక్కడ నీవు తోచెదవో యేర్పడుచున్నది సువ్వె యద్ది ప్రా
గ్నిక్కుగ, బంచనయ్యె బెరదిక్కులునుం దదపేక్షజేసి, నీ
వొక్కండు సర్వదేశమతి కూతగ నిర్మితకాక భావనా
స్పృక్కుమనీయబుద్ధి నిదిరీసహరిత్రవిభాగ హేతువై.

188

మ. అరయన్ లిప్త నిషేషమున్ గడియయున్ యామ మృహస్సున్ విభా
వరి మానంబును నేడునున్ యుగము కల్పం బీ మహాకాలని
ర్భర నిర్మాణ నిరంతసంచరణధారా జ్యోతిరాకారకా!
ధరణీ స్వర్గ భుజంగనామక జగద్రాజీవకోన్మేషణా!

189

మ. అవయం బూరక నేదవాక్కు వసురుద్రాదిత్యలోకంబులం
చును వైరాజములంచు స్వర్గములటంచుం జెప్పనే కాని పే
రునకున్ మూనవకర్మ సంచయ సమారూఢంబు లాయెల్ల వృ
త్తి ననేకంబుల యుష్మదీయములు జ్యోతిర్మండలికృష్టముల్.

190

మ. తత మోంకారవినిగ్గత ప్రథమవాక్త్వం బగ్నిమీతే పురో
హిత మన్నట్టిది సర్వకర్మచయమున్ హేలాజగత్ప్రాణనో
ద్భుతమున్ సర్వనియామకంబయిన విద్యుద్వహ్ని వీవై యనా
రత మీదృక్పరిణామసేశల వికారానేక మూర్త్యంతరా!

191

మ. గతినిశ్చయకులైన ద్రష్టలు కృతఘ్నఘ్నాయ దేవాయ య
స్నుతికిన్ సీవాకరుండ యర్హుడని ఛందోపీధిం బాలింతు రే
కృతముం జంపనురాద సర్వకృత మర్పింపంబడెన్ నీ మహా
కృతిం దీవ్రార్చిరభీష భీషణపరిక్రీడాకడారచ్చునీ!

192

చ. బుతువులుగాగ నీవు వెలయించిన వీ కిరణాల వేర్మి య
ద్భుతము మనోహరంబును బ్రభూతమహస్కము, సర్వదేవతా
తతియును నీన, నీ వెలుంగుతాలువు నీ వదునాల్గు లోకముల్
బుతమున కీ వొకండవ సుమీ యవలంబము సర్వభాస్కరా!

ఉ. నీయుదరంబులో నిలచినిద్దరవోవండు శంఖి చక్రి నా
రాయణమూర్తి సాంగదుడు హరి కిరీటి గదాధరుండు నా
రాయణుం డంట యూరకయ, యగ్నులనుండి జనించె వారి నీ
వాయతనంబ వగ్నులకు నంబులకున్ గగనానిలాకృతి.

194

శా. అంచున్ భావననీయు రామునకు, దాదాత్మ్యప్రకర్తంబు సి
ద్ధించెన్ శ్రీవతితో వికుంఠపురపీఠీ గారుడాశ్మప్రభో
దంచత్సాధ సభావిషణ్ణుండు జగత్సంతాన ధక్షాకృపా
సింఛద్వారిదమూర్తితో విహగరాట్సేవాధురావంతుతో. 195

వ. అంత నాతాదాత్మ్యవిశేషానుభూతి శ్రీరామచంద్రునకు విలక్షణంబుగా భాసించె.
తాను రామచంద్రుడు రామచంద్రుడే, మఱల శ్రీమన్నారాయణుండు, తా
నున్న లోకంబులు జ్యోతిర్మయంబులా! మహిమవచ్చట్లన్పరితంబులా! స్వమ
హిమోద్ధారి శబ్దంబులా యన్నట్లుండ. 196

ఉ. దేవతలై రమానుదవశీప్రతీతి మధుకృత్కుమారకా!
దైవతలోకకార్యచరితప్రత! నిత్యదశావతారధా
రావిదితాఖిలోత్తమపురాణకథాకమనీయమూర్తి! లో
కావలికంటకాపనయనా! రఘువంశమణిప్రదీపకా! 197

వ. అని స్తోత్రంబులు నెఱపుచుండ శార్ఙ్గం బిట్లనియె. 198

శా. నీచే మన్నన మిక్కిలింగలిగె బో సీరేజపత్రేక్షణా!
ప్రాచీనంబు పినాకసామ్యము గడింపంగలె నాకిష్ట తో
డై చక్రంబు స్మరింప వీడు మునుముందై నన్ను మున్నీదు భా
హాచాతుర్యముఖంబు గాంచు రఘురామా! జానకీనాయకా! 199

వ. మఱియు నొక్కయజ్ఞంబులోని మ్రుగ్గు ప్రాణవంతమై లేచినట్లు నొక మహా
మంత్రాక్షరంబులు వికారమ్ము గాంచి రూపంబు పొందినట్లు కనిపించిన గరుడి
యిట్లనియె. 200

శా. తొక్కింకం గొనఁజాలె బో మఘపుండున్ శ్రీనాథ! వీదా కృపా
స్పృక్కాంతిచ్చదం జేసి నాదుదెస మత్స్యప్థాన వీశాలిగో
ర్నొక్కం గన్నోని మింటనున్న యటచంద్రుం డల్పపున్ లజ్జచే
నక్కున్ ధూర్జటిమౌళినున్న తనకన్నన్ నొక్కు శోభించుటన్.

శా. విన్ను న్నన్ విడిగాఁడలంపకు ప్రభూ! సీయందు నన్నున్ నమా
నమ్మంగా నిరతంబు నెంచు మినవంశస్వచ్ఛవైమద్యుతీ!
నన్నున్ సంస్మరియించినంత నెదలోనన్ వారివాహాలవై
మిన్నుంగోనలఁ గొంచు సీవలచు నేమే లేతు నా మేల్గుఖా. 202

ఉ. అంత నమాధినుండి బహిరాగమనంబయి తివ్రలోన వి
క్రాంతి వహించియున్న కపిరాజులు తోఁకల నిల్చుచున్ ద్వరా
వంతులు కోటముట్టడికి స్వామియనుజ్ఞఁ బ్రతీక్షచేయు వం
ధ్రాంతిని గదచు రాఘవుండు బంధురముష్టినిబద్ధదృష్టియై. 203

శా. కోటిం గూర్చిన యల్లెత్రాడుగను గైకోలస్తకం బందువన్
జ్ఞాటంకారము చేసె రాముండు దిశాసంతాన తంతవ్యహా

నాటద్వారరవాభినవృణముగా నానాత్రిమాషాంత
బీటుల్ విచ్చిన కర్ణరంధ్రములుగా భీతిల్లి రంతస్సులన్.

204

చ. ఇది తొలిసారి రాఘవకులేశుడు సాగర మీతలన్ ధురా
వధమున వింటిలస్తకము వంచయు వంచక యల్లెత్రాడునం
గదతిక వ్రక్కగాఁ జెదరగా నొక నేరువుమీటు మీటు గ్ర
క్కదలిన రావముల్ వియదగారవిభేదనమై చరించుటన్.

205

చ. ఇవియును నల్లెత్రాట నుదయించిన మ్రోతలో సాగరంబులో
నవిసిన నీటపెళ్ళలు వియద్యధురంబుగ లేచి పెద్ద యు
ద్భవ మయినట్టి ఘోరనినదంబులో? వానరలోకకంఠసం
భవవృగరాజరావములో? బ్రద్దలుగాఁగ దిశాభి విచ్చెడున్.

206

ఉ. నా డెవుడో నముద్రమథనంబు దశాశలు విచ్చిపోవగా
నేడులు రేగగా గగనభిత్తిక భీకరఘోరగర్జన
క్రీడ తరంగరంగములు రింగులు రింగులు వార మ్రోగెదో
నే డిదియేమి యే మథన నెక్కొనె దిక్కులునుక్కిపోవచగన్.

207

అ. వరగ బుద్ధియందు వ్రత్యగ్రమై యున్న శార్వకంఠరవము సంతరించి
వృదుల రీతి వీణ మీటినయట్లుగా నార్చె రామచంద్రుఁ డల్లెత్రాడు.

208

మ. అరయన్ మున్నెఱుంగంగ వగ్రజ ధనుర్వానివ్వనంబుల్ దిశాం
బర నానాణు విభేదనోద్ధురవినిస్సానంబు సౌమిత్రి, యా
వరమోద్యన్నవరావమున్ విని వ్రభుప్రావీణ్యధారానిరం
తరమాత్నాత్వమునందుఁ గాంచె దశకంఠచ్చేదనారంభమున్.

209

చ. బిరబిర ముందు సాగెను గపివజ్ర మాశరుకోటవైపునన్
విరిసిన తెక్కిలై గరుడి వింటఁ జరించినయట్లుగాఁగ, దా
శరధియు పూహశీర్షమున జ్యోరవ సంతతమూర్తియై నము
ద్ధురగమనుండు లక్ష్మణునితో మునుసాగెను సూర్యనూతితో.

210

శా. తత్సేనావినతాతనూభవగరు త్పాకారనిర్మాణ మం
చత్సాదాగ్రము నెక్కి చూచి దితివంశస్వామి కల్లంతలో
పౌత్రంతోషములోఁ గొఱంత సమకూరెన్ స్వీయమౌ సేన స
ర్పతృర్పాకృతిమ నిరంతర వినిర్మాణంబు సిద్ధంబుగాన్.

211

వ. వెంబడి నతండు సేనావతులఁ బిలిచి వ్రహ్మవహుపార్శ్వ మహాకాయులను
మేఘనాదుని తత్తన్నియమిత ద్వారదక్షణమునన్ నియోగించి రథగజతురగవదా
తిచమూ సర్వనన్నాహంబుసేసి తానుత్తర ద్వారంబుకడ నుండి.

212

శా. మ్రోయింపించెను భేరికాతతులు మార్మోయన్ దిశాసంహతుల్
వేయింపించెను గోటకొమ్ములవయిన్ విప్పార డక్కాతతిన్

వాయుంపించెను వాడ్యనంతతి రణప్రారంభణోత్సాహిగా
భూయోభూయ ఉదీర్ణ వీరనినదాంభోధారవిశిష్టిగా.

213

ఉ. చుట్టు నగడ్త లేనియెడఁ జొచ్చిన క్రోతులఁ జొచ్చినట్లుగా
ముట్టును బెట్టవచ్చును ప్రమాణము మాలిన తాలతోపుచే
నిట్టై యగడ్తలో దుమికి యీదెడు క్రోతులమీద వశ్యముల్
నెట్టగ లక్ష్మశుద్ధి హవణించ దటంచు దలంప రాక్షసుల్.

214

ఉ. కాని యెడందల న్నడుముగా నొకభావము తాండవించుచున్
దానపు లల్లెత్రాటినినదంబు బుదారమనోజ్ఞగీతి కా
స్వానముబోలె వచ్చుచును బ్రాణములందునఁ దేలిపోవున
ట్టెనను యుద్ధయత్నములయందు రమింతుర యైదురెల్లుగన్.

215

చ. రఘువరు జ్యావినాదమధురధ్వనులన్ వినుచుం గపిప్రజం
బఘతతిముక్త నిర్మలత ప్రాణులవోలిక నచ్చశౌర్యభా
వఘనమనోచిహ్నోద తనుబంధురయష్టలు పోవుచున్ మహా
వఘనగిరింద్రముల్ జ్వలితవహ్నాలు దీపితదైవతాకృతుల్.

216

వ. వానరనైన్యంబు ప్రాకారముచేరి శ్రీరామచంద్రధనుష్టంకారంబు విరామంబు
గాంచినంత మభయవక్షంబులు స్వభావంబు పొంది వీ రగడిత నీదను వారు
తాలు దొర్లించను వీరు కోటగోడ వెగం బ్రాకను వారు దీర్ఘకాష్ఠంబులతో
బల్లెములతోఁ ద్రోయను గపి సేనకు సాధ్యంబుగాక.

217

శా. గోలాంగూలమహేశ్వరుల్ గగనదిక్కుటంబులన్ లంఘనా
హేలాస్పత్యరులైనవా ర్పరిఖలో నీదంగ నేలంచుఁ దా
మూలోచించి వియత్నదం బెగిరి కుడ్యంబందునం జేరి యు
ద్యేబుల్ వారును వీరు ఘోరనమరావిరూపత రోషోగ్రులై.

218

చ. ప్రచుర గదాసికుంతముల రాక్షసనంతతియున్, శిలాతరు
ప్రచయముచేత వానరులు, వారిని వీరిని వీరు వారు ను
త్కచులయి తాఁకుచున్ దనువిఘట్టనలం బొనరించుచుం గచా
కచి నఖదంష్ట్రులన్ విద్రువగా నతిభీషణమై చెలంగగా.

219

శా. ప్రాకారాగ్రమునందు నీ జరుగు ఘోరంబైన పో రూరిలో
దాఁకం జేరకయుండునట్లు దనుజుల్ దర్పద్వతుల్ సాయుధుల్
నైకాన్మందనదక్షులున్ నిలిచి రుద్యల్లోహకుడ్యంబు లెం
దాఁకన్ మింటనువచ్చు వానరులమింటందాఁకగా నేర్పురుల్.

220

ఉ. గోడలవైన నొక్కొకరి గుంజుచు రుంజుచుఁ ద్రోయుచున్ మఱిం
గాడగనేయుచున్ దెనఁగఁగా దుదియంచుననుండి క్రిందికిన్

గోడిగెడ్డోయుచున్ మఱియు గోళ్ళులరక్కుచు గోడనొక్కుచున్
వాడిగెడ్డోయుచున్ భ్రుకుటిబద్ధముగాఁగ నధూమవహ్నినాన్.

సీ. లంఘించుటకు లేదు లాఘవంబున వెన్న దుముకుటకును లేదు, తూగి యెగిరి
దిగుట కెడములేదు, దెవ్వరమై రాలు రవ్వలు చెట్లు నుగ్రములు లేవు
కడు విహారాహవకౌశలంబున సమావిరూపితి వచరింప వెనులు లేదు
గోళ్ళతో రక్కుగాఁ గోఅలఁ గండలు తీయఁగా నెంతని తెనులఁగలదు

గీ. మల్లయుద్ధంబు వేటు నిర్మథనకృతియు వేటుగా నయి చెడిన కపివ్రజంబు
కుంతఖడ్గాదులకుఁ దాళుకొనను లేక డిల్లవోయిరి గుములయి వల్లటిలిరి. 222

చ. వెనుకను లక్ష్మణుండు కరవిన్నతచాపవినిర్లతంబుగా
నినిచిన బాణవంతతుల నిర్భరవృత్తిని గోటగోడపై
దనుజులు సిల్పచుండినను, దైత్యునివెంట మఱొక్కదైత్యుఁడై
కనుకవి గోడపై నెడము కల్గదు వేటొకరుండు నిల్వగా. 223

చ. బురుజుల మీదఁ దానవచమూపతు బుగ్రధనుర్వినిర్గతి
స్థురణము కల్గఁగ బరిఖ ముంగలి వానరులం గలంచగా
వెరవరి లక్ష్మణుండు తనవింటికొనన్ వెలలించు నమ్ములన్
బురుజులమీది బాణచయమున్ శమియింపఁగఁ జేయుచుండగన్.

మ. ఎవఁడో వానరుఁ డువ్వరం బెగసి తా వేపారి యేడువ్వదా
నవువక్షంబునొ తన్ని వే తిరిగి యంతన్ వచ్చుచో, దూరదా
నవచాపంబుననుండి రిప్పుమని బాణంబొండు తద్దేహమున్
విపుతంబుం బొనరించు దానిఁ గపియున్ విరుచ్చన్ మరొక్కవృక్షున్.

చ. ఒక రొక రాక్రమించుచు మహోగ్రులు దానవ వానరుల్ దృశా
వికృతులు గోడయంచునను వీడియు వీడవి కాలివట్టు పా
యక వలురీతులం బెనఁగులాడుచు నిద్రఱు మూటకట్టుగా
నొకనిముసంబులోఁ బడుదు రుగ్రపు సిటియగడ్డలోపలన్. 226

శా. అరంభించిన దెవ్వఁడో వ్రథమయామారంభమై ప్రొద్దు వా
టారంజొచ్చినవేళ యయ్యుఁ, గపివైన్యం బింత ముల్లంత ప్రా
కారంబందున మేర యంచును సమాక్రాంతమ్ము కాకున్న, ను
బ్బారన్ వానరు లెందఱో మడిసి దైన్యంబంత శౌర్యంబుగా.

క. తగినంతమంది దానవులు గలిత దేహాలను మూటలో నేముండెన్
తెగిన కపిసేన బ్రదుకుట యగునా యొక కోవత్పప్తియన్నదికాకన్. 228

శా. ఎచ్చోమారుతి వార్తి దూఁకునెడ భూభృద్రాజ భూగర్భముం
జొచ్చెన్ వార్తిజలంబు పోసికొని యచ్చోఁ బూడ్చి దైత్యవ్రజం
బుచ్చెకుడ్యము కట్టి తీవ్రపరిరక్షోద్యోగులై యుండగా
నచ్చోఁ బట్టినవట్టుగాఁ కపిచమూవ్యాపార మేపారగన్. 229

- ఉ. అచ్చట విచ్చిపోవలయు నాశరకోట్టము లేదయేని తా
మచ్చటఁ జచ్చిపోవలయు నంతయు వానరసేన యంచు దై
త్యోచ్చయతీవ్రయత్నము లహో ఫలమింతయు లేనియట్లుగాఁ
బుచ్చిన యూర్పులేక దితిపుత్రులు రక్షణ దుర్బరంబుగా. 230
- ఉ. అచ్చటి దైత్యవైశ్యవతు లాశరరాజనకున్ వచించి రా
గచ్చును సున్నమున్ బిగియగా నయివట్టిది వేళ లేక యీ
క్రొచ్చెడు క్రోఁతినేన వెనుగుండులు కొండలు రువ్వుచుండగా
వ్రచ్చుట యెప్పుడో తెలియఁ బట్టదటంచును దీననేత్రులై. 231
- వ. అహః ప్రపూణం బెంత మిగిలినదని యడిగి దినావేళ యామశేషంబుగా నున్న
దని తెలిసికొని రావణుం డుత్సాహమతిమంతుండు రథంబుపై నింద్రజిద్ధపాంబు
సేరి సమర్థుణంబంది కొడుకుతో నిట్లనియె. 232
- చ. బయటికి రండటంచుఁ బరివంధులు పిల్చిన వెల్లియుండు మే
రయమునఁ గోటముట్టడికిఁ బ్రారభమాణదురూపా మౌచు ని
ర్భయమయి పొల్చునట్టి కపివాహిని నచ్చట నచ్చటే వధిం
చి యముని మందిరమ్మునకుఁజేరిచి రమ్ము పరాక్రమాంబుధి. 233
- చ. మఱియును నన్నదమ్ములను మానవు లిద్దఱు ఘోరబాణవం
జరములఁ గ్రూరనాగపరిష నృహిమోగ్రవిషాభిదూషితో
ద్దురతనుయష్టమంతులుగఁ దూల్చుము ధారుణి మద్దిదుంగలై
దొరలుచు రాత్రియెప్పటికో దూసుకపోవ నసుప్రతానముల్. 234
- ఉ. అరయ నింతలోవలన యామినియుం జనుదెంచుఁ బ్రొద్దు వా
లారుచు నున్న దాహవమహామతిపై తెఱపించి యుత్తర
ద్వారము వారికిన్ మన కుదారముగా విడియుద్దమైన సం
ధ్యారుధిరాంశువుల్ సెలఁగు నంబరదిక్పతి పిక్కటిల్లగన్. 235
- మ. ఇది నీకుం గొనగోటిమీఁదివని నీవీ మంతయున్ జేయ రే
పుదయం బిద్దఱు నెత్తుముద్దలుగ మున్నూహించి యవ్వానరుల్
తుడకింతై తమ తెల్వితక్కువకు సంతోషింతు రా కట్టిన
ట్టిది తావంతెనఁ బట్టిపోవుచును ధాటీధూస్త్రపాబుద్దులై. 236
- వ. కవచ శిరోగుళిత్రాణ శరశరాసన కిరీటమణికుండ లాద్యలంకరణంబులఁ దాన
కటాయితంబు నేసి కొడుకును. 237
- మ. సురువుల్ గ్రక్కెడునట్టి గుఱ్ఱములు మున్నుంగాఁగ మేఘధ్వని
స్ఫురణం బొల్పెడి యంత్రలగ్నకరథంబున్ మేఘనాదుండు ని
ర్భరుండై యెక్కి చనంగఁ దండ్రీయు దృశాపర్యంతమున్ బోవున
ట్టి రథంబుంగనెఁ బుత్తు నంపుటకు ధాటీధూస్త్రపాబుద్దియై. 238

వ. అంతలో నుత్తరద్వారంబు విపుతంబై దానవచమూ చమూపతులు నిర్మాతకపే
సేనా నమూహంబుగా రథంబులు గజము లశ్వంబులు వతాకలు కొమ్ముబూరాలు
తప్పెటలు శంఖంబులుగా సముద్రమువోలె విరిసివచ్చిన నీశాన్యగత మాత్మనిర్మిత
ప్రాకార భాగంబున నున్న కవుల దానవు లొయ్యోయి కవులారా! ప్రాకా
రభేదనవృధాశ్రమం బేల పొండని తోలిన నిరుక్తులకుఁ దొలుత దొమ్మియై
పిదవ ద్వంద్వయుద్ధ మారంభమై. 239

మధ్యాక్ష్మ. అ.

సంపాతి యన్ గవీశ్వరుఁ బ్రజంఘరాక్షసు డెదిరించి
యంపవానను ముంప వానరాధీశుఁ డావాన నైన
ఠాంపిలో నీదుఁచుఁ బోయి దోషోగ్రరూక్షములను
దంపనాగలివోలె నసురతండ ముద్దతుండయి దున్నె. 240

మఱియు బ్రజంఘుడు వాన మానక మలయించుచుండఁ
దొరగక సంపాతి బొట్టు తుడవక దున్నపై వాన
కురిసినయట్టులు పోయి కూడి ధక్తపేరుబండి
యిరు నూడచీసిన నొరిగి నిట్టట్టు లెగిరె దానవుండు. 241

చ. ఉరుభుజశాలినన్ గరువ మొప్పెడు దైత్యుడు జంబుమాలి, తా
నెఱింగి యెఱింగి దూరమున నేగెడు మారుతిఁగాంచి వానివైఁ
బరగంగఁ జేసెచ్చివ్రమగు బాణవరంవర, వాయునూతి య
బ్బరముగ వానిఁగాంచి మఱిపోవంగఁ జొచ్చె నిరాదరంబుగన్.

ఉ. వంచనచేసె దూతుండయి వచ్చి వ్రహ్మసముగాఁగ గొంప లం
టించుటకాదు యుద్ధము నటించుటకాదు యధార్థమైన పో
రంచును జంబుమాలి రథ మాతనివెంబడిందోలి నిష్పము
ట్టించినయట్లు నమ్ము నిగిడించిన మారుతి కక్కసించుచున్. 243

అ. బండి బండిగాఁగ బైకెత్తి సారథి యశ్వములును రథియు నడ్డయిరును
పోలు కాడి తడక పాడిగాఁగ నేలను వేసి చమరె హనుమ త్రాసకముగ. 244

మధ్యాక్ష్మ. అ.

వ్రతపనుం డన్నట్టి పెద్దరక్కసి వ్రబలుండై నలుని
వెతనెట్టి కారించె బాణవితతిఁ గ్రువ్వి నమేను గాఁగ
మతి మండి వానిపై దూకి మఱియును మఱి గోళ్ళ రక్తి
యతని కన్నులు పీకె నలుండు నతండు పోహృతుల్ సేయ. 245

ఉ. అవిలకోపుండై వ్రఘను డన్నెనురక్కసి దీర్ఘదీర్ఘ బా
హోవిపుతత్వమున్ గ్రహణ మాస్యబిలంబునఁ గ్రుక్కి కొండగాఁ
దీవర మూనఁ గ్రోతులకు దెప్పరమైనను వానిజూచి ను
గ్రీవుండు నొక్కి వానిదగు గ్రీవము చంపెను వాని నుగ్రుండై. 246

వ. అగ్నికేతువు రశ్మికేతువు సుప్తఘ్నుడు యజ్ఞకోపుండన్న నల్వరుదైత్యులు
నాల్గవైపుల నుండి శ్రీరామచంద్రునిఁ దాఁకి యతని సంహరించి దైత్య
రాజుదయపొందవలెనని నిశితతీవ్రభాణములు వరగింప రాముండు నొక్కసారి
నలుదిక్కులఁ బ్రసరింపించిన నాల్గు బాణములతో వారిని సంహరించె. 247

మ. అది దూరంబుననుండి కన్నోనియె దైత్యాధీశుసూనుండు న
మ్మదనేత్రంబుల మేఘనాడుండును రామస్వామి విల్నేరు పొ
ప్పదమై కంటఁ దళుక్కుమం చనగ వివీరుండు చాలున్ గ్రుధా
ప్రొడుండై యాగతి లంకపై విడువగానంచుం దలంచెన్మదిన్.

అ. అల తళుక్కుమనుట యాతని విద్రియ నేర్పొ యతని మేనికూర్పొ తెలియ
నాడుచున్న యుద్ధ మది త్యజింపనురామి యింద్రజిత్తు మనసు నేమరించె. 249

మధ్యాక్ష్మలు.

మైందుండు వజ్రముష్టి యను మత్తుండు మహితరాక్షసుండు
కంది యన్యోన్యంబు ముష్టిమాతముల్ గా యుద్ధమాడ
మైందుని నొక తన్ను తన్నె మత్తిల్లుమాట దానవుండు
మైందుండు వానిని బట్టి మస్తంబు మలయించి చంపె.

250

విగిడి వికుంభుఁ డన్వాడు నీలుని నీలాంజనోగ్ర
నగనిభద్రహినిఁ దీవ్రనారాచనద్దాంగుఁడేసి
నగి యిట్టులనె నోరియోరి నల్లని నల్లని కోతి
యెగచుచున్నది నీదు మేన నెఱ్ఱని యెఱ్ఱని నెఱ్రు.

251

కోతులు రాజ్యాలు పోర్లు కోటలకున్ ముట్టడులును
చేతులు గోళ్ళులు కాళ్ళు శితశరాక్షీణ సంతతులు
మీ తెల్వి యేమిరా యంచు మేలమ్ము మెలచి వికుంభుఁ
డాతతాయితనంబు నీలునందు దుష్టాకృతి చూచి.

252

మఱిమఱి బాణముల్ వుచ్చె మత్తిల్లి మతిలేని యసుర
విఱుచుక వడినట్టి కొండ విధమున విరిసి నీలుండు
వరువెత్తి యాతనిబండిపైఁబడి బండిముక్కలుగ
విఱచి చక్రముతోడ వాని విద్దు నుర్వీగతుఁడేసె.

253

అశనివ్రభుం డన్నయట్టి యసుర యాహవమత్తవృత్తి
విశిఖప్రతానంబు చేసి ద్వివిదుని విద్దాంగుఁడేయ
యశనిఘోరాకృతి ద్వివిదుఁ డతితరమైనట్టి వర్ష
త శిఖరముం బుచ్చి వానిగర్వంబు తఱుంగఁజేసె.

254

మ. ఒగి మాయాసకలాగమాంబునిది విద్యున్మాళియున్ బండి ము
న్నగ యుద్ధార్థము వచ్చుచుండిన సుషేణుంగాంచి యొక్కోతి! నీ

పొగరుం దించెద నంచు జిక్కినిశరంబుల్ వాని మైనెంపం దా
నుగం గ్రోధారుణఘూర్ణితాక్షుడు సుషేణుం డుగ్రుద్రాకృతిన్. 255

మ. ఒనరన్ గొండ నొకండు పైవివరి విద్యున్మాళిబండిన్ తునా
తునకల్ సేసిన బ్రక్కగా దుమికి విద్యున్మాళియున్, లాఘవం
బునఁ దోడ్తో బరగించె బెల్లుగ శరంబుల్ నెత్తురుంగాల్వ ముం
చినయల్లయ్యె సుషేణుదేహమునుబూచెన్ బెద్దతంగేడునాన్. 256

మ. తిరుగన్ వేటొక పెద్దకొండ గొని యుద్యుత్తిన్ సుషేణుండు తీ
వర మేపారగ వానిపై వినరబోవన్ వాడు నీలోవలన్
శరమున్ వజ్రసమంబు నాటెం గపివక్షంబందు నాబాణమున్
సరకున్ సేయక వానరుండు శిలతోఁ జంపెన్ సురారాతినిన్. 257

ఉ. ఎంచగఁ జిత్ర మీజగతి నిట్లుగఁ జేతు రఘంబు నిట్లు పి
ద్దించు ఫలంబు కొందఱకు దెప్పరమై రఘురామసోదరో
దంచితమస్తకంబులు ధరాత్యజనుం గీకురింప నిన్నఁ జా
పించెను వాఁడు, వానితల పిప్పిగ నయ్యెను నేడు వెంటనే. 258

ఉ. ఎంచగ దూరమం దరుగు నింద్రజి నింద్రజి వాఁడె యంచు జా
పించెను మారుతాత్మజుండు భీషణమూర్తికి వాలిసూతికిన్
వంచిన బ్రహ్మమంత్రమున బంధితుఁ జేసెను పాపమాని వీఁ
డంచును కోప మంగదున కౌతండు నింద్రజి పైకి దూఁకుచో.

ఉ. అతని నాపఁ జూచె బవనాత్మజుఁ డాతనితోడ నేలయం
చాతనిఁ జూపుమం చడిగి తందుకుఁ జూపితి నన్నమాటలో
నాతండు మారుతాత్మజుని యాడిన మాటలు లెక్కసేయకన్
ధౌతవిచిత్రదంతముల తళ్ళుల నింద్రజిఁ జేరి యిట్లనెన్. 260

మ. అరరే మద్గరు నంజనీసుతుని బ్రహ్మస్త్రంబు సంధించి య
బ్బుర మేపారగఁ గట్టివేసితివటే భూమీజ దర్శింప సా
గరమున్ దూఁకి రమేశుదూతయయి రాఁగా నేడు నాపైన నా
శరముందూయుమురా మరేమియొనరించంజూతునో నిన్నిటన్.

క. అని వాని బండిగుఱ్ఱములను గళ్యేములందుఁ ద్రాళ్ళులన్ లాగుచు ని
ల్పిన నింద్రజి నవ్వుచు మఱి వినిపింపుము నీదు పేరు విందు ననంగన్. 262

మ. వదిగొంతుల్ గుఱువెట్టు సువ్వాజలముల్ పాథోధు లేడింబు దో
ర్మదవృత్తిం గుదియించి పట్టికొనుచుం ద్రావించెనే వీరుండై
యది యావీరుని పే రెఱుంగుదువ, నే నా వీరు నూనుండ దు
ర్మదుండై యట్టులసేత యెవ్వడనిరా మాహేశ్వరున్ మారుతిన్.

గీ. ఇంద్రజియు బిల్ల కాకికి నేమి తెలియు రయ్య యుండేలు దెబ్బని యంతవాని
కొడుకవైయింతగాఁజెప్పికొనుటతగున వగ్గములువీడినిలుమంచు బలుకుచుండ. 264

చ. వెలయుచు సూర్యరక్మలును విద్రుమకాంతులు చిందులాడగా
జలనిధిసీర మెల్లఁ గపి నైవ్యముగాఁ గనిపించి దానవా
వలికిని గుండెలన్ బెదురు వచ్చెను వెచ్చనినెత్తు రొప్పి దై
త్యుల మనిపించినంతఁ బరితోషము చెందిరి యుద్ధబుద్ధులై.

265

చ. చినిగిన ప్రేవులై చన నశించినయట్టి ద్వివాశరీరమున్
దివి పెనుకాలమ న్ననురి నెత్తురు త్రాచిన నోట వాపులిం
చిన దన నొప్పె రోదసి, నిశీధిని వచ్చిన దానిదైన మ
త్తును వదలించు పెట్టులనొ తోచదు తూచదు వెల్గులేకయున్.

ఉ. నల్లనిబాపుటా లసురనాధు లవన్మియు నెట్టుకాంతి సం
దిల్లగఁ గావినన్నె పావణించిన వావరకోటి యాత్మపై
న్యోల్లసనం బటంచు మఱియున్ దితిజాతుల శీఘ్రమో శరా
నేలితదేహులై తెలిసి వెక్కనపాటు భజింతు రెంతయున్.

267

చ. రణమున వానరుల్ విసురురా ల్పెనుమాంసపుముద్ద లంచుఁ జీ
క్కుణమతులైన రాక్షసులు ఘట్టితదేహా లెఱుంగునంతలోఁ
గణతలు తాఁకి ప్రాణములు కాలునివట్టణ పీడు లేగునో
ధణధణ మ్రోతలై హరిశతారనిపాతము లట్టు లేచునో.

268

క. ఒక దూసిన కరవాలము లరి నఱుకకయుండ నెత్తురై కనిపింపన్
సురరిపులును శుభశకున స్ఫురణంబుల ముద్దుకొంచుఁ జొత్తురు పోరన్.

ఉ. శ్రీ రఘురామచంద్రుని శరీర మదేదియొ పుణ్యవృక్ష శా
ఖారుచిరాంశుకోన్నతశిఖాక కిసాలయగుచ్చమట్టు లిం
పారినఁ జూచుచయుభయవక్షములున్ మధురభ్రమోహా ధా
రారసితాత్ములై తెలియరాక నిమేషము తల్లడిల్లుచున్.

270

మ. తనయన్నన్ గని అక్షుణుం డతని సౌందర్యంబు తా నింతక
న్నను ము వ్వింతగఁ గన్నులం దలరియున్న ట్లింతయున్ లేక వి
చ్చిన వైకుంఠకవాటతోరణ సుమశ్రీమంజుకంజల్కరం
జనఁ దాక్రొత్తగవచ్చెస్వామి యనుచున్ సంభ్రాంతుడై చొక్కగన్.

మధ్యాక్రతులు.

ఏ గదచేత మున్ను రిపు లెందఱో యెందఱో చచ్చి
రో గదన్ దావిని విసరె రోషనిరూఢి నింద్రజియు
వేగియై యంగదుమీదఁ విసరిన విస్ఫారగదయు
నే గిరివైనఁ జేసెడిన యింతలు నింతముక్కులుగ.

272

అంగదుఁ డా దెబ్బనుదివి యడుగొక్కడైనఁ గదల్చి
డంగారకములు కణకణలాడిన ట్లక్షులు తోచఁ

బొంగి యింద్రజి బండిమీదఁ బోయి యబ్బురపాలు కలుగ
నింగికి వెత్తి యాడించి నేలపై నిడివిగా విసరె.

273

చ. రథము మఱియై యశ్వములు రావణి చక్రయుగంబు పోలు సా
రథయును మన్న దున్నటుల రాణవహించెను పెద్దమల్లుఁ డు
తృథమున వేఱ మల్లు విద్రువన్ గిరికీలుగ మింట నొప్పి వేఁ
బృధివికి డిగ్గినట్లు కనిపించిన మాయగఁ దోచె నెంతయున్.

274

చ. అలయక యన్ని వేళలను నన్నిస్థలంబుల నిండి యుండఁగా
వలయున వెల్లు, వెల్లుల స్వభావము నట్టిద, దానిశక్తిలోఁ
దొలఁగుట నిండుటన్నయది తోచని వస్తువదేదో, వంచవం
చలఁ బడి యడ్డువచ్చినఁ బ్రసారము లేమియె చిత్రమయ్యెడిన్.

ఉ. అక్కట! యెచ్చటం బడిన నచ్చట నుండగనైన వెల్లు లా
యొక్కడినుండియో మఱియు వెచ్చటికో చనుదెంచు లేమి? యా
యొక్కఁడు దానికడ్డమయి యుండఁగ జాలుటయేమి? చీకటుల్
పిక్కటిలంగ నైనదగు బెట్టె యిదేటికి లోకమందువన్.

276

ఉ. అవెలుగుల్ నమస్తమునయందున నుండఁగ మున్ను చీకటుల్
త్రోవలుకొట్టి దవ్వలకుఁ దోలెను గావలె వెల్లురేకలన్
గైవస మాచరించిగొని కానలు కొండలు వెన్నపీటిగాఁ
గావలు డేగుదెంచి యెనకంబుగ నెంతయునైన జేసెడిన్.

277

క. చీకటి లేనివస్తు విది చెన్నుగ నుండుట యెట్లు గల్గెనో
వేఁకటి తాల్చి యేజనని, బిడ్డను దీనిని గాని కన్నదో!
వాఁకిలిలేని యేగుహను వచ్చిన తత్రుథమావతారమో!
తేకున సూదివోలె నరుదేరఁగ దబ్బన మోచుఁ దేలగా.

278

శా. అనూర్యుండును బెద్దమోహమున ఛాయాదేవిఁ బెండ్లాముగాఁ
జేసెన్ దానికిఁ బుట్టినట్టి వ్రజ యీచీకట్లునుం గావలెన్
మోసంబై చనుదెంచు చీకటుల నిర్మూలింపఁగా నేరఁడుం
జేసేతన్ దుదికేమి చీకటులు కాఁజేసెన్ నిశారాజ్యమున్.

279

ఉ. వేరిమికొన్న భార్య కనిపింపకయున్ గనిపింపజేసికో
వేరిమి వృక్షసంతతిని నిర్మితి చేసెను, దాని వెంట నా
నారచనల్ గడంగె లలనామణి సంతతి చీకటుల్ నిరా
కారముగా జనించె గిరికందరమందరహస్సలంబులన్.

280

ఉ. వానిమొగం బెఱుంగఁడు దివాపతి యాయమ యట్లు వచ్చుచోఁ
దానిటు లేగి తప్పికొను, దైత్యులతోఁ బెనుచెల్మి, యొక్క ఘో
రానికి వీఁడు కాదనఁగరాదు, సమూలముగా వధింపఁగాఁ
బూనఁడ, యింటిలోవలను బోరు లతాంగియుఁ దోడునీడయ్యె.

281

- మ. తనకున్ ఛాయకుఁ గల్గె నీ దురుసుసంతానంబునాన్ ఛాయతో
నినుఁ డేనాడును సంగమించినది లేనేలేదు, యాఛాయఁ జూ
చినచోఁ జూచునా చూడఁడో కుటల మీ చిత్రంపుసంతానముం
దుసనిర్మూలముచేయు కోపమును బొందుం బొందఁ డాదేవుఁడున్.
- చ. అతని పరోక్షముం దుదయమందెను, స్వామిపరోక్షమందె యీ
జతనములెల్ల సంధతమనప్రతిమూర్తి యితండు సేయు, వి
ద్రుతమతి సూర్యదేవుని విరోధులతోఁగయికల్పు స్వామి పం
చితుఁబొనరింప దానపుల చేతలయందున పాయమయ్యెడున్.
- చ. తనదగు జన్మ సంశయగతం బగు వేనికి, నట్టివాని జీ
వన మిటులుండు, నెవ్వడును బ్రహ్మవిరోధి యతండు, సత్పదా
ర్థ నిరతభావదూషణపరాక్రమబుద్ధి, మఱిం గూనియె
చని తనజన్మ హేతువగు జాతికి నిత్యపరోక్షఃప్రబై. 284
- చ. మెరవడి నట్టి చీకటి సమీపమురాఁగని మేఘనాదుఁడు
ద్వారతరహాస చంద్రమణిధూర్వహఁ డంగదుమీది కేగె ని
ర్భరమతి వానరాళియునరాజ క్రుధాపరిదీప్తవహ్నిజ
ర్జరితశిఖాకలావదిధురక్రియ బాహులు తాండవింపగా. 285
- ఉ. అతని బండ్రివైకీ జని యశ్వచతుష్టయకరముల్ ధురా
స్తీతిగ ఫెళ్ళునన్ విఱచి సింహమువోలిక దూకి సారధిన్
వే తలఁ బూని వాఁడు పలవింప మెడన్ మలయించి త్రిప్పి ని
ర్మాతిగ వాని నేలపయఁ దూలిచి బండిని మింటకెత్తుచున్. 286
- గీ. కడఁగియుఁగించిపడదైచి కాలఁజమరియుఁగి ముక్కలుముక్కలుగాఁగఁజేసెఁ
బరమలాఘవఁడయిన రావణియునంత మింటకెగిరి యచ్చటఁజంక్రమించుచుండె.
- ఉ. ఇంద్రజి కిట్లుగా జరుగు టెన్నడు లేనిది దైత్యనైర్యముల్
సాంద్రఘృణాసమర్పిత దృశాపరివిహ్వలు లౌఁచఁ జూడగాఁ
దంద్రమతుల్ కపుల్ ప్రహసితప్రమదానను లౌచు నార్చి నం
తం ద్రవమాలి కోపమున దైత్యులు వానరకోటిఁ దాఁకుచో. 288
- సీ. శరదాంతర వశక్షజలధరం బొక్కండు దూదిపింజియవోలె దూఁకుచుండ
కోటియోజనదూర కుట్టనోగ్రినిరూపితము తార మిమ్ముమిమ్ము మనుచుండ
ఒకదిశా దారువు పెకలి పేడెత్తిన మినువన్నెమబ్బొండు మెసలుచుండ
తారకాకాంతి సంధ్యారాగమమతచే నించుమించుగ నంచరించుచుండ
- గీ. నిర్మలం బనిపించెడు నింగియందుఁ జూచుచునె వానకాఱు పెచ్చు ననఁ బొల్పు
చిఱుతమబ్బులు పిల్లలఁ జేసినట్లు మూసికొని వచ్చె నాకనమున భృశంబు. 289
- ఉ. వింతల చీకటుల్ విరిసె విచ్చిన మబ్బుల చేతఁగానివిన్
సంతతతారకాసుషమ సాగఁగిసినివి దగ్గరల్ సమా

క్రాంతము లొచు నొక్కొక్కరిఁ గానఁగినిది దైత్యమాయ భృ
ష్టాంతములైనవై విరచితాఖిలదిక్పృతిషేధభావముల్.

290

మ. మఱియున్ వార్షకకృష్ణసక్షవిశలన్ మత్తాంబుదానేకముల్
విరియున్ సందులనుండి తారకల యే వెల్గో కడున్ స్వల్పమై
పొగయున్ దృష్టికి నందుచున్నయటులం బోలంగ నీ వింతలొ
విరులే వస్తువుకాద సందులని యుండేర్పాటుగా నోప్పఁగన్.

291

ఉ. గాటవుఁ బెల్లచీకటిని గట్టిగఁ గన్నులు మూయఁ గన్నొముల్
మీటిన ఫాలభాగమున మెల్లన తెల్లని వెల్గు తోచు, నే
చోటిదియో హృదంతరవిశుద్ధము దర్శనశక్తి యేమొ యీ
గాటవుఁ జీకటుల్ వెలికి గానివి లోనికినైనఁ గానివిన్.

292

గీ. వీడుకపియంచుఁదెలియక వీడుదైత్యుడంచు దెలియక వానిపై నంపవాన
నింపగా వానిపై శిలానిచయ మెల్లఁబంపగా, గంటి వెల్గుల పాటు లేక.

293

సీ. నేను విద్యున్మాతినిర మహాకాయుఁడా కొండంత దెబ్బను కొట్టినావు
ఓరి రుండీ నేనురోయి మహాదంష్ట్రుండను నంత దెబ్బకొట్టకుము నన్ను
అయ్యె నీ వా శీఘ్రమైన బాణముచేత గుండియ ప్రచ్ఛితికుటిలదంష్ట్ర
వీడెప్పడో కపిపిరుండు కావలెఁ దెలియకుండఁగ వచ్చి కలఁచె నన్ను

గీ. నంచు దైతేయనైన్యంబు లటమటించి మునిగి మిన్నందు నాక్రోశముం బొనర్చు
గపివముపు బున్నచోటఁ జీకట్లు సుంతవిరిసి కవులల్లనల్లఁ గన్పించుచుండ.

శా. సింహస్వానవిదీర్ఘ దిక్కుపార దాక్షిణ్యేతరాహంక్రియా
బంహిష్టోగ వరాక్రమోచ్చలిత దుర్వాగ్వావదూకక్రియా
రంహాల్ దైత్యులు కానిపించు కపివారంబందు నారాచపా
తాంహావ్రక్రియఁ బొల్చి రాహవనయవ్యాపార దూరీకృతుల్.

చ. వనరుచున్న వానరులు వచ్చిన బాణపు సూటిగాఁగ దూఁ
కిన మఱి దూఁకినట్టియెడఁ గృత్రిముండొ దనుజాతు బండియే
గవలుడ దైన స్వీయకపికాండము నిల్చినచోటు కన్నడున్
జనుటకునైన వెనదిరిగి సాగిన యూహగ సంతసించుచున్.

296

మ. ఎవఁడో మూర్ఖుఁడు దానవుండు రణతీవ్రోధ్యేగమున్ బట్టికో
నపు నేర్పేది రథంబు వానరుల మధ్యన్ దోలినన్ సర్వదా
నవసంహారము వానికొక్కనికె సంధానించుఁ గీశవ్రజం
బవురా! చీకటిమీడఁ నైన కపితోడై వడ్డిగాఁ దీర్చుచున్

297

మ. ఒక.యాశ్చర్యముగాగఁ దోచినది దైత్యుల్ చూడఁగాఁజూడ నెం
త కవుల్ బాణము లట్లై గ్రుచ్చికొని మేనన్ వందలున్ వేలు తా

నొకడున్ జావండు నేలపైఁ బడెడు. శివోత్సాహియై క్రోధియై
వెకలించున్ శరముల్ గూరములెన్ వీచున్ రిప్పుశ్రేణిపై.

298

క. ఒక దొడ్డిలోనగసితీరక వశువులుండు తోలి జాల్గుప్పనటుల్
చకితులయి శరవులు కామికిఁ గొండులు కోతు లిరులు మేలని దొంగన్.

మ. అకటా! చీకటితో నబేదమత్తులై యార్దైత్యులున్, రామభ
ల్లుకముల్ కానల నందకారమున నాలోకింపంగ గల్గు నా
డుకయై, దానవసేన జొచ్చి వెనుదండుల్ బెండులంజేయ నూ
రక వీక్షింతురు చీకటుల్ తమరిపై రానైన వ్యత్యాసమున్ 300

గీ. బాణములు వాన యగుటనో బల్లుకముల పైనిఁ బనిచేయకుండెను, భల్లుకములు
ముట్టె ముంగళ్యలోనిడి చుట్టగాఁగదొరికి చూర్లంబుసేయ దైత్యులబలంబు.

గీ. అవ్రమత్తులై యుండుండీ యఖిలకేశచముస్ఫుల్కం : మున్నును స్వామి చెప్పె
శింజినీరుతి మేళవించి గళరవము 'బహుదతపరుండు రావణి' యటంచు. 302

శా. మాయాయుద్ధవిశారదుండయి త్రియామావేశ ప్రాపింపంగా
నీయాంధ్యమ్ము నృజించె వానరభుజాచోలాతిరస్కారిగా
నాయే మిన్నుననుండి బాణతతి తా నేతెంచు నా మిన్ను కం
దోయిం గిన్నడకుండ భూర్తరణపాథోరాశి నిర్మాతయై. 303

మ. అనుచుండన్ వినిపించె మిన్నున నమోఘారావమేఘారవం
బున బెంజీకటి చిల్చుకొంచు వచనంబుల్ దర్శపాథోనిధుల్
ఘనవంకావలమైన యేఱునఁ బొరల్గొనచ్చు నీటింబలెన్
వినమచ్చిర్చ భుజంగదంష్ట్రలఁబడిన్ విచ్చేయు ధారంబలెన్. 304

ఉ. తేలికగాఁగ వారిజలధిం దరియించితి రింద్రజిద్దుడో
ద్వేలవరాక్రమాంబుధికిఁ బెట్టుడు చూతము రాలవంతెనన్
దూలినయట్టి ప్రాణములతోఁ దలమున్కలు పుక్కిలింతలై
తేలగ వేయుచుం గనులు తెట్టెలు కట్టుచుం గొండలంచులన్. 305

ఉ. కట్టిన దిండ్ల విండ్ల బెనంగం జనుదెంచిరి పెద్ద నేర్పుచున్
జట్టిన పావచుట్టలయి చూడిన బొమ్మలఁ బూత తంగెడుల్
కట్టిన కట్లుగా నొడలు కాళ్ళును జేతులు నాడకుండగా
బట్టినదారిగా యమునివట్టణవిధికిఁ జేరవచ్చుచున్. 306

క. కనిపించిన దవునఁ బట్టును వచ్చును రోదసీకటాహమునందున్
వినిపించిన దవునఁ గొట్టును వచ్చును రోదసీ కటాహము వగులన్. 307

చ. వెలుంగులె లెక్క వెట్టెదరు వెఱ్ఱులు వేల్పులు, నంతకంటె వె
ఱ్ఱులయివ మానవుల్ మఱియిరుల్ కనిపింపంగ నీవి పెందరుల్

తెలియగలేరు, ప్రాణములు తీసెడిచోటులు వానిలోపలన్
మెలగగగ, లేనిచో వెలుగు మేలిమి యెప్పుడు నున్నదేకదా!

- శా. సీతందెచ్చెను తండ్రి, నేవయినచో శ్రీరాఘవుం దెచ్చెదన్
సీతం దెచ్చిన రాఘవుం డీటకువచ్చెం గోపియై చాపియై
సీతాదేవియు రాద రాఘవుని దెచ్చెన్నాంగఁ దానచ్చినన్
సీతాదేవియుఁ బ్రార్థనావివశదాసీభూతయై యుండెడున్. 309

గీ. అన్నివిద్యలు బ్రాహ్మణులందె లేవు కొన్ని క్షత్రియులందున, గొన్ని దైత్యు
లందునున్నవి తెలియరన్వోన్యమవియు దానవుల గెల్వఁగారాదు మానవులకు

- శా. లీనందై చను చోటి చీకటులవై లేదంతయున్ శక్తి ప్ర
జ్ఞానార్చిః పటల ప్రభావితతి, కజ్జానానికిన్ దాని వి
ద్యానైపుణ్యము దానికున్నదియుఁ, దానై కొన్నిచోట్లన్ నమ
స్తానన్ దక్షము, తద్వ్యయంబుప్రళయాంతందైనచో నొప్పునో.

- మ. ఇవిగో కన్నడరాక యిద్దఱ మహాహిక్రూరనారాచర
జ్ఞాపులం గట్టెద నంగుళాంగుళము మైజూడింతుఁ గాడింతు మూ
ర్ఛనడన్ రేనడిజామునన్ విడిచిపోఁ బ్రాణంబు లూనంబులై
రవి రేవప్పలఁ దీయ రాఘవశరీరారామ పుష్పంబులన్. 312

గీ. అంత రామచంద్రుఁ డతనిని దనచేతి మీఁదుగా వధింపఁగా దయార్ద్ర
హృదయుఁడగుచు నిర్లయించెజేయనటంచు నంత మింటవచ్చె నంపవాన. 312

సీ. అన్రత్యభిజ్ఞాతమో దిశాయాతముల్ శరపరంపరలచే విరిసి విరిసి
అశనిప్రరోహ బాలిశము లరుంతుదంబులు బాణములచేతఁ బొక్కి పొక్కి
ప్రతిభాముషంబు లప్రతిసమాధేయమ్ము లగు పుష్పత్కములచే నలసి యలసి
అనతర్కత్యరాహంకార ఝంకార పాతిత నారాచపటలిఁ బెట్టి

గీ. ఒడ్డుకొనుచోటఁ గొట్టగాఁబడ్డ మేన తప్పికొనుచోట శరపాత మొప్పు మేన
పీగికొనుచోట ముల్కి క్రువ్వివది మేన రాఘవశరీరములు శరారామమయ్యె. 314

సీ. మిన్నవంకను జూచుచున్నఁగానీ కన్ను వ్రాలినమేర బాణాలెగాని
వ్రచ్చుబాణము తీయ చచ్చుఁగానీ వ్రేళ్ళ గ్రుచ్చుచుండిన యంపకోలగాని
తిరుగ బాణమ్ము పంధించుఁగానీ దాని వరగించునెడ యేరువడదు గాని
తన యమ్ము గొనఁ బ్రయత్నమ్ముగానీ కక్ష భాగతాడనకలావమ్ము గాని

గీ. కాల్యదువ వీలులేదును గైకదల్ప వీలులేదును పంజరవిధముగాఁగఁ
బంజరందైనఁగాని లోపలఁజరింప సుంతయెడమున్నయట్లు తోచును నిజంబు.

సీ. పడినప్పు దంభోలిపాతమాతములయ్యుఁ గలితదంష్ట్రాభుజంగములు చుట్ట
లై చుట్టుకొనెడు బాహోదండములయందు నల గగురొ దేహాయుష్మలందు

- కదలనీయపు కాళ్ళు మెదలనీయపు మేను లంతట మంత్రించినట్లు గాంగ
మెనలనీయపు నుంత మనలనీయ వొకింత వంగముల్ జంత్రించినట్లు గాంగ
- గీ. తనువు తాయయి షక్తపాతంబు వచ్చి యట్లె పెండేదలయిన సింహములవోలె
నన్నదమ్ములు కదలికయటి విలోచనాంతముల దేవతామూర్తులగుచు నిలువ. 316
- ఉ. మున్ను కబంధదానవుండు ముట్టినయన్నడు కూడ ధైర్యపుం
దెన్నున పీగిపోని రణధీరుడు రాముండు కన్నులందునం
గ్రన్నన జాలి యూట గొనఁ గన్నొని తమ్ముని, పీడొకండు న
న్ను న్నెనరూని వెంటబడి నూల్కొనె సిగతియై తగుల్కొనన్.
- వ. అనుకొంచు సుషేణ నీలాంగద శరభ వినత జాంబవద్భుషణులను చుక్కలతోవ
వానియిక్కు యెక్కడనో త్రొక్కిరమ్ముని పలు దిక్కుల వారి నొక్కొక్కని
బంపిన వారు మిన్నెల్లఁ దిరిగిన వారెగాని, వారి కలచోటు వెఱింగినవారు
గాక వాని గ్రుచ్చిన యమ్ములచే నేదుపండులవోలెఁ దిరిగివచ్చిన. 318
- మ. తన జ్యానిస్వనగీతికారవముచే దైత్యున్ విమోహింపఁజే
యను వాంఛించెను స్వామి, యేమియగుఁ జేయాడంగ రాకుండినన్
దనకుం దమ్మునకున్ దనూయుగమునం దంగేడులై వూచె బూ
చిన తంగేడులు వెఱ్ఱతేనె లొలికించె న్నాంగఁ గన్పించుచున్.
- గీ. ఇంద్రగోపచ్చటాసమాపుతము లయిన వార్షకముల నీలానీలవల్లవములు
తరుణవనతమాలారగ్యధముల వోలె వెఱచెడి రఘూధ్వపాలు శయనించినారు.
- క. తా మేనిబాధ పదలగ స్వామి సమాధిగతుండయ్యె సామిత్రికీ దా
నేమో తెలియదు రాముని నేమో యేమో తలంచు నేర్పడరాకన్. 321
- చ. మరియును బ్రాణముల్ కలపు మానవనాయకు లిద్దఱుం జలిం
వరు, కనులెత్తి చూడరును, బ్రాణము బున్నవనంగ పీలులే
దొరిగి శయించి ధాత్రివయి నుండిరి, ముక్కున వ్రేళ్ళునెట్ట నూ
పిరియును నాడునట్లు కనిపించదు వానరు లావట్లగన్. 322
- వ. అంత నింద్రజిత్తు నర్వకపిసేనావతులను నరుంతుదములయిన బాణమ్ముల గాడ
నేసి యందఱుం జదికిలఁబడి నిస్సహాయులై యుండగా నమ్ములఁ బరగించు
టాపి మింటనుండి జ్యామహానిస్వానమ్ముతోఁ బాలు వికటాబ్జహాసంబు సేసి
యిట్లనియె. 323
- క. ఈ కల్లు విష్ణవాఁ డీ లోకంబునలేడ యంతలో రవిహిడుచుం
గాకుత్స్మలప్రాణంబులు కోకొల్లలు మహిషరాట్నకుత్స్నంబులుగా. 324
- శా. ఓహో దానవులార! మీరుడుగుడీ యుద్ధంబు, స్వీయంబులౌ
గేహంబుల్ చని యాత్మయౌవతము కౌగిళ్ళందు నిద్రించుడీ

మాహాత్మ్యం బఱి మావదద్వయము నన్మద్యాణసంపాత సం
దేహాత్మ్యల్ శయనించి రాహవదరిత్రిన్ రక్షపిండంబులై.

325

ఉ. వాసుకితక్షకాదు లహివల్లభు బూర్జితు లన్మదీయ బా
హోశరమూర్తు లుగ్రవిషు లంగముం బిగియించి రిద్దఱన్
బాసిరి తెల్వి యెల్ల గడఁబట్టెను ప్రాణపయంబు, రేవు ప్రా
చీనతి వైటయం దెటువు చెక్కును బానుండు వైడినొక్కలన్.

సీ. కపి నైన్యమింత చిఁకటి నెత్తివన్ వేసి కొని తెల్లవారించుకొనును దాను
వదఁడా గృహంబులు కదలి యీకసిసేని రే నంబురాశి తరించినోపు
నున్నదిగద కట్టికొన్నట్టి వంతెన, తెల్వితక్కువంగ ధాత్రిం గలట్టి
యదపులు గుట్టలు నడ్డకట్టను గట్ట బెకిలించుకొన్నారు వెళ్ళి మఱల

గీ. బోరియలందున నిద్దురపోపలయును మన్నుతినపలెఁ బోయి, మీ మత్తకాశి
సీనమాజంబు చెక్కిళ్ళనిద్రపొండు బెడఁద వాసెను గ్రోఁతులపిండువలన. 327

వ. అంత దానపు తెల్లరు బండ్లు చుట్టించుకొని పురప్రవేశంబు వేసి ద్వారం
బులు బంధించుకొని, క్రమియ నూయాందకారంబు విరిగి పోయి చుక్క
లొక్కొక్కండు తోచిన. 328

గీ. మేఘనాదుండు తొడినమీప మేగి జగదసాధ్య మహాకార్యసాధన ప్ర
వీణతానూచి మందరవీక్షణములం ద్రౌఢశూరతనూముగ్ధ భంగిమముల. 329

మ. శరధారాంతము పెల్లగించితి మనశ్శల్యంబు నీ వింక ను
స్థిరుఁ డౌచున్ దివిషత్సవత్సక ధరిత్రీసార్వభౌముండ వం
బురుహోస్తుం డుదయించుదాఁక శశి యంభోరాశిఁ బొంగించుదాఁ
క రమామూర్తివి యేలుకొమ్ము త్రిజగత్కామాంకుశాకారుడై.

క. ఏకట్లు కట్టినాడనో యాకట్లను విప్పఁగలుగు నాతఁడు లేడే
లోకంబందున, రేవటి దాఁకన్ గాకుత్స్థు లనునధాన నిలువరున్. 331

శా. వీచుల్ కోతులు నడ్డరాఘవుల పొంఁటెన్ గొంతుకూర్పుండి నా
రాచంబుల్ వరగింప వేను గినులన్ రక్షించుకొంచుండి దం
ప్త్రాచంద్రాతవమందు మద్విశిఖధారాధాళశ్యంబు ధి
వైచిత్ర్యంబు ఘటింప బిక్కు మొగముల్ పడ్డారయా! మత్పితా!

గీ. ఎఱిగి యెఱిగి నీయూరిపై నెత్తివచ్చి నట్టి బిఱ్ఱులు చెడి మొగమందు వ్రేల
వైనకపిజాతి పెట్టినయట్టివంతెనబడి యుషస్సునఁబలాయనమువరించు. 333

వ. అనిన రావణుండు 'అపునోయి నాయనా! వే నిట్లే యనుకొంటిని. నీ విట్లే
చేసితి' వని కొడుకుం గొంగిలించుకొని వదలిపెట్టగా. 334

క. నసిపిల్లవాని పోలిక నిసిరింతలు వార మింట వెగురును నేగన్
మిసిమింతుండు కానట్టుల ననురేకనుతుండు వికటహాసననుడై.

335

- క. నిస్సంశయాత్ముడై రక్షస్సమాట్టంత గండసంక్రాంతదృశాం
తస్సంవలితాంశు వమృతభిస్సారి విచిత్ర మూహ పెంపెనలారన్. 336
- వ. కాగడాలతో నడవకత్తియలతోఁ జామరగ్రాహిణులతో వర్షధరులతో నువిదపిం
డుతో మైఁజాంగులువారు వట్టు పుట్టములతో ముంజేప్రాలు రత్నకంకణములతోఁ
దండకడియములతోఁ బది వ్రేళ్ళు బచ్చల యుంగరములతో బుస్తీలతోఁ గలిపి
దువ్విస మీసలతో నశోకవనికేగి రత్నాసనాసీనుండై యిట్లనియె. 337
- శా. ఓసీ! మైదిలి! సీమఱంది పతియున్ యుద్ధంబు గావించి తీ
వ్రాసువ్రాతమునందునన్ దొలఁచిరే యానందరేఖానుతీ!
నీ సాన్నిధ్యము చేరవచ్చితిని సూ నేఁ బ్రేతమూర్తిన్ దిదృ
క్షాసంపాదన చేసికో దితిజవంశస్వామి దేహంబునన్. 338
- అ. ఓసి పిచ్చిదాన! యుగ్రాహవంబందు నింద్రజిత్తోకండు నిర్దళికిని
బ్రాణసంచకంబు వట్టించె యమపురి పథము మత్సకల విషక్షవధము. 339
- అ. తరుణి! చివరిచూపు దక్కించుకోనైన నిపుడు పోయి చూడ నెనఁగు నీకుఁ
జివరి కేనుగాని చెప్పలేదంచును గూరి యెడఁద నెంచుకోను వచ్చు. 340
- వ. మొన్న నా నెఱపిన మాయా రామలక్ష్మణ శిరోవాటకంబును నమ్మనేర
వయ్యెదవుగాక పుష్పకంబు సిద్ధవఱచితి పోయి చూచి రమ్మని, త్రిజట
యున్నదికదా నీ వక్షముది, దానిని బంపింపునుని త్రిజటను బయలుదేరించి
వంపించి. 341
- మ. నుదతీ! యింక నతండె నీకుఁ బతియంచుం గూరుచుంటేనిఁ దా
నది యుండెంగద వానివంటి పతిచే నగ్నిప్రవేశంబు త
ప్పదు, నీకేటికిఁ జావఁగా వలయునే బాలేందుపాలస్థతీ!
మదకుంభీనన నత్తజానదృశ సమృద్ధాసికాలోచనా! 341
- మ. అవి యైరావణకోటి ఘోరఫణిరాజాహంక్రియా సారభూ
త విషాకారక మంత్రనిర్మిత మహోస్త్ర వ్రాత రజ్జుక్రియా
నవబంధంబులు, విప్పికో వవి తనూనాళంబులం దెక్కిన
ట్టి విషం బంతటఁబ్రాణముల్ తొలఁచు బాటీరార్ద్రగండస్థతీ!
- అ. అనిన సీత యిట్టునియె నేటికిఁబంపఁద్రిజట సాక్ష్య మేమి తెచ్చుఁ జెప్పుమ
బాణబద్ధుఁ డగుచుఁ బడియుండవచ్చును రాముండఁబ్లు తలచె నేమొ యిపుడు.
- క. మున్ను విరాధుండు తన్నున్ మిన్నంటు బుజానఁ గొంచు మెలఁగిన దవ్వై
చన్నాండు నన్నుఁ గంచునె యున్నాడ య్యసుర బ్రదికియున్నది లేదే! 345
- క. కనుకని రాముం డట్లై వను ముల్లోకంబులుండునా? యున్నవి, నీ
యునికియు లేదప్పుడు, నా యునికియు లేదప్పుడు, బ్రతికియున్నాముగదా! 346

- గీ. అంత మన్నించేనేమి నీయాత్మజాతు నింతదూరముగాంగ రానిచ్చుటకును
మూడులోకములకునుబ్రభున్ భుజంగబంధములు కట్టెనను టేరువడనిమాట.
- గీ. నీవు తలచినదే నీవు నిక్కమంచు నెంచు మప్పటికిని నేమి మించిపోయె?
బూర్వగిరివైని భానుండు పాడుచులోన బ్రతుకందోడుగదా చూడవచ్చు నవుడు.
- గీ. గగనమందుండి యమ్ముల గట్టివేసి చచ్చినా రనుకొని యేల వచ్చె నతండు
చచ్చిరో లేదా దిగిచూచి చక్క వద్ది నిజము చేసుక రాలేదు నీడుకొడుకు.
- వ. అనిన రావణుం డీమె యింతది యని నా కేడాది తెలియలేదు. అనాడు
అక్షుణుండు మాట్లాడినట్లు మాటాడుచున్నది. అతనియం దీమెకు గల వ్రత్య
యములొంతునకు నముద్రములు చాలవు, ఎత్తునకుం బర్వతములు చాలవు,
వేగమునకు నదులు చాలవు. ఇంత ప్రశ్రయము విశ్లేషకరింప శివుఁ డొక్కడే
దయచూడవలెనని. 350
- అ. సంశయాత్ముఁ డగుచు జనుదెంచి నింటికి నాత్మరథపతాక మందుఁ దోచె
మువ్వగముల యులిపు ముణిగిపోయిన శబ్దమునకుఁ బ్రాణములను బోసినట్లు.
- వ. అంతఁ బుష్పకావరూఢయై తిరిగివచ్చిన త్రిజటను గాంచి జానకీ దేవి ప్రాణమ్ము
లన్నియుఁ గన్నులలోఁ బెట్టుకొని యుదికి వచ్చు దుఃఖమ్ము గొంతులో నొక్కికొని
వెలతరబడిగాఁ గూర్చున్న వైఖరిమాని ప్రతీక్షావరమార్థమూర్తి యూరకుండినఁ
ద్రిజట యిట్లనియె. 352
- ఉ. మేదిని నున్న మానవుల మేనుల నంగుళమైన మేరయున్
లే దరియమ్ము క్రుమ్మనిది లిప్తము కాని దస్పక్పయంబునన్
లే దొకయింతయున్ స్పృతి, చలింపవు కాలును జేతు బూరుపున్
లేదు, మొగాలుమాత్ర మనుశీకృతపార్వణచంద్రబింబముల్. 353
- ఉ. గ్రుచ్చుకయున్న బెట్టిదవుఁగోలలు మేనికి బాధ యంచునుంఁ
బుచ్చరు ప్రాణభీతిమెయిం బుచ్చిన వచ్చనికంటేవెల్గుగా
వెచ్చని యూర్పులన్ మఱియు విచ్చినగుండెలఁ గూరుచుండి లోఁ
జొచ్చిన యాత్మలై కవులు చుట్టును నుండిరి మౌనమూర్తులై.
- గీ. కొన్ని కోతులు, పండి లోగుంజ వెలుంగు చిమ్ముఁబగిలిన సీతాఫలమ్ము లట్లు
దంతములుబాహిరించి హస్తములయందు నొప్పచెక్కిఁజ్వుగాంగ గూర్చుండినారు.
- మ. అనినం జానకి యిట్లుగా ననియె నీయాలావముల్ విన్న రా
మున కేయావద లేనియెట్లుగనె యంభోజాక్షి యాహింతు వం
చనిపించున్, నిజమా? యటన్న, నిజమా? యానేను కన్నటి చి
క్కనిస్పష్టంబులు వ్యర్థమై చనునటే కాశ్చిరగండస్తలా!
- 356
- వ. నేను లేనపుడు పెద్దతండ్రి నీతో నేమేమి యనెను? నీవేమేమి చెప్పితి వనిన

జానకి యంతయు నుడువగా, వంతయు నట్టిదియు, నీకుఁ బెరయూపా లెట్లు వచ్చునని త్రిజటయన, సీత యిట్లను కొంచుండె. 357

- చ. ఇదియొక మ్రొక్కుమ్రొక్కెదన, యెవ్వరునెప్పుడుగాని మ్రొక్కున ట్టిది యిది, నేను సామి పొగటెక్కుముపెన్తుముదారు సాకిరె పొదలంగఁ బెండ్లియాడితిమి, మోహనరూపుఁడు రాఘవుఁడు నా వద యిది దాఁటినన్ ద్రిదశవంద్యున కాహుతినాదు నగ్నికిన్.
- వ. నా కీ యూహఁ గలిగించిన రావణుని గురువుగా స్వీకరించి యాతనికి నమ స్కరించెద.
- మ. ప్రారూపంబున నేర్పరించి చితి నే నగ్ని ప్రవేశంబు నే పెద, నీమ్రొక్కునుమ్రొక్కితిన్ హతవహా! శ్రీరామచంద్రుండు నా యెదలో నుండిన దీవ మారమికి నీ వీ కోర్కె పాలించినన్ మదకుంభీనస మూర్తిలక్ష్మణునకున్ మన్నించినం బ్రాణముల్. 360
- వ. అట్లు పుష్పకంబు వచ్చుటయుఁ బోవుటయు నం దెవ్వరో స్త్రీలుండు టయుఁ గాంచి రావణుని రాణీవాసమో, రావణి పెండ్లమో యని సుగ్రీవుండు దుఃఖంబులో నుండి పొంగివచ్చు కోపంబున నిట్లనియె. 361
- ఉ. చేతులుకట్టికొంచు సరసీరుపొబంధునుతుండు నిల్పుచున్ మూతిబిగించి రాఘవు లమోఘశరంబుల నిట్లు లైరటం చాతతమోదముం గనెడు నాశరసంతతి రాక్షసావలిం గోతులఁ బూడ్చి పెట్టెదను నొక్కని కొక్కఁడుగాగఁ ద్రవ్వుచున్.
- క. వధియించెద రాక్షసులను మధియించెద లంకయెల్ల, మఱి రావణుఁ బె ట్టి ధర్మిఁ గాలరాచెద నధముల, నిల్లలుకఁ బండు వైనదె చెప్పుమా. 363
- శా. ముంగాళ్లన్ విదలించు చశ్మనిచయంబుల్, చేతులాడించుకొం చుం గిష్కింధకుఁ బోరు వానరులు, ధక్షిణాతి మ్రుందించి ర క్తాంగుల్ లంక యటన్న పేరు వినరానట్లాచరింపంగఁ బో నుంగా నైనజనంబు పోయెదరు గండూషించుచున్ నెత్తురుల్.
- మ. పొగటెక్కెంబగు నేల్పు పాకిరిగ వంభోజాక్షుఁ డీ రాముఁ డం తగ నాతోడమ గట్టె చెల్మియనగా దైతేయదుర్జాతి నే మిగులంజేయుటకా? యొక్కొక్కని మహామృత్యుగ్రవక్త్రాగ్రవ ర్తిగఁ గల్పించినగాని పోడిచట సుగ్రీవుం డపగ్రీవుండై. 365
- క. ఈ హనుమచేత లంకాదాహము చేయించి మఱలఁ దదవహ్నాలలో నే హరి నాతో దూకునొ యాహరివతితోడ రాఘవానుగుఁ డాదున్. 366
- ఉ. అంతఁ బ్రచండవేగ చలితాద్భుతవాయుతరంగ సంహతిన్ సంతతధూతవార్షిధి వృషత్పరిషత్ప్రవిచాలనంబునన్

వింతగఁ జూచునట్ట కపిసీరుల కిన్నులు హఠదండంగన్
జేంతఁ బయిన్ బాగుల గిక్కిరిముందులు లల్లలాడగన్.

367

క. హనుమంతుఁ డందయుండెను నినిచిన్ వాల్మీకిని దాఁచు విర్భరుఁ డెవఁడో
యనిపించె బక్షసంహతి విధిహాచవయన్తరంగ చిత్రాంతముగా.

368

శా. తానెట్లె గగనంబునం జన సముద్రంబింతు గుహించునా
నానెంచెన్ హనుమంతుఁ డంబుధిపుష్పత్పూలాక్షి కోణంబుగా
గానరాసి మహాసుభావుఁ డెవఁడో కంపంచు నాకాశ నా
నాబువ్రాతము లోనలోన గుడునున్నె వైన మల్లె చవన్.

369

ఉ. ఈదెసనుండి పచ్చనస యెంచంగరాచు మహాబలంభచుం
బైదరికొన్న యంబుధియు సంబరముం గదలాడిపోవు, నం
పొదిత షక్తమారుతజవంబున వచ్చిన వైనతేయుండుం
గాఁడుగుఁగి, యిట్లుగుట కల్గు భౌమములైన వేగముల్.

370

ప. అంత సమృహితేజంబు సన్నిహితం బగుడు నొడవుఁ బాములు ప్రాకుచు
న్నట్లున్న వానరాసీకిసీకి దమానిర్వాణంబు సంఘటిల్లె. శ్రీరామలక్ష్మణుల
దేహంబుల బ్రాణంబులు విరిసె. ప్రాణంబు లంతర్హితంబులయ్యె. మేనులఁ
జలనంబు సమకూరె. వారొదిగి శయనింప గపిసైన్యంబులకు మనస్సులలో
మనస్సు లుండె. శ్రీరామచంద్రున కిట్లు వినిపింపం దొడంగె.

371

శా. స్వామీ! నాసుకీతక్షకాదిభుజాంశస్థిను లీ యస్త్రముల్
నా ముం దాగవు త్రోటిషక్షనిహతిన్ నాగాళి భోగాళి పెం
వేమో నిల్వరు మంత్రపూతమగు నావేరే భుజంగాదిప
గ్రామాభీలవిధూననోగ్రము రమాగ్రే వేయబాహులత!

372

గీ. సర్వమంత్రశక్తి సంభవిల్లినచోటు నీవుగాన నన్ను నీవు తలచ
సృష్టి మొదట నాకు సిద్ధించిన బలంబు నేడు సంఘటిల్లె నీరజాక్షి.

373

శా. ఈలోకంబులకెల్ల సుత్తరముగా నేపారు వైకుంఠమై
యీలోకంబులకెల్ల దక్షిణముగా నేపారు పాలాళిమై
శ్రీశ్రీలామదనాధిరామ తను! అక్షీణత్వరాహంక్రియా
హేలాయానము నేయగల్గుదును నే నిచ్చోటి కచ్చోటికిన్.

374

శా. త్వాదృక్పీత్యమతుల్ సనాతనముమల్ త్రైలోక్య సంసారసం
పాదుల్ సంస్కరియింతు, మీస్మరణచే బాలింపఁబడ్డట్టి మ
మాదిశ్రీ మహితాక్ష రాకృతులమై యాకల్ప మీసృష్టి సం
పాదించం దొరకొంటు నీస్మరణచే మన్నాను పృన్నాయకా!

375

మ. నతతాంతస్తవమున్ బహిర్ముఖముగా పంధించి నీ షక్తరా
కృతి నాదంబు వికార మందగను దద్భినాదనానాత్వసం

గతి మే మీ గతి తైజసాకృతులమై కాలంబు పాలింతు మూర్తిత మోంకారము నుండి నల్పితివి నృప్తిన్ సర్వకర్తాకృతి!

376

వ. అంత విశ్లేషమాన సమాధిద్వితీయదశాగతుం డగుస్వామి కిట్లు వినిపింప వారంభించె.

377

ఉ. వచ్చని నీదు మైజగులు వ్రన్నని తేనెలు జాలువారుటో
విచ్చిన తమ్మిపూవయిన విశ్వమునందు బడిన్ బరీమళా
భృచ్చయమూర్తి లక్ష్మీయయి పొల్చిన నీ కుసుమత్యసంపదన్
మెచ్చిన బంభరాకులము మేము, మముం గృహచూడవే హరి!

ఉ. త్రచ్చిన పాలవెల్లి నరుదారగఁ జిక్కిన తేలిపోవగా
ముచ్చిరపోవు మందరము మూలమునందున వీపు డివ్వగాఁ
జొచ్చి నముద్దరించితివయా! తొలివాఁడు సురాళి నెల్లనీ
విచ్చినదైన యా చనవె యిప్పుడు నీనుతివాంఛఁ గొల్పెడున్.

ఉ. అచ్చపుఁ జల్లనౌ కరుణ యారక యూరకయూర దిద్ది గో
ర్వెచ్చని కంటనీరు వ్రసరించిన మా యెదలోని బెట్టు, నీ
వచ్చనిమేని క్రొమ్మెయిలు పట్టిననీడలయందు మాయెదలో
విచ్చగ నీయుమయ్య రఘువీర! జపాకుసుమాభిరామముల్.

380

ఉ. ఎచ్చటో దప్పునర దయన యిచ్చకపుం బలు కర్ణమెంచి లోఁ
జొచ్చిన జాలిగుండె యయి చూచెడు, దానవజాతి యెట్టిదో
మచ్చును జల్లి దొంగిలెడు మాయలమారిది, నీవుగాని య
ట్టిచ్చటఁ జేయకే రఘుకులేశ్వర! భూమిమతాహ్వాదీశ్వరా!

381

వ. ఇట్లు క్రమ ప్రాప్తరామచంద్రావస్థఁ డయిన వ్రభువుతో పాటు సామిత్రియు
లబ్ధప్రత్యభిజ్ఞానంఁడయి స్వామి నిలుచుండి యల్లె త్రాడు మ్రోయించిన.

382

శా. లంకాంతస్తురకామినీకుచయుగీ లావణ్య విస్తీర్ణతా
సంకోచంబులు, దైత్యనాయక శ్రవస్సంచారరేఖానమా
తంకంబుల్, దితిజాతనైనిక మనోధైర్యాద్రికుట్టాకవ
జ్రాంకంబుల్, నతి యల్లెత్రాటి వినదవ్యాపారముల్ పొల్చినన్.

383

గీ. అంత లంకామహానగరాంతరమున నొక్కసారిగాఁ దెలవార దిక్కెఱుంగక
యెఱిగిజ్యోర్వనియంచును నెఱుంగరాకమూఁగలగుచు గుచ్చినలాడిపోయినారు.

గీ. ప్రాచి బడఁద్రోలి నేడుగుట్టాలముట్టెనురువుతెట్టెల తుంపురుల్ విఱిచెనిరుల
తరణి యరదంపుఁబడగపై విరియుమువ్వలులివుపలెఁ దోచెఁ బక్షులకలకలంబు.

నీ. వశ్యతోపారణభావనమృద్ధి జలబిందు సంగ్రహణోగ్రకౌశలము లయిన
తవనవేళా నమూర్త ప్రాణదానవిభూతిరేఖాగ్రనైపుణము లయిన

జాగ్రదవస్థాప్రసాదవ ప్రావీణ్య లలిత రేఖాజటాలమ్ము లయిన
నిత్యమందేహోబ్బత్త్యమర్దనకళా నఖరాగ్ర లీలారుణంబులయిన

గీ. చంద్రబింబ ప్రసాదనచణము లయిన స్వర్గధామప్రవేశ భాస్వరము లయిన
అఖిలలోక వికాసవర్షాప్త మయిన వద్మ బాంధవ కిరణముల్ బయలుదేరె. 386

సీ. నలిసకాంతా సమానతగండభాగానఁ జిటిక వేసెనో నవ్వు చెఱిగిపోసె
ముద్దమందారమ్ము బుగ్గవై నొక్కెనో కమిలిపోయినయట్లు కందిపోయె
లలింబారిజాతమ్ము గిరిగింత పెట్టెనో తూఁగాడు కొమ్మనే తూలిపోయె
రాదంచుమోటుపరాచిక మాడెనో ముగుదకల్వయుమోముముడుచుకొనియె

గీ. రుద్రజట ముక్తకంచు కారుఢాయయ్యె చంద్రకాంతమ్ము చిఱునవ్వు సంతరించె
నొక్కఁ డొకఁడు స్వభావంబు పిక్కటిల్ల నబ్జబంధుని బానిసలైన వూలు. 387

గీ. నిన్న రవితోడఁ బడమటితెన్న తిరిగి భూమిలోఁ దూఱి పాతాళముఖముగాఁగఁ
దిరిగియుదయించుచుండగాఁదరణి చీల్చిభూమి దావచ్చెనోప్రాద్దుపాడువుఁ బూవు.

ఆ. పరమశౌరుషంబు ప్రభవ మౌస్థానంబు చండమూర్తి తమ్మిసంగడేఁడు
నొక్క స్త్రీత్వరేఖ యొప్పి గోరంటాకు కూర్చికొనియెనేమొ గోళ్ళయందు. 388

మ. తన యుద్యానవనాన రావణుండు ప్రాతఃకాలశోభావిను
తనసౌందర్యముచూచి కోపమున నిద్రాహీనమౌ లోచనా
రుణిమం గన్నునుచుండ విన్నడియె సక్రద్గ్రకోలాహల
స్వనముల్ దుర్గకవాటపాటనకళా ప్రారంభసంరంభముల్. 390

వ. మహాకాంతారమ్మునఁ గోటికోటి సింహవ్యాఘ్రభల్లుకవరాహంబులు గర్జాఘుర్ము
రంబు లొక్కపెట్టు చేసినట్లు వినిపించిన విది యేమియని యడిగిన జ్ఞానిస్వాన
భయంకరులయిన రామలక్ష్మణ పురస్కరంబుగా వానరసైన్యంబు విజృంభించు
చున్నదని విని నిలుచున్నవాండు నిలుచున్నట్లు న్రూన్పడి, తేరి, కొంతసేవటికి
నేకాంతంబున. 391

ఉ. విల్లునఁ జెప్పరానిదియు వెక్కనమై చను నేరు పుండఁగా
జెల్లున, యగ్నివాయుసరసీరుహసూతిముఖాస్త్ర విద్యయుం
జెల్లున, తక్షకాదిపరిషించిత వాంతవిషానలాస్త్ర వి
ద్యోల్లసనంబు తా నెటుల నుండెనో యీతనివద్దఁ జిత్రమై. 392

శా. ఎన్నో యేండ్లు భుజంగలోకమున భోగింద్రాళి బంధుత్వమై
కన్నాడే వటుశక్తి యింద్రజి తిరస్కారంబుగా శత్రురా
జి వ్విల్వోప వనన్యసాధ్యముగ, వీ శ్రీరాముఁ డెరితిగాఁ
బన్నాగంబులు వన్నె నిట్లు విదలించ న్నాగబంధంబులన్. 393

ఉ. అనతచారుతార్కిక మహావిభవోజ్జ్వల వానదూకతన్
జానకి యట్టులాడినది, పౌర్యుఁ డితండు భుజంగరాజమం

త్రానతబంధముల్ దులిచె నద్భుతమై చన, రెండు రెండు నా
కైనను దాచియుంవఁ బడినట్టుల నిట్టలమైన దీక్షతో.

394

చ. మరయును గాననంబులను మందులు మాఁకులు వేర్వవచ్చు నీ
వరమరహస్యముల్ భుజగవల్లభరాజి ముఖోపదిష్టముల్
కఱవగ నెప్పు సాధ్యములు కానివి యీతఁ డెఱంగె నెట్టు లే
వెరవున నెంతకష్టపడి వేల్పులకైనను వేర్వరానివై.

395

మ. జవవంతంబులు కామసంగతదురాచారంబు లింతన్ సహిం
నవుహోమాదిప్రసన్నముల్ మఱి మహామంత్రంబులెల్లన్ స్వయం
భువముల్ కావుగదా రఘూత్తమునితో ముల్లోకముల్ వీనిచే
నవునంచున్ పదియించు మైథిలియు వేమాశ్చర్యముల్ వొల్పెడున్.

శా. ఎన్నెన్నింటికి వెంతయెంత యగునో యీ రాఘవుం డక్కటా
మిన్నగుం గొనితెచ్చికొంటిని సమున్మీలత్తణాసాధువున్
మిన్నే ర్దేదంగిరేకుగాఁ బొదువు సామిం గొల్చి యీరీతిగా
నున్నాడన్ మఱి యేమికావలయునోహో యల్ప తేజస్కులై.

శా. మున్నెన్నండు నెఱుంగనట్టిది వరాభూతిన్ సహింపంగ నే
ర్పు నిర్వాణవరాక్రమాంబునిధి యౌచున్ మేఘనాదుండు, నే
నన్నన్ జూచుచు జూచు చేపగిది నీవై నీవునై యుండు బొ
మ్మన్నన్ రామునిమీదికిన్ దితిజశూరానేకముల్ మెచ్చునో.

ఉ. అతఁ డభీతగారుడమహామను వైనను నాగబంధన
వ్రాతము విచ్చికోనయిన వచ్చును వచ్చినఁ దక్కులౌ కరా
మాతజముల్ వ్రణంబు లవి కాయము నింతట డేలికిచ్చునా?
చేతమునందు సంశయము చీలదు చీలును మందుమాకులన్.

399

ఉ. వారలలో నుషేణుఁ డనువాఁడు మఱిన్ ఘనవైద్యుఁడంట తా
నేరిచియుండు నోషధు లనేకము బుగ్రవనీవివాసమై
యారయ వెంతగాయముల నార్పునిమేషములోనఁ గొన్ని సం
ధ్యారుణకాంతులన్ గగనమందెఱుపుల్ విఱుగంగఁజొచ్చెడున్.

వ. అట్లాందోళితచిత్తుండై యిదమిత్థమని నిర్ణయింపలేక మాయాయుద్ధ ప్రయో
జనంబు లేదని యెఱింగి పట్టినరాక్రమంబ కార్యంబని రాఘవుని ప్రచండధాను
ష్కత్వం బెంచుచుండ.

401

ఖం డాం త ము

గీ. ఇద్ది సంశయఖండమ్ము మద్దికాయ లెనయుకన్నులు గల యెద్దు వెక్కుసామి!
శ్రోతయైన ముక్తిలేకు నాతిధేయవరమతం జూడు కైలాసవర్వతమున.

402

ఉ. క్రమ్మినయట్టి నిట్టయిలకమ్మునఁ గ్రమ్మినయట్టి తేజః లిం
గమ్ముగ నైనయట్టి యొసకమ్మున వెన్నును బట్టి పొల్పు మూ
లమ్మునఁ దోకపై నిలుచు లాగునఁ గ్రొమ్మెడ చుట్టగా భుజం
గమ్ముగ నైనతెల్వి కలుగం గరుణింపవె ప్రాణనాయకా!

403

మేఘవిలసితము.

ప్రాంతోస్మృతివలితసరసిజా క్రాంతాక్షస్థుటకరుణరసధునీ!
కాంతోషస్పితకమలనవద్యశా కాంతార్ధీకృతిఘటిత తనుఘణీ!

404

కుంభకర్ణ ఖండము

- క. శ్రీవరము సూక్ష్మతత్త్వా విపిత వైభావ్య ప్రశస్తిత విషవా!
కాపురుష నిరాకరణ వ్యాపారక్షణ్యమాప పంజామః శివా! 1
- అ. అవుడు రావణుండు సంతపురందే? ఎట్టునుపించెగాంచె బామిని జ
గచ్చిరోమణీ! జగన్మహేశ్వర్యంబు వింటచుండె నీవు విమలశీల! 2
- మ. నరమాత్రుండటె కట్టినాడు కడలిన్ హరికణ్డ శ్రేక్షణా!
అరరే నమ్ముంగనేరనయ్యెదనుమా, అన్యుత్పత్తు డింద్రదే
త్తురగ క్రూరశరవ్రహ్మంభులత వ్యూహంబ నిర్మింప వ
త్పరుండై దానిని పిప్పికోంగలిగవే వాదాశిపిదీధ్యహ! 3
- క. నీవేమందు వనంగను మీ వైభరి మీకె తెలియు మీరున్ మీరున్
రావణుండును రాముండు మాకా విషయము తెలియదనిన నబ్బాప్తి వగన్. 4
- శా. నీ కిష్టమ్మిది కానియల్లెఱుంగుదున్ నీరేజప్రత్యక్షా!
నీకిష్టమ్మిట నెల్లుగాఁ గలుగునే వీరేజప్రత్యక్షా!
నాకున్ రాముండు వార్తిదాటె ననినంతన్ గుండెలో బర్హుగాఁ
జేకొంటునది భార మెక్కునగదోచెన్ దీనితో నంగనా! 5
- శా. గుండెల్ తీసిన బంట్లఁ బంపితిని రక్షింపరులన్ వార్తిపై
బెండై తేలుచు ఏచ్చినాయతనిఁ బిప్పిజేసి రమ్మించు, రా
ముండున్ రాతిరిఁ జచ్చునంచుఁ గమలన్ మోడ్చించు నింతైనలే
కుండం గడ్చితి, చాండు చావఁడును నాకున్ తొప్పలున్ వ్రాలెడున్. 6
- చ. మకముగ నిద్రపోవుటకు నుందరి! నీదగు మేడకాక పే
తొకయెడ వీలులేదుగదె యొక్కఁడు నొక్కఁడు వచ్చి నాదుప్రా
ణకములు తీసివేసెద రనాథులు, రామునిగాని వానరా
ధికతరవీరు నొక్కని వధించితి నం చనువారు లేరిటన్. 7
- మ. అకటా! వారినిజంపనేర్తురని రవ్వంతాశయన్ లేద, యే
లికనై చంపను పోవగానగునె గేలింగాగ? నీమేడ నీ
యొకమాత్రంబుగఁ గూర్చిపోయెద, మహాయుద్ధోర్వి వారాము జం
పకయే తప్పదటంచుఁ దోచెడిని, చంపన్ న్యాయమైపొల్చునో! 8
- చ. అతితరమైన మూర్ఖత శురాదులఁ జంపెను వాని చానఁ దె
చ్చితి, సరిపోయె, నేడుగడచెన్ గడచెం జలరాశి, నేను మె
చ్చితిఁ, జనుదెంచినట్టెండు 'వ్రసిద్దిగ నాయెలనాగ నీవె యూ
ర్జితభుజశౌర్య' యంచడుగఁ జెల్లన, యప్పటికిచ్చియుందునో! 9
- మ. అతఁడుం గొంచెము నిద్రపోవుటకునై యాశించెనా! యవ్యవ
స్థిత చిత్తున్ సుఖనిద్ర పొందునటె? వచ్చిరాని కన్యూతలై

యతఁడున్ నిద్దుర పోయినట్లుగను బోనట్లాచు నుండన్ సమ
ర్పితధీవృత్తిఁ జలించె నాహవమహావృత్తంచె ధారాగతిన.

10

చ. అపుడు ప్రహస్తుడై పాలించి యాశరనాయక! యింతదప్పు నే
రువుఁ బడరించినా వకట! రుద్రుఁడు వచ్చినయట్టి వాకిటం
గవులను తెచ్చినావు భయకంపితచిత్తముతోడ నెట్టివే
లువులును రాని వాకిటను, లోఁకువయైరి సమస్తదానవుల్.

11

మ. చెడఁ గొండంతటి నిన్ను గుఱ్ఱగను జేసెన్ వాఁడుగో! ఆ మను
ష్యుఁడు గోరంతటి వాఁడుకొండయ్యయిపొల్చున్, గామవృత్తంబునే
రృడి యాత్రిప్పుట వేఁడొ నజ్జనుఁడ నేరైన, నేడు పాలింపఁగా
నొడయం డింద్రియపంచకంబునను గామోహాదాసేరుండె.

12

శా. ఉప్పు నీ యది తించునుంటి మని నీ యుద్ధాలలోఁ జెత్తు మో
యప్ప! జీవుఁడు నర్వకాలము గత ప్రాణుండు కానోపఁడి
యప్పుం బోలిన జీవితంబునకు మా ప్రాణంబు లర్పించి నీ
యప్పుం దీర్చెద మింతఁ దృప్తిపడు, దైత్యానీకీనీ ప్రాజితా!

13

గీ. అటు తిరిగి వండుకొన్నవాఁ డటులఁ దిరిగి నిదురలోపలఁ బండుకొనెన్ సురారి
కొంత నిద్దుర స్వప్నమ్ము కొంతగాఁగఁ గలలు జాగ్రత్తకంటె జాగ్రత్తగాఁగ.

14

మ. మరియుం జూడుము నన్ను నీ కరుణ ధూమ్రాక్షుండ నో దానవే
శ్వర! రామున్ వధియింపు మంచు ననుఁ బంపన్ గుండె నా కాడలే
దరయం దానుగ మేఘనాదకృతమాయావాగురం జీల్చె న
బుర్రమై నేనును నాడుసేన దరియంచోఁ బశ్చిమద్వారమున్.

15

చ. అట హనుమంతుఁ డుండె నతఁ డగ్గిని బెట్టెను వాడుకొంపకున్
బలుతరవైర మూనితిని వానిని జంపుద మంచు నేను న
చొట్టు చన నాదునైన్యమును శూరులుమెచ్చుచు నేగుచుండగాఁ
దలుకున నంత వారణవధంబునఁ దోచెను దుర్నిమిత్తముల్.

16

సీ. ప్రబ్ధికొన్నశరత్తు మబ్బలేని వియత్తు బెబ్బులిరవములై పిడుగులొత్తు
గబ్బినీలహరిత్తు ప్రబ్ధి యెఱ్ఱవృషత్తు జబ్బిచ్చి నెత్తురుజడులు మొత్తు
డబ్బాటుగ మరుత్తు నుబ్బించి ధరమృత్తు దుబ్బులు దుబ్బులై దుమ్ములెత్తు
నబ్బని శశభృత్తు నుబ్బిరానిసరి తుదవృత్తు గిరియెత్తు తరంగ లెత్తు

గీ. నుర్వి చలిచేతనుం బోలె నూగుఁగవులు నేర్పినట్లుగ గంతుల నెగడుఁ జెట్లు
బ్రదికిరావించింకంచును బ్రకృతి యంతచెప్పఁగా నాకు వినుటకుఁ జెవులులేవు.

మ. పుతనావర్తుల వెక్కుమంది గృహముల్ వీఁ డల్లనా డగ్గినా
త్కృతముల్ నేనెను వాని కొక్కొకనికిం గీశసంబున్న ను
ధృతకోపంబునఁ గన్నడ న్నమలి మ్రొంగం జూచునట్లుండె ద
ర్పితులై వారికిఁ గోతిమాంస మనినన్ మృద్వికమాధీకృమై.

18

- సీ. కమలు కోతులఁ జక్కిలములుగా నమలుచు దావుకోతుల నెత్తు త్రావువారు
అనదకోతులగుంపు నాపోశనముచేసి చిలుకు ప్రాణాహతుల్ చేయువారు
క్రోతుల వొక చోటఁ గుప్పలుగాఁ జేసి నులిమి కంకులు కొట్టి నూర్చువారు
జయమహాకాళికే జయయంచు బలిసిన హరిజాతివేటల నరకువారు
- గీ. నైన దానవసేనచే, నేనుఁగుగమి బడి పొరలినట్టి పెద్దచిట్టడవి వోలె
నైన వానరసేనచే నగ్గు లొలుకఁ జూచిచూచి మారుతి కోప మేచి యేచి. 19
- శా. వెల్చన్ దాచును రాచెడున్ జనురెడున్ బీడించు గాడించు నే
ఱు ల్పిందించును నెత్తు, నేరెములువారున్ తాలు దొర్లించు బం
డ శ్చెల్లున్ వినరున్ మెడల్కొరికి కండల్లియు అక్కన్ విద
ల్పు శ్చెర్లాటలు వానిముందు దనుజుల్ పూనూకయై కూకకల్. 20
- క. ఓయయ్య దానవేశ్వర! నా యంతటి సేవ విగతెనా? యొక్క డైనన్
నాయేయు వాదరమ్ముల పాయని జడి దున్నపోతుపై వర్తముగా. 21
- క. నాడులలో నెత్తురుడికి బాడిదగాఁ జెక్కునట్టి బాణంబులనే
గాడించితి వానితనువు గేడించుచు వాండు పెద్దగిరి గొని వేసెన్. 22
- గీ. వానిసూటియు వాండును బగిలిపోను నారథము గుఱ్ఱములును చూర్ణమ్ములయ్యె
నేను సులువుగఁ దప్పికొన్నాను గాని లేకపోయిన నిదియైన లేకపోదు. 22
- చ. ఒడుపునఁ బ్రక్కదాటుకొని యజ్జ్వలమౌ గద మృత్యుజిహ్వలౌ
బొడుపులు గల్గినట్టిదియు మువ్వల గంటల నార్చునట్టిదీన్
విడివడి మున్ను నాకముల వేల్పుల మారిమసంగినట్టిదీన్
విడిచితి వానితోమ్మువయు విచ్చిన చిమ్మనఁ గ్రోవినెత్తుగా. 24
- క. తాకుకొనఁగ నద్ది మహాకాళుండు కావలయు, నిజముగా వాండు మహా
కాళుండు, వేతొక గిరి నా మౌళి వినరునట్లు నాకు మనసునఁ దోచెన్. 25
- నాకు దెలియ దిందు వచ్చితిని, సీతోఁ జెప్పఁచుంటి వన రావణుండు పెడ
నెపు తిరిగి వండుకొనియె. 26
- శా. నన్నుంజాడవె వజ్రదంష్ట్రుండ సమున్నత్యజ్జ్వల ద్దంష్ట్రుండన్
నన్నున్ రామునిఁ జంపుమంచు నవి యన్నా డంతఁ తేడంచు నేఁ
జన్నన్ నన్నును బోవ నిచ్చిరె భుజాచండాలు రావానరుల్
దున్నల్ ఖడ్గమృగంబు లేసుంఁగులు పండుల్ వ్యాఘ్రముల్ సింహముల్. 27
- శా. వీలుం జాలును లేని దేహము తనాబీముండకొ డ్కుండెనే
యొలిన్ వాలి యటంచుఁ జెప్పెదరు, నిమ్నాగించి యేడౌ సము
ద్రాలన్ మల్గుచు ముంచు చుప్పజలముల్ త్రావించెనెం చందురా
వాలిన్ మించినవాండు వానికొడుకబ్బా! యంగదాఖ్యుండగున్. 28
- క. అన్నట్టుగ మఱచితి నా మొన్న నెదో రాయబారముగ వచ్చి యొకే
తన్నుం దన్నిన గోపుర మన్నది విఱుచుకొనిపడియె నవసీద్ధలిపై. 29

- గీ. వాడు నను నిల్వనిచ్చెనా వానితోనె యాడినట్టి యుద్ధం బెల్ల వాడుటయ్యె
వానిదప్పించుకొని పోవవలయునన్న నతడడుగు నన్ను గదలనీయండు గదయ్యు.
- శా. నా సేనల్ మఱి యెట్లు చేయునని కన్నా నవ్వుడ ప్రిట్టుల
ట్లానన్నంబగు చిన్నపోరులను దైత్యశ్రేణి కీశాలికా
యానందౌ గతిఁ జేయఁ జాలరును, వా రావానరుల్ దీప్రభా
పోసంవన్నులు దీప్రతేజులును ముగ్రాకారులున్ బోరులన్. 31
- క. మనమేమో రాక్షసులము మనకున్ రాక్షసులుగాఁగఁ మనలెదరు కవుల్
దనుజుఁ డన్నశబ్దార్థము తనదెచను భయదశక్తి తఱిగినయట్టుల్. 32
- క. మన మేయు బాణసంతతి పనిచేయదు వారిపైని వారేమో రు
వ్విస తాలు చెట్లు కత్తులు మనలంజంపుఁ బరమాధమము యుద్ధంబై. 33
- మ. అవు నభ్యాసము చేసి కత్తులు కటా ర్లాస్కందనక్షత్రీలో
నవురా! వాడెడు విద్య నేర్చినది దైత్యశ్రేణి, యీ యాయుధ
ప్రవరంబుల్ మననుండి లాగికొని యభ్యాసంబు లేకుండ వా
రు వెనన్ వాడెడు నేర్పు చూచినను విద్రోహంబగున్ విద్యకున్. 34
- ఉ. ఇంతగ నేను జెప్పటయు నేలనఁ జచ్చినయట్టి దానవుల్
చెంతల మన్నవా గదలచేఁ బరిఘంబులచేఁ గటార్లచే
వంతగఁజేసెఁ బోరు కపివీరుండు వాయుతనూజుఁ డెంతయో
దొంతరైన బాణములతోఁగుల కాతని మే నెడారిగన్. 35
- శా. నాకున్ జ్ఞప్తియ లేదు తా వినరెనో నా పైని ఖడ్గంబునన్
నా కంఠంబునయందు వేసెనొ యెఱైనన్ నిన్నుఁ గన్నానయా!
నాకస్త్రీపరిభోగమంజులతనూ! నాశీకనేత్రాసును
శ్రీ కోదండ! నతాంగపర్వమధురాకృత్యుజ్జ్వలశ్చేవదీ! 36
- గీ. కదలి రావణుండు కనుమూత మెలకువ వీర లింత యింత వీరు లగుచు
పానుమచేత నరియె నంగదుచేఁగూడ మడిసి రేమి రామమహిమ యంచు. 37
- మ. అనుకొంచుండఁగఁ గూరుకైమఱల సంతంతన్ మఱిన్ వచ్చి ని
ల్చెను వేటొక్కఁ డకంపనుం డనఁగ నక్షిప్తిన్నరూపంబుతోఁ
గనుఁగొంచుం దశకంధరుం డితఁడునుం గాయంబునం బాసెదో
యనుకొంచుండఁగ దీననేత్రుండయి వాఁడాలోచనావంతమై. 38
- శా. రామున్ లక్ష్మణుఁ జంపవచ్చును సుమీ ధక్షిణగన్నాయకా!
సామీరిన్ గెలువంగరా దురుభుజాసంపర్తకాలుండు వాఁ
డేమై వాని సమాశ్రయించెదరు కీశేశుల్ మఱిన్ వాడు తీ
వ్రామిత్రాసుభుజంగమంబు మఱి బాహోషభోగీంద్రుడున్. 39
- గీ. అతనితో యుద్ధమాడుటయనియలేదు చఱచుటయు దానితోవైరిచచ్చుటయును
నింతలో నెల్ల యేనుఁగు నింతలోన నింతలోఁ గాంచ మేరుగిరింద్రమంత. 40

శా. నేనుం బోయితి నా మహాగ్రశరపంక్తిన్ గోతులం గోతులం
దే నిక్కంబుగఁబూడ్చిపెట్టితిని గుండేళ్ళట్లు దూపిల్ల రో
షానన్ మున్ను త్రిమార్గగాజలము శస్త్రశ్రేణి వెద్దాన ర
క్తానన్ ముంచితి వానిచేతఁ గపికాంతారమ్ము మండించితిన్.

క. కాళ్ళులఁ గైకొని చీల్చుచు పెళ్లన వెన్నెముకలందు విఱుచ్చుచు, మడలన్
మల్పించి త్రివ్రుచును గుగ్గిళ్ళంబలె నమలినారు కీకుల దైత్యుల.

గీ. నలుఁడు కుముదుండు మఱియు మైందద్వివిదులు
వికలితము కపి సైన్య మాదుకొనినారు
కీకులకు దానపులు నెంతచేసినారో
చెలఁగి వారును మన కంత చేసినా.

గీ. అకట! యఱికాలిమంట నెత్తికిని వచ్చె నామ మున్నుబ్బరిం జేసినాను చూడు
రొండినిం జేతు రిడికొని రోదనముల నొంటిచే నేల నాన్పుకొం చుఱికినారు.

మ. అకటా! పోయి యటుల్ రఘూత్తముల సంహారంబుగావించు కో
రికయున్ విచ్చుచు మన్న క్రోతిచముపుం గ్రీడాగతిన్ సోదెలో
నికి రాకుండగఁ జేయు వాంఛయును నిర్జితంబు కానట్టి వే
ళకు వార్షల్పురు తోడితెచ్చిరలు హేలాధూర్జటిన్ మారుతిన్.

క. అది యేమిచేసెన్ తెలియదు మద్భావము భవత్పదాశ్రిత మగుటన్
గదలి యిట వచ్చె జీవుం డదీనుఁడును దీనుఁడగుచు నావేదింపన్.

శా. సీ! యీనిద్దుర యేమి నిద్దురని యెంచెన్ లేచి కూర్చుండె దై
తేయప్రాజిత టెప్పలొత్తి కమలుం దేర్చెన్ మొగు డ్బంత దృ
ష్టాయత్తంబగు భావమం దొకరుండై యాగ్నిధుండై యొప్పెను
శ్రీయోగ్యావనుఁ డుగ్రతేజుఁడును దాక్షిణ్యప్రభావేతుఁడున్.

చ. అతఁడు ప్రహస్తుండం చెఱిఁగె నాశరనాధుండు వానికన్నులన్
హతములుగాఁగ మన్నయవి యూహలు పూర్వులయందుంబోలె న్న
ష్టత మఱి వీనిమేనున నెసంగదు కన్నుల నంతకంటె స్స
ష్టత గనిపింపఁజొచ్చినది సంస్కృతియొందు పాకాల్పనట్లుగన్.

గీ. ఇట్లు భాసించె రావణు పౌదయమందు నతఁ డెదిం జెప్పకయు చెప్పినట్లుగాఁగ
నక్షిదీదితి భావ మన్యోన్య మంత యల్లకొనియుంట నృష్టిరహస్య మేమొ!

క. నాకొడుకుల జంపించితి నీకొడుకగు నక్షుతోడ, నేటికి నన్నా
యే కోతియొ నీలుండట నాకున్ మరణంబు దనుజనాథా! చేసెన్.

ఉ. రామునిచేతిలో న్మృతియు రాదగనంతటి ఘోరపాప మే
నేమి యొనర్చినాడ నది యెప్పుడు నీకును నమ్ముడైతి ల

క్షీమహితాకృతిన్ సతిని మేదినికన్యక తే వధర్మమం
చామెయిం జెప్పియుంటి నదియప్పడు కావలె దానవేశ్వరా!

51

శా. తానై దానవసుంత్రి మూరితియు సంతర్ధానముం బొందఁగా
లేనవ్వె దశకంధరుండు తలఁచెన్, లీనాఘదుర్జీవులై
యేనోఁజక్షణ మిట్టిదం చెఱుంగ రా యీ ప్రాణు లాచారధా
రావిష్ణాతులు జ్ఞానహీనులు గృతారంభుల్ సమస్తంబునన్.

52

గీ. తమకుఁగలిగినవగు నావదలకు మొఱకు తెగమఱెవ్వరో హేతువులుగఁ దలంచు
నీ యనంత సంసారమం దెట్టిబి యెట్టి కర్మను జేసెనో యెవ్వఁ డెఱుంగు?

గీ. మేలుకొన్నంతలోన సమేయమైన కోపము సముద్భవించె ధక్షిణిభునకుఁ
దెరవడుసులోకమునకు విద్రించుతఱిఁ దెరవడియె మేలుకొన్నంత రావణునకు.

క. నే నిదురపోవు వేశసు దానవవీరులను జంపెఁ దానొక మొనగాఁ
డై నిదుర మేలుకొంటిన యీ నరమాత్రుం డెవఁడో యెఱిఁగెద నింకన్.

మ. ఎలనాగన్ గొనివచ్చినంతఁ దరమే యీచేత? అక్షిపల
క్షలు కాంతల్; శిలలన్ బిగించి కడలిన్ సర్వాసురాసువ్రజం
బులు వైవస్వతుమందిరంబునకుఁ బంపున్, సృష్టిఁ దానొక్కఁడే
విలు పట్టంగలవాఁడు, హేమధరణీభృచ్చావుఁ డేమయ్యెడున్.

56

మ. అలుపంపున్ సురవైరి నాయకులపై నాకోఁతి యాకోఁతి రా
ళ్ళులురువ్వన్ నరియా? దశాస్యుండు ద్విషల్లుంటాకుఁ డేతెంచుఁ దా
నొలికించుం గపిజాతినెత్తురులు వఱ్ఱూరించుం బారాణికా
ళ్ళులతోడన్ విజయేందిరారమణి చాళ్ళుంగాఁ బ్రచారించెనాన్.

57

శా. ఉగ్రాకారుండు నౌచు మారుతిని దోర్బుద్ధంబునన్ గాఢము
ష్టిగ్రంథి స్ఫుటమాతపాతముగ మూర్ఖిల్లంగ నైరించెదన్
సుగ్రీవుండును గోళ్ళ అక్కి చనియెన్ శూరుండు మద్భాహుపా
శగ్రేవేయుని వన్నగారిఁ గనుగో సాగింతు యామ్యాశకున్.

58

ఉ. ఒట్టుగ రామలక్ష్మణుల నొక్కని బిట్టుగ మట్టి నెజ్జపైఁ
బెట్టక కోటకుం దిరిగి వీఁ డరుదేరఁడు రావణుండు, నే
డిట్టలమైన కోపము దహించెడు, నే నవిపించకుండగాఁ
బెట్టిన వింటికొప్పు విడిపించను నేడు రజాంగంబునన్.

59

శా. నాకున్ ముండుచునున్న దీ కడిదిమంటల్ వానరాసికివీ
శోకాదాననిదానముల్ వరిణమించున్ జ్వాలలై మాలలై
నా కీదృక్ప్రళయ క్రుధానలశిఖానర్దంబు చిత్తంబు కా
దే కొంచెమ్మును బూర్వమెవ్వడును, దారేమౌదురో? రాఘవుల్.

60

- క. నే నాచు నెత్తిపోపుదుఁ గానీ పరులెత్తిరాక కలుగదు లంకా
శ్రీనిభృతకోట్టమందున దీనికిఁ దుదిచూచెదన మత్రిశ్రాడిగతిన్. 61
- ఉ. ఎంచి మరారిలోక పరమేశ్వరుఁ డెక్కిన బండి నిప్పు జ
ల్లించిన భగ్గుభగ్గున జ్వలించెడు నిప్పుల నూకతోడ ని
ర్మించిన యట్లు సూర్యకర మిశ్రణ మోర్వక యాకనంబు ము
ట్టించెడునట్టి వేడిమి కడిందిగ డిందిన దిక్కులై చనన్. 62
- ఉ. కట్టిన నాలుగశ్వముల కర్ణములంబడి నానలంబడిన్
బుట్టిన జ్వాల లంతములఁ బొల్పిన ధూమము లంధకారముల్
చుట్టిన చుట్టలై నెగసి చూపఱ కన్నుల మిన్ను లంటుకొ
న్నట్టులఁ జేరరాని భయదాకృతి బెట్టెద మౌచుఁ బొల్పుచున్. 63
- ఉ. సారనబంధుకాంతి పరిసర్పణ దర్శిత హేమరత్న కే
యూరములుం గిరిటము మహోన్నతవక్షము మీది వర్మమున్
హరిచిరత్నకుండలము లందగ కంకణహారసంతతుల్
ఘోరమహాగ్నివంశ మదిగో చనుదెంచు నటన్నయట్టులన్. 64
- ఉ. మండిత శోణరత్నచయ మంజలదీధితి లంబమానకో
దండము లస్తకచ్చవివితాన నిరంత శరాభివర్షణో
ద్గండపోభ్రమప్రదము దర్శిత బాహువివర్తన క్రియా
చండము భూవియత్పరిలన ద్విషువత్పరిణామమో యనన్. 65
- చ. అరదముమీద నిల్చిన మహాయుధసంతతి వేల్పువీటిగో
పురములు తూలగొట్టిన ప్రభూతశితంబులు మగ్రముల్ ద్విష
త్పురములు కొల్లపుచ్చికొను ధూర్వహతాభయదంబు లల్ల ము
వ్పరములు కాల్చుసామివగు బొమ్మలరంగులచేఁ బ్రచండముల్. 66
- చ. విలుతితవార్తి ఘోషములు భేరులు ఘోర పిశాచరావ కా
హళములునున్ లయాంబుద మహారవఘోరములైన దుందుభుల్
కలితసురారిలోక పరికల్పిత దేశి విదారి భీషణా
విలవిధురస్వరాకులిత విస్ఫుటగీతము లాలపింపగాన్. 67
- ఉ. వేలుపువీటియంగడుల వెట్టిన చూఱలు వేల్పుకామిని
జాలము నీలుపుల్ తొలఁచు చంక్రమణోగ్రదురంతకామముల్
తూలించినట్టి మౌనుల క్రతు ప్రతముల్ బిరుదాలిం గట్టి గీ
తాలు లిఖించి బట్టులు ప్రతాపకదాకథనంబు చేయంగన్. 68
- చ. వికృతములైన యానముల వీడిడిత్రివ్వులైన చేతులన్
గొకిలికి పొన్నుకజ్జలను గుత్తులు వ్రేలుచునున్న మువ్వలున్
జకితముగాఁ గదల్చుచు హసాదులు చెప్ప చసాధుదానపుల్
వికృతము లైనయట్టి రణవేషము లూనుచు ముందుసాగంగన్. 69

చ. పురపురలాడు నయ్యరదవుంబడగన్ బంసలంత్తు ని
రృరతరవర్ణ నిర్మితిధురా పరిభాసిత గర్భభాకృతి
స్థురణము తన్ముఖోద్గిర దపూర్వ మహాగ్నిశిఖాజలాలమై
మెఱపు ఘటించెడున్ గగనవీధుల దవ్వునఁ జూచువారికిన్. 70

చ. తనయెదయందు నాగరకతావరిహీణ మసాధుశీలమున్
తనదగు సంఘభక్షణము దైత్యము సీమము లేనియట్టిదిన్
ధనము ప్రభుత్వముం గలిగి దర్పితమై చను జాతి యుద్ధవే
ళను నెయితంబు మిశ్రమగు భక్షణవంతముగాఁ గనంబడున్. 71

క. ఒక్కొక్కఁడు దిక్కుంబి యస్కంధులు వాఱఁజేయు సేనావత్తులై
రక్కను లరిగిరి యెనిమిది దిక్కుల యధిపతుల చేవ దించినబంటుల్. 72

చ. వ్రళయము గాఁగనై నబడబాగ్నిగ వెన్న వయోధి నుండి రా
వలసినయట్టి యున్నెన నవంబు పురస్తము దుర్గసేమలో
వెలువడి వచ్చుచుంటుఁ గని వీరుండు రాముఁ డనంతదోరనా
విలమతి పృచ్ఛసేసెను విభీషణుఁ దద్వివరం బెఱుంగఁగన్. 73

శ్లోని.

మాద్యదుగ్రదంతి మండలీవతి తోద్యదుగ్రమూర్తి యుగ్రదంతిపు
ష్టద్యురత్న మోచు సాగు నగ్ని బంధుద్యుతి న్నకంపనుండు రాఘవా! 74

పెద్దకోట లొప్ప భీమచావుండై యెద్దువోలఁ గన్ను లింతలింతలై
హద్దులేనివీరుఁ డాతఁడే నుమీ చిద్దరిద్రుఁ డింద్రజిత్తు రాఘవా! 75

మ్రోయరాని వర్యముం ధరించి చాం పేయకేతు వొప్ప వీరమౌళిదు
ర్జేయవిక్రముండు శ్రీధృతిన్ మహా కాయుఁడెంతయున్ మగండు రాఘవా! 76

చక్షురుగ్రతామ్రచండకాంతియై షక్తిరాజువోలె బద్ధవేగుడైఁ
దీక్ష దూఁకి వచ్చుచీవ్రమూర్తియై రూక్షుడౌ మహోదరుండు రాఘవా! 77

రుండజాలగ్నరూక్ష శూలుండు ద్దండప్రావళిగ్గధారి ఘంటికా
చండనాదయానజాల్ముండై త్రిశి ర్షుండు వాండె పాలనుండు రాఘవా! 78

చేతికత్తితో నిశిధిసీచ్చటా ధూతకేశపాళి దుష్టవన్నగీ
కేతనుండు బాహుకేళిఁ గేరుఁబో యాతనిన్ నిశుంభుఁ డంద్రు రాఘవా! 79

శూరతావయోధి శూలహస్తండు ఘోరమౌ పిశాచకోటినేతయై
పాటుదెంచువాండు వహ్నినేత్రుండై క్రూరుండౌ నరాంతకుండు రాఘవా! 80

వ. మహాగ్నిరథంబున నున్న నీలాంజనగిరి రాక్షసాధిపుం డని విభీషణుండు పేర్కొన
శ్రీరామచంద్రుడు. 81

శా. ఓహో వ్రేఁగగుచుండెఁ గన్నులకు దైత్యోద్రీమపేశానుఁ డా
దేహం బుగ్రమయూఖతీవ్రకర దీధిత్యంతరశ్యామవ

- రేహాగాధవివర్తమై చనియెనో! యీ తేజ మున్నెప్పు నా
యూహం దట్టగఁబోనియంత బరువై యొప్పారు విప్పారుచున్. 82
- గీ. హనుమ యితనిగూర్చి యాశ్చర్యపడె నన్న నబ్బరంబె కొల్వనందుఁగాంచి
శైవరౌద్రదీప్తిసంయోగ మొలసిన యట్లు తోచు నాహవార్తి యగుట. 83
- చ. కన్నుల కింతబిట్టుగను గన్నడు వీతనిమూర్తి యింతతే
జన్నది యింతచేపకల దుర్విని శక్తిగలాఁడు కోర్కులం
దున్నెడు మంటితోపఁబడి, తూలునె? లేదట మింటితోవ? నే
నెన్నకమున్నె వింటివయి కేగెడు మత్కరమో విభీషణా! 84
- మ. అనుచుండన్ దశకంధరుండు తనసైన్యంబున్ విభాగించి పెం
పెనయన్ దుర్గకవాటరక్షణకునై యేర్పాటు గావించి దై
త్యనికాయంబును వాల్మీకీయలుగఁ గీశాధీశసైన్యంబుపై
ననిచెన్ దానుగ నేతయై నడిమిపాయన్ భీకరాకారుడై. 85
- క. ఇప్పటికే దెలివినచ్చెను విప్పినమతి నని సకలకపిజగత్పతి క
న్విప్పల మంటలు గాంచుచు నప్పటికిని గ్రోధరంజితాస్యం డగుచున్. 86
- క. క్రమ్మెడు కంచెలమంటలఁ గొమ్మలతో మోది యార్చుకొన్నట్లు నవ్వు
క్షమ్మయి చను పార్శ్వమహీధ్రమ్మున శృంగమ్ము వినరె దానవుమీదన్ 87
- ఉ. నచ్చెడు కొండకొమ్ము శితభల్లములన్ జిద్రువల్ ఘటించి లో
గ్రుచ్చు వ్రహ్మ చంపె నను కోపపు హోహలంబువైఁ శిఖల్
విచ్చునటుల్ నిగిచ్చిన శిశిముఖసంతతి తొమ్ముగాడఁగా
బుచ్చెను మూర్ఖపుచ్చె హరిపుంగవుఁ డంతట నేలవైఁబడెన్. 88
- న. ఇట్టి తమ వ్రథుపాటు చూచి మేనులపెంచి గవయుండును, గవాక్షుండును,
సుదంష్ట్రుండును, ఋషభుండును, జ్యోతిముఖుండును కొండకొమ్ములు పెకల్చి
రావణునిం దాకిన. 89
- క. వక్రంబును తీవ్రంబు సతిక్రాంతాకాశమైన దీప్తాగ్ని శిఖా
చక్రంబు వోలెఁ దిరుగుచు సక్రోధుండు రావణుండు చండాకృతియై. 90
- క. గుడుసులు వడియెడు నట్టులు కడుకొని కాలేళు లాడగా నేర్పని య
ట్లుడిగిన కనుకాంతులుగాఁ బడవేసెను వారి భల్లభల్లంబునకున్. 91
- క. అంతట హోహార నిరంతరముఖమైన వానరావీకిని రా
మాంతికముఁజొచ్చె దిక్కని యంతట నదియొకడె భద్రమగుచో టనఁగన్.
- సీ. రఘుకులస్వామి దీర్ఘభుజా విలంబమానోగ్ర ధనుర్లస్తకోపరిగత
వామహస్తండుగా, సామిత్రి వీక్షించి తొంగలి తెప్పల దోయిలించి
యన్న! యెంతకును బర్వాస్తంధ వీహృదు దితిజాతు నన్ను వధింపవిమ్ము
నా రాఘవుం డవె వాకారి బహ్వస్త్ర కోవిదుండును భుజాకుంఠబలుండు

- గీ. కంట వింట రెంటు గడుజాగరూకత మెలఁగవలయు నన మమిత్రిబిడ్డ
యసురతోడి కలని కాంత్తవడుచుండె నచటఁగీశసైన్య మటమటంప. 93
- గీ. అటులఁ గపిలోకవతియు సైన్యాధిపతులు దమజబాణ విదారిత తనువు లగుచు
బడలు పడిపోవఁ గనుచుండి పావమాని పరమక్రోధాగ్ని మయమైన భావమాని.
- గీ. యముడు వండ్లుబిగించిన యట్లుగాఁగఁ బిడికిలింబూని దావవోర్పిశుకడకుఁ
బోయి కన్నులనింగలంబులు కురియుచుననియె గ్రీష్మాంత మేఘగర్భాభముగను.
- ఉ. అవిధి నీ లలాటమునయందునఁ గోతులపిండుచేతిలోఁ
జాపును వ్రాసె వేల్పుగమి చాలదు, గారుడయక్షరాడ్పుజం
గావలి చాలదిప్పు కను మన్మథమోఘము ముష్టిఘాతమై
నీవిట నాపులించెదపు నెత్తురు క్రక్కుచుఁ జాపు ముందరన్. 96
- మ. అనినన్ రావణుఁ డేది గ్రుద్దుము త్వరీయంచైన దోశ్శక్తి చూ
తుననన్ మారుతి క్రొత్తచూచెదపు నాదోశ్శక్తి నీబిడ్డ య
క్షుని శీర్షంబది రెండుగాఁ బగిలె నాగ్రుద్దుంబడిన్నాగ రా
వణు దుఃఖస్ఫుటి వాయుతాడితము కోపజ్వాల మిన్నంటగా. 97
- చ. అమరిచి యాంజనేయుని మహాచలసానుతలంబునోని ప
క్షమువయఁ చాచిగ్రుద్దెను నిశాచరనాథుఁ డనంతవేగుఁడై
బ్రహ్మయుచు డిల్లవోయి నిలువంగను జాలక యాంజనేయుఁడున్
దెమలిచికొంచు వేగవరిధీకృతఘోర మహాశనిం బఠన్. 98
- ఉ. గ్రుద్దెను పక్షమం దసురకోటి దిగాలుపడన్ దశామ్యుడా
వర్తశ నందినట్లు కనుపట్టగ, రావణుఁ డంతఁ బ్రాణముల్
దద్దరిలంగ ధాత్రింబడుదానికి సిద్ధముగాఁగనై యసుల్
తద్దయుఁ జిక్కఁబట్టుకొని తా ననియెం బవమానసూనుతో. 99
- చ. అగు నతివిక్రమంబు కల వన్ననుమారుతి, యేమివిక్రమం
బొగి మఱియింకనుం బ్రదికియుంటివి నీవన, రావణుండు పె
ద్దగ నొకయూర్పు తీసికొని తాబలమంతయుఁ దెచ్చుకొంచు హె
చ్చుగ ధృఢమస్థితోఁ బవనసూనుని తొమ్మునయందు చొచ్చినన్. 100
- గీ. తట్టుకొనలేక మారుతిధరణీయందుబడియెస్పృతితప్పి యంత రావణుండు మఱల
విల్ల నమ్ములు గొని కపివీరులందు శరవరంపర నిగుడింప దొరకొనంగ. 101
- ఉ. కోపముచేత నుబ్బఁ గనుగ్రుడ్డులు వానరలోకసర్వసే
నావతి యగ్నిసూనుండు ఘనంబుగ నార్చుచు నీలుఁ డంత యా
క్షేవముచేసె నొక్క గిరిశృంగము రావణుమీఁద వాండు సం
క్షేవము చేసి దానిని విశీర్ణముగా శితభలనంతఠిన్. 102

- క. శరవంజరకుడ్యంబులు విరియించుచు నిరకటానఁ బెట్టెను నీలున్
గిరిశృంగమ్ములు తరువులు వెరికి వినరునట్టిసేత వీల్పడకుండన్. 103
- అ. మఱియుఁ దాఁకుచోట మండించుబాణాలు వేసి యతనినెంతో వేధపెట్టెఁ
గోపి యాతఁడును సమావన్నకామరూపంబుతోడ మింటిపైఁ జరించి. 104
- మ. దితినుతుబండికిం బడగ తీర్చిన యష్టసింఁ జేరికొంచుఁ బా
లితవటు వేగుఁడొచుఁ గుదిలించుచు నుండె రథంబు తూల వి
స్మితలయి చూచుచుండ స్ఫురిచెందిన హన్య గవాక్షముఖ్యవీ
రతతియు సజ్యకార్ముకులు రాముండు అక్షుణుఁ డబ్బురంపడన్. 105
- చ. కణకణలాడు నిప్పు లపు కన్నుల నువ్వరమందుఁ జూచి రా
వణుఁ డనెఁ గామరూపవినిబద్ధము లాఘవలంఘనోత్తనై
పుణి యది యల్పశక్తి తుదిపొందిన విద్రియగాదు నిన్నద
క్షిణముగ దించెదన్ ధరణికిన్ బ్రదుకో మఱిచాపా చూచుకో. 106
- క. అని , అగ్నేయము మంత్రము నినిచినబాణమునఁగొట్టె నీలుని వాఁడుం
దనతండ్రిమహిమచేతను తన మహిమను జావలేదు ధాత్రుం బడియెన్. 107
- శా. సౌమిత్రిం గనె రావణుం డెదుర దీక్షానిశ్చలభూలతా
స్థేమున్ హేమధరాధరాభతమనిన్ దివ్యజ్జటాజూటరే
ఖాముక్తాహిణజాగ్ర వీలమణిసంకాశ ప్రభావంతునిన్
ధీమల్లోకశిరస్థహీరమణి పందిష్టేందునేత్రచ్చవిన్. 108
- క. మారీచుండు చెప్పినదియు మారీచువిగూర్చి యితఁడు మాటాడినదిన్
వే రావణునెదఁ దిరిగెను తా రామునిరక్ష యంత తార్కాణముగన్. 109
- చ. విరహముచేత రాముఁడటవీస్థలి చావని సేవ చేసి వా
నరపతియుం బరాక్రమసనాథుండు మారుతియొక్కయున్ సుహృ
త్వరమణచేసి యంతసగ వట్టెను వీఁ డది యెందుచేతనో
తరుణిని సైతమున్ విడిచి తా వనసీమకు వచ్చు పెందుకో. 110
- మ. అనుకొంచుం దివిజారిలోకవతి యిట్లన్నాడు సౌమిత్రితో
నినుఁగంటిన్నినుఁగంటి జంపెదనునూ నిన్నున్ మదియొత్త్రనం
జనితాగ్నిచ్ఛట మండబెట్టెదను నీ సౌమిత్రమున్ వాశముం
బొనరింతున్ మఱిరాముఁడంతట వృధాభూషాభుండా ధాత్రికిన్. 111
- వ. అనిన లక్ష్యుణుండు. 112
- ఉ. దిగ్వివహార మయ్యె భవదీయవరాక్రమముం బ్రశస్తియున్
వాగ్వియ మేల చేసికొన బాణము లున్నవి చావముండె స
మ్యగ్వియసాయ మొక్కఁడు శతాధికమౌను బరాక్రమోక్తికిన్
వాగ్వియతర మైనదియు వాగ్విదు లెల్లరు మెచ్చునట్టిదిన్. 113

- మ. అనినన్ దైత్యకులాధినేత పటువానాస్త్రంబులున్ శస్త్రముల్
నినిచెన్ అక్షుణుదిక్కు, అక్షుణుండు వానిన్ చిన్నభిన్నంబులం
బొనరించెన్, మఱి యీతఁ డల్పములతోఁ బోడంచు దేవారి పు
చ్చెను బాణంబు విధాతృదత్తము సునాసీరియవజ్రాభమున్. 114
- గీ. విద్దుండై అక్షుణుండంతవిహ్వలించి యొక్కనిముసంబులో నిల్వఁద్రొక్కి కొంచు
దైత్యపతిచేతిలోపలిధనువు రెండుముక్కలుగఁగొట్టె దెసలందు మోదికొనఁగ. 115
- క. వేటొకచావమ్ము మఱియు వేటొకచావమ్ము మఱియు వేటొకచావం
బారావణుండు కొనుటయు నీరామునితమ్ముచే నికృత్త మగుటయున్. 116
- క. వడి నిల్వబెట్టి కొట్టిన వడుపునఁ గోదండహీను బాణంబులతో
నెడనెడఁ దాడించెను మఱి యుడుగక శిక్షించినట్లు లొకదోషి నహో. 117
- గీ. ఇంతకోపమ్ము వచ్చిన దింతకోప మనుచు రాలేదనుచు లేద యసురపతికి
వీని జంపనె వలయు దర్పికరాభుఁ గాటుపై గాటు వేసెడుగాదె యనుచు. 118
- చ. అపుడు స్వయంభుదత్తము మహాశనికల్పము సర్వదేవతా
రిపువు హతాశనాంశునిబిరిసము ధూర్జరమైనదిన్ మహా
స్త్రపుం బదనైసశక్తిని భరంబగుదాని విగిడ్చె రాము త
మ్మువయిం, బ్రవేగవంతము నమోఘము పూర్వమహాహంబులన్. 119
- ఉ. వత్రిగతిన్ శరత్రితయవారిత మయ్యు నధృష్ట మౌచు సౌ
మిత్రిని దాకె శక్తి విషమించిన చేతనశక్తిగా మహా
వత్రప నంది చేతనము వాసి ధరం బడె వంతలోన సౌ
మిత్రియు వైష్ణవంబు తన మిక్కిలి తేజము సంస్కరించుచున్. 120
- మ. కపిసైన్యంబు విభీతి నందగను ధక్ష్సస్సైన్య మానంద భ
క్తివరందై మునివృత్తి నుండఁ గడఁకన్ గీర్ణాకుండౌచు న
నైవలోకేఘండు బండినుండి దిగుచున్ సౌమిత్రిని జేరి నే
లవయిం బడ్డతనిం గ్రహించుకొని లీలం గొంచుబో వెంచుచున్. 121
- ఉ. చేతులనెత్తబోయి తనచేవయుఁ జాలమి తోచి బిగ్గగా
నాతని లేవనెత్తుటకు యత్నము చేసి సమస్త దేహాని
ర్యాతము స్వేదమై కనులయం దరుణతృప్తము గల్గి మూర్ఛులై
యాతని గొంచుబో వలయునన్న మహాశ వరత్యజించకన్. 122
- ఉ. దూరము నుండి రావణుని దుర్వ్యవసాయము నెల్ల గొంచుచున్
మారుతి చేరదూకి నవమాని జవంబుగ దైత్యరాజు వి
స్ఫారితరోరుషక్షమును బంధురముష్టిని వ్రేయగా నవ
స్మారము పొందె రావణుడు మాసినమాయని తెల్వియై చవన్. 123

- క. కనులు కనుపించుచున్నవి, మనసును మఱియూడుచుండె మఱి చేతులు కాళ్ళను కదలవు తలయాడదు కనుటెప్పలు మూతపడవు కడు దైత్యునకున్.
- చ. అనిలసుతుండు లక్ష్మణు భుజాగ్రమునందునఁ జేర్చికొంచు బోవను గని వంక్తికంధరుండు భావమునందున వీనియొక్క చాలినతనమేమి? యే నితని లేవగనెత్తనటంచు నెంచుచో ననిలతమాజుఁడాతని రయంబునఁ జేరిచె రామునన్నిధిన్. 125
- గీ. అంతలోన నమూఁడుడైయసురరాజు రూక్షమతియయిచని రథారూఁడు డగుచు విల్లు నమ్ములు గొని కపివీరచయము పరవతోల నారంభించె బట్టువిడక. 126
- గీ. మూర్ఖు నందిన తమ్మునిమోము చూచి అర్థితందైన కీశసైన్యంబు చూచి తన స్వరూపంబు దైత్యరాజునకుఁ దెలియఁ జేయ వాంచిచె రాఘవశేఖరుండు.
- వ. కోదండియై బయలుదేరుచుండ హనుమంతుం డిట్లనియె. 128
- ఉ. నన్నని యీకలోప్పు మృదుసంస్తరణంబుగ నొప్పువైనతే యొన్నత పృష్ఠదేశమిదియున్ మఱి నాభుజపీఠి రోమరాజిన్నునుపై యెసంగు వ్యవశేఖర! నీ విచటున్ భజించి దైత్యున్నిలువంగ నెంచుము సమోన్నతదేశ శరవ్రహ్మిని. 129
- ఉ. నీ రథమైన నన్నెవండు నేమి పతాకల కాడిపోలులన్ నేరండు భగ్గుముం బటువ సిపుగ నా బుజమందు నెక్కవే! సీరథమేన సారధియు నేన యనంగను స్వామి, మారుతి శ్రీరుచిమద్బుజం బధిసంచె నిమిత్త శుభోహనంతుండై. 130
- గీ. నాఁడుతొలినాండు సుగ్రీవుతోడిచెలిమి యితనిబుజమెక్కియే నిర్వహించి కొనియె నేడు తొలిసారి రావణుతోడి కలను నితని బుజమెక్కియే నిర్వహింపవలెంచి.
- చ. వ్రకటిత బాహువేగమున రాముండు చేసిన వింటిత్రాంటిమోఁతకు నకుతోభయం బగుచుఁ దత్కృపిసైన్యమురెల్ల నిల్చి వెక్కుకు మఱలెన్, మహాదివిజకాండము సంతటనిల్చె, రాక్షసుల్ వికల మనస్కులై రవము వించు నిలంబడి రెల్లచోటులన్. 132
- వ. అంత హనుమంతుండు శ్రీరామచంద్రుని దైత్యేశ్వరపురః ప్రదేశంబునకుఁ దేగా రాముం డిట్లనియె. 133
- పద్మనాభము.

జారా! మహారాక్షసా నీవు నాకెంత యౌ నప్రియంబున్ బొనర్పంగనైతో ధీరుండవై నిట్లు తప్పించుకో నీకుఁ దెర్విత లేదింత త్రెలోక్యమందున్. 134

వారింపగా లేరుసారాంబుచూడుండు వైశ్వానరుండుం బయోజాత గర్భం దారార నానుండి మోక్షంబుపొందంగ నన్యంబుగా వేఱలేదన్ను నీకున్. 135

ఎవ్వనిశక్తిం బ్రయోగించి చంపంగ నీరీతి సంకల్పముం జేసినావో
అవ్వాడు నీదారపుత్తాగ్రిది సంహార మక్రూరుండై పేయంగానొను సుమ్మీ. 136

అవ్వాడు ధక్షశృమూశ్రీ వదిన్నాలుగొ వేల్చిపోవంతము నిర్లహించెన్
గ్రోవ్వాడి నారాచవుంఖాంతమందున్ గరుత్మీవ్రదుర్ధర్ష వేగాంత మందున్. 137

చ. అది యొక దుష్టమైన వ్యవహారము వేడవకార మందునో
వదిలబడిగాఁగ నీవలన వాడును గోవము నంది నీదు దు
ర్మదకృతి యుగ్గడించెడిని, మాటయుఁ బల్కును లేక నీవు దు
ర్బుడుడయి యక్కటా! మరియు నెంతువు కీడుపొనర్చుటేమిదిన్. 138

చ. ఎగుడుదిగుళ్ళుగా నగున హెచ్చును తగ్గు రథంబు ధాత్రియెం
చగఁ బవమాననూనుని భుజాస్థితుండై చన రామమూర్తి సుం
తగ నగు నక్కొఱంతచనె దైత్యుడు కోవమునంది హన్మ బి
ట్టుగఁ బ్రహరించె విప్రులు కడుంగడు మండెడునట్టి యమ్ములన్. 139

మ. తొడలందున్ మొగమందు బాహువులయందున్ వక్షమందుం గడుం
గడు మండించెడు నంపవాదరలఁ దత్కాయంబు వేధించె దై
త్యుడు తా బండిగనైన మారుతి వయిం దూకంగ లేకుండ, నె
క్కుడు వారింపను లేక, బాధవడియెం గ్రోధంబు దీపింపఁగన్. 140

చ. అదియును జిత్రమో చలనమై చన రాముని యూహవెంట నో
ప్పదముగఁ జంక్రమించుచుఁ గపివ్రథుఁ డాసురరాజుబండి మూ
లదెనల పంచరింపగను లాఘవమొప్పగఁ రామచంద్రుడున్
గదలిచె నమ్ములన్ దివిజకాండ విరోధి రథంబునందునన్. 141

చ. అదివర కెన్నడుండెలియనట్టి విచిత్ర శరవ్రయోగ మో
చు దితిజరాజు బండిదెనఁ జొచ్చెను, బాణము వెంట బాణముం
గదురఁగ బండి ఘూర్ణితెడుఁ, గంపము నొందెడుఁ డాకినట్టిచో
టది విరియున్, మహాభవనమందున నిట్టిక లూడునట్లుగన్. 142

చ. కడువడి రామమూర్తి రథకారుని శిల్పరహస్యవేత్తయో
కెడవుచు బండిమేకులు బిగించినచోటులు ప్రీలఁగొట్టెడున్
జడుండయి కూరుచుండె రథసారధి ధాత్రివయిం దురంగముల్
మెడలకు నుచ్చుపోసికొని మేదినియందున విహ్వలింపఁగన్. 143

శా. ఛిన్నాత్మీయరథుండు తా నెచట నాసీమండొ దైత్యేంద్రుఁ డా
నన్నం దోచకయున్న రావణుని వక్షస్సీమయందేసె ను
త్పన్నంబైన ధరాధరేంద్ర వినిపాతంబైన వేగంబుతో
డ న్నారాచ మొకండు రాఘవుండు క్రీడామూర్తియై పొల్చుచున్. 144

మ. తనవక్షంబున బాణము న్నివించె గోదండంబు ఛిన్నంబు చే
సెన యీ రెండును యోగవద్యముగఁ జేసెన్ బాణమొక్కండు ను

గ్రనగేంద్రాభముగాగ రెండవది ఖడ్గప్రాధధారంబుగా
గ నెటుల్ చేసెనో చిత్రమైనయది రక్షస్వామి చిత్తంబునన్. 145

ఉ. ఇంద్రుని పజ్రపాతమయి యింత యెఱుంగదు తొమ్ము, స్వీయశక్తిం ద్రవయ్యె దైత్యవతికిం, ధను వింక నొకండు లేని యట్లుం ద్రనరేణుభూతమయి లోకేగె రథస్థ మహాయుధంబులున్ స్వేంద్రియముల్ వశంబటె నగేంద్రము తొక్కలు పాసినట్లుగన్. 146

ఉ. వాని కీరీటమంత ధరపైఁ బడనేసెను రామమూర్తి మం టానినదంబుతోడ మకుటంబు ధరం దొరంగన్ మణివ్రజంబూనిన గూళ్ళులం దురలి యుర్విని సూర్యునివెల్గు కాల్య ల గ్రానతధారలై వడియకట్టినయట్లుగఁ గానిపింపంగన్. 147

చ. ఒక దిశిబొమ్మనా నిలచియుండెను దానవచక్రవర్తి సూర్యకుటుంబు రామచంద్రుండు కటాక్షసుధాప్రసరంబుగాగ వివృతమల పావమాని మెయింబూనిన బాణపు గంట్లు చూచి వీతకలుషభావుండై యనియె దానవనాథునిమోము చూచుచున్. 148

ఉ. ఇంటికి బొమ్ము డస్సితివి యెంతయు మారుతి ముష్టిపూతమై వింత శరాధి లక్ష్మణునివిన్ నినుఁ గాఱియవెట్టె నార! యావెంటె నేను గొట్టితివి వెక్కనమైనది నీకుఁ, బోయి యా గంటుల మందు వేసికొని క్రమ్ముత రానగు పేదదేఱుచున్. 149

చ. అటనట డస్సి నాకడకు నాహవమాడంగ రాకు మెప్పు, మిక్కుటముగ నింతవాండ ననుకొంచును యుద్ధము చేయబోకు, దోఃపటుతరశక్తి యస్త్రముల పట్టును ధారణచేసి రమ్ము, నెంతటిపుశక్తి యెప్పుడును దక్కుననేయంగ రా దెఱుంగకన్. 150

మ. నాకుం బనియున్నది, కీశేశ్వరుల మేనుల నీపుగ్రుచ్చిన నారాచంబులు వెకలింపించను పామిత్రిని పేదదేర్చును వలయుఁ బొమ్మని శ్రీరాముం డాంజనేయునితోఁ దిరిగిపోగా, రావణుండు. 151

గీ. ఎట్లుఁ దన పురిలోనికి నేగవలయు నెట్లు తన పురిలోనికి నేగవలయు పాదచారియై యర్ధశవంబువోలె నిపుడు తన పురిలోనికి నేగవలయు. 152

మ. తనవంకం బెను లజ్జచేగనంగ దైత్యశ్రేణి దూరంబునన్ తనవంకం బెనుభీతిచే గనంగ దైత్యశ్రేణి దూరంబునన్ మనుజుం డొక్కఁడు కోతిపై నిలచి యీ మాదిరి బొవర్పంగ రావణుండై తానుగ బాదచారియయి పోవన్ స్వీయరాజ్యంబునన్. 153

ఉ. రావణుఁ డేగుచుండ నసురప్రజ మొక్కఁడొకండు భీతిమైఁ గ్రేవల కేగి నిల్చిరి పురిగత రాజవధాంతరంబునన్

రావణుడేగియేగి తన రాజమహాభవనంబులోన లో
రా వలదంచు నెవ్వరిని రాజతపీరమున న్నిషణ్ణుడై.

154

చ. మకుటమె తీసెనో మఱియు మస్తకమే తొలగించెనేమొ? మ
స్తకమును దీసినం దిరిగి తానెటు వచ్చును గేహసీమకుం
జికిలి మెఱుంగుబుద్ధి యతసీకుమాభుండు వాండు చేసే బూ
నికఁ దలయుండి లేనటుల, నేర్పనిపించనియట్టి నేర్పుతో.

155

ఉ. ఈగతిఁ జేయఁగలెనన నెంతగఁ జూచినఁ జాపవిద్యలో
భాగముకాద వూర్వప్రతిభామతి కాని, సమస్తచాప వి
ద్యాగురుండట్లు తాను, పరమాల్పుడ నైనటు నేను, పైకి ధ
ర్మాగతి, యంతకంటె నవమానము సేయుట యెట్లుశత్రువున్.

156

ఉ. మానిను లల్పశక్తులని మానితిఁ గోరఁగ వారినుండియున్
రానటులన్ మృతిన్, మృతియు రానగుచున్నది వారినుండియే
తానుగఁ దాత తండ్రి యవుదానికి దానికి నద్దియే మఱిన్
నే నఖిలాధికుం డగుట నిక్కము కోరఁడు సృష్టికర్తయై.

157

శా. నాసేవించు శివుండుకాని శివుండున్నాడొక్కఁ డచ్చంపుఁ దే
జై సంవ్యాప్తజగత్త్రియంబుగను వాఁడల్పియనుండై సునా
యానందొప్ప మహీయనుండగున తానా తేజ వ్యాపించదే
లా సన్నంబగునట్టి మానిసులయం దా నిండు కన్పింపఁగన్.

158

చ. మరియును నెంత తేజయిన మానవదేహ ముపాధి స్వల్పమై
పరగిన దానిఁ దెచ్చికొను స్వల్పపుటక్తణమెట్లు పోవు?సా
గరమున వంతెనన్ నిలువ గడ్డితినెన్ మఱి వారివీరియ
క్కఱఁగనియెన్ బలీ! కవులుకాక మరొక్కరు లేనియక్కఱన్.

159

చ. ఇతఁడును నన్నుఁగాని హరియింపను సృష్టిని జేసేనేనియున్
దితిజా లనేకులుండి రతితీవ్రభుజాపరిణర్ధతేజా లీ
యతఁడును మొన్న నింద్రజి మహాహిశరంబులచేతఁ గాలి త
క్కు తెలివి చచ్చినాడ యనుకొంటిమిగాదె యదెల్లా తప్పినన్.

160

శా. నన్నుఁగాని యతఁడు చంపుననుకొన్నన్ నాకు విశ్వాస మ
న్న మ్మవ్వంతగఁ గల్గినన్ బలము కానన్ రాద లోసెంచుకా
న్న న్నేనవ్వడు డస్తిపోయితిని నానాస్త్రంబులున్ బుద్ధిలో
న న్నిల్పొవగ రాకపోయినవి తన్నవ్యక్రియాశ్చర్యమై.

161

చ. మరియును జాపవిద్యను సమానులె యిద్దఱుటన్న మాటతోఁ
బొరవడినాడ, వానిఁ బొలిపుచ్చితి నీతఁడు సాధ్యుడన్న గ
ర్వరమును బొంది యించుక పరాకుగ నుంటిని, దానిచేత నా
దొర వయిచేయి యైనయది, దోసమునా యది వానికైగ్గిగా.

162

- ఉ. మారుతిమీది కోసమున మానితి రాముని, వానిపై శరా
సారము నింపితిన్ గపికీ జాలదటంచును విక్రమింపరా
నేరండటంచు నింక నతనిన్ మది నెంచన, వానితమ్ము దో
స్సార మెఱింగితిన్ మిగులఁజాలండ యీతఁడు నంచు నెంచుచున్. 163
- చ. అమరంగఁ జావవిద్యుగలయట్టి మెఱుంగులు చూచుచున్ వినో
దము గనుచుంటి, నాతఁడును దానిని స్వీయధనుః కళావ్రభా
వ మనుచు నెంచెగావలయు, వాండది శౌర్యమటంచు నెంచెనో
బ్రమసితి నేను, నద్దియపురా! యవమానముగాఁగ మాటెబో. 164
- చ. వెరవఱి వేడుగాని పరవీరుని యుద్ధము నేర్పు చూచి ని
వ్వెఱు గను వాడొకండగు నవీరుఁ డనాహనయోగ్యుఁ, డట్టి దు
శ్చరితుఁడు వేఱ చూపంగల సాహస మింతయుఁబాటి లేదు త
క్కిరుఁ డభముండు తాన యధికుండగు నౌచితి నేరకుండినన్. 165
- శా. శక్తిన్ దమ్ముని మూర్ఖపుచ్చెనని ధీక్షన్ గ్రోధియై వచ్చె నా
సక్తిన్ బంటు బుజంబునెక్కి మఱిక్షన్ వానిఁ దాడింపను
ద్రిక్తుండయ్యె నతండు శత్రుమతి యుద్రేకంబు పొందింప కీ
యుక్తిన్ వాండు నడంగి యున్నపుడె నీవూహింప నాఁ దద్వధన్. 166
- క. మనచే నవకృతి పొందిన మనుజుఁడు తొలిసారి యురిసి మనమీదికి వ
చ్చిన యప్పటి జిగి, సమయము చనినకొలది వలుచఁబడును సాహస మురలున్. 167
- మ. ఇవి నాచేసిన రెండుదోషములు పోనీ! యింకనేన్ వానిలా
ఘనముం గన్నొని యబ్బురంపడుట కల్గిందోద యేనాటికిన్
బవరంబుల్ మఱియింక నెన్నిగలవో వాండున్ తగన్నేన్ ధను
ర్వ్యవసాయంబునఁ బట్టి చూచికొనఁగా నైనట్టి వొక్కొక్కరిన్. 168
- గీ. ఒక్కయోవ్రశ్న యట్టులేయున్న దితఁడునవ్యధించుటకా యటన్నదియదింత
సంశయగ్రస్తమైన దానంశయంబు వీఁడు సమసిన నావిర్భవింపఁబోద. 169
- చ. అలుపపు జంతువుల్ మనుజులం చనుకొన్నది నేను, వారలన్
వెలియిడి కోరినట్టిదియు నే, నితరుల్ గల రుగ్రరాక్షసుల్
చలమున వారిచే నితనిఁ జరివంగఁ జేసిన సంశయంబుగా
నిలచియ పోవు సంశయము, నీరజగర్భుని తెల్వి తెల్విగా. 170
- చ. మా తెలువంటదైన యవమానము చేసెనొ వాండు, వానికిం
జేకొని దానికిన్ మిగిలి చేయఁగనొ నవమాన, ముగ్రదో
శ్రీకృకుని సర్వవేళల నరిందము పూర్వమహాహవోగ్రచం
డాకృతిఁ బంపఁగావలయు నాతనిపై విధి యాటకట్టఁగన్. 171

- మ. అకలా! నావరు వెల్లెంటోయినది రాజ్యంబందునన్ రాజధానికి నే గాల్పడ వచ్చునట్టి పగిదిన్ నిర్మించె, నాపైని ముక్తకీరీటంబుగ, నే ప్రతిక్రియయు యోగ్యుడేయగున్ జాప్యే వానికి, గాల్సేతులుకట్టి బొమ్మవలె నానిన్ పీఠులం ద్రిప్పగన్. 172
- ఉ. కొండలతెక్కు లింద్రుండయి కొట్టిన నాతని తొక్కు లీభుజాచందుడు కొట్టె వాడొకండు చాలును ముజ్జగమున్ గ్రసెంప, వాడండంగ నాకు వేమిభయ మున్నది? చాపము గీవ మంచు నోర్వం దొక పంటిక్రిందకును రాడితడూరక మ్రింగుచుండంగన్. 173
- గీ. నీవు కొట్టెడి వాడవు నీవు కొట్టు చుండు నాతండునుం దినుచున్న వాడు తినుచునుండున యమ్ములేదును ధనుస్సు లేదు కొండలు వినరుట లేదు వైన.
- మ. అతనిం బోలిన యట్టి యబ్బురము లే దాకల్పకల్పంబు నూర్జితుడౌ నాతండు పుట్టినప్పటి కథావృత్తాంతమున్ లోకవిస్మృతికిన్ హేతువు వాడొకండె దితిజశ్రీమూలభూతుండు వేని తరం బాతనిజంపంగ? మొదట వానిం గెల్పుటే లేదనన్. 175
- చ. సదమలవంచభూత పరిషన్నయమై చను నృప్తి సాగుచో మొదలివికారమై చనిన పూర్ణగుణంబు లొకండొకండు తానదియదియే ప్రపూర్ణముగ నందె శరీరుల బాహుశక్తి సంపద సకలంబునుం బడసె వానినిఁ గొండనుబోవి మేనితో. 176
- క. పిడుగులు పడుచున్నను వాఁ డిడియుండు గిరిరాజమైన నిడియునుబో యాతండు యుద్ధము చేయుండు పంతిడి శత్రుల మొదలువెట్టి తినుచుండుటయే.
- ఉ. అతండు పుట్టినంతనె మహాక్షుధచే సురయక్షదైత్యులంజేతులఁ బూని దంతములఁ జీలిచి యూరక మ్రింగుచుండగా భూతలమందునన్ వెలితి వుట్టెన యెందున కందుఁ బట్టయ్యె భీతిని జీవకోటి చని విన్నవమున్ పొనరింప బ్రహ్మకున్. 178
- శా. స్వామీ! యేమిదితెచ్చిపెట్టితివి నూ జన్మంబులున్ మృత్యువుల్ గా ముందేదియొ వెన్ననేదియొ యెఱుంగన్ నేర మన్నన్ దయాశ్రీమంతుం డయి బ్రహ్మ వానిఁ బిలిపించెన్ వచ్చె నాతండు మధ్యేమార్గంబున విన్నవించు జనులం దించున్ బుభుక్షువిధిన్. 179
- శా. బమ్మంగంచుచు గుంభకర్ణుండును శుంభజ్ఞిహ్వా సారించగా గ్రమ్మెన్ భీతి పయోజయోనికి మనఃకంజాతమందున్ విమేషమ్ముం దాటకయుండ నాతని శపించంబూని వా చించికొంచు మోమోమేతరమైన నిద్ర కనుమంచు న్మాటలై వచ్చినన్. 180

- ఉ. తా నొక పెద్దకొండవలె ధాత్రివయిం బడి వాండు నిద్రపో
గా విగడించు నూరుపుల గాలులఁ దూలుచు సత్యలోకపుం
గోనలు తారుమారయినఁ గోవముచే వినువంది బ్రహ్మయున్
వీనిని గొంచుడొం డనియె పిండెటుపుట్టె నటంచుఁ దీవ్రుండై. 181
- క. అడుగడుగున మోసెడి వార్పడిపోవఁగ వేయిమంది వట్టుకరాఁగాఁ
గడిపించి సత్యలోకపు గడవను తెచ్చితిమి వానిఁ గ్రమ్ముట నిటకున్. 182
- మ. వృద్ధివీభూతములెల్ల ము న్నిలువఁగా వీల్లేని వానిన్ మహా
యుధమున్ గాఁగను జూచినాడను భుజాయుక్తిం ద్రిలోకీజయ
ప్రథ వాంఛించిన నేను నాకు మితిమీఱన్ పిండుగా నెంచుచుం
ప్రధితంబై చనుభక్తి నవిధిని సంప్రార్థించితిన్ దీనుండై. 183
- చ. బ్రతికినయంతకాలమును బంధురనిద్రను గూరియున్నచో
బ్రతుకను నేల? దానికిని తొయియ మేలగుణాదె! బ్రహ్మసం
తతియయి తొయియై మనుట న్యాయమె? నీకృప, యంతవట్టుని
ర్గతమయి సృష్టి నీవెఱుంగకన్ బహిరాగత మైన దున్నదే. 184
- చ. ఒకనికీఁ బట్టరాని తెలిపుండును వేదములన్ స్మరించు, వే
తొకనికీఁ బట్టరాని బలముండును లోకములం జయించు, నిం
కొకనికీఁ బట్టరానిక్షుధ యుండును భూతములం గ్రహించు నీ
కొకని కనాదియో ప్రభుతయున్నది సృష్టిని జేతులోకముల్. 185
- క. ఈతం డెవ్వం డనఁగ విధాతృని మనుమం డితండు దైత్యుడో శిలయో?
యీతం డెవ్వం డనఁగ విధాతృనిమనుమం డితండు దైత్యుడు శిలయున్
- చ. సరసిజగర్భుం డిట్లనియెఁ జాటున యేనునె దీవు జంతువుల్
మరియును వృద్ధిపొందెడు వ్రమాణము మీతిన తిండి తిన్న చో
జరుగుట యెట్లు లోకము, అసాధుభుక్తువు వాడు నన్ను నే
బిరబిర చూచుచు న్నమలివేయఁగ నెంచెనుగాదె యత్తతీన్. 187
- మ. తొడి బంధుత్వము నింతకట్టుక నిరుద్యోగంబుగా నింటిలో
నిడి పోషించెద నన్న, గుండెగను నీ వెన్నాళ్ళు వూరింతు? వాఁ
డడుంగన్ లేదను మొక్కుసారి, యకటా! యర్థాశనాయాప్రచం
డుండు నిన్నే గ్రహియించు, ధర్మమది నిండున్ బంధుతాసాధువై. 188
- ఉ. ఊగి జగంబులం దినుచునుండిన వాడును వానిపోషణన్
సాగిన నీవు, రెండును నిజంబుగ నొక్కటయే గదా, బుభు
క్షాగతి నాతఁ డూరక జగంబులు మ్రింగును, వానిపోషణం
గాఁగలదేమి? నీకును, జగంబులు పెట్టెడు త్రవ్విపోయుచున్. 189

- ఉ. తమ్ముండటన్న యీమమత తాల్చకుమన్నను, నేను తాత! గే
హమ్మున నున్న మొద్దును నిరంతము తమ్మునిగాంగె జూచుకొం
చు మ్మునుమన్నం జేతనగు చుట్టరికమ్మున నేమి చెప్పనాం
గ్రమ్మిన నైజల్క్షణముగాక మనకృతదోషమున్నదే? 190
- మ. సిలుగొ నిక్కము వాని నిచ్చలును పోషింపంగ, నీ వన్నయ
ట్టులు లోక్షక్షతి చేయంగా వలసియుండున్, నేను నద్దాన నీ
వలుకై వచ్చిన దానిలోని నిజముం భావించినట్లప్పు నా
వలుకున్ ముద్దునుచేసి నట్టిదగు నప్పాటం గలూక్షింపవే. 191
- శా. ఏ రెన్నాళ్ళులొ వాండు మేలుకొనగా నేడాదికిం జేయవే
యా రెన్నాళ్ళులు రెండుసార్లుగను జేయన్ మాకు సంతోషమో
నా రెన్నాళ్ళులు వాని కెప్పు డశనాయాపూర్తి కావించెదన్
మా రాజ్యంబున నందఱుందివెడివో మాంసాదులన్ బెట్టుచున్. 192
- క. వాని బుభుక్షుర్లము లోకానికి నొక నేగి లేనిగతిం జేసెద వా
గ్దానము, నను మన్నింపవే తా ననుజం డన్నవాండు తా నున్నటులన్. 193
- మ. అనినన్ బ్రహ్మయు నన్నుఁగొంచుచు సరేయన్నాడు క్రొన్నప్పుతో
దనుజాధీశుండు కుంభకర్ణుండు తనంతన్ మేలుకొన్నన్ సరే
వని యేదైనను కల్గి మేలుకొలువన్ వాంఛింతు మేనిన్ మరే
మననా నావనిలోన నుండిన యసాధ్యత్వంబు సాధ్యత్వమున్. 194
- చ. నెలలునుమూండు దాండుకయ నిక్కముమేల్కొనుటే యసాధ్యమో
నెలలవి మూండుదాంటినను నిర్భరశక్తిని మేలుకొల్ప నా
నెలలును బూర్తి కానగుచు నిండంగె బోయెడు నేతఁ గొద్దిలో
వల దితిజేంద్రు మేలుకొలువన్ మలభంబగుఁ గొంతమేరకున్. 195
- చ. సహజముగాఁగ మేల్కొనిన శౌర్యము వానిది సర్వలోకదు
స్సహమగు, వాని మేల్కొలువశౌర్యము కొంచెముతగ్గు నాఁ బయో
రుహభవుండన్నయట్టు లెవరో యని, రయ్యది నేనెఱుంగ, ధూ
ర్వాహమగు వానిశక్తికి రవంత కొఱంత దురంతమే మగున్. 196
- క. నెలయైనను మిగులద యూర్వలను, సగమైన లేద నెలలోపల, నా
ర్వలలందునఁ దొమ్మిదిదినములు మిగిలిన మాత్ర మునిగిపోయెనె చెప్పమా!
- చ. నిలచి తనంత తానుగను నిద్దుర మేల్కొనుదాక నాగంగా
దలచిన, వాండు చేసిన విధంబది తొమ్మిదినాళ్ళు గుండెలో
వల భరియించుటెట్లు? వగనట్టుక యిట్టులె ప్రొద్దుక్రంకులో
వల నతఁడేమి చేసె నది వానికి జేయక శౌర్యమున్నదే? 198

- ఉ. తొమ్మిదివాళ్ళు తక్కువగ దుష్టుండు రాముండు నన్ను నమ్ములం గ్రుమ్మంగ నేలకల్గినది? క్రూరులు రాక్షసు లింక లేరటే యిమ్ముగ నేగి వాని వధియించెడి వారలు? కుంభకర్ణునిం బొమ్మన నేటికిన్ నిదురపోయెడివానిని లేవ నేటికిన్. 199
- గీ. నూటయెన్నది వాళ్ళలో నూటదెబ్బ దొకటి గడచినయది యది యొక్క కొఱంత యగునె? శంకించునది మన సన్న దినుసుకాక, నిశ్చయమని లేని లేకి దినుసు. 200
- మ. ఒకడేప్రశ్న యతండు వాయురమునం దొక్కమ్ము నాటెన్, నిర స్తకుభృద్భారము నట్టి దైన శరవర్షం బాగుచున్ లెక్క సేయక యవ్వానిని బోయి వట్టుకొని బాహోకృష్టి తన్మూర్తదే శకమాంసాస్తిని ప్రక్కలించగల డా చండోగ్రదోశ్శక్తిచే. 201
- చ. దిగధిపు లందఱుం గలసి దీప్తమహోస్త్రము లేయుచుండగా నగభిదమోఘవజ్రము ఘనంబుగ నెత్తిన మొత్తుచుండగా ఖగచరవీరులందఱును గత్తులఁ గ్రుమ్ముచు నుండ నేకధా రగఁ జని లెక్క సేయ కమరావతి గోపుర మూడఁ దన్నెఁగా. 202
- శా. క్షుభ్యన్నీలము వారిరాశినివతత్సుగ్రీవ మాశాచల ద్విభ్యద్వాయునుతంబు విహ్వలదను ప్రీడాద్రవల్లక్ష్మణం బభ్యామర్దిత సర్వబుక్షకపైన్యంబున్ విలోకించి దో రభ్యాశంబుగ మోర మోదికొనుచున్ రాముండునుం జచ్చెడున్. 203
- వ. ఇట్లు నిశ్చయించి మిగిలినమంత్రులను బిలిపించి వారితో రాముని దుర్నయమును దనయోదాసీన్యముగా నిరూపించి కుంభకర్ణుని యప్రత్యార్థత్వము ప్రాస్తావిక ముగా నుగ్గడించి, యతనినిద్ర లేపుట వారిచే ననిపించి, వారియొత్తిడికిఁ దా నంగీకరించినట్లు నటించి వారిని దత్కార్యమున నియోగించిన. 204
- సీ. కొండంత మాంస మృకూపార మంత మద్యంబును వెన సమాయత్తవఱచి కుంభకర్ణుని నిద్ర కూరినదగు గుహ ముఖమునఁ జేరి తన్మృఖవినిగ్గ తందైన గాలిచేఁ దాడితదేహాలై పాదస్థలన మంది పార్శ్వగముల నినుపకమ్ముల నూని యేగి లోనికి వాని తలవైపునందు భద్రముగ నిలచి
- గీ. వటహములు ప్రాసశాలముల్ వట్టినములు గర్త భాశ్వగజంబులు కాహళములు కడఁగెన్మృదిన్మృదిగాఁగ నొక్కఁడొకఁడు లోనికిఁజేర్పించి యుత్సుకులయి.

ప్రవారణ కలిత.

వటుతరగదలన్ బహళవరిఘలన్ బలువు గుదియలన్ బలుగు బరిసెలన్
వటవట భటులున్ బడలి పొలిచినన్ నిటలవు ముడియున్ నిగుడ దతనికిన్.

తుటుము పదనుకత్తులను గురిసినన్ చటుల నిశిత ప్రాసములు వినరినన్
నటదనలపు బాణములు సుడిసినన్ నిటలవు ముడియున్ నిగుడ దతనికిన్

రటదశనిమహోర్బటిమదుదితదు ర్వుటవటుతరముద్గరము లద్రువంగన్
జటిల వటువరశ్యధము లడచినన్ విటలపు ముడియున్ నిగుడ దతనికిన్. 208

అశ్వగతి.

భానురశూలవినర్తిత బంధుర కర్ణనటత్
రానభమోరవిరావతురంగము దుర్బరహే
షానముద్గీర్ణరవంబు లెసంగిన నిశ్వసనో
చ్చాసములందు సమానత పాయుటె కవ్వడకన్. 209

గజవిలసితము.

జేగురుభూతి యొప్ప సివమెనంగి సురల యూ
రేగిన ఘంట లొప్ప నిభనమితి వరవంగన్
జోగిన కన్నుమూత సురరిపుపు తెరవండే
యీగలు వ్రాలినట్లయిన కరము విసరెడున్. 210

క్రోవులఁ జిమ్మి నీళ్ళు కుటిలదశనఖనన
గ్రావముగాంగఁ క్రుమ్మి కరచరణయుగములన్
జేచగఁ ద్రొక్కి త్రొక్కి సిల్లువఱచి చనినన్
గ్రీవ కదల్చ దొత్తిగిలండు కదలడు ధరన్. 211

తీరకపోట్ల ఘేంకృతి చటులము గిరిదెసల్
గీరెడు వ్రవకేళికృత నఱుము చటుమంగన్
మారణదుష్టచంక్రమణరమణ మసల ని
ద్రారతి సుంతగాఁ గదలి కనులు తెరవకే. 212

క. నన్నేల నిదుర లేపెద రన్నాకముబాధ మున్నె యణంగినదికదా
యన్నాడు, మఱుల నిద్దుర కన్నా డనురేశ్వరుండు కన్నులముంపై. 213

గీ. ఉన్న చీకటి యుండక యొక్క దివ్వె వచ్చి వెంబడి వారిన వగిది వాని
కలుగుమెలఁకువ పదిమడుంగులుగఁబోయి యంతటను బునఃపాకప్రయత్నమయ్యె.

నర్కటము.

మునుకొని వేయికాపాళల మ్రోతలు నేసిరిపో
కనుకని వందడక్క లధికంబుగ నేసిరిపో
వెనుకొని వేలువందలును భేరులు మ్రోసిరిపో
కనుగొన సుంతలాభమును కల్గ గయూగిరిపో. 215

తురగము.

తవిలి శ్రవణములను ముఖములను తార్చి మండెడు శూలముల్
జవనవితతి ఖరనముదయ ముఖజాతభీషణరావమై
చెవుడు వడంగ దెస లఖిలము వరిగీర్ణ చలద్వియత్
భవమగు ప్రతిరవము గుహ నిలుచుపాటి లేక విదీర్ణమై. 216

అశ్వలలిత.

ఇరుదెసలందు రజ్జువులు కట్టి యిట్టటుల లాగునట్టి వెరవై
తురగచయంబు ఘోరఖరరాజి తోలంగను ద్రాక్షుప్రీతి చనినన్
ఖరతురగంబులు గ్రమముగ నేగిగాఢముగ గోడలందుఁ దునుంగన్
తిరిగి నురారిబాహువులుగాని దేహమునుగాని నుంతచెడదున్.

217

కరిబ్బంహితము.

గ్రావనిభములు దంతినిచయము క్రమ్మి యురమునఁ గ్రుమ్మినన్
త్రోవ యెఱుంగక వానిపెనుచెవి రూక్షముగ రొదచేసినన్
మావులును ఖరదంతులును పెనుమార్గమో యన నేగినన్
దేవరిపుమెయి వాని కినుమును దెల్పి కలుగకయుండినన్.

218

ద్విపద.

పీనంబు కరిగించి చెవులలోఁ బోసి ప్రాససంతతి గ్రుచ్చి వండగాఁ గాల్చి
మీనముల్ పటుకార్ల మెలచి లాగించి రోసముల్ మిపులంగ రూక్షదానవులు.

వ. గత్యంతరములేక శీవ్రక్షురంబులు ముక్కులలోఁ జొనిపిన నతఁడు చేతుల విద
లించి మఱల నట్లేచేయఁ దీవ్రక్షుతంబుల లేచి కూర్చుండి వారినావారింపఁదోగా
మాంసమద్యంబు లందించి యతఁడు తృప్తిపడి వ్రశాంతుడై వ్రనన్నుండెన్. 220

ఉ. సమ్ముఖమందుఁ జేరి భయసంగతవృత్తిఁ బునఃపునఃవ్రజా
మమ్ములు చేయుచున్ దితిజమండలనాయక! యన్న వారు, తా
నమ్మహాసీయమూర్తి నను నంగద లేపితిరేల యన్న వా
రిమ్ముగ రావజాజ్ఞ వనియించిరి సాధువులైన మాటలన్.

221

వ. అంతఃకుంభకర్ణుడు తన్ను మేల్కొలువ వచ్చిన రాక్షస భటులను గజాశ్వాదుల
నందఱిని బంపించి తనమంత్రులైన యూపాక్షమహోదరులతో నిట్లనియె. 222

శా. రాముం డెవ్వడు లక్ష్మణుండు నెవఁడౌరా! మానిసుల్ కావి ను
త్రాముండున్ యముండంచుఁ గారుగద, పారావార మెట్లీది నా
రీ మీ యందఱ కింత భీ కలుగఁగా నెట్లాచరింపంగ నై
రే మా రామున కింతమానుషము? దైత్యేంద్రుండె కంపింపగా.

223

చ. మన దితిజాతసంతతికి మానవజాతికి భేద మున్న దా
నునుజులు స్వీయధారుణీరమావరితృప్తులు, సత్యధర్మపా
లనపరమార్థచేతను, లిలానకలార్థరమానుభోగవాం
ఛను మన ముండు, మేటికిని సాధువు రాఘవుఁ డెత్తివచ్చెనో?

224

గీ. అంతవఱకైన నర్హరామాయణంబు తెలియఁజెప్పిరి మంత్రులు దితిజవతికిఁ
గుంభకర్ణుఁ డాలోచనాఘూర్ణి తాక్షుడెల్ విషయంబు మాహించి యిట్లు అనియె.

చ. కృతమతి నేను నార్థేలల క్రిందట మేల్కొనినప్పు వింటి భూ
నుతఁ గొనితెచ్చెనంచు, నది శూరుండు రామునకున్ వలీముఖ

వ్రతతికి మైత్రి కల్గుటయు, రామునివంపునఁ గోతి, రాక్షసుల్
కుతలవడంగ నగ్ని దరికొల్పుట రెండును రెండు చిత్రముల్. 226

గీ. టాళ్ళు లవి తేలెనా సాగరంబువైన రావణుని గుండె ప్రస్సెనా! రామశరము
తాఁకి, యెయ్యదియింద్రుశతారమునకుచెక్కుచెదరదొ, యయ్యది చిత్రమనుము.

ఉ. రావణుఁ గెల్వఁగా వలయు రాముఁడు, చిత్రము, వాలిఁజంపి ను
గ్రీవునితోడ నేస్త మమరించుకొనెన్ మతి కందరాదు, ను
గ్రీవుఁడు చూచినన్ సకలకీశధరావతి, యాంజనేయ ను
గ్రీవులు మంత్రి రాజు, వెవరిం బయికెత్తుటయో యెఱుంగకన్. 228

క. ఈమారుతి కెవ రధికమొ రాముఁడొ సుగ్రీవుఁడో ధురామతి రాముం
డేమి మదిఁ గోరి యీతనితో మైత్రింగట్టె? మంత తోచదు నాకున్. 229

చ. ఒకఁడొకఁడున్ విచిత్రముగ సున్నది వంకరటింక రేడుతా
ళ్ళకు నొకయమ్ము, నంతటి బలంబు కలానికిఁ గీశరాజు వా
రికి నొకయమ్ము, ప్రోదినికి లేఖనపాతికి నాగు దైత్యుగుం
డెకు నొకయమ్ము, తద్విశిఖనిర్భరభావ మచింత్య మయ్యెడున్. 230

వ. అనుచు నమ్మంత్రులను మీరు పొందు నే వింతలో వత్తునని మహారాజుతోఁ
— జెప్పఁడని, వారినిఁ బంపించి, కృతస్నానంఁడై రాజదర్శనయోగ్యవేషధారణంబు
సేయుచు. 231

మధ్యాహ్నము.

నూటయెన్నదియేండ్లు జరుగ నూలుకొనున్ నాకు నొక్క
యేటి మేల్కనుట బ్రహ్మవచియించె, విదేటిజీవితము?
చేటు మేల్కనియున్నయంతసేపు కుక్షింభరిత్యందె
పాటిగా విహారలోకపాలనాభావందె లేదు. 232

కొండంత యీదేహ మేలొకో మేలుకో లేని మేను
గండఁడొ దశకంఠు నండగా నుండగా నేమొ మేను
ఖండ మీ జాగ్రత్త పాయగా నీయఁగా లేదు రావ
ణుం డందుచేతఁ దడక్కునుం జేయనుంకాక లేదొ. 233

కళలు రెండే కల్పవానిఁ గల్వారకాంతునిఁ చాల్చుఁ
దలవై నుమాజానీ నాకుఁ దనరారుఁ దగ రెండునాళ్ళ
తెలివి యేఁడాదికిఁ బోల్కి తెచ్చినఁ దెచ్చు బాలింప
వెలుగు లెచ్చట నున్నఁ బ్రోవువెట్టెడు విభుఁ డేల తేఁడు? 234

కసపైన పనికాక మఱుల గలిగెడి కంఠముల్ కోసి
యొసఁగుట యని వందయేనియును నాడు నొక్కకంఠమ్ము
ససిగావు, నీవలెగాక సర్వంకషమ్ముగా సర్వ
మనువులు, నైవేద్య మల్పమైన భయ మ్మేల కాదు! 235

శివునియంతటివాఁడు కాక శివధనుశ్చేత్త యెట్లుగును
శివుని శిష్యునిదైన వింటిచేవ వంచించుట యెట్లు
అవురయ్య కంఠముల్ తెగినయప్పుడు ప్రాణముల్ పోవు
నవి తెగి ప్రాణముల్ పోనియప్పుడు భయం బేల వలయు?

236

చిత్తమున విభీషణుండు చెడ్డ మంచిని నేర్పరించు
దత్తరంపడి వాఁడు నేగె దరణి సంతానంబు చేర
పొత్తుఁ గొందఱకు భవిష్యదర్థంబు లాత్మయందు
చిత్తమ్ము శాంతమై మఱి సుశీలమ్ము చెందువారలకు.

237

బుజమునయందుండి కత్తి పూనుచుఁ బూన్పుట యెట్లు
బుజము ఖండింపంగ, నేమిబుజ మది భూభృన్నిభంబు
రజనిచరుండు వాఁడా విరాధుండు గ్రావనన్నిభుండు
గజిబిజిగాగఁ నాలో నగందెన గలఁ డనుకొందు.

238

వ. సతారాచంద్రసూర్యంబు సప్రత్యంతవర్వతంబు నీలాంజనగిరి కదలుచున్న దనఁ
గుంభకర్ణుండు లంకాపట్టణధాత్రి దద్దరిల్లగా రాజభవనంబు చేరి రావణునిచేతఁ
బ్రత్యుద్యాతుండయి సౌదర్యంబు నెఱవఁబడిన తరువాత రాజిల్లనియె.

239

క. నిను లేవవలసి వచ్చెను మనలంకాపురికి నివుడు మనలినయది యొ
క్కనివలన మనుజువలనను మన మావత్తి, సకపిప్రకాండుని వలనన్.

240

శా. నూల్కొ బాధయు నీకుఁ గల్గుననుకొందున్ నే నెదో యుండగా
నల్కొన్ గైకొని యంపకఱ్ఱ యొక్కఁడాహో! నాయెదం దూసెఁబో
కీల్కొ నెక్కవ బాధగా మనసునం గీశప్రజం బన్న కా
కుల్కొనెన్ దెలవారె నంచు మదిఁ గాకుత్స్థుండు భావించెన్.

241

చ. ఒకరొకరున్ శరప్రతతి యుద్ధములాడెడు వేళ నంతె, దా
నికిఁ బనిలేదు, వానికిని నిక్కది యెంత? ధర్మిఁ గూల్చెనా
మకుటము, దైత్యశూరజనమండలి కంతకు సిగ్గు గూర్చు దా
నికి, మఱి వానిప్రాణములు నిండుగ దీనెడు నట్టిదానికిన్.

242

ఉ. ఆ పని కీహాకంధపు సమర్థుండ వింకొకరుండు లేఁడు సెం
క్షేపముగాఁగ మంత్రులును జెప్పియయుండు రిదంతయున్ మదా
జ్ఞావరిబద్ధబద్ధివయి చండము శూలము తాల్చి పొమ్ము ని
న్నోనెడువాడు మింటివయి నున్నది లే దిట నున్నె మంటిపై.

243

క. అపాపిఁ జంపి తినకుము చూపఱు వెఱంగంద తేవు సూర్యోదయమో
లోవున వానిశనంబును జూపింపుము నాకు నయనసుందరశవమున్.

244

శా. ఏ మూలోచన చేయుచుంటి వన, నాదేమున్న? దేమైన నీ
రాముం డిచ్చటి కేల రావలయు? సుత్రామున్ జయింపంగ న్వ

ర్థామం బందలి సర్వభోగములు పాస్తప్రాస్తముల్ గాఁగ, స్వ
ర్థామశ్రీ కధికంబు లే దనుచు వేదంబుల్ ప్రశంసించుచున్.

245

చ. సచివులతోడఁ జెప్పనలె సఖ్యమొ వైరమొ వారిమాటలం
దుచితముగామి బియ్యమును నూకయు నట్టుల నేర్పరించి యం
దుచితము చేయఁగావలయు సుర్విష్క, డాతని రాజ్యబక్తి కూ
రుచుఁ ప్రయురాలునా, సనుసురోపితుఁ జేయు రహస్సుఖంబులన్.

246

చ. మఱియును జీవులందఱు ప్రమాణము కల్గియు యుండు రన్నిటం
దెఱలకు మించి యొక్కనికీఁ జెర్తయుఁ గల్గెనయేని కత్తి యే
డైత నది యంతలో నవరిధీకృత మంచని యెంచరాద, యే
మఱకయ దాని కుండిన ప్రమాణము దానికి నుండు నెప్పుడున్.

247

ఉ. అట్టులుకొక నాల్గు పురుషార్థములై చను నాల్గుగుఱ్ఱముల్
కట్టిన బండియున్ సమముగాఁ జన యాత్ర సుఖంబుగా నగున్
కట్టిన గుఱ్ఱ మొక్క డధికంబుగ నేగిన దారి వీడి యే
చెట్టునఁ దాఁకునో? శిలనుజెందునో? గర్తమునందు జొఱునో.

248

చ. తెలిసిన యాగమార్థములు తెల్వికి నీతికిఁగాక యింతగాఁ
దెలిపితి నన్న గర్వమును దెచ్చిన దానికి నైన నేమియోఁ
దెలివియు నేఱలేదు తనతీర్చిన తీరుపు, చేయు సేతయే
తెలివి యటన్న శాస్త్రములఁ దేలికపుచ్చుటయే యగుంగదా!

249

ఉ. ప్రెగ్గడలందు రెండయిన రీతులు కల్గు, నొకండు తోనిలో
ముగ్గిన చెట్టుకోర్కెలకు ముంతపొగన్ ఘటియించు, వేటొకం
డగ్గిని దప్పు త్రోసి యిదియైనను సేవ్యమటంచు జెప్ప, నే
ప్రెగ్గడ మాటలందుఁ బృథివీపతి దుర్మతి మొగ్గునూపెడున్.

250

ఉ. నేరము వంచభూతముల నిల్చిన చేతనతావ్వరూప మా
కార విశేషభేదములు కాంచుట కల్గును గాని, యాంతర
స్థార వివేకబక్షణము చాల మెఱుంగఁగ, మూర్తి పెద్దదై
సారము చిన్న, పెద్దదయి సారము మూరితి చిన్నగాఁ జనున్.

251

మ. తన యుత్తాలగుణంబు సత్తలముపొందన్ రాక యుండంగఁ జె
ల్చిన కల్పించును బ్రహ్మ, యొక్కఁడు రిరంసాబుద్ధి జీవుండు పో
వును వ్యామోహము వెంటడిం దనకుఁగాఁబోనైన మేల్తొర్గిన వెం
చనునైనం గనకుండ నక్కట! యధస్తాదధ్యముం బట్టుచున్.

252

చ. అన దశకంధరుండు తన యక్షులఁ దీవ్రత గోచరింప ని
ట్లనియెను నిద్రలేపు టదియన్నను నిన్నును నాకు నుంచినై
వును నిరతంబు మేల్కనెడు వారలు ధారుణియందు లేరటం
చనుకొనెదన్ మహాగమ సదాధ్యయనం బొనరించు వండితుల్.

253

- శా. సీముం దాగడు సీరజాననుండు సీ నిద్రాజడత్వంబు లే
కా మై వేదము లాగమాళి నిరతాభ్యాసంబు కావించ నం
చేమో యిట్టులంజేసి నెవ్వడును నీ వీ మెట్టు వేదాంతముల్
నాముందాడవు, నిద్రలోఁ గఱచి తన్నా! యెన్ని శాస్త్రంబులన్. 254
- శా. ఆ రెన్నాళ్ళ మెలంకువన్ విధిని సంప్రార్థించి తేకున్నచో
నారా! దేహము దిండిలేక యెప్పుడో యానిద్రలో నిద్రలో
నే రాజీవహితాత్మజాతునిపురం బేగం బ్రయాణించి యుం
దా రమ్యానుభవంబు లేవటుల నేనై నేత తప్పినదో! 255
- ఉ. తద్దయు సీకు నున్నవికదా మఱి తొమ్మిదినాళ్ళు లింక బ
ల్నిద్దురమత్తు తా వదలలే దది సీకును బోయి నిద్రపో!
మొద్దు విధంబునన్ నిదురపోవుచునుండఁగ వాండు వచ్చి యా
మొద్దును గాళ్ళు చేతులును ముక్కలు ముక్కలుగాఁగ వ్రేల్చెడున్. 256
- గీ. వానిఁ జంపఁగలిగి వానిని జంపక వానిచేత నిదురలోనఁ జత్తై
యేమి చెప్పఁజొచ్చి దింతటి సీతులు గోయి యొడ్డునందుఁ గూరుచుండి. 257
- ఉ. వన్నెదిరించి వాండు చనినా డొకఁ డట్టులె సీవు నైనచోఁ
జన్ననుదో వికుంఠమున నందడి గల్గఁగ మీకుఁగాని తా
వన్నరునందుఁ బ్రేమ గురునందుఁ దిరస్కృతి యేమి చెప్పనా
వన్నను నేను మీబ్రదుకునంతయు భోగమయంబు చేసితిన్. 258
- చ. అణువులు కుంభకర్ణం డెవడన్న విభీషణుఁ డెవ్వడన్న రా
వణు ననుజన్ము లన్నదియె, వ్యక్తిత లేదది మీకు, నేను కా
రణముగ సర్వమీ దితిజరాజ్యము కల్గెను, మత్కృతంబు మీ
గుణజనిత ప్రభావమిదిగో కను దానిఫలంబు సర్వమున్. 259
- గీ. గునిసి కుండెండు సీళ్ళులు క్రుమ్మరించి నట్టు లయ్యెను రావణు నగ్రవీధిఁ
గనుల సీర్తోసికొని కుంభకర్ణంఁడనియె రావణుండు దృశాసమార్ద్రముగఁ జూడఁ.
- చ. వెరవరిమాట చెప్పటది వేఱును, శత్రువుతోడి సంగతిన్
వెర వఱి చేయబోవుటది వేఱును, నేనునుగాని ప్రేమ్యుడై
దొరకు హితంబు నెప్పు టది దూష్యమెయైనను దమ్ముండైన యి
త్తఱి చనవూని చెప్పితిని దానికి నింతగఁ గోపగింతురే? 261
- ఉ. సీవయి నెత్తినచ్చిన మసీషి రఘూద్వహం డల్ల తండ్రిదా
నాపలుకాదరించుచు సమాగతుండయ్యె వనాంతవీధికిన్,
సీవయి సర్వజీవితము నిల్చిన నేనును గాని యన్నవా
సీవలు కాదరించుచు మసీషను దద్యధ మాచరించెదన్. 262

- చ. అతఁడు విభీషణుండు కల నాడెడు నేరువు లేనివాండు ధీ
 చ్యుతుఁ డయి రామునిన్ శరణు చొచ్చెను నాదగు చేతిలో నను
 చ్యుతుఁడగునేని రాఘవుడు చూడుము వాని జనుర్విభూతి క
 ర్మతతి యెఱుంగదో జనపరంపర భావన యిట్లె చేసెడున్. 263
- చ. ఇటుల ననాదిధర్మ మగునేని మఱిం బిత్తవాక్యపాలనం
 బటు లధికంబుగా నగున యగ్రజు వాక్యము పాలనంబు చే
 యుట యది నేను చేసెదన, యుద్ధమునం దెవ రోడిపోదురో?
 యటమటయో సహస్రసమ లాఁకలి నాయది దీని కాఁగునే? 264
- ఉ. మండితబుద్ధి తండ్రిదగు మాటకుఁ గానకు వచ్చె, భార్య వి
 ప్రుం డొకఁడొచు నెత్తికొనిపోయిన నింకొకచానఁ దేను నే
 రండఁటె, యెత్తివచ్చె రఘురాముని నెత్తు రదెంత తియ్యగా
 నుండునో? త్రావగా వదన మూరుచునున్నదిరాక్ష సేశ్వరా! 265
- శా. నాశూలంబును నేయిపుట్ల యిను మన్నా! తూచి చేయించినా
 నా శూరుండగు రాము మేని బరు వన్నా! పుట్టెఁడే నుండునా?
 నాశూలంబును బాఱవేసి యతని న్నా చేతులం బిండి నీ
 ధీశూలం బగు వాని నీడుకడకుం దెత్తుం గటాక్షింపవే. 266
- మ. అనినన్ రావణుఁ డంతఁ దమ్ముని యథార్థాలాపముల్ వించుఁ బూ
 నిన సంతోసము చేతఁ గన్ను గొసలన్ నిండారి ప్రేమంబు వా
 నిని యుద్ధార్థము వేషధారణము పూనింపంగ మాటాడు లో
 నన తన్మంత్రి మహోదరుండనియొఁ గంరవ్యగ్రభీభావుఁడై. 267
- శా. గండూషించిన యగ్గి నీటి జలముల్ గాఁ బుష్కలావర్తగా
 భుండయ్యుం దొర కుంభకర్ణుఁ డొకఁడై యుద్ధానికింబోడు బ్ర
 హ్మాండం బంతటి శూరుపైకి మఱి తోడై నేనుగా నాకుఁ దో
 డుండన్ దక్కినమువ్వురున్ నచివు లీయుద్ధానికిం బోవలెన్. 268
- క. ఆరాము నట్లు లుంకిన యోరా! యాక్రొంతు లేమి యల్పులై? చాటున్
 మారుతి యొకండ్లె దురమున వారిని మా చూచికోను వదలగవచ్చున్. 269
- చ. తనపితృభక్తియే యెఱుంగుఁ దానయి యాతఁడు మాయెడందలన్
 నిలచిన రాజభక్తియును నేర్పు నెఱుంగఁగ నేడు, కుంభక
 ర్ణునియెదలోన నన్న దెన మూల్కొనుభక్తియు నేడెఱుంగు, ల
 క్ష్మణుడెనఁ బక్షపాత మది మానఁగఁజాలెనయేని రాముండున్. 270

గీ. నిండు చెలిమిని గుంభకర్ణుండు పలికె మీరు నాతోడ నేటికి మిత్రులార!
దారపుత్రులు గలిగినవారు మీరు మఱియు నే నేకరక్షుండను మహితబలుండ.

సీ. నాకున్న నిద్రయు నా యన్నగారన్న నాకున్న భక్తియు నన్నుదొలఁచె
గాకున్న స్వర్గమో లేకున్న ధాత్రియో కడునమాయత్త మయ్యెడిది నాకు
నా హృదంతర ముమానాథుండు పాలించు నా దేహ మలుపాల వద్దవడదు
నా రామమూర్తి నారాయణుం డైనచో నతనివిల్లును శార్దూల మైన యెడల

గీ. మనము భయపడవలయు, సంశయమె యున్న
నన్నుఁ బంపఁడు మమి దైత్యనాయకుండు
సర్వకాల జాగ్రద్భావ సంయుతుండు
ననుజభావ మర్యాదారహస్యవేత్త.

272

గీ. అతఁడాతఁడెయైనచో నమరమీరు నను ననుసరించినను బ్రయోజనము లేద
యాతఁ డాతండు కానిచో నమరఁ దోడు చనఁగ నేమియు నా కవసరములేదు.

చ. పాలువుగ నన్ని యూహలును బుట్టెడు నీమ మనస్సు, సర్వజీ
వులకు మనస్సు నున్నయది, పుట్టెడు నందఱి కన్నియూహలున్
గలిగిన నేమియున్ ఫలము కల్గదు నీవిధి యైన దానికై
వలసిన యూహలే వలయు, వర్ణముతక్కిన యెల్లయూహలున్.

274

గీ. నీ పాలమ్ము కాని నేలపైఁ గల పవ్య వృద్ధిఁ గూర్చి యూహ యెంతఫలమొ
భూమినాథు కార్యముం గూర్చి ప్రేమ్యున కైన యట్టి యూహ యంతఫలము.

ఉ. సేవకుఁ డెప్పుడుం బ్రభువు చేసిన కార్యము వానికంటె నెం
తో వలనొప్పుఁ జేసెద ననున్, మఱి సేయనురాదె! త్రిప్పి వీఁ
డావల రాజుగా నయినయప్పుడు, రాజును బ్రేమ్యుడైన న
ట్లే వచియించు, జీవియిటులే పరధర్మనివిష్టబుద్ధియో.

276

చ. కనుక స్వధర్మమై చనిన కార్యము సేయుట యుత్తమంబు, కా
దనినను రాజు సేవకుఁడు నన్నయఁ దమ్ముండు తండ్రియున్ సుతుం
డును గలహించుచుం బలమునూల్గొను వాఁడు జయించుచున్ జయం
చినయతఁ డాచరించినది చెప్పుచు ధర్మమటంచు, నక్కటా!

277

మధ్యాక్క-అలు.

ఆ కుంభకర్ణుఁ డిట్లాడ ననుకొనె ననురేశ్వరుండు
నీకను లెదుటన పెరిగి నీ కాతనింగూర్చి తెలియ
రాక యేమియు లేద యొక్క రాచకార్యము పుట్టినంత
నీకు వానికి నెంతదవ్వు నీది వానిది యూహ వేటె.

278

నీ వెఱంగినయది వాఁడు నేడు వూనిన మేను దాని
తో వాఁడు నీ వెదుగుటలు తొలినాళ్ళు దొలినాళ్ళ వాఁడు

జీవుడై యన్యభావములు సేకరించినది నీ వెఱుంగ
వా వంక నివ్వెఱపోదు వట్లె కాదా యేమి నీవు.

279

- వ. అంతట గుంభకర్ణుడు నెలవు తీసికొందుననిలేచి స్వగృహంబుచేరి ధగర్థగా యమానజాంబూనడ వర్మంబును, దానిపైని దాళఫల ప్రమాణమరకతమాణిక్య పోరంబులు, సజీవసింహాశిః ప్రమాణంబులై మాణిక్యపదనంబు మరకతనేత్రంబులు కల సింహాశీర్ష వత్సంకణంబులు, బంగారపు టవిసెవూల్వోని కుండలంబులు, నవరత్నాగితమైన మహాకిరీటంబును, చుట్టలు చుట్టికొని వడగవిప్పిన వాసుకివంటి కాలివెండారంబులును, ధట్టయును, జరిపట్టు ధోవతి యుత్తరీయములును ధరించి, తన ఘోషాలంబుచేబూని, ధనుశ్శతవరీణాహమ్ము ష్టల్పతధనుస్సముచ్చితమైన దేహంబుతో నగరంబు సొచ్చి తన మంత్రుల యిన మహాదరుండును ద్విజిహ్వండును సంప్రదీయు విత్తర్థనుండును దమ రథంబులమీద లంకా దుర్గద్వారంబు వెలువడిపోగాఁ దాను దుర్గప్రాకారంబు మీదినుండి పాదంబు బయలుఁబెట్టి దాఁటి నిలుచున్న.

280

పారవర్తనము.

పర్వతానికి శీర్షముల్ వదబాహద్వంద్వము కలిగిన
గర్వితాంబుద ముగ్ర మొక్కుండు పైఁ బారాకలితాకృతిం
బర్హివన్ గనులగులున్ వదనంబున్ సర్వభణాగతిన్
ధూర్వహం బయి పొల్చినన్ దుర్వికారోద్ధుర మన్నటుల్.

281

క్షుణ్ణిక్షుణ్ణుడు క్రూరుడై తను వింతింతై తనరారునాన్
క్షీణ పూనుచుఁ గాళరాత్రి పుమాకారాదృతి వచ్చెనాన్
విక్షుధాగతశక్తియో కృతలోకాస్వాహృతికాక్షమైఁ
గుక్షి పెంచుక వచ్చెనాన్ గుటిలోగ్రాస్యాకుల నేత్రయై.

282

ధాత్రి నిత్యవిధూతి గుప్తమునో గర్భస్థము ఘోరమో
గోత్రభీకరరూపమున్ గుదిలింపై పొంగుగఁ ద్రోసెనో
కృత్రిమం బగు నాశశక్తి కఫిశ్రేణిం గెడవన్ మహా
చిత్రమాకృతి పూనివచ్చెనో ప్రాణాల్ ముచ్చిలు మేనితో.

283

- వ. ఆ మహాభయంకరాకృతిగాంచి వానర సేనలు దిశాభిద్రవణంబు చేసిరి. వృక్షంబు లధిరోహించిరి. పర్వతంబులెక్కిరి. కొందఱు కెప్పున నఱచిరి. మఱి కొందఱు మూర్ఛపోయిరి. కుంభకర్ణుని కథ విభీషణుండు శ్రీరామచంద్రునితోఁ జెప్పుచుండగావినిన యంగదుండు వారి నోదార్పుచు భయమ్ముతీర్చుచు ధైర్యమ్ము చెప్పుచుఁ బరిహాసము చేయుచు విదలించుచుఁ దాను ముందొచు నిట్లనియె.

284

మధ్యాక్ష్మలు.

కొండలు పుక్షమ్ము లెక్కకుడు నందుకో వీలు వాఁడు
బండిచక్రమ్ములు కనులు పైని కన్నడును దవ్వునకు

రండు దగ్గఱ కిట్టివాండు రాక్షసరాజో మరేదో
దండిబొమ్మను చేసి యిట్లు తార్చెనో దానవరాజు. 285

శిలలను వినరుండు పెద్దచెట్లను జిమ్ముండు మఱియు
తెలియు నప్పుడు మీకు వీడు దితిజుడో దిప్తిబొమ్మో? శి
లలు తాకి కదలక యన్నలా! యున్నలాగైన మీకు
దెలియును బడఁద్రోసి బొమ్మఁ దెరలించి త్రిప్పను వచ్చు. 286

అదిగా నమరుండు చేయునట్టి మాయకు హద్దువద్దు
లేదుగా మనకిందుఁ గ్రొత్తలేదుగా, లేదుగా భయము
నాదుగా మనమేల తెలిసి పాఠిపోవలయు రక్కసు లె
గాదిగఁ గముఁగొనుటాదిగా, రువ్వగా తాలువూని. 287

కడలినిగట్టి దండెత్తి కదలిన కపిజాతి నేడు
కడలిలోఁబడి చావఁగనుటకంటెను గడుసిగ్గు కలదె
కడలి దాఁటినయిప్పు మీలు కపిజాతి గౌరవించినవి
కడలిలోఁ బడినప్పు నేడుకమ్మగాఁ గమ్మగాఁ దినెడు. 288

మ. కపిసేనావతు లెల్లఁ జూచిరి మహాకాయున్ జగద్వీరరున్
విపులాశాసరిణాహు మోరవదనున్ విత్రాసపాతున్ మహా
స్రవుఁ డీతండు వధింపగాఁ బడునె భూధ్రుఁడేటి వర్షింప వీ
నివయిన్, వీనికి నేగియుండునె కుజానీకంబు వర్షించియున్. 289

గీ. నిలచియుండిన సాగరానికిని బైని ననువుగా నైనయదియు వంతెనను గట్ట
నిన్ను మ్రింగను వచ్చెడు నీరధికిని వంతెనను గట్ట నెంచు టెన్నావి కగును?

వ. అ మహావరిణాహవంతునిఁ గాంచి హనుమ యిట్లనుకొనియె. 291

శా. అద్రిప్రోన్నతమూర్తి యీతఁ డెవఁడో యానాటి నిద్రామహా
ముద్రాముద్రిత మైనయట్టి భవనంపుంగేస్తునై యుండెడిన్
నిద్రన్ మేల్కొని కేశకాననము మండించున్ మఱిన్ పిండునాన్
హృద్రాజీవము చెప్పె నాకిదియు మున్నే నాటి క్రొవ్వెన్నెలన్. 292

క. మున్నేటికిఁ బంపించెడు న న్నొక్కనిఁ గాదయేని నా బుజములపై
నన్నాదమ్ములు వచ్చిన నిన్నాశము లేదుగా! కపీశానులకున్. 293

వ. అంత సమస్త గోలాంగూల జగత్పతి యిట్లు భావించె. 294

ఉ. ఇట్టివి యొండు రెండయిన యొక్కటి యాయుధశక్తి చేతఁ దా
నిట్టులు చేయు రావణుండు నీతఁ డొకండును మేఘనాదుఁ డా
దిట్టరి యొక్కఁడున్, సమదధీబలశాలులు కాలునేతులై
నట్టిది, వీండు నిట్టగిరి, యాతఁడు దుర్యనుమంతుండున్ మఱిన్. 295

- ఉ. పీచొకరుండు దుండుభికి వేయిమడుంగులయట్టెడైన యా
మ్రేడితమూర్తి, వీని నెదిరించిన వాలి యదెట్టులుండెడిన్
గోడిగెదెట్టి వీనివయఁ గొండలు కూల్చి ఫలంబులేద, తా
కూడలి గుప్పిలై యురము క్రుమ్మిన నంతకుమున్నె లేదునాన్. 296
- గీ. వులివి వెన్నాడి రేచుకుక్కలును బ్రదికి యున్న దానిని గొఱుకుక తిన్నయటులఁ
బండ్ల జిద్రువలుగాఁ జేయవలయు వేఱ త్రోవ కనిపించ దీ దురాత్ముని వధింప.
- ఉ. వాండు విరాధుఁ డొక్కరుండు వానిని గత్తులఁగుమ్మ గోతిలో
బూడిచినెట్టు నయ్యెనంట పూర్తిగఁ బ్రాణముపోడు వీరికిన్
వాండిశరానికో యసికొ వాదర దైర్వ్యము చాల దింత కొం
డాడగనైన వీరలమెడల్ నఱకుంబడ వొక్కదెబ్బకున్. 298
- ఉ. అంపపుఁగోతగా శరవరంవర దూనెడు నేర్పుతోడ నై
లింప విరోధి మేనఁ దెమరింపగమై యసువాయువుల్ కటా
క్షింపవలెన్ రఘూత్తముండు, చేసిన పాపము లేదు పీచు ని
ద్రింపఁగ నెల్లకాలమును, దీరని యాయనుజత్వమున్ వినా. 299
- వ. అంత సర్వసేనాపతులును సమావేశమై యిట్లాలోచించిరి. 300
- మ. జ్వలదగ్గుల్ చిరజీవులైన కవులున్ శౌర్యాంబుధుల్ దేవతాం
శల జన్మించిన యట్టి వానరులు రక్షస్వామి పైకేగి యి
మ్ములఁ జెట్లన్ సఖదంతదారణములన్ ముష్టిప్రమాతంబులన్
శిలలన్ మొత్తుడు, చేసినన్ మనలమూర్ఖిల్లంగఁ జేయున్ మఱిన్. 301
- చ. పెఱలగు కీశవీరులును భీషణమూర్తులు దవ్వునుండియే
దురమును జేయఁగావలయుఁ దూల్చుచు తాల వియత్పదంబునన్
దిరుగవలెన్ సురారిముఖదేశము పట్టుక వెన్నదూకి ని
ష్కరశిలలన్ మఱిన్ వినరఁజూడుండు ముచ్చిలిగుంట మాడునన్. 302
- జ. చచ్చినవార లొక్కదెసఁ జచ్చుచునుండిసఁ జావనట్టి వా
ర్గుచ్చవలెన్ సఖంబులను గ్రూరశిలాతతి దంతసంహతిన్
గచ్చెగ కోటిమందివడి గాయములం బొనరింప మేనునన్
విచ్చిన గండ్లుగాఁ దుదకు వీఱిడి చచ్చిననైనఁ జచ్చెడున్. 303
- శా. అంతన్ వానరసేన దోర్బలమహాహంకార భూభృచ్చిఖల్
వంతుల్ వంతులుగాఁగ నాతనివయిన్ వర్షింపఁ గర్షింపఁ బ
క్షంతైనం గనరాక వాండు జగదాద్యంబైన న్యగ్రోధశా
ఖాంతంబుల్ కదలాడినట్లు కనుచిట్లాలోచనం జేసెడున్. 304
- క. అఁకలి తాత్కాలికముగ నాకున్ శాంతింపఁజేసె నక్తంచరరా
జీ కపికాండమ్ము బుభుక్షాండాండు గాఁగ నాకు నంకల్పించెన్. 305

- ఉ. ఈ కపిజాతిదో వెఱచి యెంతో యనేవ్యముగాఁగ నై బుభు
క్షాకృతి వారిజాననుండు సల్పెను నాకు విషక్ష లేనిదో
నాకలి, క్షుద్రవానరులు నక్కట నావయి కేలవత్తురో
యీ కపిజాతిఁ దిన్న నొకటే తినకున్నను నొక్కటేకదా! 306
- ఉ. ఈవనిచేయు బ్రాహ్మణుండు నియ్యది కాదని యున్నదే బుభు
క్షావతితుండు మాదృశుని సల్పుట యుత్తమమై విచిత్రవే
ళావరిణానుమూర్తి కలిలాగున జేయుదు రన్యులక్కటా!
యోషిన ధర్మదేవతను నూపిరివట్టులఁ బట్టి నొక్కుచున్. 307
- ఉ. ఏనునుగాని నీవు రచియించిన కార్యము లెస్సగాదునూ!
యేనయి పోయి రాఘవకులేశ్వరు షక్షము చేర వందుచే
గాని త్వదీయషక్షమునఁ గయ్యము చేయవటంచుఁ జెప్పినన్
దానయి నన్నుఁ జంపునుగదా! యధికారము లెంతదుష్టముల్. 308
- చ. ప్రదరములట్టి శైలశిఖరంబులు రువ్వుచు నున్ననైననుం
గదలనియట్టి దానవునిఁ గన్నాని కేశచమూసమూహ మొ
ప్పదముగ నిద్రియంతయును వట్టిదిభీషికయంచు వెంచి ఘో
రదృష్టదనంతరాజి విసరన్ విరమించుచు నిల్చిచూచుచున్. 309
- శా. భ్రాంతిన్ వారలు దైత్యనాథుని సమీపక్షణిఁ బోఁబో ధురా
వంతుం డంగదుఁ డెల్లకేశచమువున్ వారించి, వాఁడెంత దు
శ్చింతుండో తెలియంగరాదునుమి మీచిత్తంబులన్ వాఁడు మీ
గొంతుల్ పూని కపిక్కునంగొఱుకు నొక్కండొక్కడై యార్చగన్. 310
- ఉ. రావణుండున్ మరేంద్రనగరంబున గుళ్లును గోపురంబులుం
ద్రోవగఁజాలె నన్నఁ బెనుత్రోవలఁజేతులఁగాళ్ళ క్రుమ్ముటే
కావలఁ డీతఁ డీతనికేఁ గాళ్ళులు చేతులవద్ద కక్కటా
పోవుటయేమి? వానిగద పూనిన లక్షసహస్రమృత్యువుల్. 311
- క. తొలిదెబ్బ తగులకున్నను మలిదెబ్బయు బాధవెట్టు మానదు వృక్షం
బులు శిలలు విసరమానకుఁ డలఘువు మీచేవ వానికది తెలియనగున్. 312
- మ. అనినం గీశులు శైలముల్ కొనుచు వృక్షానీకముల్ గొంచుఁ గ్రు
మ్మిన క్రుమ్ముల్ రఘురాముబాణముల సామీప్యంబుగా వాడిమిన్
దనుజాధీశుండు కోవభావమున నేతద్దుష్టకీశాలి న
న్నును బ్రోత్సాహముగా క్షుధావనయత న్నూల్కొల్పు నంచెంచుచున్. 313
- చ. అతని విజృంభమాణ చటులాహవ సంహననంబునం దనూ
చ్యుతులయి కృత్తకంరులయి యుద్గతబాహువదోరుమధ్మలై
మతి మతిలేక యాహవమొ మారణమో తెలియంగరాక ప్రా
ణతతిని రానుపాదనలినంబులఁ జేర్చుట యొక్కయూహయై. 314

- శా. పాదాఘాతములన్ బ్రచండతరదోపాతంబులన్ ఘోరదం
స్త్రిదర్శోజ్జ్వల పేషణంబుల సహస్రం బొక్కమారైన వ్యా
పారంబై చను స్థూలశూల విధుతి ప్రారంభవేగంబులం
బాదుల్ పెల్లగిలంగనై కవులు సంభ్రాతు ల్పరిభ్రాంతులున్. 315
- అ. మింటి కెగిరి యొక్క మేల్వేర్పు గల క్రోతి వాని వెనుకపీటి వదలకుండ
గ్రుచ్చుచుండ వాని ముచ్చిలిగుంటను కుంభకర్ణు మెడయుఁ గొండచఱియ. 316
- మ. మరియున్ దానపు పృష్ఠదేశమునఁ దన్మంత్రుల్ మహాత్రాణిని
ర్భరులై ఖడ్గములన్ మహోగ్రశరధారాశ్రేణి హింసింప, వా
నరులున్ గీశజగద్విరోధి దగు కంఠాగ్రస్తదేశంబు నే
రరు చేరన్ యువరాజు మాటలను వర్ణతత్వంబు దీపింపంగన్. 317
- క. ఒక అక్షవరాహంబులు నొకవేయి మదేభములును మగ్రములై యూ
రక గగ్గోలుగఁ జేయంగ యకటా! యిట్లుండునే ధణాంగణ మనంగన్. 318
- చ. వెనుకను వ్రాలుచున్న కపివీరుల నొక్కని వీవుమీఁద బ్రాఁ
కిన క్రిమి నొక్కటిన్ వెనుక కేలుగఁ గైకొని వ్రేళ్ళయొక్క సం
దున నలువంగ నా జరుగు దూషితమృత్యువుఁగాంచి వానరుల్
కనుచునె మూర్ఛవోయి రిదికన్నది విన్నది కాకయుండగన్. 319
- క. వదులును నిర్వదులును ముప్పదులుగ గుప్పిళ్ళువట్టి వానరచయమున్
గదియించి దవడక్రిందను కదలగ నష్టికల నుమిసి కనకప నములున్. 320
- చ. దవుడల నైత్రుచారికలు దంతములందునఁ గీకసంబులన్
దవిలి యుర్రుప్రదేశమున ధారలు కట్టుచునున్న నెత్తురుల్
కవిసినవై వసాకలితగంధ విదూషిత కీశలోమఖం
డవృతి సనాథ దేహవదనంబులుగా దనుజుండు పొల్చుచున్. 321
- ఉ. ఊరక పెద్దజాతరగ నొప్పెను భీకరశైల రాజి యు
ర్వీరుపారాజి వేసినవి వేసినయట్లుగ నుండెఁ దదవృధ
స్థారవిదారి సాగినది సాగినయట్లుల నుండెఁ గీశరా
ద్ర్వీరులు పాలుపోవక నివిష్టవిలోచను లౌచు నుండగా. 322
- చ. మణిశీలనన్నిధిం జనిన మాదిరి ఘోరమహాహి భీతులై
ధణధణ వచ్చి మీఁదఁబడు దయ్యము దానపు నోర్యలేక ని
ర్గుణులును నిర్మనస్కులును గుప్తప్రౌదంతశరణ్య భావులై
ప్రణాతులుగా వెదుర్కొనిరి రాముని విశ్లేథులైన వానరుల్. 323
- శా. అ ఘోరంబును జూచి మారుతి క్రుధాహంకార హంకారవా
చా ఘువ్యదగ్గభీకరంబుగ వియత్నంబ్రాంతిఁ గాల్చి

మోముక్తిష్ట మహాశనిప్రచయ దంభోలి ప్రపాతంబు కై
రీఘోరాకృతి ధారపిండు వినరెన్ గ్లేశాతిసంపాదిగా.

324

క. వానిమకుటంబు వగిలెను వానిశిరోదేశ ముగ్రబాధావృద్ధమై
వానికొక లిప్త తెలియదు వాని మహాగ్నులగు కనులు బైరులుక్రమ్మెన్

325

క. ఇసుమంతలోనఁ దెలిసెన యనురేశుండు క్రోధసూర్పితాత్ముం డగుచున్
వినరెను గద మారుతియెద విన్యమరవక్షంబు హరిది విద్రుము కాఁగన్.

326

గీ. హనుమ తా నంతలోఁ బెద్దయలుపు నఱచె తన్మహారావనమితి దిగ్దంతికర్ణ
కుపారదేశంబులందునఁ గుద్దలింప కడఁగి నోటను నెత్తురు క్రక్కికొనియె.

327

ఉ. మోదము పొంది యార్చెను విమూఢము రక్కసిపిండు పెల్లు లం
కాదహనప్రతిక్రియయుఁ గల్గెను నేటికి నిన్నినాళ్ళ కం
చాఁదలు రక్తవాంతియును నంతటిరావము పొల్లువోవు దా
నేదియొ గుండె జబ్బువడి యీతఁడు చచ్చుట తథ్యమం చొగిన్.

328

క. నీలుండు చండక్రోధా భీలుండు దానవుని కెదురువెడలెను రక్తాం
దోళితనయనుండు ముష్టి ప్రాలేయధరాధరేంద్రపటుశిఖరుండై.

329

శా. నీవెవ్వనిని గొట్టితో తెలియునా? నీనాశనప్రక్రియా
భావంబంతయు గుప్పిటం గలుగు దోర్బంతుం బ్రతాడించి తీ
వీ వక్రక్రియ రామచంద్రుఁ డెఱుగన్ నీమాట యేమోనా? ను
గ్రీవుండింకను వినో క్షమించుడు మహారీడాక్రూధామూర్తియై.

330

గీ. క్షుత్తు నార్చికొనంగ క్షుద్దు లేమైను దిందు రధికు లట్లు తిందురొక్కా?
కోఁతియెఱచి తినరు కోయవాండైనను బట్టి నీవుతిందు బ్రాహ్మణుండవు.

331

ఉ. బ్రాహ్మణు లన్నచోనరులె బ్రాహ్మణులందున బ్రాహ్మణుల్ పృథా
జిహ్మనుతుల్ సురారులను జెప్పము బ్రాహ్మణులందుడైత్యులున్
బ్రాహ్మణమాత్రులే మఱియు బాహిర మాంతర మన్నిత్రోవలన్
బ్రాహ్మణుండన్నచో నియమపాలన ముండునకాదె యన్నిటన్.

332

క. మాంసము తిందురు కోఁతుల మాంసము తిందురఁటె పిల్లిమాంసము తినుమీ
ధ్వంస మ్మగు బుద్ధికిని జిఘాంసా బుద్ధికిని దినను గా దేది ధరన్.

333

ఉ. కొండలు వగ్గులుం గలిసి కూడిన గుప్పిలి నాది నీయురో
దండములోని వెన్నెముకతండము చేపెడఁ బిప్పిపిప్పిగాఁ
గొండకుఁ గాలుసేతులును కోసెను బ్రాణము పోసెఁ బట్టి ని
బ్బుండఁగఁ బెట్టి యుద్ధమనిచూపెడు రావణుండెంతద్రోహియో.

334

క. అని నీలుండును ద్రుతలంఘనచాతురి వానిగుండె కడ కెగిరి విను
తనవజ్రపాత మన ముష్టిని వ్రేసెను వానిగుండె చిడిముడి వడఁగన్.

335

- ఉ. ఇంతటి సాహసుల్ మఱియు నింతటిధీరులు బుద్ధిమంతులుం
బంతము కల్గినారలును బాహువరాక్రమశాలు లౌటచే
నింతటి దైన యెత్తుగడ యెత్తెను రాముండు, కోంతు లంచు దు
శ్శింతు లహో యగౌరవము చేయవలెన్ మఱియిట్టివారలన్. 336
- క. అనుకొనుచుఁ కుంభకర్ణుండు నిను మెత్తును ధైర్యమునకు నీబుద్ధికి నా
కును బుద్ధి చెప్పి యంతటఁ జనినన్ వేనేమి చేయఁజాలకయుందున్. 337
- క. ఇప్పుడు నాకును జేయక తప్పదనుచు దానవుండు తనయఁజేతన్
జిప్పట చఱచిన విధమునఁ గప్పెను గపిగుండె నతండు క్షౌముర్యవడన్. 338
- ఉ. ఆ పరిభూతిఁ గన్నొనుచు నైదుగురైన వలిముఖేశ్వరే
నావతులందునన్ మిగులు నల్వరు క్రోధపరితనేత్రులై
యీ వరమానురేశ్వరుని నెక్కటి కయ్యమునం దెదుర్చలే
మూపునఁ దాఁకఁగావలయు నుమ్మడిగా నని నిశ్చయించుచున్. 339
- ఉ. నాలుగువర్వతంబులు ఘనాఘనధూర్జరముల్ మహీజశా
ఖాలులితావిలంబులను గజైలు మ్రోసెడునట్టి పెన్నదన్
బోలె నురంబు నందునను మూర్తమునందున రెండు బాహులన్
ప్రీలదు వజ్రపాతముగ వేసిన దానవుమేను బెత్తెడున్. 340
- వ. అంత నమ్మహోసురుండు ఋషభ శరభ గవాక్ష గంధమాదనులయిన యాన
ల్వరను నాల్గు గ్రుద్దలతో మూర్ఛపుచ్చి. 341
- క. మరియును మఱి వెరిగి మహోసురుండును బేరెములు వారుచును గపిరాజిన్
విరియించుచు సురియించుచు పొరియించుచు నంజసావిహారము చేసెన్. 342
- క. మఱియును మఱి వెరిగి మహోసురుండును గనుపులను గొట్టుచుం గపిసేనల్
దరలించుచుఁ దెరలించుచు మరలించుచుఁ జిత్రచిత్రమథనము చేసెన్. 343
- ఉ. అంతట నంగదుండు నకటా యిది మారి యెసంగుఁబో నవు
ష్మంతముగాఁగ దీని నిట మానువఁజాలుదు రిద్దఱే ధను
ష్మంతుండు స్వామికాని, హనుమంతుడు వీరుండుగాని, యాహనూ
మంతునిఁబోయి వేండు బతిమాలును? జేయఁడు లేకయున్నచో. 344
- క. ఇంకం గల దొక్క నిరాతంకుం డావైపు కోటద్వారముకడ నా
వంకఁ గల జొంబవంతుని వంకం జన రసురు లిచట పల్లభుండునికిన్. 345
- క. అరయ నతండు పెకలించిన ధరణీధర శిఖరమొక పదను గలదా భూ
ధరశిఖరమ్ము వినరిన వినరునన్ వానికరము చలచక్రాకృతియై. 346
- క. ఇది విష్ణుచక్రమో యనఁ గదలిన భూధరమురాకఁ గాంచిన యసురుల్
మదిభీతి పొంది రాగిరి కదలిక నేయంచు కోయఁగడగునో యంచున్. 347

- క. వాలిసుతుని చక్రకజంఘాలము పర్వతము కుంభకర్ణుని తలపై
వ్రాలినదో మఱి కవ్వము వోలిక తిరిగినదో కుదురు వూన్చుకొనినదో. 348
- చ. ఇతఁడొకఁ డాంజనేయ సముఁ డించుక తగ్గినఁ దగ్గునంచు సఁ
ధిత మయినట్టి తగ్గుదల నేరుపుమైనఁ బరివ్రార్తిచేయు నఁ
చతితరకోప వేగమున నంతకు మించిన బాధచే మహో
ద్ధతుఁడయి చేతి శూలమును నంగదుపై విసరెన్ సురారియున్. 349
- క. అది మొత్తిన నేలంబడి చిదియుటయే నెత్తుబొట్టు చిందద యెమ్ముల్
వెడకిన దొరకపు, మఱి యంగదుఁడేమో నంచు భీతి గదిసిరి కీశుల్. 350
- గీ. తానొకం డాంజనేయుండు తట్టుకొనియె నన్యఁడెవ్వఁడు దానికి నాఁగ లేఁడు
వాలితనయుండు బహులాఘవమున దానియాగమనమార్గముననుండి యవసరించె.
- చ. తెరపి యొకింత యీయ కవధీరితమారుతవేగుఁడై ప్రసన్న
త్వరమగు ముష్టిపాతమున దానవుగుండియ తాచె నంగడుం
డరయగఁ గుంభకర్ణుండు తదాహతి నూహతిరోహితత్వముం
బొరసి నిమేషమందు స్పృతి పొందిన కోపమహోగ్రభావుఁడై. 352
- ఉ. అంగదు బిట్టుగాఁ జఱచె నంగదుఁ డంతట నేల వ్రాలినన్
ముంగల సున్న వానరసమూహము మోహముమూలి చూచి కు
క్షింగల క్షుత్తుతగ్గుటయుఁ జిత్తమునం దలపోసి బుద్ధితో
నం గల యూహ యింకనయినం బోనరింపఁగ నెంచుచున్ మదిన్. 353
- వ. తన ప్రభువునకు నిత్యసమీపవర్తియై యతని నెదిరించుచున్న పర్వ వానరసే
నావతుల నితఁ డీతఁ డని వివరించి చెప్పుచున్న మహోదరుండు కుంభకర్ణుని
తాత్పర్యమెఱంగి సుగ్రీవుని నిర్దేశించి చూపఁగా దానపుండ్రులుకొనియె 354
- ఉ. అవల నాంజనేయుండును నంగదుఁ డిద్దఱు నందగాండ్రు, సు
గ్రీవుండు రాచరివి కల కీశధరావతి, పేరుచేత సు
గ్రీవుఁ డటన్న దెంతయదికెన్ మెడ సుందరమున్ దృఢంబు, త
ద్గ్రహము చూచికాని తులకించద యందము నిర్ణయింపఁగన్. 355
- శా. సుగ్రీవుండును గుంభకర్ణుని దెసం జూపించి సీ యీ మహో
పగ్రీవం బయినట్టి క్షుద్రకపిసంబాధాశనాయా పథ
వ్యగ్రత్రంబిది యుద్ధసీతి విదు లెంతైనం బ్రశంసించ దో
రగ్రప్రాంచిత ఘోరశూలకృత మర్యాదానవేతంబుగన్. 356
- గీ. పరమరాక్షసుఁడా! నీకు బ్రహ్మదేవుఁడింత మే నిచ్చినందుకు వింతబలము
నిచ్చినందుకు సంతోషమే, మఱింత పిచ్చిక్షుధ యిచ్చినందుకే పెద్దచింత. 357
- మ. అవి సుగ్రీవుండు పెద్ద పర్వత మనంతాకాశవ త్ఫలపు
ష్పనికాయోజ్జ్వలమున్ సురారివఱుఁ దీవ్రవ్రక్రియన్ వైవఁ గి

న్నను, దచ్చెలము వాని గాయవటునంగా వైనచ వానిం గద
ల్పను వైనన్ మఱి చాలకున్న దన శూలంబూనె దేవారియున్. 358

గీ. కూడి మారుతి తా నోర్చికోఁ గలిగెను కూడి యంగదుఁడును దప్పికోఁ గలిగెన
యోర్చికోఁ దప్పికో రెండు నొడుగకున్న నేమి కావలె సుగ్రీవుఁ డింతలోన?

చ. సురరిపుఁడున్ గపివ్రభువుఁ జూచిన యప్పటి నుండి లోచనాం
బురుహయుగంబు విచ్చి యెదిపుట్టునో యంచును శ్రద్ధమై నిరం
తరముగఁ జూచు మారుతియు దానపుశూల మదెప్పు సాగె నం
బరమున నీతఁడెప్పు చనె మధ్యమునం గ్రహించె శూలమున్. 360

క. ఆశూల మరుగుఁబేమీ! యాశూలము రిప్పు నడుమ నాగుట యేమీ!
యే శూరుం డింత బల శ్రీ శివవేగములు కలిగి చెలంగెడు సృష్టిన్. 361

వ. అంత నాంజనేయుం డాశూలంబు మోఁకాటి కాన్పి రెండుగా విఱచి, పడిన
నవ్వడి వినిపించనంతదప్పున సాగరమున నారెండు ముక్కలును వినరి పాఱ
నేయగా, జనంబు నివ్వెఱపోయిరి, దుఃఖపడిరి. భయమందిరి. ఆనందముతో
గంతులు వేసి రంతఁ గుంభకర్ణుం డిట్లనుకొనియె. 362

క. ఈ శూలముతోఁ గొట్టితి నీశూలముమీఁద గోప మీతనికిం దా
నీ శూలమ్మును విఱచెను గీశవతికి నింతదోషంబు కీల్పొనకుండన్. 363

ఉ. గ్రావమొకండు వేరెవరుఁ గైఁబెకలించను బూనరానిదిన్
గేవలలిలగాఁ గొనుచు గీశధరాధిపు నేసి నంత యు
ద్ధావనియందు మూర్ఛపడె నాతఁడు, దానవుఁ డద్ది చూచి సం
భావితబుద్ధి తేనియనమానము తీరినదంచు నెంచుచున్. 364

ఉ. ఈ కలహవ్రవర్తన మి దీతనిమూల మితండు లేనిచో
నీ కపిసేన లేడు జలధీశ్వరు కాల్యకుం గట్టులేవు తా
నా కపి శూలమున్ విఱచునాతని కీతఁడు బిట్టుకూర్పు, ద
ర్పాకృతి వీని బాడుదలఁ బట్టుటకన్నను నీతియుండునే? 365

ఉ. ఈతఁడు లేని కీశచము వెత్తుకపోవును లంకమండి తా
నీతఁడు లేక మారుతి యిలేకుండు మూలిన వ్రెగ్గడై చనున్
జేతముమూలి రాఘవుండు చేసెడి దేమి? మరుత్పుతుండు తా
నీతనిబంటు మారుతిని నెవ్వఁడు పెట్టెడు నాతఁ డాజ్ఞలన్. 366

గీ. ఇతని విడిపించికో గీశతతి యదెట్లు చేయు మన్నను జేయును సీతమగండు
నేమికావలెదనుకు? మఱెవ్వ రున్ననాల్క గోసికొందురు కొండనాల్క నమ్మి.

వ. అంత కుంభకర్ణుండు మూర్ఛితుండయిన సుగ్రీవుని దనమహా బాహుదండమ్ముల
నెత్తి తొమ్మునందిదికొని లంకాదుర్గప్రధాన ద్వారాభిముఖుండై దానవుల జయ
జయనినాదమేడురితాకాశం బును జీల్చుకొంచు బోవుచుండ. 368

గీ. కపిచమూపతు లందఱు క్రమ్మియున్న మూర్ఖులందునఁ బడి యడ్డు పోవలేరు
మేలుకొనియున్న మారుతి మృదుపిశంగ లోచనంబులు తెఱచుక చూచుచుండె.

చ. తనవ్రభువున్ బుజాన నిడి దానవధూర్జటి కొంచుదోయెడున్
తన వ్రభువున్ సురారికిని దక్కినఁ దక్కిన కార్కమేమియో?
నినకులసార్వభౌమునకు నిచ్చినమెచ్చిన మాట యేమియో?
దనసచివత్వ మేమియగుఁ దాను ధరాత్మజుఁజూచి యేమియో. 370

చ. తనకు బదింతలౌ తనువు తాలిచి యుండెను గుంభకర్ణుఁ డా
తని కధికంబుగాఁ దనువు తాలిచి వానిని సంహరించి తో
డన కపిధారుణీశ్వరుని డక్కఁగఁ గైకొని వచ్చు నేమియున్
జనులకు విభ్రమం బొదవు సర్వకపుల్ భయభీతు లౌదురున్. 371

చ. ఇపు డితఁ డింతవాఁడయిన నెప్పుడు కాదగ దెంతవాఁడుగా?
కృపణుల మైన ను మృతపారింజెడు శత్రులకత్తిపాలుగా
వపువు సురారివట్టణము వట్టనియంతది తాల్చి యెల్లయు
ద్దవుఁ బనియేర్ప నెందులకుఁ దా ననుకూలతఁ దాల్చుడక్కటా! 372

గీ. కపిమహాసేన నొక్కఁడుఁ గాల్కదల్పుఁ డెందుకు పుధావ్రయాసమం చిగ్గుకొంచు
నొడలువెంచినవంచిన గడుసులభను యిద్దిమాప్రాణములుతీయుఁటెల యనుచు.

ఉ. వంచనగాదె రా జొకనివల్ల విముక్తినిఁ బొందె నన్నచోఁ
గొంచెపుబుద్ధులై చనిన కోతులు భూతలనాథుఁ బిన్న భా
వించెద రాతఁ డూర్జితుఁడు వేగరి మిక్కిలి యూహశాలి త
ప్పించుకవచ్చు నేమియును భీతివడం బనిలేద యంచునున్. 374

శా. జీవగ్రాహముగాఁగ దీసికొనివచ్చెం గుంభకర్ణుండు సు
గ్రీవున్ వానరసేన తోనికి సమర్పింపంబడెన్ గాళ్ళపై
నా వైదేశికుఁ డేమియోఁ దిరిగిపో నౌ నేతు వుండెంగదా
గ్రావాసేతువు కట్టికొన్నది పారిం గాళ్ళిడ్చుకొంచున్ మఱిన్. 375

సీ. సురవిరోధి విలాసభరపుషన్యంతికా కబరీవరీమలా కాంక్షితములు
రూక్షదానవ వరాఠోహోమదకవోష్ట పుల్ల గల్లా భోగరల్లకములు
మహితదేవారాతి మదమత్తకాశిసీ ప్రాంచత్పయోధరాస్తాలకములు
తరుణ పూర్వామృతాంధశూర పాణిగృహీతీ స్మితాంశు సాహిత్యకములు
గీ. నైన చందనమల్లికానూనములును వచ్చకప్పర సిరములు బల్లనైన
శితలజలంబుతో నభిషించినారు నఖిల కపిలోక పతివమాహర్త నమర. 376

చ. చెరఁగి కపీంద్రకృత్త పరిశిష్ట విలంబిత ధక్షిణాధరా
ధర పరిత సృమంకురిత దర్పిత చందన బాల భూరుహో
పరి పరిసంస్పృశ తృననబాలక బాలకషాయగంధ సం
సరణము ప్రాణసంచయము చల్లని త్రోవలయందుఁ దీయఁగన్. 377

ఉ. రావణుఁ డేమొ వంపె దను రామునిఁ జంపు మటంచుఁ దాను ను
గ్రీవుని బట్టితెచ్చెఁ దులకించదు ప్రాణము దైవతారికిన్
శ్రీవిలసత్సుషీమ గిరిశేఖర వాయువు నీటిజల్లు ను
గ్రీవుని మేనుచెంది తులకించెన యాతనివైన ప్రాణముల్. 378

చ. తెలిసెనయంతలోనఁ దనుదెచ్చె నటంచును లంకలోనికిం
దెలిసెను గుర్తుపెట్టుకొని దిక్కులు సాగరఘోష చేత న
వ్వలఁ బగఁబట్టి బుస్సుమని వైకివి లేచెడి త్రాచునాఁగ సం
కులముగఁ కుంభకర్ణుని ముకుం చెవులుం గొనె గాపుపట్టుగన్. 379

మధ్యాక్రమ.

గలగల గిలగిలఁ గుంభకర్ణుండు కడఁగి సుగ్రీవు
బలవంతముగ లాగి నేలఁ బడవైవ వాఁడును నోటఁ
గల ముక్కుతోఁ జేతులందుఁ గల చెవుల్గా నూడి వచ్చె
మలఁగి యసుర నేలఁబెట్టి మటగింపఁగ వానిఁ దలఁచె. 380

ఉ. వీనుగు మట్టగించినటు లీతని చేయఁగఁ నెంచి నేలపై
వానిని బెట్టి పొస్తములు వాయుగఁ బాదము పేయఁగా నెడం
దొ నినుమంతకాలమున వందిన సన్నని వీలుచూచి వే
గాన విదల్చి తప్పకొని గంతిడి మిన్నున కేగె వెంబడిన్. 381

అ. క్రొత్తనీరు వచ్చి కొట్టుకపోయెను బ్రాతనీ రటన్న వగిదిగాఁగ
ముక్కుచెవులు కొంచుఁ బోయె సుగ్రీవుండు తాను రాము సన్నిధానమునకు.

గీ. కడఁగి ప్వామి కుంభకర్ణుని ప్రాణాల కొఱకుఁ గుదువపెట్టుకొన్నయట్లు
ముక్కుచెవులు కొంచుఁబోయె సుగ్రీవుండు తాను రాము సన్నిధానమునకు.

చ. గణుతికి నెక్కునేమి ఘనకార్యము చేసితి నంచుఁ బోయి రా
వణునకుఁ గానిపించికొనుఁ బట్టక కోపము కుంభకర్ణుండున్
బణ మిడినట్లుగాఁ దనదు ప్రాణము లాహవభూమి కేగి ల
క్ష్మణుండెట రాముఁ డెందనుచు మానసమంతయుఁ దన్మయంబుగా. 384

ఉ. పోయిన యంతమేరను గవుల్ మరణింప సహస్రసంఖ్యగాఁ
బోయిన యంతమేరను జిమ్మావతు లాతనిద్రోవ వీడఁగాఁ
బోయిన మేర సూటిగను బోయెను రాముండు లక్ష్మణుండు దీ
క్షాయుతి వానిరాకకు నికామప్రశ్నిక్షును జేయుచుండగన్. 385

అ. నడచి వచ్చుచున్న నక్తంచరునిచూచి లక్ష్మణుండు ధనువు లస్తకంబు
మస్తకంబు సూటి మన్నించి మున్నంచి గాఁగ నేసె దీప్రకాండచయము. 386

అ. విగడి అక్షుణుండు విగడించె శరములు వానగాంగఁ, జూచి దానపుండు
నరగ ననియె జాలు సామెత చెప్పిన యట్టు లున్న దెఱుంగ వైతి నన్ను.

చ. హరి హరియించితిం ద్రిదివమందున, మందునకైనఁ గానియు
ట్లరయ దధిచి వెన్నెముక వారినయట్టి వసావిశుష్కతం
దరలగఁ జేసితిన్, దిగిభదంతములన్ మెలివెట్టితిన్, మెడల్
విరిచితి, గంగనీ రిగురఁబెట్టితి, బెట్టితిహాస మొప్పంగన్. 388

ఉ. గ్రీవమునందు ద్రుంచెద నరిన్ హరినంచును గొంచుబోప ను
గ్రీవుండు దొంగఁగా నవసరించుకవచ్చెను వాండుగాని నీ
పై వెలయుం గనుంగొనుము వానిని మించిన గ్రీవమో హయ
గ్రీవమొ యేమొ యున్నదినరే యతఁ డెచ్చటనోయి అక్షుణా! 389

మ. మరి నీలుండనువాడు నేనును హనూమంతుం బ్రతాడింపఁగా
నరరే! నీదగు నన్నగారికిని గోపావేశ మౌనట్లుగా
నటచెన్ నిన్నునుగొట్ట నెంతవును? నీ యన్నన్న-వాడెచ్చటో
మరి చూపింపుము నాకు నే నతనినే మన్నించెదన్ సోదరా! 390

న. అనిన మందహాసమందరవదనారవిందుండై సౌమిత్రి దూరాన నున్న శ్రీరామ
చంద్రునిఁ జూపించి యడుగో. 391

ఉత్కలిక.

నీలమేఘసుందరుండు నిఖిలదనుజసుందరుండు
వారిఁ గోలతోడ నేనె వానియనుజ నేలుకొఱకు
వానివలన దనుజభీతి, వానియొక్క తమ్ముఁ డేను
వానియందుఁ బ్రధనజయము, వాండుగో రఘూత్తముండు. 392

చ. దనుజుండు రామచంద్రుఁ గని దానవనాథుండు నిన్నుఁ జంపకుం
డను గొనిర మృతం చొసఁగె నాకును నాజ్ఞను, వాకునిన్నుఁ జూ
చినఁ గడునాఁకలయ్యెడిని జిత్రము, సంధిగ నున్న దిద్ది, న
న్నును దరిచేరని మ్మిదె కనుంగొను మప్పటి నాడు పోడిమిన్. 393

న. అని దనుజుండు రామచంద్రుని మీద కుఱుకఁబోగా శ్రీరాముండు వానియు
రంబున రౌద్రాస్త్రంబునేసినఁ గుంభకర్ణ చక్షుశ్శృంగో వాసికాపదనంబుల నుండి
మహాగ్నిజ్వాల లుదయించి వాండాక పెద్ద కాగిడావలఁ గొఱవివలె మండుచు
గపి సేవాసమూహంబును ముట్టించుచు, సురసురఁగాల్పుచు బొగ చూఱించుచు,
మఱియు రామచంద్రునిపైకి రాఁ బ్రయత్నించుచు. 394

క. మిక్కిలి శ్రుతివిరహితముగ నక్కట! బహదూరవాసనావేతముగన్
ముక్కులు చెవులును మొదటన చెక్కుదురటె యేమి సజ్జ చేర్చితి రామా!

న. అతండు రామచంద్రుని మీదికి రాకుండునట్లు అక్షుణాజ్ఞా ప్రవర్తమానమై
యనంతకపు అతని నధిరోహించి యతనిని గదల కుండఁజేయ నతండు వారం

దఱును విదరించి మఱియు వచ్చెడివారి నదరించి, వచ్చిన వారిని యమవురికిఁ గదరించి, మఱల మాట మెదరించి. 396

మ. మరియున్ వృక్షము చాటునుండే ప్రహరింపంగాఁ బనేలేదు స త్వరతన్ బాహుమీంద నెక్కి యసితో వాలింపగా నైన య క్కఱయుం గల్గదు, నే నెవండ? శుక్లశృంగికి న్నాకు సొం వఱ సామ్యంబును బెట్టుకోకుము, నినుం బట్టుంగ నేతెంచితిన్. 397

న. సముద్రగర్భాణియై సముద్రతరక్తఘోణియై క్రుధాసందహత్యాగ్రణియై పేరెములు వాఱుచుఁ బ్రతిక్షణనిరుద్ధరాఘవ సమీపదేశదమనుండగుచు, నిరోధించు కపి సంతానంబుఁ దంతన్యమాన కోపావేశంబున లేశంబును దక్కని మేనులుగాఁ జేయుచు, ప్రానులుగాఁ బాదంబుల కడ్డంబుగాఁబడిన గోలాంగూలంబుల లాంగూ లంబులు వూని సాగరంబున వినరివేయుచు. 398

క. మాయాహరిణము చంపంగ మాయాహరిణంబు చేయు మార్గణసమితిన్ దూయంగ వలసివచ్చెను నాయెడ మాయలవి లేవు నారాచోగ్రా! 399

వ. అంత రామచంద్రుండు వాయవ్యాస్త్రంబు సంధించి వాని సముద్రగర్భాహువు ఖండించిన నాబాహువు కపిసైన్యంబునం బడి వేలమంది కవులను వధించిన, నత డెడమచేత నొక మహాపర్వతంబు రామునిపై విసరిన, రాఘవుండు దాని శకలికృతంబు చేయఁ దచ్చకలతాడితు లయి యసంఖ్యాకులయిన కపిరాక్షసులు మడిసిన. 400

క. నా రాక్షసత్వ మిది నోరూరెడు శౌర్యోష్ణమైన రుధిరము త్రావన్ శ్రీరుచిర గుణ సమూహము లూరిన నీ తీయనైన రుధిరము త్రావన్. 401

న. మఱియు రామచంద్రుం డైంద్రాస్త్రంబున వాని రెండవచేయి ఖండించినఁ నాండు మొండెమై ధాత్రి క్రక్కదలఁ ద్రొక్కుచుఁ బరువులు పెట్టుచుఁ దెరువులుతీయుచు సురువులు క్రక్కచుఁ బోయినంతమేర నెత్తురు చెఱువులు కటించుచు. 402

క. ఇప్పుడు తెలిసిన యది నా కిప్పలుగాకి కపిమూఱ యెందుకొ శరముం బోప్పింప నెడము కలుగగ నప్పా! కైక పెనంగ నసమర్థుడవై. 403

వ. అంత శ్రీరాముండు రెండర్థ బాణంబుల వాని పాదచ్ఛేదంబు చేయగా నాపాదం బులు సమీపపాదవంబులు విఱుచుచు దొరలిపోయి పోయినంత మేర మేరమీతిన కపిసంహారంబు సేయఁగా నతండు నేలపైఁబడి దొరలుచు, దొరలుటలోఁ దొడుగి ద్దీనట్లు పాపలతోలినట్లు చట్టులాగినట్లు మార్పిడి చేసినట్లు మహా ఘోరంబుగాఁ జేయ, రాఘవుండు నవైంద్రాస్త్రంబున వానిశిరంబు ఖండించిన. 404

క. అదియును రావణు జొంబూనదసాధము గోవురంబునం బడియెను ప ర్వదమణ విదర్బలోచన సదుఃఖ దర్శన సభీతి సకలోపాముగన్. 405

- గీ. వడిన శిరసును గాంచి రావణుడు జీవ సహజదుఃఖమ్ము రాక పెల్చిన విషణ్ణ తయును బొందక నిశ్చేష్టుడయి విగాహితాత్మమాత్రచైతన్యుడై యల్ల నిలచె.
- వ. అంత శిరోమాత్రతఃకృత సంపరాయానంతరమ్మున మహాదుఃఖనది కొక్కయొ డ్దునఁ జేరి యేకాంతంబున.
- 407
- గీ. రామపుండును బుద్ధిపూర్వకముగాఁగ గుంభకర్ణుని తల హేమకుంభసహిత మన్మహాసాధశిఖరంబుమఱుంగఁ ద్రోసె నిచటఁబడునట్లుగా నది యెట్లుత్రోసె?
- ఉ. అమ్మున దేనినో నఱుక నయ్యది యిష్టమువచ్చినట్టి దే శమ్మునయందుఁ బోయి పడుఁ జక్కగ నీతల యీతలన్ యధే చ్చమ్ముగఁ బడ్డదా? మఱియుఁ జావకళాగతమో విశేషమా? యిమ్ముగఁ జావవిద్యయును నిట్టిదియుండుట యంచు నెట్లుగన్.
- 409
- చ. ఇతని భుజాయుగంబు మఱి యీతనికంఠము పాదయుగ్మమున్ శితశర మెంత వేగియును చిన్నముచేయద, వేటవత్సరాల్ క్షితి దివి నిట్టికార్యమును జేయఁగఁజాలఁడ యెవ్వఁడున్ గ్రియా తతినియమంబు నిశ్చితము దాఁచిన దీ పని యబ్బురంబుగా.
- 410
- మ. కొని యావేల్పుల తామనంబయిన శక్తుల్ పొల్చునస్త్రంబులన్ దనరన్ శైవము నైష్ట్యవంబయిన యస్త్రవ్రాత మీదృక్ప్రియా చణమోఁ బట్టుగఁ బారమేశ్వరమహాసత్త్వ ప్రధానంబులై యనయంబున్ బెఱజీవులం దిది యసాధ్యం బెంత యోజించినన్.
- 411
- ఉ. నెక్కొని గాధిరాట్సుతుండు నేర్పెను వీనికిఁ జెట్టమంత్రముల్ చక్కఁగ దానియం దొకటి చాలునా యీవనికిన్ భృశంబుగన్ నిక్కముగాఁగ నల్లెయగు? నేరని యాతండు వేలఘాటువాఁ డెక్కడఁ, వీఁ, డదోక్షఁజడదెక్కడ ధూర్జటి సామ్యసత్త్వుడై.
- 412
- ఉ. ఆయమ వీనిఁ గానలకు నరిపినయట్టిది పిన్నతల్లి కై కేయి ధనుఃకళావిభవకృత్రిమతాపరివేత్తి నేర్పె నే దో యొకయిట్టిదా కీటుకు నొప్పగఁ బండితలోకవంచనా ధీయుతి యీతఁడే హరి పధించును నన్నమ భ్రాంతి కల్గన్.
- 413
- చ. ఇది విడి కుంభకర్ణ పధియించుట యెంతయు సంశయంబు లే నిది యగు నైన వానిమరణించుటయున్ వ్యతిరేకలక్షణం బొదిగిన దైన యాసరసిజోద్భవుమాటను లేద శైవచా వదళవశక్తిమంతుడవు బాల్యమునంద మఱింక జెట్టియే.
- 414
- వ. అయ్యో! కుంభకర్ణ!
- 415
- గీ. వామహాయుధంబు నలినమూతి ప్రదత్తమగు చంద్రైర్యదాయి నగుచుఁ దమ్ముఁ డగుచు దుఃఖదాయిని నగుచును జేతులార నిట్లు చేసికొంటి.
- 416

వ. అని మహాదుఃఖభయసాగర వినుగ్నుండై.

417

ఉ. వాయువు నిండ్రుండాది సురవర్గము వేనిని గెల్వలేరొ ను
ధ్యేయము లౌచు వార లధిదేవతలై చనునట్టి యస్త్రముల్
మాయురె వాని నెప్పగిది మాయంగఁ జేయను గల్గునో? మఱీ
కాయము, వాఁడు, వాని యధికారము రెండును రెండెయైనటుల్.

418

వ. బ్రహ్మ తాతయని బ్రహ్మస్త్రము తాత కానేరద. అయ్యో కుంభకర్ణా! నీవు
శస్త్రాస్త్రములు రెంటికి నవధ్యుండ వనుకొంటి నోయి నా తమ్ముడా.

419

ఖం డాం త ము

క. ఇది కుంభకర్ణఖండము మదగజదారణ విచిత్రమహిమాబ్ధి! నీ
యెడఁ గరుణఁ గనుము ముక్త్యలధరాపతిఁ జంద్రమౌళి లలితసీతగుణున్.

420

ఉ. లెంకనటంచు విన్నుఁ గమలించెడు పాపము చేసినానా వ
ర్యంకకృతాంబికోరుయుగ! రక్తపుబిందువు రక్తబిందువున్
సంకువులౌచు నీవరమశాంభవనామము లూదకుండ నీ
కింకరు నేటి కీట్టు బుడికింతువు మోసములేని దైవమా!

421

వనమయూరము.

నైక సుకృతార్థ వరిణాహ వరిణామ వ్యాకృత మహాః పరమ భావమయమూర్తి!
స్వీకృత శిలాతను వివిష్టనకలాసు వ్యాకలిత చేతన గుణాంబునిధిమూర్తి!

422

ఇంద్రజిత్తండము

- క. శ్రీవైశ్వానరరూపా ధీవిలసదుషర్బుధ సమధికరూపా! కా
లావిష్కృతనిజతత్త్వా! భావస్థిత! భావరూప! ప్రభు! విశ్వేశా!
- చ. అమరికగల్గి ధారుణి నిహంబు వరంబును రెండు త్రాసుచం
దమున మెలంగు, దాన నొకదాని సమృద్ధి మఱొక్కదాని జీ
త్తమునకు పొత్తనీ, దొకండు ధారుణి పంపదచేత సర్వనా
శము కనికాని, చిత్తమును సాచి తలంపండు సాంపరాయమున్. 1
- ఉ. అతండు కుంభకర్ణుండు మదగ్రజం డాతనిచాపు నాకునుం
జేతమునందు నొప్పెసగం జేసె నస్యగ్గుణ నైజల్క్షణం
బాతని కాయుధంబును మఱంతట నెంతటిబాధసేయు న
య్యో! తన చుట్టముల్ సచిపు బుద్ధిని బాసిన నొవ్వగుంగదా! 2
- చ. పృథివిని జీవికిం దనదు బిడ్డలు తానును ముఖ్య మాతృజాల్
పృథివిని బాయ వ్యర్థ మనిపించును జీవిత మెల్లయౌవనా
వధి యగు వానికిన్ వయసు న్రాలుట చాలనివానికిన్ మద
వ్యధితమనస్సు లేని దగు వానికి సంస్కృతికల్గువానికిన్. 3
- మ. అనిన్ అక్షుణుఁ డట్టి వాఁ డగునటే యారావణుం డన్న నా
తని ధీసంపుటి యట్టిదే యగు, మఱిం ద్రైలోక్యముం బుత్రుల
దున నర్పింపం దలంచువాఁ, డతనిపుత్రుల్ చండశౌర్యాబ్జులున్
ఘనశస్త్రాస్త్ర విదుల్ త్రయీవిదులు రక్షశ్రేష్ఠలాధర్వణుల్. 4
- చ. వర మను కాంతజాణ యతిబంధురధీకము, లోకమున్ మఱిన్
మరిఁ దనవైపు లాగికొన మానని యత్నము సేయుచుండుఁ, బె
క్కురిదెస బిట్టు దుఃఖమును గోడకు పెన్క వివాసముండి, బం
ధురమతి సేఁడొకుడ్యమును దూకి తనుం గవయంగ నెంచుచున్. 5
- గీ. అఖిలజనులు కుడ్యముదాఁక నరుగుదెంచి యాగిపోదురు, పుత్రదూఃఖాభిహతుండు
విపరిణతమతి దూకునంతవనిచేసి యొక్కమోహవంబడి పెన్కదిక్కుతిరుగు.
- గీ. అనినసౌమిత్రియంతియేనాయనియెను నన విభీషణుఁడంతియేయనియెమఱి సు
మిత్రబిడ్డ వరంబన్నమెలంతమాట యేమన, విభీషణుండు పామియేగతియని.
- శ. ఆయనకుఁ ద్రిశిరో నరాంతక దేవాంతక మత్తోన్మత్తప్రభృతులయిన పుత్రులు
మహావీరులు కలరు. అతికుంభకర్ణుఁ డతికాయుండు కలఁడు. 8
- ఉ. ఈ చనినట్టి యుద్ధముల నెవ్వరు చచ్చిరో రావణాజ్ఞ దో
షాచరులెల్ల వారింటకు సాగిరి, వీరు తమంతం దాము మే
మై చని నంపారించెద మినాన్వయు నంచని వత్తు రెంత బా
హుచణులో యెఱుంగుము మహాహవ మింకను దీప్రమయ్యెడున్.

మ. అదిగో దవ్వునఁ గానిపించుఁ గపిపైన్యం బెంత గగ్గలుగాఁ
గదలుం గ్రక్కదలున్ వియత్పదము నన్ జ్ఞాభృత్తులున్ వృక్షముల్
మెదలున్ బాణవరంవరల్ చెదరు గంభీరోగ్రసమ్మర్దధి
ప్రదమై తోచెడు దిక్కటాహ నిబిడారావప్రచండంబుగన్. 10

సీ. అచట మణిప్రతానాంశు సంతతులతో ముక్కుంటివోలిక ముక్కిరీట
ములతోడ ధగధగై దళతళై భూతిపుండ్రములతో స్తీతగండచలకుండ
లములతోఁ బటుధనుర్దస్తక జ్వాలగ్న వాసుదక్షిణహస్తవల్లు మణి న
వాంగుశీయక కాంతి చెంగనాలుగ శర సంధానముం జేసి నర్హవాన
గీ. రులను నెగచుచుఁ గలఁచుచు దోలఁచుచుండి రావణ సుతుండుదివ్యశస్త్రాస్త్రవేది
యగు త్రిశీర్షుండు యుద్ధవేళాగ్నిమూర్తి యార్చిఁ గూర్చుచునుండెఁ గీశావళికిని.

ఉ. కొందల మేల రక్కసులగొంగ వధింతు నటంచు దండ్రితో
డం దగఁజెప్పి వచ్చెను, విడందగుఁ బ్రాణములైనఁ గాని తీ
ర్చందగుఁ దండ్రిదొ పౌదయశల్యముఁ దీర్చకయుండ నింటికే
గం దగదంచు నిశ్చయముగాఁగ త్రిశీర్షుండు వెచ్చురేగెడున్. 12

ఉ. నూటిగఁ బోయి రాము నెగచుంబని సాగకయుండ వానరుల్
కోటులు వచ్చుచుండి రెలగోలుగ వారిని గోలనేయు పెన్
ధాటికి నైనఁగాలము వృధాయగుచున్నది వారిఁ డూల్చుటో
యేటికి నడ్డముంబడిన యేవుగ నున్నది బారబారకున్. 13

ఉ. అంత నరాంతకుండు తనయన్నకు మార్గము నూటిచేయఁగాఁ
గుంతముఁ బ్రాసముం గొనుచు గుఱ్ఱమునెక్కి విజృంభమాణకా
లాంతకమూర్తివోలెఁ గవులందఱుఁ జిందరసందరౌ నటుల్
వంతగ సంహరించుచును విక్రమ ముద్ధరమైన యట్లుగా. 14

సీ. పారిపోయెడువారి పాదముల్ నఱకుచు నిలుచున్న వారల తలలు నఱకి
ఎదిరించువారల యెదుఱొమ్ము లదలించు చెలయించువారి గొంతులను గోసి
దండియో వీరుల రెండుగా ఖండించు చలువంపువారి ముక్కులుగఁ జేసి
అది పోరు శత్రుసంహారంబు కానట్లు లొక కసాయిదుకాణమో యనంగఁ
గీ. జిదిమిచిదిమి చేటునుబోసి చెఱిగిచెఱిగిమఱిగిమఱిగి మిగులఁగ్రాగివిఱిగి విఱిగి
తాటుతప్పల వోలికఁ బాలవోలెఁ జూచి చూడని యట్లుగాఁ గ్రాఁచెఁ గవుల. 15

మ. ఒక ధక్షదళమర్దనాత్మకసముద్యోగంబునం బొల్పు వా
నికి సుగ్రీవుడు వాలిసూతికిని వానింజూపి, వీడో నరాం
తకుఁ డీనాటికిఁబ్రాస మొందుగొని, కన్నావే మఱిన్ వానరాం
తకుఁడయ్యెన్ జుమి చూడువానివని, యన్నన్ వాలిపుత్రుండునున్.

గీ. వాని కెదురేగి యేమిరా! బక్కదైన కోతిగమి నూచకోతగాఁ గోయుచుంటి
ప్రాసమదియేది వినరునాపై ననంగ దానినంగదుపై నరాంతకుండువివరె. 17

క. అది ముక్కముక్క లయ్యెను గదిసిన కోవమున వాడు కడుఁ బిడికిలు వం
గదు తలపై గ్రుద్దిన నంగదు శిర్షము వగిలి నెత్తు కాల్యలు కట్టెన్. 18

చ. స్పృతిచెడి యంతలోఁ దెలిసి శిర్షము నొక్కచు వామహస్తనం
గతముగ వానిపై దుమికి గాఢతమంబుగ వాని తొమ్మునన్
క్షీతిధర మొండు దూకెననఁ జేర్చెను దక్షిణహస్తపాతమున్
క్షీతిఁబడి చచ్చె రాక్షసుఁడు చేరల నెత్తురులోలిఁ గ్రక్కుచున్.

వ. అంతఁ బరమాశ్వంబులు కట్టిన రథంబున నచావుండైన త్రిశిరుండును
బర్హతోవమానమైన మత్తానేకపారాధుండై పరిఘహస్తుండైన మహోదరుండును
మత్తద్విపాకృతియై పరిఘంబువ్రాని దేవాంతకుండును నరాంతక పథజనితక్రో
ధులై యొక్కపెట్ట యంగదుం దాఁకిన. 20

మధ్యాశ్మలు.

దేవాంతకుని మీఁద నొక్కతీరుపొంబు తీవ్రంబుగాఁగ
నా వాలితనయుండు వినర, నమ్ముల నది త్రిశిరుండు
తా వేయిముక్కలు చేయఁ దనరారి తారేయఁ డంత
వే వానఁ గురిపించె వేనవేలు పృథ్వీరుపొంబులను. 21

ఆ వాన వెలిపించెఁ ద్రిశిరుఁ డంత దేవాంతకుం డురిసి
వే వచ్చిన, మహోదరుండు వేవచ్చి వేగ నిర్దఱును
నా వాలినుతుఁ బరిఘద్వయంబుతో నదుమ వక్షమున
గాచికన్నుల నంగదుండు క్షమయు గ్రక్కదల లంఘించి. 22

అన్ముహోదరుఁ డెక్కినట్టి యవనిధరాభంబు ద్విపముఁ
గ్రుమ్మి ముష్టివ్రహ్మాతమునఁ గుంభంబు గునియంగ నదుమ
నమ్మత్తగజము గీపెట్టి యవనిపై నడగిన దాని
కొమ్ము వెఱికి యంగదుండు కోపోగ్రహర్ణి తాక్షముగ. 23

అ యేనుదంతానఁ గొట్టె నసుర తొమ్ముగలంగ తొమ్ము
వ్రయ్యఁగ నసుర నెత్తురులు వాంతిగా బాధ తట్టుకొని
చయ్యన లేచి యంగదువిశాలవక్షస్మును బరిఘ
నొయ్యన మోద నంగదుండు సుర్విపై నొగిఁ గూలఁబడియె. 24

మొగ్గతిలంబడి యంగదుండు భువినుండి మొగి లేవఁబోవ
నగ్గియమ్ముల మూట నొసలునందుఁ బ్రహారంబు నేసె
మొగి త్రిశిరుండు, వాని మూగురు మూగి రక్కసులు
వగ్గ బాధింపఁగా జూచి పావని, వైని నీలుండు. 25

పావని గిరి తెచ్చి త్రిశిరుపై వైచెఁ బలుకోవ మొప్ప
నావల నీలుండు కొండ నదిమె దేవాంతకుశిరము
గ్రావాభ మగునట్టి వేఱ గజముపైఁ గడు మహోదరుండు
మూపుర నెదిరించెఁ బరిఘ వ్రాని విస్ఫుటరోషవణితి. 26

పరిఘతో దేవాంతకుండు పావనివక్షంబు పాడువ
బరువుగాఁ 'జా'వని మాడువట్టది వగులగా గ్రుద్దె
తెఱచి నోర్దేవాంతకుండు తెచ్చి ధాత్రివయి నంతన శ్రీ
శిరుండు పావనిమీఁదఁ గురియఁజేయగా శితబాణచయము.

27

పరిఘతో దేవాంతకుడు పావనిపై దూఁకఁబోవు
తరుణంబు నీలుండు వానితలవైని ధాత్రిధరము శి
ఖరమునఁ జీలి శూలంబుగా వాడికలది దిగఁబడఁ
బరగించె వాఁడును గొఱతఁబడ్డట్లు ప్రాణాల తొఱఁగె.

28

అంజనీసూనుఁ ద్రిశీర్షుఁ డమ్ముల నలయింపఁ గినిసి
యంజనీసూనుండు వాని హయముల పారియించె రక్తి
యంజనీసూనుఁ ద్రిశీర్షుఁ డసి యురమందున నేయ
యాంజనేయుండు వానిని నిరాయుధుఁ డానట్లు చేసె.

29

గీ. వాని కరవాలముం గొని పరమహోర రావముల జేసి బెదరించె రాక్షసులను
ద్రిశిరుండుద్గతుఁడై మారుతిం గరతలమునఁబ్రతాడింపగా వాయుపుత్రుఁ డంత.30

వ. వానికిరీటుంబుతోడి మూఁడు శిరస్సుల నెడమచేత బొదివివట్టికొని కరవాలం
బున వానిమెడ నఱికి మూఁడువత్తులతో మూఁడు దీప జ్వాలలు వెలుగుచున్న
వ్రమిద నూది యొక్కసారి యూర్చివట్లార్చి, రక్ష సైన్యంబు నేత్రంబులకుఁ
జీకట్లు కప్పిన, మత్తొన్మత్తులను ఋషభగవాక్షులు వధించిన ద్రిశీర్ష దేవాం
తక వరాంతకులు రావణుని కుమారులును మత్తొన్మత్త మహోదరులు రావణుని
సహోదరులును.

31

మ. ఒక యానందవయోధి పెన్దరగలం దుయ్యాలలూగెన్ సమ
స్తకపిశ్రేణి, మరుత్తమాజుఁ డొకఁడే సర్వంబు లంకాపురం
బొకగోటన్ మఱి మీటంగల్గునని యిట్లుఘోషించుచుండంగ వా
రికిఁ గిప్పించెను, భూతమో యసురయో ప్రేంఖాచలచ్చైలమో!

సీ. ఈ రక్తసులతోడ నేమి నమ్మక మహో! కుంభకర్ణుండు దిక్కుంభికుంభ
కర్ణుండు దిక్కుంభకర్ణుండు, చచ్చిన వాఁ డింతలోపల బ్రతికివచ్చె
చచ్చినయట్టులే చత్తురు రాక్షసుల్ మనమింత వెనుకకు మరలినంత
బ్రతికివత్తు రటంచు భయపడి కీశవ్రజమ్మది కాందిశీకమ్ముగాంగ

గీ. నంగదారులు మఱిలించిరఖిలకవుల నితఁడు కుంభకర్ణుండుకాడ యితఁడు వేఱు
వీడురధి,చాపి చూడుఁడీ! వాఁడుపాదచారి,గది రండురామలక్ష్మణులు కలరు.

మ. అనినన్ వానరులెల్లఁ జూచి యవునం చా యెవ్వఁడో రామచం
ద్రునితో యుద్ధము నేసి చచ్చును మరుత్సూనుండు చంపున్ వినా
శనదుష్టాకృతి కుంభకర్ణుబలెఁ గిశ్రేణి బొక్కిళ్ళుగాఁ
దినఁడంచున్ వెనుదిర్గుచుం గురిసి రద్రిక్ష్యాజవరంబులన్.

34

- గీ. అతఁడు తననామ మతికాయుఁ డంచుఁ జెప్పఁ చాపావధరిత్రి వీరవిహార మాచ
రించుచున్నాఁడు వానివేర్పిన్నయంత దండిమగలకుఁ ద్రిజగతి గుండెదిగులు. 35
- చ. అనిఁ దనమూర్తికిఁ దగినయంతటి వంద రథాలదౌ రథం
బున నకలాయుధంబులు సముజ్జ్వలమూర్తులు వంద వంద చౌ
వ్వున నవి యేర్పరించి తనవూనిన చావముకాక వేర్పరిం
టిని మణిహేనుభూషణ తటిత్సురితంబుల నిల్పి ప్రాంశులన్. 36
- క. ఇరుదెసల రెండుకత్తులు వరుసగ నలుపురు గ్రహింపవలయు వెడల్పొ
త్సరువును దైర్ఘ్య మ్మది వదికరమ్ము లంతవి రథానఁ గాంతులు చిమ్మన్. 37
- చ. అతఁడుతపంబు నేసి జలజాసనుచేత వరంబులందె, వి
చ్యుతి కనరానిదౌ కవచ ముజ్జ్వలచాపము నందె, వేల్పులుం
దితిజలు దాఁబరాని దగు తేజము నందె, మఱిన్ మహాస్త్రసం
తతి పడనెన్ మహాద్రవ్యవపునవ్యతిరేకమహస్సు లందుచున్. 38
- ఉ. కత్తులదోను వంటి దశకంధరు రాజ్యమునందు నీతికిన్
గత్తికి నైనవాఁడు పితృకార్యకృతివ్యసనుండు, వేల్పుతో
డెత్తినయట్టి వజ్రమది యెత్తిన దెత్తినయట్లే గాలిలో
వాతైను, కాదవో వరుణఁ డాచిన పాశము లేశమైననున్. 39
- ఉ. అల్పులతోడ నాపావము నాడఁడు యుద్ధమునందునన్ పృథా
జల్పమునేయఁ డస్త్రములు స్వల్పులయందున వాడఁడున్ నవా
కల్పము లన్న మక్కువయుగా మఱిహేమములన్ ధరించుఁ గై
మల్పులు వింటినేరువులు మాననియిష్టమునన్ ఘటించెడున్. 40
- గీ. రావణునిధర్మసతి యోగ్యరాండ్రమిన్నధాన్యమాలిని, యామెసంతాన మితఁడు
పాలిసుదిండులలోఁ దప్పి పుట్టినతఁడు పట్టి శౌర్యవధానజీవంబువాఁడు. 41
- ఉ. అతనిపైఁ గవుల్ విసరు నద్రుల వృక్షచయంబులన్ శర
వ్రాతముచేఁ దొలంచుచును బండికిఁ గట్టిన వేయిగుఱ్ఱముల్
ధూతిగ పారధివ్రతతి తోలుచునుండ వెసన్ నహస్రఖ
ద్యోతులు మింటినుండి దిగి యుర్వికి వచ్చినయట్టు లేగుచున్. 42
- శా. వందల్ వేలును బండరాళ్ళు తరులున్ వర్షింపఁగా వానరుల్
చిందంబోవదు వాని బండిపయిని జిన్నెనఁ దచ్చక్రముల్
క్రిందన్ గుఱ్ఱపుఁగాళ్లక్రిందను బడిన్ గీశవ్రజం బేటికిన్
వ్రుందన్ వానిరథంబు తప్పికొన బర్హెపోయె గీశాళికిన్. 43
- వ. గవయ గవాక్షులు మైందిద్వివిదులు నలఱుషభులు నీలాంగదులు మొదలయిన
సర్వకపిసేనావతులును వాని శరలీలావైభవంబునకుఁ ధాశలేక తొలంగి చనగా
నతికాయుండు సూటిగా శ్రీరామచంద్రుని కెదురుపోయి. 44

- ఉ. వేలవమల్ సురారివతిపించును లంకను ముట్టడించగా
వ్రాలం దెవండు నీవొకడు వ్రాలితి వ్రాలితి రాక్షసాభి దో
శ్రీబుర సివు చేసినవి చేతలు మిక్కిలి యద్భుతంబు ల
స్త్రాళికృతంబు కా కితరమైనది యద్భుతమున్న ధాత్రివై. 45
- అ. వట్టి బాహుబలము పనిసేయునే? చేసెనే యదంతదో పితృవృబలము
అందుచేత నేను నస్త్రబలంబును వేర్చినాడ, నీవు వేర్చినావు. 46
- చ. విసి మిను దాంకి తారకలు నిక్కినవాండను, వ్రేలె డంతమా
విసి వగు దీవు, మంత్రములువేర్చిన వేర్పు గడించు సామ్యమున్
గుశికనుతుండు వేర్చినవి కోలలు కొన్ని మహాద్భుతంబులై
యెసంగునో వానిచే మఱియు నెక్కువయౌదువో వేను జూచెదన్. 47
- చ. తెలిసిన యస్త్రమంత్రములు తీర్చిన శీలముచే మహావ్రభా
కలితముగా వెలుంగునని కైనరులాడెద రీవు దేవతా
నిలయుండవైనచోఁ దెలియనేరనుగాని, భవన్యహాయకో
విలసన మేము విన్నయెడ విభ్రమముం కలిగించుచుండెడిన్. 48
- సీ. పితృవాక్యపాలనా వ్రతనిష్ఠుండవు నీవు పితృవాక్యపాలనా వ్రతుండ నేను
వికపత్నీవ్రతాహీనభావుడ వీవు నేకపత్నీవ్రతాహీనుఁ డేను
వివిధాస్త్రశస్త్రాదివేత్తృతాఖని వీవు వివిధాస్త్రశస్త్రాదివేత్త నేను
అల్పులతో యుద్ధమాడ వింతయు నీవు నల్పులతో యుద్ధమాడ నేను
- గీ. క్షోణిభృత్రమాణుండ నేను గొణిదెం డీవు బడలి అక్కిని బాసినవాండ వీవు
బడలి అక్కిని బాయనివాండ నేను బోల్కి యున్నది మనకును బోల్కిలేదు.
- మ. అనినం గోవమునంది అక్కుణుండు దీవ్యచ్ఛాపకోటిం ఘటం
చిన జ్యోవల్లిగ నిల్చి యెట్టెదురు తీర్చెన్ దేవతారాతికిం
గనుంగొంచున్ రఘురామసోదరుని ధక్షస్వామి కోదండ చం
డునిఁ గోవప్రభు సామ్యభాషణవమాను న్నాననక్లిమునిన్. 51
- అ. అన్న వీన్ను యుద్ధనూడంగి నీయండు బవరమందు ననుభవంబు లేదు
పిన్నవాండ నీవు నన్నెదిరింతువు మఱియు శ్రేయమైన మాట వినుము. 52
- అ. అధిగమంబు వేటు ననుభవం బదివేటు విద్యకివ్వ రెండువృత్తు లరయఁ
బిన్నవాం డటన్న వ్రేమ చెట్టదినుమీ బాలురైన వారిఁ బాడుచేయు. 53
- వ. అనిన అక్కుణుం డిట్లనియె. 54
- ఉ. అన్నకు నాకు వారడియటన్నది యొక్కదినంబు సువ్వె, నా
పిన్నతనంబు గౌరవనివిష్ట లనర్థిషణాగతంబు, తాఁ
బన్నుగ మూండులోకములు వామనమూర్తి క్రమించెస్వామి, నా
కన్నను జిన్నయప్పటి, కేక న్నను చిన్నను టెట్టులున్నదో. 55

- చ. పాలుపుంగ విద్యయుం దదనుభూతియు, రెంటినిగూర్చి పెద్దమాటలు వచియించుచుంటేవి విడంబనగా, నియమంబులేద యా స్థలముల నొక్క డుండియును సర్వము గర్వముచే నశించు, నావల నొకరుండు గెల్పుచు బ్రతిభావ్రతిభాసితనత్కళాబియ్యె. 56
- వ. మఱల నతికాయుం డిట్లనియె. 57
- ఉ. అన్నకు నీకు వారడి యటన్నది నిక్కముగా దినంబె యై న విటలాక్షకార్ముకవణం బది గెల్పున దేమొ వీవుకా దన్నను, భార్గవున్ గెలుచుటన్నది చేసిన దేమొ వీవుకా దన్నను, నొప్పకొందు నను టన్నది చేసెదవంచు వెంచెదన్. 58
- గీ. జమునిపట్టణంబు సర్పణశీలంబు నొకఁడెల్ల డగ్గరకును వచ్చు పెళ్ళవలయునునము పెఱమహాగ్రామముల్ యెఱుఁపురమెనడచియరుగుదెంచు. 59
- గీ. నాకు వచ్చినట్టి నష్టమ్ము లే దిందుఁ జెప్పకుండ నేమి చేయరాదు పిన్నవాఁడ వీవు నన్నెదిరింతువు మఱియు శ్రేయమైన మాట వినుము. 60
- ఉ. బన్నముగాఁ త్రిలోక మణిపట్టము తాల్చిన దర్పభృ త్తురా సాణ్ణవఫాలభాగమున సంగతి మద్దసురుద్గమ త్సము ద్యన్నవసాయకోన్మథనమై పెను నెత్తురుబుగ్గ లేచె భ్రామ్యన్నియతిన్ బ్రయోజనము మాలిన కోపము లేచిపోవువాన్. 61
- వ. అనిన లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 62
- ఉ. కొన్నిట గెల్పు కాంచెదరు కొన్నింట నోటమి గాంతు రెండఱో యెన్నగగెల్పు లేరి వచియింతురు వైద్యులు వండితుల్ నమా నన్నములైన కార్యముల సంగతి యప్పుడు చూచుకోవలెన్ నిన్నటిమాట లేమి యగు, నేడు ఫలానికి రావు కత్తనల్. 63
- చ. బిరుదుమగండ వొడు వనిపించెడు వందరథాలపెట్టు పె న్నరదము వేయిమాపులు శరాసనముల్ వది చాలనట్లు ము ధ్రరములు ప్రాసముల్ గదలు ఖడ్గము లొక్కఁడొక్కవంద సంగరమున కేగుదెంచితివా క్రయ్యము లంగడికొంచుఁబోదువో. 64
- శా. నీ గుఱ్ఱా ల్పకిలింతలందున ఖురానీకావనీఘట్టనా వేగంబందున చక్రభీషణరవావిర్భూతి త్వత్సారధి ప్రాగల్భ్యైక్తుల డోలుమ్రోతగ వినంబడ్డట్లు నీగొంతు, మాయీ గొంతు ల్వినిపింప వంబుధిమరు త్రిపాటునన్ రానిచో. 65
- చ. అన నతికాయుఁ డిట్లనియె నొఁ బ్రతివాక్యవిశారదత్వ మై చనెదవు, పోరుచోఁ బ్రతివృష్కత ప్రయోగ విశారదత్వ మై నను మఱి సంతసించెదన నాకది యేమియులేద, నావిక త్తనతయుఁ గాదు, పిన్నవని తాఁకుట నిన్నుభరం బటంచునున్. 66

- మ. ఒక వేయుద్ధములందుఁ జేర్చడిన న న్నూహించుచున్ బిన్నవా
నికి నీయుద్ధము నవ్వగించుటది చన్నే? చూడమీ యిట్టియ
న్నకు మీయన్నకు, నీవునుం గలనిలోనన్ గెల్చినన్ గెల్చన
చ్చున, యట్లయ్య ననిశ్చితంబయిన యాచొప్పన్ ఘటంపింతురే? 67
- వ. అనిన లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 68
- చ. కనుకని వచ్చి దెబ్బతిని కాలికి బుద్ధిని జెప్పిపోయె నె
వ్వనిదెన నిల్వలే కతనిపైఁ దనపుత్రునిఁ బిన్నవానిఁ బం
చినయటుకాదె రాఘవునిచేత? శరాసనముం దనంతచూ
చిన యనుజన్ముం బంచె, గెలిచెన్ రిపుఁ దాను, దదియపుత్తువువై. 69
- మ. మొరయించెన్ దనయల్లెత్రాటిని గరంబుం బూన్చి సౌమిత్రి దు
ష్కర మారావముచేత దద్దరిలె లంకాపూర్వయదీర్చి, వా
నరులున్ లక్ష్మణువంకఁ జూచిరి, నమంతా ద్రాఘవ జ్ఞానహో
దర మీరావమటుంచురక్కనుండు నేత్రద్వంద్వమున్ విచ్చుచున్. 70
- గీ. ఈ ధనుర్జూనినాద మిదే కడింది సాకిరి భవత్రతావదోశ్యక్తి కంచు
మృదులబాణంబు సౌమిత్రిమీదఁ వదలి యిట్టుల వచించె రక్షమహేశ్వరుండు.
- మ. నేను రథాననుంటి మఱి నీవు ధరితిని నిల్చి తాపావం
దైనను బాడికాదు మరియాదయుఁగొదిది చూడు మొప్పికొ
న్నావని నీవనన్ విడుతు నారస మం చన లక్ష్మణుండు మే
మైన మఱెత్తివచ్చినది యన్నిటి కిన్నిటి కొప్పికొంచునే. 72
- వ. అనిన నతికాయుండు తీవ్రనారాచంబు సౌమిత్రివైవదరిన నతండు దానిని
ఖండించె. మఱియు నైదు వేల్పుదుముదారులను ముండ్లదారులు వట్టించిన
యమ్ములు వేయ లక్ష్మణుండు వానినన్నింటిని వారించె, సంత నతికాయుండు
నీవు గొప్పకోదండి వగుదువు, ఇపుడు నీవు వేయు మన సౌమిత్రి యిట్లనియె. 73
- ఉ. నాకమునందునన్ దివిజనాథుని వెన్నోసటన్ శరంబునం
దేకువ నెత్తురుందొరువు తీసితి నంటిని, నీనొసంట నే
నాకరణం బొనర్తు నది యాగిగొనం గలవేని యాఁగు మం
చే తెలసంబొ విడ్రే నొక యెంచిన బాణము, వంచివావమున్. 74
- ఆ. అనుర దానివేగ మాపికోఁ జాలక పెఱశరాళి దాని విఱువలేక
ధరణిధరము శిరము తప్పికోఁజాలక పెదవి నెత్తుబొట్టు విడిచికొనియె. 75
- మ. అవునయ్యా రఘురామసోదర! నెబా నంచున్ సురారాతి పి
న్నపుకా వీవని చేసినట్టెండు ననున్ నాకంబునన్ లేడు, రా
ఘవుతో యుద్ధము చేయలేదనిన శంకాలేశముం బాపినాఁ
డవు, నా యమ్మును దట్టికొమ్మునుచు వెంటన్ బాణముందూసిన. 76

ఉ. అక్షుణు ఊమ్మునం దహిబలారి యొకండు ఫణంబు విప్పుచున్
సూక్ష్మము లెఱ్ఱనాలుకలు చూపిన యట్లుగ నెఱ్ఱుచిమ్మినన్
అక్షుణు లార్చికొంచు దివివచ్చిన వేల్పులు చూచుచుండగా
అక్షుణుఁ డెంచె శత్రునిబలంబును ధైర్యము వింటేనేరువుల్.

77

వ. ఇతండస్త్రసాధ్యుడు గాని శస్త్రసాధ్యుడు కాడని తెలిసికొని సౌమిత్రియత
విపై వాగ్మేయమును విడువ నతికాయుండు దానికి సౌరాస్త్రంబును జోడింప.

ఇంద్రవజ్రము

శ్యామారుణంబుల్ సిత శారకాంతుల్ వ్యోమప్రదేశంబున బూర్ణమౌచున్
భీమంబుగా లోచనవిద్ధమయ్యెన్ తా మంతసంతాపములన్ వహించెన్.

79

వ. అంత అక్షుణుండు తనశత్రువు తపోవంతుడని తెలిసికొనియె.

80

క. ఉపసంహరింపకుండగ విపులవధము సేయకుండ విఘ్నకయుండన్
గృహ నారవూరక తపో నిపుణుల యస్త్రములుగాని నిర్భరశక్తుల్.

81

వ. అంత నతికాయుండిషీకాస్త్రంబు విగిడింప అక్షుణుం డైంద్రము విగిడించిన.

ఇంద్రవజ్రము.

అకాశభావం బది యస్తమింపన్ కోకొల్లలై నాగటికోల లొప్పన్
సాకావ్యం బర్జన్యుడు చాళ్లుదున్నన్ జేకొన్న హేలాకృషి చెంగలించెన్.

83

వ. అన్యోన్యద్వేషులు మహాస్త్రవైయర్థభావనులునై శస్త్రనైపుణి మీంద నాధారపడి
సౌమిత్రి శరీరంబు పుష్పితాశోకందై యతికాయునిమే నశస్త్రవిద్ధంబై యుండ
సౌమిత్రి.

84

ఉ. నా కదియించు బాణములనైపుణి కించుక లొచ్చు మీండు, నా
యే కఱుకమ్ము వీని తను వెక్కిడు, నాయొడ లెల్ల రక్తమై
కాక యొకింతయుం బడలికం గనఁ డేగతి వీనిఁ గూల్చునొ
నాకిది పాలువోదని మనంబున నెంచుచుఁ గోపచిత్తుండై.

85

వ. అనమయంబునఁ గడలినుండి వచ్చిన గాలికరండు సౌమిత్రి చెక్కిట రిప్పున
దూయగా నతండు కసివాటుగొన వాయువు భయభ్రాంతుండై యాయనచెవిలో
నిట్లని యూడె.

86

శా. ప్రాణోపాసన సేయు నీతండు తనుత్రాణం బనిర్వేద్యమౌ
వాణీమానసవద్దు వద్దుకనుహృద్వాల్లభ్య లబ్ధంబు ని

ర్యాణం బందగ జేయ పీని నెపుడే బ్రహ్మస్త్ర మొక్కండె పా
రిణం బైనది నాగ సుఖ్య తిరిగెన్ రిప్తప్రమాణాకృతిన్.

87

వాతోర్మి

అంతన్ ధక్షఃపతి కాయాయిదిశల్ కుంతప్రాసన్ములు కోలల్ వరిఘల్
క్రాంతంబై ముంచిన కంధివ్రభ దు ర్ధాంతంబై భక్షలు రాపిళ్ళగనై

88

దిక్కుల్ కన్పించక ధీరత్వ మహోయొక్కింతైన న్నిలుపోవం గనకే
చిక్కించెన్దేహము చెక్కెన్దునుకల్ ముక్కల్చెక్కల్ చెడిపోయెందనువుల్.

వ. అంగ నొక పెద్ద కొండమీద విశాలాంధ్రధరమ్ము క్రమ్మి యది విచ్చుగాఁ
గొండ మాయమయినట్లున్న, నకలవానర రాక్షస పీరులును నివ్వెఱ భజింప,
నది బ్రహ్మస్త్రంబని తెలిసిన యాంజనేయుం డహో సర్వాస్త్రంబులు
ప్రయోక్తుప్రభావపరిణతంబులనుకొంచుఁ బ్రశంసాప్రమోదసింహవాదంబు సర్వ
రాక్షసభయంకరంబు పొనరించిన, నా మహాప్రచండారావంబునకు బెదరి నల్గురు
సారథుల యదువు మాలి వేయిగుఱ్ఱంబులు రథంబుతోఁ గూడఁ బరుగులెత్తి
మహాసాగరంబునఁ బ్రవేశించి నశించె.

90

శా. ఇంకన్ యుద్ధ మటంచు నేమికల దా యీ వానరాకీనుల్

లంకాపట్టణ మగ్గిపెట్టెదరు హేలం జాఱగొందు ర్నిరా
శాంకంబై చనె రాజతోడి బ్రదుకై యయ్యయ్యో! మే మిచ్చటె
లంకాపట్టణమందు నంచు దనుజుల్ లంకాపురిం జొచ్చుడున్.

91

క. వదిదుఃఖము లొకసారిగఁ బొదివినచో దేనికొఱకుఁ బొగులుటయో స
ర్వదితిజలోకేశ్వరుండు దృష్టదాకృతిగ దశగళుండు స్తంభము పొందెన్.

92

క. తెలిసినయంతన యెవరికి వలపోయుటో తెలియలేక వరుస వరుసగా
వలపోతకాక ముద్దగ వలపోయుట గుండెలోని బరు వధికంబై.

93

ఉ. శోకము చిట్టుగానగుచు శోకగృహంబునఁ గొన్నివాళ్ళుగా
నేకతముండి భూమిపతి యెవ్వరిఁ జూడఁడటన్న భోగమో
శోకముపొంద వీల్పడక శూరుండు, దుర్గకవాటమున్ ధను
ర్భాకలితారవంబుగ మహాత్ముఁ డతండు పగుల్చుచుండెడిన్.

94

మ. అతికాయున్ వధియించె నన్నది సుమిత్రానందుఁ డాశ్చర్యసం
గతి, కైలాసముకంటె బర్చు మఱి తత్కాయం బదింకొక్క సం
గతి, తామిద్దఱు అభేద మన్నయటులం కాకుత్స్థుఁ డాడెన్, సమా
దృతికా కయ్యది విక్త మేయగునా? తామి రెండొకే తేజమై.

95

చ. బవరము లాడుచో సుభయశక్తములందున పీరపాపి స
భవమగు పృథ్వీనందుట సమానముగా, నొకవంక మొగ్గ, రా
ఘవుడెనఁ గీశపీరుల నొకండును జావండు, చచ్చి కూడ రా
ఘవులు నజీవులయ్యెదరు, కయ్యము కా కిది జీవలీలయై.

96

- మ. మఘవుండెంత మఱిన్ మఱిన్ సురపురిన్ మాగెల్పువాక్రువ్వ, శ
 స్త్రమనుల్ వీరలు కుంభకర్ణుని వధించం గల్గుటంజేసి, య
 స్త్రమనుల్ వీ రతికాయు నీగతి వధించం గల్గుటంజేసి, ధ
 ర్మమనుల్ శీలమనుల్ వరాక్రమనిధుల్ రాముల్ మహోగ్రవ్రభుల్. 97
- మ. సుతులున్ మంత్రులు తమ్ములున్ మఱిమఱిం జాట్లాలువక్కాలు ది
 క్పతులం గెల్పితి వేరి సాయమున నవ్వారెల్లరున్ వీరిచే
 పాతులై పోవుట చిత్రమయ్యె నిత డాహో వాసుదేవుండెయో
 శిశికంఠుం డీట నేమిచేయుం గలుగున్ జేజారి పోవచ్చినన్ 98
- చ. రజతమరాళమై దితిజరాజా గృహంబుల సున్నయట్టి కై
 లజవతి, యక్ష్మపుత్రుని ఛలంబున లంకకు వైరియైన క
 వ్వజనునికిన్ లతాంగికిని వల్పై రహస్యపు రామబారముల్
 గజదితిజారి నమ్మికొని కయ్యము చేసిన గెల్పినట్లులే. 99
- గీ. జానకీదేవి చెప్పిన చాయ నేను కైతవోవహారంబులు కాలకంఠు
 నకును గంఠంబు లిచ్చుచున్నాను మఱి యథార్థముగ నీయవలయునింకైనగావి.
- చ. కడుకొని వేదముల్ చదివి కయ్యము సేయగ నేర్చినారు నా
 కడుపునఁ బుట్టినట్టి వసికందులఁ బొట్టను బెట్టుకొన్న యీ
 వడిగల వింటివాండోకడు వచ్చిన విష్ణువటంచు నెంచగా
 నిడియఁగఁజేయు చొప్పికొన నీయదు కోవముమండిపోవుచున్.
- చ. చెలువుగఁ బుత్రులై హితము చెప్పట తప్పని చెప్పరంతె, మం
 త్రులవలెఁ దమ్ములంబలె ననున్ వచియించియె యుండ్రులేనిచోఁ
 దలంపున నుండెనం చెఱిగి తానది చెప్పమి చేసి లేనియ
 ట్టుల నటించు మూఢుండు జడుండు జనుండు స్వలాభబుద్ధియై.
- క. అకాంత ధాన్యమాలిని వే కొడుకల నిచ్చె శౌర్యవిభవుల వా కే
 నా కొడుకుల దిగ్గమింగితి నా కోమలి మొగము చూచుటదియెట్లు శివా! 103
- పీ. బనరమ్ముసేసి లాభం బించుకయు లేదు బనరమ్ము నేను దవ్వకయె చేతు
 జానకి దైత్యవంశ వినాశహేతువు వైదేహి వదలనే వదలనేను
 మొదలిది యిది దుఃఖమునుద్రవ్యటె యగు తుదిదాఁక దానిద్రవ్యెదను నేను
 అస్మన్మహోదర్ప మదగించుటకు నిది ప్రాజాలతో దాని వదల నేను
- గీ. అనురసంహారమున కయి యరుగుదెంచె నేనిఁ బూర్తిగా నది చేయనీయ నేను
 మఱియు నాకంటెముందుగానరిగినాఁడు వీరుండుమహాత్ముండైన విభీషణుండు.
- మ. ఘనుఁ డీతండె త్రివిక్రముండయినచోఁగానిమ్ము యిందాకఁ దె
 చ్చినదే చాలును మానవుం డగుచు వచ్చెన్ శ్రీవికుంఠంబునం
 దునఁ గాబూఁదగ లేక, జానకియుఁ దోడ్తో షక్తియైనన్ దనం
 తన యే తెంచి యిటన్ పసించె హరి కింతన్ సిగ్గుచేటొనటుల్. 105

శా. ఈ యుద్ధం బిది దీని కేమి యిది నా వెట్లెగునట్లెగుం గం
దోయిం గుండియ విండగా ననుభవించుం దుఖ మే నంచు దై
తేయప్రాజిత శోకసాధమున నాదేయినిభాక్షంబులం
బోయెన్ గుండియ పుత్రదుఃఖమునకున్ పుల్లాంగణం బట్టుగాన్.

వ. అంత మేఘనాదుండు రావణుని చేత బురుజులు గుల్మములు రచ్చలు కొలు
పులు దద్దడములు క్రంతలు భద్రవఱువంబడినట్లు వానరు లెవ్వరు రక్కసులచే
నవజ్జ పొందరాదని యాజ్ఞాపింపవడినట్లు తెలిసికొని, తండ్రికి గలిగిన భయ
నంశయంబుల ననుమానించి శివాదిదైవతముల నమ్మికొనిన వారి నవ్వికొని
రక్షరౌజ శోక భవనంబునకుఁ బోయి పితృపుత్రయు ననుజాలయు మరణంబు
లకుఁ దానునైత మెంతో విలపించుచున్నట్లు నటించి, చివర కిట్లునెమ్మదిగా
నారంభించె.

107

శా. నే నం చిక్కడ నొక్కఁ డుంటినిగదా నీ కీ శుచాదైన్య మే
లా? నాకన్నను మించు పోటరులు కారా రాఘవుల్ తీవ్రవ
ర్చానారాచభుజంగ రాజిఁ గఱిపించన్ మృత్యువర్గంతమై
రీ నా నేటి శరాళికిం బ్రదికిరాఁపారి ముమ్మాటికిన్.

108

చ. అయకరులయ్యు, దొల్లటి మహాభుజగాధిపమంత్రముల్ వ్రతి
క్రియ పొనరింపఁ గాఁదగు నకృత్రిమనిష్ఠులయందు సాధ్యమై
యయయె మదియచావమునయం దిపు డుద్గతించిందు శస్త్రపా
ళి యమునిఁజూపుటే, తిరుగులేదు, సరాసరి బండినెక్కుటే.

109

చ. గగనము వాయు వగ్ని యుదకంబులు ధాత్రియు వైదు రెండునా
మొగి మఱిరెండు నీమొగి నమూర్తము మూర్తముగాఁగ విచ్చున
ట్టి గురువ్రయత్నమందునఁ గడిందిది దృగ్విషయంబు తొల్లగాఁ
బగిలిసయప్ప డెఱ్ఱనివి వచ్చని నిప్పులుగా విదీర్ణమై.

110

ఉ. దీపితవృత్తియై తదధిదేవత సర్వనియామకత్వరే
ఖావరమాద్భుతంబయి జగంబులు నిల్పుఁ ద్రయీసమస్తర
ధ్యావరమేశ్వరం బగుచుఁ ద్రయ్యదితోగ్రవధార్పితుండు స్వా
హవతి సర్వకార్యకరణాద్భుతవృత్తి జగత్త్రియాకృతిన్.

111

చ. అతనిని మించి యిచ్చట నమర్చనయోగ్యత కలువాఁడు లే
డితరుఁ, డమూర్తమైనయది యెల్లయునాతఁడుగాఁగ మూర్తమై
వితతి సహించె, వానివయి వేల్పులు గల్గరు, వేల్పు లెల్ల ర
గ్ని తమకుఁ బోషకుండయిన నిల్చురు పొల్చురు స్వీయవృత్తులన్.

112

మ. శివుఁడున్ విష్ణువు నింద్రుఁ డీ సురజగప్రీనాథులెల్ల ర్మహా
గ్నివికారంబులె, చేతనత్వమని యగ్నిప్రాధతత్త్వంబు వే,
రవివాశంబగువృత్తి వహ్నికిఁ ద్రయీవ్యాపార హోమాదులం
దవు నద్దానికి దాను లీ హరిహరేంద్రాదుల్ ఫలాధారులై.

113

- ఉ. మానవులందుఁ బెద్దయగు మానిసి కేశవుఁ డంచు నందునం
దైన వినంబడున్ దివషదర్యఖిలేశ్వర! యావికుంఠదు
ర్గానఁ గపాటమున్ త్వరువిఘాతముచేసిననాఁడు కాని యీ
మానిసి యోచు నచ్చిన రమావతియౌనె యెదం గుమారలన్. 114
- ఉ. అస్మదుపజ్జమై తనరు నగ్గిని వేల్పులు వర్షమౌ జగ
ద్విస్మయకారు లచ్చటను విష్ణువు గిష్ణువు నట్టరే ద్విష
ద్భస్మరమైన దాని ఫలితంబున లొచ్చగువారె వీరు వి
ష్ణు స్మరవైరిముఖులు వినూతన రూపధరుల్ సురాకృతుల్. 115
- మ. తపముల్ వేల్పులు నొక్కడే యగున యేతలోక కార్యక్రియా
నిపుణంబై చను వేల్పు లీ జగతికిన్ వేల్పుల్ తపోజ్యేష్ఠముల్
శవధం బియ్యది రామలక్ష్మణుల నే సంహారముం జేతు నే
నపుడే చేసియయుండు నింతపసరం బౌనంచు నెంచం జామీ. 116
- గీ. మనకుఁదెలియును గొన్నిహోమములు దైత్యవిద్యలవి నేర్వగాలేరు వేల్పులయిన
స్వయముగనమోఘముల్ హతాశనుఁడువచ్చి లెక్కగానిచ్చిపోవు శిలీముఖముల. 117
- మ. కటికయ్యున్ యముఁడైనగాని యల మార్కండేయునింగూర్చి ధూ
ర్జటితోడన్ మొగమోటమిం బడియె నూర్జస్విత్యరేఖన్ శిఖా
జటి వైశ్వానరుఁ డింత కక్కుఱితి చేసాచండు హోమక్రియా
స్థులసంలక్షణమూర్తి లేడచట విష్ణుండున్ మఱిన్ గిష్ణుడున్. 118
- శా. సామర్థ్యంబులు సత్క్రియాతతులు తత్సంజాతమౌ సత్తలం
బీమూటన్ నడువన్ పలెన్ జగములంతే ధూర్జటుల్ విష్ణులున్
మోమోటంపడి స్వీయముల్ మతములన్ ముందుంచికొంచున్ జగత్
క్షేమంబంచును దైకి నెట్టెదరు భక్తిక్లిష్టదుర్బీవులన్. 119
- వ. అనిన రావణుం డిట్లనియె. 120
- క. నీవాకరుండవు మిగిలితి దేవేంద్రవిరోధి! వారు తెగువరులు మమీ
నీ వైశ్వానరకోటికి దా వైశ్వానరుఁడు వాఁడు దైత్యశమతా! 121
- మ. నినుఁ బంపింపంగ వద్దటంచుఁ గలదున్, నీవేగి యాసంశయం
బును దీర్చంగల వన్న యాశ కలదున్, బోరింతసాగెన్ మఱిం
దనుకన్ నచ్చెను వెన్నకుం దిరుగఁగా వాతండ్రి లేదే కదా!
మనమో వారొ, శివుం డొకండు కరుణింపన్ వారె కానాఁగదా!
- గీ. సర్వధా నీవు వారిని సంహరింపనే వలయు సర్వదితిజధాశ్రీవలయము
విది విభీషణునకు మాట యిచ్చెనంట యన్నియును దనచేతిలో నున్నయటుల. 122
- క. ఒకనేళ వారు గెల్చెద రకటా! యీవీడు వారిదైనది, దైతే
యకధారుణి రాజువు నీవుకావు, కనుగొమ్ము రాసువుని కోపమ్మున్. 124

- అ. వారి కెంత తెగువ నలయువో యంతయు సుబుడుటకును హేతు వున్నదనుము మనది పొరుషుంబు, మఱియుఁ జచ్చిననేమి చావకున్న నేమి సాగరులకు. 125
- క. వారికిఁ బోయెడి దేమీ? యౌరా పోయెడిది మనకు నక్కతనన్ నీ వా రాఘవులను జంపుమి యీ రావణు నుతుండవైన వేగుము వత్సా. 126
- న. అంత మేఘవాదుండు నకలదితిజలోకేశ్వరచరణపీఠి ననుస్కరించి, దండిమగ్నడైన రాముండు నిండువరాక్రమముగలు నీకెదురె లేకుండెడుగాత మని యాశీర్వచనంబు పొంది యనలత్వరాహంక్రియాధోర్యహములై ఖరములు పూర్చిన మణిమాణిక్య వినుతన్న మంజుషమా మారాండదీపంబువోని రథం బెక్కి మిన్నుదాంకిన దీప్తిచేతను మేలు మేలని రాక్షసులు వరిపు కుంత ప్రాస వట్టిన తోమర నిశితాసి చావనండితులు ధక్షపీరులు తన్ననునరింప. 127
- క. ఎచ్చట యుద్ధము జరుగునో యచ్చటఁ దా నవతరించె నత్యుగ్రందై నచ్చందనము మాడిన యెడ వచ్చని జలధరము వచ్చి వ్రాలినభంగిన్. 128
- చ. రథమును నొక్కచో నిలిపి రాక్షసవీరుల బండి భద్రమౌ విధమునఁ జూడఁగా ముదల వెట్టి మహాహవధాత్రి నొక్కచో విధుతజలంబు మ్రుగ్గులను వెట్టి హఠాశనుఁబెట్టి జ్వాలగాఁ బ్రభుతరవహ్నిఁ జూచిస్తుతియించి యలంకృతు హవ్యవాహనున్. 129
- ఉ. నల్లని మేకునున్ గళమునం గొని హోమము చేసి వగ్గి నం పుల్లగిఖాసముజ్వలితమూర్తి స్వయంబుగ వచ్చి తా హవిః వల్లవపుష్పమాంసములు పాణియుగంబున స్వీకరించె నా నేల్లిత వహ్నికుండమున విస్ఫుటమై జయచిహ్నముల్ తగన్. 130
- న. అంత నతండు రథంబును ఖరంబుల బాణంబుల సర్వాయుధంబుల సభిమం త్రించి యంతర్ధానంబుపొంది రాక్షసులఁగాంచి నిల్లనియె. 131
- క. మీ కెదురు లేద కీశానీకంబులఁ జంపుండింక నిర్భర ప్రాసా నీకంబుల నసి వరిఘానీకంబుల రామునేన నీతై పోవన్. 132

మధ్యాహ్నములు.

రట్టుగ రాక్షసాళి బవరంబున రాపిళ్ళు బిట్టు పెట్టగా వానరావకుల, వీరులై వీరు చెట్టులును గుట్టులు వారిపై వినరఁ, గోలల గుము లెటనుండి పుట్టెనో వానినిఁ బెలుచ ముక్కలు ముక్కలు చేసె. 133

ఇట్టి వీరుం డొక్కడే మహేష్వాసుఁ డింద్రజిత్తునుఁచు బట్టి నేత్రమ్ములకుఁ గనువట్టనివాఁడు కోలను గట్టెడువాఁడు మాయలను గదియించి గడ్డుపంతెనలు గట్టులు వీనరుట యెచట జ్ఞాజముల్ కదియించు పెంచట. 134

భాషధంబునకు నందనిది వ్యాధి మహాశీఘ్ర మగుచు
 భ్రేషమ్ము కూర్చుచుఁ బ్రాణవితతికి విధృతిమైఁ బ్రతివి
 మేషమ్ము చూచుచునుండ మృత్యువు మ్రింగుచునుండ
 దూషితవృత్తిగా యత్నదూరమై దూషిల్లునట్లు. 135

కాలుచేతులు కట్టివైచి కంబానఁగట్టి ముండొడ్లవ్వు
 కోలలతోఁ గొట్టినట్లు గునపాలఁ గ్రుమ్మినయట్లు
 వ్రాలిన వానరుల్ నేలబడినట్టి వానరుల్ గుండె
 వీలిన వానరుల్ మెడలు విరిసి తెప్పిన వానరులును. 136

ఒకనికిఁ గన్నులుపోయె నొకనికి మారుపుల్ తెగియె
 నొకనికిఁ జేతులు విరిగె నొకనికి నుడిగెఁ బ్రాణములు
 నొకనికి నడుము రెండయ్యె నొకనికి నురము రెండయ్యె
 నొకఁడు రెండుగఁ జీలె నడిమి కొకని మే నుయ్యాలయూగు. 137

పొగిన వందిరిగాఁగజడ్డవాసంబులు గాఁగ
 పీగిన వానరుల్ నట్లు విడలక వ్రేలు తీవలుగ
 నాగుబ్బుగా నేచు దములపాకుతోటయ్యె రావణీ ప్ర
 యోగించు శరములచేత యుద్ధమహోర్వి యంతయును. 138

అయ్యయ్యె రామునికొఱకు నరుదెంచి యఖిలఖండముల
 యయ్యె వివిధజాతు లైనయట్టి వారఖిలవానరులు
 దయ్యమ్ము నెత్తికోలు, తుదిఁ దాకిరి తా వానరు లను
 నెయ్యమొప్పెడి జీవరాశి నేటితో నేలఁ బాసినది. 139

అల్పాక్రమము.

వదియు నెన్నిది శాతబాణాల నంగదు గంధమాదను గర్వమడచి
 మదమత్తుఁడౌ నలు మాయించి తొమ్మిది బాణములతోడ మీదు దించి, 140

ఏడమ్ములన్ మైందు నేడడంచె వాడించి తొమ్మునఁ గంఠంబునన్
 వాడివైచను నైదు బాణాలతో కూడి గజన్ స్పృతిగూల నేనె. 141

వదిబాణముల జొంబవంతుండు ముప్పదితీవ్రబాణాలఁ బడసి నీలుఁ
 డదవదలై వంచప్రాణాలతో నుదయంబు చెడి లోననురిసిపోవ. 142

వ. సుగ్రీవు డంగదుఁడు ఋషభుఁ డాంజనేయుండు దధిముఖుండు కేసరి జ్యోతి
 ముఖుండు గోముఖుడు పావకాంక్షుండు కుముదుండు మొదలయిన వర్షసేనా
 వతులు ప్రాణంబులు బాయ స్పృతివధంబు త్రోయ కనవుమేయ గుండియలు
 రాయ వరలోకపటంబు నేయ యమపురంబుడాయ శిరోక్షి శ్రవశ్శిబుక గల్ల
 కంఠాంసభుజవక్షోమధ్యోరుజంఘమ్ముల నరుంతుదమ్ముగా పంపారించి. 143

ఉత్సాహము.

చంపదగినయట్టి యొక్క శత్రువైన లేక నై
లింపవైరిచయము పురము లీలగాఁ జొరంబడన్
శంపలేని మొయిలు లాకసమున గ్రమ్మినట్లుగా
అంపవాన కురియుచుండె ననురసీరుఁ డుగ్రుండై. 145

కన్న కన్న పాడుచుకొన్నఁ గానిపింప నట్టులా
నన్నమైన యంధకారచయము క్రమ్మజేసి యు
త్సన్నమైన కేశచయము శవములై భీతినం
వన్న మైనయట్టు బుండ మఱియు మఱియు నుగ్రుండై. 145

రాఘవుల్ కలట్టిచోటు రాక్షసుండు చేరి బా
జౌఘములను బోనుపెట్టి నట్లు క్రుమ్మరించుచున్
మేనుసీలమూర్తి మింటా మిడిసపోయె బిట్టుగా
శ్లాఘ కవధియైన యట్టి శౌర్యఙ్క్తి పట్టుగా. 146

అంత రామచంద్రుఁ డనుజు నరసి వీడు చాల దు
ర్దాంత మైనవాఁడు శరవిదారితాంగులన్ నిర
భ్యంతరముగఁ జేసి మనల నాహబోగ్రజయనితాం
తాంతరంగుండై ప్రవేశ మాచరించు లంకలో. 147

ఉ. శస్త్రభృదగ్రగామియుఁ బ్రజాపతిదత్త మమోఘమైన బ్ర
హ్మస్త్రముచేతఁ గీశవతు లందఱు నిష్కృభులన్ నిరీహులన్
నిస్త్రపులం బొనర్చి యింక నిన్నును నన్నును నైతమున్ స్వతే
జస్త్రనరేణుభూతులుగ నల్పి జయంబును గొంచు నేగుచో. 148

ఉత్సాహము.

అంత నింద్రజిత్తు నవమహోగ్నిభూత బాణ
విక్రాంతిచేత వానకురిసి రామచంద్రు ఁక్ష్మణున్
శాంతతేజులై యెసంగఁ జండనమరజయనితాం
తాంతరంగుండై ప్రవేశ మాచరించె లంకలో. 149

గీ. బయటగోమాయురుతమును వారిరాశిమ్రోతయునుదక్క వేఱుచవ్వడులులేక
పరగ లంకాపురీ వియద్బాగగత నిశామహాసమయమ్ము నిశ్శబ్దమయ్యె. 150

ఉ. ఇంద్రజి బాహువిక్రమమహేశ్వరుఁ డూర్జినత్వఁడు గ్రుండై
సాంద్రమహస్సులన్ సరసిజప్రియవంశ్యుల వానరాళి ని
స్తంద్రమహస్కుండై గెలిచి చంపె మహాపాపభూమి యయ్యె ని
శ్చంద్రము స్వామిహీనము ప్రజాపతిదత్తవర ప్రభావతన్. 151

క. తోవటికిఁ గపిశవమ్ము లకూపారమునందు ద్రోసికో వలయును మా
కీ పనిపెట్టెఁ గొడుకు సుభుజాపరిణతమూర్తి రాక్షసమహేశ్వరుండై. 152

- క. దిగి వారిద్దఱి గొంతులు తెగంగోసియు యుండవలయు ధృతి మొండిఘటా
లుగ వారు బ్రదుకవచ్చును విగూఢజీవులు రహస్యసిద్ధితాత్ములునున్. 153
- చ. మఱి యది యట్లు చేయుటయు మంచిదికాద, యవీరకృత్యమౌ
మఱియు మహాసభాపుం డగు మారుతి మేల్కొనియుండు, నాతఁడే
డైఱ నిది యిప్పు సేయునని దీవిషయంబున లేద, యీగతిన్
వెరవఱి యీ మహాసమయవిష్ణువు కాలగతుండుగా నగున్. 154
- చ. అవును విభీషణుండు కలఁ డచ్చట నస్త్రము లేమి చేయజా
ల ఎతని, వాఁడు రాఘవుని లక్ష్మణు రక్షణ చేయువాఁడు యో
ధవరుండు, బాహయ్యుద్ధమునందజ్జయ మింద్రజి పొందఁడింక నే
ను వెడలి చంపఁగావలె వినూత్న సుగారికులాదిపూరుషున్. 155
- వ. ఇచ్చట రావణుం డిట్లాహించుచుండ నచట నూత్న రక్షణంశ మూలపురు
షుండు మహాశృశానంబువోని నముద్రపుటొడ్డున నమ్మహాంధకారమ్మున నేకా
కియై తిరుగుచు భిన్నచమూభాగంబుల తేగి తచ్చమూవతుల వెదకుచు వారిలోఁ
బ్రాణవంతులతో. 156
- అ. వ్రభువు రామమూర్తి బ్రహ్మాస్త్ర మింత మన్నించె వంతెకాని నెగులులేదు
రేపు ప్రొద్దుటికిని శ్రీవతి తేరుకొనున్నయంబు లేదనున్ వరునగ. 157
- ఉ. మారుతికోసమై వెదకి మారుతిఁ గన్గొని రాక్షసేశ్వరుం
డారయ నీపునుం బ్రభువనై విధిబాణము గౌరవించి త
ద్దా రుచిరాకృతి! యనిన దానవవీరునితోడ నిల్లెనన్
మారుతి రాక్షసేంద్ర! పదమా కనుగొందము కీశవీరులన్. 158
- క. కొనయూపిరితో నుండిన జనులు సమాశ్వాసద్వైర్యసంగత చిత్తం
బెనయుదు రోదార్చునఁ బోయిన ప్రాణము లేచివచ్చు నెల్లజనులకున్ 159
- వ. మహాకల్పాదియందు మహాపుణ్యజీవుల కొఱకు హిరణ్యగర్భుని వోలెఁ, బ్రాణ
మాడు కీశవీరుల కొఱకు వారిద్దఱును గాగడాలు చేఁబూని వెదకుచుఁ బోఁగా.
- సీ. ఒకనికన్నులలోన నొక్క వెల్లుదయించె గాగడా వెలుతురు గాని దొకఁడు
ఒకనిమోమునఁ దోచె నొక్క యుత్సాహంబు శవముఖాయోగ్యభాస్వర మొకండు
ఒకని మేనునఁ దోచె నొక చిన్న కదలిక న్రవదువలన్దమౌ చలన మొకఁడు
ఒకని చెక్కిలఁ దోచె నొక నవ్వుచిఱుగిత గ్రీష్మసరోవాయుకృత మొకండు.
- గీ. కనులువెద్దవిచేసి చూచెనొకరుండు పెదవియాడించెనొకఁడు కంపించెనొకఁడు
కనులలోవల నీర్వెట్టుకొనియె నొకఁడు కేలు కాలాడఁ బోవని కీశవితతి. 161
- చ. బ్రతుకుట చచ్చుటే నడిమిభావమునందున వెన్నివేల వ
ద్దతు లవి యుండవచ్చు ననుదానికిఁ గీశతతుల్ వ్రమాణమై

- దితిజను హేశ్వరుండును మతివ్రభవిష్ణుమహేశ్వరుండు మా
రుతియును నంచరించిరి నిరూపితజీవననాతనచ్చవుల్. 162
- వ. గజ గవయ గవాక్ష మైంద ద్వివిద నల ఋషభ గంధమాదన పాపకాక్ష
జ్యోతిముఖ కేసరి దధిముఖాంగదవ్రముఖ సర్వకపిసేనాపతులు ప్రాణవిరహీ
తులై యుండ వారిద్దఱు సుగ్రీవు వెదకి యాయనం గన్గొనిరి. 163
- శా. వేలన్ నెత్తురుగొండవోలెఁ బడియుండెన్ జొంబవంతుండు ను
ల్కారీడచ్చవివారశారసుషమల్గ మేను, గన్గొంచు దా
తా! బుప్తాసువు గాకయుంటివి యనన్ దా జొంబవంతుండు నీ
వా! లీలాకృతి గొంతు గుర్తిడితి నయ్యా! దైత్యలోకేశ్వరా! 164
- ఉ. కన్నులు బ్రహ్మబాణమున గాయములయ్యెను జూడలేవు జా
మాన్నయనంబుఁ గల్గదు తనూసకలామయసాన్నిహిత్యమై
యన్నల! సర్వనైన్యము సమాప్తము చేసెన వాఁడు, భద్రమై
యున్నది చెప్ప మీ యతని నొక్కని యంజనిదేవిగర్భమున్. 165
- వ. అనిన విభీషణుం డిట్లనియె. 166
- చ. అడుగవు రామలక్ష్మణుల నంగదు సర్వకపీంద్రు మార్యజాన్
గడుకొని యాంజనేయు నడుగంగను మారుతి నీకు నంత యి
ష్టఁడొ యన, జొంబవంతుండు కడుంగడు మారువుకొంచు నిక్కుచున్
నడివడిగొంతులోఁ గలుగువాక్కును యత్నముతోఁ బెగుల్చుచున్. 167
- గీ. వాయుపుత్రకుండోక్కండుబ్రదికియిన్న బ్రతికియున్నాముమనమందఱము నతండు
బ్రతికిలేఁ డెవ్వరమునిబ్రతికిలేమ యనఁగనంజనీమానుండుప్రాంజలియయి. 168
- వ. అతని పాదాభివందనముచేసి, తాతా! యిదిగో వేనిచ్చిటనుంటిని యేమి
యాజ్ఞాపింతువో యాజ్ఞాపింపు మన ఋక్షవతికిఁ గన్నులు వచ్చె. జానూన్న
యనంబుఁ గల్గె నొడలినొప్పు లన్నియుండిరె నంత రామలక్ష్మణు లెల్లుండి
రని యడిగి తెలిసికొని యొక్క నిట్టూర్పు పుచ్చి యాంజనేయునిగాంచి
యీసుహృద తరియింప నీ వొక్కండవే తెప్ప వని. 169
- చ. నలుబదిరెండుకోట్ల పృథనన్ గపివాహిని నిండ్రజిత్తు దో
ర్బలవశవర్తియై దివస వంచమభాగమునన్ హరించె భూ
తలవతిపుత్రయుగ్మమును దారితడేహాలఁ జేసెఁ బ్రాణవి
హ్వలతను గూర్చి శల్యపుత వంజరవిద్దులఁ జేసె సుద్ధతిన్. 170
- ఉ. ఈ వొకఁడే విశల్యకరణిం గొనితెచ్చి మహాసుభావుండై
యీ వివదంబురాశిఁ దరియింపగఁజేయ రఘుద్రుయిం గపీం
ద్రావలంకావ నెంతయు సమర్థుడ వయ్య మిది! మరుత్తనూ
జా! విలసద్బుజావరితాద్భుతవేగ బలోగ్రహార్పిదీ! 171

గీ. అవ్వ డంబుధిదాంటి మహానుభావ! కవుల రక్షించితివి రామకార్యనిపుణ!
యిప్పుడువినదబ్బిదాటించవే! మహాత్మా! కృపమెయి సరానుభక్తుణ కపిచయంబు.

చ. కలదుకదా హిమాచలము, గౌరికి బుట్టిలు, భారతావనీ
తలవహానక్షమం బయిన దైవతశక్తికి కైలరూప, మా
మల మలచున్ ధరాజనుల మానవసీమల సాత్త్వికత్వ, మా
వల నొక యాస్తికంబయిన భావము కల్గగ జేయు నిచ్చుటన్. 173

గీ. పైడిమల యేమొ వట్టి దేవతలయిల్లు మంచుమల సర్వదేవతామహిమభూమి
వెండిమల స్వామినతముకావుండుచోటు చనగవలయుఁగైలాస మంజనితమాజ!

గీ. దానికిన్ సుంతడప్పునఁ దవరుసువ్వె ఋషభమనువేరికాంచనశృంగ మొకఁడు
రెండు శృంగములకు మధ్య నుండు నోష ధీమహాసర్వతము మారుతీ! మహాత్మా!

చ. కణకణలాడు నివృకలుగా మ్లణిదీపికలట్లు తారకా
గణములు వోలె నలైనలఁ గాంతులు చిమ్ముచు దీపితాంశుసా
రణులుగ నోషధీచయము రాజిలుఁ దద్దిరి శేఖరంబునన్
మృణినిచయాభినర్పణ చికిత్సిత సర్వరృశామయంబుగన్ 176

వ. మృతనంజీననియు విశల్యకరణీయు సావర్ణకరణీయు సంధానకరణీయు. 177

శా. యత్సామీవ్యముచేఁ బునఃకలితమై ప్రాణవ్రజం బొప్పనో
యత్సంయోగముచేత విశ్లేధములౌ నస్తుల్ మఱిం గూడునో
యత్సంవర్కముచేత సర్వశిల లౌ నష్టావదీభూతముల్
యత్సాన్నిధ్యము చేత ఖండితశరీరాంగళి సంధించునో. 178

చ. అవి కొవితెమ్ము రాఘవులయందున వానరసేనయందున
దవిలిన సత్కృపాగుణము తాల్చుము, వేల్చుము పుణ్యహవ్యమిం
దవి గొవితెమ్ము ధారుణికి నస్తమయం బినుమంత లేకయుం
డ వనజబాంధవుండు గగనంబున తో వుదయించులోపలన్. 179

శా. అంభోరాశియు ధక్షిణావధము నార్యాసర్పమున్ దాంటి త
చ్చంభుస్థానము చేరి సంతటన యోషధ్యుద్రి కప్పించు సెం
ధ్యాంభోభృ నృహవీయమూర్తివి నభస్వద్భాస్వదూర్ణస్వితా
గంధీరాకృతిఁ బోయి రాంగదవె యోగస్వాకృతీ! మారుతీ. 180

మ. అమృతోక్తుల్ వినినంత మారుతీ విఘ్నవ్యన్ధారుతాపూర్ణ మే
రుమహాకందర మట్లు వర్చతముగా రూపొంది గర్జించె ను
గ్రముగా, శాంతవియత్పదం బయిన లంకావట్టుణందెల్ల సెం
ద్ర మహో పొంగి ధరిత్రివై బొరలునోనా! గుండియల్ బెగ్గిలన్. 181

ఉ. రావణి రావణుండు విని రావముఁ బుత్రుండు తండ్రీయున్ మఱిం
బావని మేల్కనెన్ విఱిగి బ్రహ్మమహోస్త్రము వట్టుతప్పె, దా

పీవల వేమి వానరమహేంద్రుడు పేయునటంచు వెంచుచున్
రావణి యేమొ నవ్వికొనె, రావణుడున్ భయమందె గుండెలో. 182

శా. హింతాలాకృతి యప్పు శైల మధిరోహించెన్ బయోరాశివే
లాంతప్రోన్నతమున్ మహారజతశైలాభుండునై యూపు కొ
న్నంతన్ దొల్లటి కొండనా నదియునైనన్ ధాత్రిలోఁ జొచ్చి త
త్ప్రాంతంబంతయు నల్లత్రాంచుగములై ప్రాకెం బయోభంగముల్. 183

చ. కదలి న మేనులై యురిపి గాయములందున వానరాళి య
క్కుడుపునకున్ శ్రమంపడియె గుండియలందున బాధపొందుచున్
గదలి న ధాత్రియై ధరణి కంపముపుట్టిన నిండ్లు సౌభముల్
మెదలినయంత సర్వమును మేల్కొనె లంక యకుంభకర్ణమై. 184

శా. అవ్యాఖ్యం బనిరుద్ధ మూర్జిత మనంతాకాశవిధి న్రయా
ణవ్యగ్రత్వర వేగుచుండిన మహానక్షత్రగోళంబునా,
నవ్యాధ్యవచల త్సుదర్శన మహాచక్రంబునా, ధర్మర
క్షావృష్టంబగు పాద్యనాభము మహానంకల్ప రూపంబునా. 185

గీ. పర్యసంధ్యాసమాసన్న పౌరబింబ మొకండు కపిరూపమునఁ బోవుచుండె ననంగఁ
బ్రసభవేగాన నంధకారమయ వియదు దారతేజోభ్రమీ నిరాధారపీధి. 186

మ. ద్రువనక్షత్రము గుర్తుగా గగనపాథోరాశి సాయాత్రికుం
డవు నమ్మారుతి యుత్తరంబుదెస నూర్యాంశుప్రతానాలయం
బవు నయ్యోషధి శైలములిగనుచు డాయంబోపుచో నంత నం
త వివస్వత్ప్రభమాలి యాపుతమహాంధ్యంబున్ బ్రదర్శించినన్. 187

క. ఈయోషధిగిరికి జన శ్రేయంబుం దెలియునంత చిత్తము లేదో!
మాయాదూరులు రాఘవు లాయుర్మర్మానభిజ్ఞమగు ద్రవ్యంబో. 188

క. లోభము వలనదు పరలోకాభయవృత్తిం గణించ దన్యజనమతి
క్షోభము పట్టించుకొనదు లోభము చెడుగుణము ధనికలోకమునందున్. 189

శా. ఓయీ! పర్యతరాజ! నన్నెఱుంగ వోహో నీవు, నాకార్యమే
మో! యేనెందుకు వచ్చినానో, మఱి నాయుగ్రత్వమేలాటిదో
ఆ యీ విజ్ఞత లేనివాడవు కదయ్యా! నీకుఁ గైలాసమే
మో యీ దగ్గర దైవమన్న మతిలేదో! యింత సాన్నిధ్యమై. 190

శా. కన్నుందోయికెజూపు మోషధి చతుష్కం బట్లుకాదేని నే
ను న్నిన్ గుంకటివేళ్ళతోడఁ బెకలింతుం గొంచుబోదున్ జామీ
నిన్నేకాదు హిమాచలంబయినఁ గానీ! యొత్తిడాలాటి, దిం
కన్నేనై పెకలించి తిసికొనిపోకం దప్పదోయీ! గిరీ! 191

- గీ. కడగి చుట్టు పెడల్పుగా ఘాతచేసి వేళ్ళు తెగిపోవుట్లుగా విస్మయరముగ
వేఱయొకచోటఁదాతగాఁ దిన్నమొక్క క్షీతితలంబునఁ దెల్లగించినవిధాన. 192
- గీ. కౌగిలించుక కుదిలించి కుదిపి కుదిపి యూపి పైకెత్తి బుజమున మోపి చోపి
మింటనేగంగఁడొచ్చె సామీరి మీఱిమఱియు వెనుజూచుటయు పావమాని మాని.
- గీ. ఆ మహాంధకారమ్మున నరుగుదెంచి నవ్వు డొక మహావ్యాఘ్రమై యరుగుదెంచె
మఱి తిరిగి పోవుచో ఫణామణులకాంతిఁ బొల్పెడు మహాభుజంగమై యుండె.
- ఉ. పోయినయంతమేర దివి మోపిన ప్రాణమహానిలంబులం
దాయువుపోసిన ట్లవఘనాయిత సాధువియ న్నిరామయ
వ్యాయతి కల్గినట్లులు శశాంకనుషీమకరప్రసారరే
ఖాయతి బీజభూతకలితాసుచయంబులు కందళింపఁగా. 195
- ఉ. తెచ్చినయట్టి శైలమును దెచ్చిన దానిని దెచ్చినట్లుగాఁ
దెచ్చినచోటనే మఱల దింపంగ నయ్యెను బావమానికిన్
వచ్చిన ప్రాణముల్, తెలియ వచ్చిన వార్తలు, దీర్ఘదీర్ఘమై
పుచ్చినయూర్పులై కపిసమూహము మోహము పోయినంతటన్. 196
- గీ. చేతితోఁ దీసివేసినరీతి నర్వబాధలును బోస నాశ్చర్యపడుచుఁ గవులు
నొడలులందు స్వాధీనత యుడిగినట్టి చోట్లు మఱిమఱి యాడించి చూచుకొనిరి.
- క. కూర్చుందురు మైవాలెద రర్చిర్జ్వాలాస్వరూపమై దుమితెదరున్
చర్చలు సేసెద రూరక యార్చెదరును మఱల బ్రదికినట్టి కపీంద్రుల్. 198
- ఉ. వచ్చనిమేవి నిర్దమగు వ్రన్నని కాంతులసామి యూరువుం
బుచ్చుండు నివ్వెఱంపడడు పొందినమేలుగ నూహసేయుండున్
వచ్చిన వానరేశ్వరులవంక వినూతన మేమి లేనటుల్
మచ్చిక మాటలాడు కపిమండలి దీనివ్రనంగ మెత్తరున్. 199
- వ. అంత సుగ్రీవుం డరుదెంచి శ్రీరామచంద్రునితో నిట్లనియె. 200
- చ. ఎనకముగాఁగ బంక్తిగఱుఁ డెప్పటికప్పుడు వచ్చినట్టి రా
క్షసులను ద్రోయుడం చనియె సాగరమందునఁ జచ్చినట్టి రా
క్షసులును జచ్చినట్లయిరి వంగరమాదిగ నేడుగాఁ గపీం
ద్రసముదయంబు చావరు పురాభవపుణ్యదహత్పరాభవా! 201
- గీ. పెద్దనిద్దుర పోయి కపివ్రజంబు మఱల నిద్దురపోవఁగా మదిందలచరు
కవులు గంతులువేసిన కరణిఁగడచె నెగసి వరిశిష్టములు యామినిఘటికలు. 202
- సీ. ఇసుకతిన్నెలమీదఁ బసుపారఁబోసి కపిశ్రేణి కన్నులు పిచ్చలించి
వార్తికరళ్ళవైఁ బారాణి యలికించి కపిరాజి కన్నులు కందళించి

రోదసీకుపారానఁ బూఁదోరజాల్లట్టి వనచరాక్షులఁ బెండ్లి తనుకు తెచ్చి
వేలాగిరుల్ కుంకుమాలేవమునఁ దెచ్చి వలిముఖానవములు కళ వహించి

గీ. విజయఽశ్రీ వివాహంబు వెలయునేళఁ జేయుఁబడు వలంకారవిశేష మనఁగ
న య్యుపోనేళఁ బ్రాచీదిగంగవా మనోజ్ఞ కాంతినేవధ్యమ్ము నూత్న మయ్యె.

ఉ. ముమ్మరమౌచు గూండ్లు చెడిపోయిన నెక్కడనైన యట్టి పు
క్షమ్మును నాయుధం బగుచు జ్యానిరతోగ్రనినాదమై నివా
సమ్ములు మాలి భీతి భగనంతతి సర్వము లేచిపోఁ బ్రభా
తమ్మునఁ బక్షిరావ మను దానిని దేనికీ జెప్పగావలెన్.

204

చ. విఠేగిన బాపుటాలగుచు వ్రీలినయట్టి రథంబులై కళల్
తఱేగినయట్టి డాళ్ళగుచుఁ దక్కులు మాసినయట్టి భీకరా
మరుతి మొగంబులై విగతశోభముగాఁ జను లంకలోపలన్
దరణీకరవ్రసార మది ద్రవ్యచయంబు స్వరూపసిద్ధికై.

205

ఉ. లేచినతోఁ గపివ్రజకళేబరముల్ జలరాశిలోపలన్
ద్రోచినతో సమాప్తమని తోచిన యుద్ధము, వెల్లులన్ దిశల్
రాచినతో సరోజహితుప్రాంశులు ప్రాంశులు ప్రాణయుక్తమై
లేచినతో సమస్తము వలీముఖపైన్య మదేమి యయ్యెనో?

206

సీ. తగ యుద్ధభూమివార్తలుచెప్ప నియమింపఁబడిన రాక్షసులు తత్రుభుని యొక్క
యాజ్ఞచే భయముతో నరుదెంచి వినతులై యాడిరి గజగజలాడుకొంచు
క్షమియింపవలయు రాక్షసచక్రవర్తి! మాకేమియు దెలియ దహింపనులకు
నొక్క శృశానమం దున్నటు లున్నాము కొఱవిదయ్యములు మాకుం గనఁబడె

గీ. వొండు రెండు దూరాన మే మొగిన దత్సమీపమున కేగ వచ్చి యదృశ్యమయ్యె
నా నరులు కల్గుచోటికి నరుగవల దటంచు మా కాజ్ఞ, దాన మే మరుగలేదు.

గీ. మహితమగునొక్కదేవతామండవమ్ము నాల్గుబోతులు వెలుగుచున్నయవి లోన
మార్యులొకయిద్దఱైన చక్షువులవాండు మోసికొనివచ్చి మఱికొంచుఁబోయె దాని.

క. చనినంతఁ గపిశవంబులు కనుచుండగఁ గపిపిశాచకాండం బయ్యెం
జనినాము మాగృహంబులు వనరి కపిపిశాచములకు భయభీతులమై.

209

గీ. వేలిప్రాద్దున నేగ మన్నీడ! సర్వకృపులు యుద్ధమాదిగ మృతినగ్నవారు
నైన బ్రతికిరి గోటఁగోరాడుచుండి యేమి చెప్పాడు మర్చితాహీనభూష!

210

చ. వవలనయందుఁ దా రుభయషక్షములున్ శ్రమపొంది నాటికిం
బవరము నేయఁబోమనిన వద్దతి నుండిరి దైత్యసీరు లం
దెవఁడును నేను బోయి వధియింతును రాముని వంచు జెప్పలే
దెవనికి వానికే భయమహీధర మున్నది గుండెలోపలన్.

211

మ. ఇది యాశ్చర్యముగాఁగ నున్నది మృతుం డేరితి జీవించునో
యిది యేలాటిది ఖండితాంగము లహో యేరితి సంధించునో

యిదియుం జిత్రము కీకసాళి పొడియై యేరీతిగా హత్తునో
కదనంబేటికి దొంగవానరులతోఁ గాకుత్స్థుతో నిష్ఠుతో? 212

మ. అవియే యెండలు కోటలో ననలభావాత్యుగ్రముల్, బాధ విం
వపు కీశాళికి గంధవాహకసుషీమంబుల్, సుధాంచద్విశా
ల వనీరాశికబంధసిక్త సితవేలా వాలుకాసంస్థముల్
లనతోబాధకముల్ ముఱిం గుతవవేళా స్నానతశీతముల్. 213

మ. మలంగున్ వేసంగివోని యెండలు మఱిన్ మండించుచుండెన్ హసం
తులు, మధ్యాహ్నపు రెండుజాములకుఁ బాథోరాశి పైనుండి గా
లులు రా, పెండలమంట తగ్గకయ వాలుబ్రొద్దుగా వైన వే
ళల గాలుల్ నన్ననన్నగా మలంగి మల్లాడుం దరుశ్రేణులన్. 214

శా. మూర్ఘం డగ్ని మఱిల్చి తామగిడినన్ మూర్యాత్మజుం డంతటన్
ధుర్యంబై చను రాజబుద్ధి హనుమంతుం గాంచి వత్సన్ వడిన్
శౌర్యాగ్నిచ్చలు మాసియున్న యది ధక్షఃపట్టణం బంతయున్
బుర్యధ్వంబులు సౌధభాగములు కాపుంబెట్టనొ నెంతయున్. 215

మ. ఉపనిర్వార మొనంగలేని స్థితియందున్నా డధోబుద్ధి యు
న్రసతోకేళుండు కుంభకర్ణుండు తనూజాతుల్ మృతించొంది, దు
ర్గవులుం గన్నడ రొక్కరున్ విగతధక్షుం బొల్పు ద్వారంబు, ల
న్రసవీరుం డొకడైన యుద్ధమునకున్ రాడీ దివావేళతో. 216

క. మన మాడుకొనఁగ రాలే దనిజేయఁగ వచ్చినారమని యీకడకుం
జనుదెంచి వారు కలసికేఁ జనుదేరరు మఱకయుంట చన్నే మనకున్. 217

చ. కొఱపులు కాగడాలు దరికొల్పిన నివృత్తలైన కోలలుం
బరిసెలు వూనికొంఁచుఁ బరిపాలితవేగులు వానరుల్ మహా
సురపురి నివృద్ధివలెనూ! త్వరుపజ్జమ యగ్నినీతి, నీ
వరయఁగ వైనతేయుఁ డన నాదెన నీదెన నీవుగా హరీ! 218

మ. వనలగ్నుల్ వివరించె మత్పిత, నిశాభాగంబునం దేనువై
వివరింతుం గపినేనచేఁ గొఱపులన్ వెల్గించి లంకాపురిం
బవరం బన్న మహానవంబు చివరం బాలింతుఁ బూర్ణాహూతిన్
నివురుల్ కప్పిన నివృ రాఘవునకు న్నీరాజనం బిచ్చెదన్. 219

మధ్యాక్ష్మ.

అనిన వంజనిసుతు నాజ్ఞ నత్యుగ్రులైన వానరులు
ఘనులు జాంఘికులును వార్తి గగన లంఘనవటిష్ఠులును
తనర మల్కృపాస్తులగుచు తార్చిరి దహనంబు లంక
వెనుముం దెనల లేచివడిన పెటలిస పెళ్ళలవోలె. 220

ఉ. వానరులం దవజ్ఞ నేతవన్ వలదంచును రావజాజ్ఞ పె
 న్నూనిన చిత్రవృత్తులయి యుండిన రక్కసు లిండ్లయందునన్
 వానరు లగ్నిపెట్టుటను వారణసేయంగఁ బోవరయ్యె, యు
 జ్ఞానులు నెంచబోవ రవుగాములు వీటిడిజాతి మోఱకుల్. 221

సీ. వచ్చినుంటలతోన న్నభవించుచున్న మహాధూమవటలి యంభోధరములు
 తెలిమంట లల్లపాములు ప్రాచుచున్నట్లు వదలిన క్రొత్తకాల్యల జలంబు
 యెఱ్ఱని మంటలై యెనలారు చోటులు వాసంతములు చూతవల్లవములు
 నెగయు మంటలతోన నెగురు వధార్థముల్ చేలవై నాడు షక్తిప్రజంబు
 గీ. నాకువచ్చని మంట లైనట్టిచోట్లు నందముగ మోసుతెల్లిన యాకుమళ్ళు
 సరగ సర్వానుభవములు చావబోవు ముందు దితిజరాజ్యేంద్రిర పొందుననగ.

పుద్వీ

అగురు మొదలుగవైన సుగంధ గురువిమల వధార్థచయం
 దెగచు శిఖల సహీనమహాగ్నిగఁ బరిమళము నించె దిశల్. 223

ద్రుతవిలంబితము.

నిగుడు గోపురనిర్మరసాధముల్ వగిలి కూలిన బంధురరావముల్
 విగళితాశలు వ్రీల్చినయట్టులై నెగడె వహ్నిలు నిల్చినయట్టులై. 224

ప్రహేయము.

ప్రియుండు ప్రియుయు నిద్రింపంగ నగ్నిన్ శయనగృహము న్రజ్జ్వలావిలీడం
 బయిన మదనుండేమైనాఁడో కన్పించు యముని వివృతాక్షుల్ గాఁగ జూడన్.

వంశస్తము.

మహాగజేంద్రంబులు మాడ్చుచుండఁగా మహాగ్ని భీతిం దెనమారి వర్షగా
 మహాగ్నిచేతం బలె మత్తదంతివత్ప్రహారమై నైతము ప్రాణముల్ చనన్. 227

వికరూప

స్తోకందై తోకలను జాలు నిష్పల్ దాకొన్నన్ హేషలుగ దాడు లొప్పన్
 జీకాకై మంటలకె చేరు గుట్టా లేకోనల్ లే వనల మేదు చోటుల్. 227

చంచరీకావళి.

జ్వాలాలీడం బొచుం బావశాలల్ పెలంగన్
 హేలం బానీయందై యేపు మీఱెన్ మహాగ్నుల్
 క్రాలున్ గత్తుల్ నిష్పల్ గొణమా వృత్తి మున్నె
 యేలెన్ వాచ్యత్వందే యిప్పు డీ కల్లుబావల్. 228

సుకేసరము.

ననలు చివుళ్ళు వహ్నివరిజామమూర్తులై
 యనలము లంటుకొన్నఁ దమవైన యాకృతుల్
 కొనకొని మాటెగాని మఱి కోలుపోవు నై
 జనిభృతమైన వన్నియల జాలి తోటలన్. 229

ఇల.

వననంబు లూడంగ బడతిగమి నఱవన్ వనమీటు తత్కుచభరము రుచి కనుచే
యనురుల్ మహాగ్నికి నఱతగులంబడియున్ గొసరై నచూపులంగునులుకొని కనంగన్.

మేదిని

తగిలిన చోటనే తగులుఁ దా మరుత్పుతుండున్
దగ మును మంటఁ బెట్టినవె దహ్యమానముల్ గాఁ
దగె ననఁ దద్దహ్యపాశ్వరులు తాల్పు వీర్వచేతం
దగులంబడంగ గుండియలఁ దప్తి మూఁడు రెట్టై.

231

వరాహము.

రక్షస్సుల్ మదుల నరుచిరముగఁ దలచు రమణ గలరు గృహసంజాతం
బక్షీణంబుగఁ బశుతతి యనువు బురల నణవిసరమును వరాహంబుల్
భక్షింపన్ మఱునటిదగు వవలునఁ బగ ననలుండు కరుణాధూతిన్
దీక్షన్ వారిని సయితము తెరల నునురు తిగిచె ననువులు ప్రచండుండై.

232

అలనగతి.

తమగృహములున్ మఱియు దగ్గ మగుచుండన్
గుమతులయి రక్కసులు కొందఱు దురాశా
భ్రములు తగులంబడు వరావనధచోర్య
క్రమము నెఱవన్ దహనకాండము దహింపన్.

233

దోధకము

తల్లులు పాలను ద్రావెడు గ్రుడ్డుల్ పిల్లలతోఁ బెనువీధులఁ బర్యన్
కొల్లలుగాఁ బశుకోటులు సంభావేల్లిత సంరనవిక్లబ మౌచున్.

234

మధ్యాక్కూటలు.

నివ్వంటుకొని వంశఘటలు నిడివిగా నిట్టగాఁ జీలి
కవ్వలు లేచిపో నిండ్లు కాలిపోగాఁ గూలిపోయి
తువ్వలై మింటికి నెగిరి దూరాన దూకి యాయుండ్లు
నివ్వంటుకొని యార్చరాక నివ్వలే నివ్వలై పోయి.

235

ఊరెల్ల మంటలై యురిసి యువ్వరం బూటి జ్వాలలను
వారిధిలో దవ్వగాఁగ బ్రతిబింబవరిణామ మొలసి
వారాశియును మిన్న నెఱ్ఱవడి మహావ్రళయకాలంబు
చేరు నైనట్లుగా భీతి చెందించె జెందించె వగవు.

236

ఒడలికి వహ్నికావలయు నొడలికి నుదకంబు వలయుఁ
గడుఁ బ్రమాణము గల్గునట్లు కావలెఁగాని యిరీతి
నిడివిడి యున్నచోఁ బడసి నిలయంబు వినయంబు బెడిసి
చెడిపోయి భూతముల్ లయము చెందించి చెందించి భయము.

237

తంతస్యమానమ్ము నగుచుఁ దానభేదప్రతిపత్తి
యింతగా గుణిగుణములకు నెనలారు టెందె నఁ గలదె
వంతగా నగ్ని యోష్ఠ్యమ్ము వెన శిఖావిసరమ్ము నరుణ
కాంశులు భిన్నముల్ కాక కడఁగు నొక్కటిగాఁగఁ జేగ.

238

ఫలనదనము.

అనలమిటుల పురమునలమియులుమంగ
దనుజనమితి చెడి నదనము లఱవంగ
దనుజవతికి నెడఁద తలరి చెదరంగ
మనసు వినక మగుచు మఱల గరువఁబై.

239

చ. ఒకరవ మేమొ చాలనటు బువ్వరమంతయు నిండిపోయె న
హ్ని కలగురావ మల్ల కరిబృంహితముల్ హయహేషుల్ బళు
వ్రకరము గొంతు చీల్చికొను రావము రాక్షసు లేడ్పులున్ మఱ
ట్లు కడలిఘోషుల్ బ్రళయలోలవియత్తు విదీర్ణమైనటుల్.

240

చ. చచ్చెడునపుకూడ నొకశాంతియుఁ దీప్తియు సౌఖ్య మొప్పంగ
జచ్చుట కేమొ యిష్టపడు సర్వజగత్తును దానిచే బలెం
బచ్చని మేని నిద్రమగు వ్రన్ననికాంతుల స్వామి యాదరం
దెచ్చంగ నల్లెత్రాటవిరియించెను నిస్సన ముగ్రశాంతమున్.

241

ఉ. ఒక్కనితో విరోధమయి యుండిన, నుండిన యావిరోధమే
మిక్కిలి కాలమై చన నమిత్రునియం దొక యాదరంబునా
నుక్కిచనన్ విరోధము, విరోధము యొక్క విలక్షణత్యమై
నెక్కొను వాదరంబదియు నిండి విరోధముతోడఁ జిత్రమై.

242

అ. తాదృగాదరంబు దానవవైరికి దానవాళియందుఁ దనరుచుండు
మఱియు నాదరంబు మననిన చోటుల స్వామి తానె వూని చంపుచుండు.

243

మ.మరి లంకాపురి చేరినప్పటికి రామస్వామి యద్దాననే
మొరయించెం దననారి మోహకగుణాపూర్ణ స్వనాథోగని
ర్భరమున్ నేటికి నర్ధరాత్రమున ధారాకచ్చపీనాదమం
దరమున్ నారిని మ్రోసె దైత్యజనప్రా త్సమ్మాదభీదాయగా.

244

గీ. కడఁగి నర్ధరవంబులఁ గలసిపోక పరిమళము వోలె వెల్గునాఁ బైకిందేలెఁ
దనరెడు ప్రవాహమునఁ బూలదండవోలెఁ దనరు సంధకారమున సాదామనిపలె.

క. మంటల వెలుగుల యందున మింటం గనిపించె దైత్యమేదినివతి యి
ల్లంటుకొని యున్న గోపుర మంటవములు దైత్యరాజ్యమహిమాంకములై.

246

మ. తన కోదండజగద్విదారణనమర్థ ప్రాజ్యవిద్యావ్రద
ర్శనముం జేసి దశాస్యగుండియ నధైర్యంబుం బ్రతిష్ఠింప నెం

చిన శ్రీరాముండు నారనం బొకండు దూపెన్ గోపురం బద్ది కూ
లిన దాయెత్తుననుండి రాఘవధనుర్దీలామహాంకంబుగన్.

247

గీ. మొగి నహంకారమునకును ముద్దుబిడ్డ

కోప మనునది యది శతకోటి ముఖము

దుఃఖ మనమర్థతయు నీర్వ్య తూల్పు నోట

మియుఁ బరాభూతి యన్నింటి మిగులు గుణము.

248

ఉత్సాహము.

రామచంద్రుమీద వచ్చె రావణునకుఁ గోపము

ద్వామభీమమైన గుణము దైత్యరాజ్యనాథతా

భూమభావ మదియు జన్మభూమి యైన గుణము నం

గ్రామశక్తి మిగిలినట్టి కారణంబు కలదియున్.

249

వ. గోపురనిపాతసంజాతకోపభావ మసురలోకేఘనకు నవశ్యంబు కలుగునని మగ్రీ
పుండు కపిచమూపతుల దుర్గముఖ్యద్వారముల యుద్ధమునకు సమాయత్తపఱచి
యిట్లనియె.

250

సీ. దివిష్టజన్మబోధినిదానమై హృదంతస్సీమ నాటిన నారనంబు

జలరాశిగత ప్రతిచ్ఛాయామిషన్ భోగి జగతి నెత్తిన జిగీషాపతాక

మధ్యమలోక సమ్రాడ్వాగ్రతమునకు గంఠాంతరంబునఁ బట్టినట్టి డెక్కె

దైత్యరాజ్యేందీరా తారుణ్యపరసీమ గజనింబఫలమైన ఘనకుచంబు

గీ. అరయుఁ దనయిల్లె పెద్ద దేవాలయముగఁ గోరి నిర్మించికొన్నట్టి గోపురంబు
నలుదెసల నిట్లుగా గూలినన్ సురారి నడుమనే పెద్ద పెద్ద మంటలుగలేచు.

ఉ. శ్రీరఘురామచంద్రు విరచించిన యమ్మెట్టులేగె భూమిలో

దూరెనా? దూరి గోపుర మధోధరణీస్థితిలోఁ బునాది వి

ప్పారఁగఁ జేసెన్ విడిలువట్లుగ, గోపుర మిట్లు నల్లెసల్

బీరుకొనంగ, సృష్టి విరచించిన బ్రహ్మ యెఱుంగఁగా వలెన్.

252

చ. నలుపుగ సప్తతాళదళనంబును వాలివధంబు శైవచా

వలవనమున్ రఘూత్తముని బంధురకార్ముక సత్కళాద్భుతం

బులుగ వచింతు, గోపురము ప్రోవుగఁ గూల్చుట వానినెత్తివై

మొలిచెను, యుద్ధమందుఁ బడిపోవుచు నున్నది లెక్క కెక్కన్.

253

వ. అనుచుండ రావణుండు పడని గోపురమెత్తు మండుచుఁ గుంభకర్ణుని పుత్రులను
గుంభ నికుంభులను బలిపించి యిట్లనియె. వారిలోఁ గుంభుడు చాపాయుధుండు
నికుంభుండు పరిఘాయుధుండు. తండ్రి ముక్కులో నుండి యూడినడివాండు. 254

శా. మాయానంగర మంచు వేఱుగఁ దలవం దాతఁ డవ్వీరులున్

మాయాదూరులు చేతిలావు కలిమిన్ బన్నంబు పొందింపనా

గా యుద్ధంబున, తేనికోస మని కాకన్ వేనికిన్ పెట్టయౌ
స్వీయం బాతండు సేయంగా వలయు నువ్వే యుద్ధముం దీనమున్. 255

శా. నాకుం దమ్ముండు మీకుఁ దండ్రియును నానాదేవతాశార్య రే
ఖాకుద్దాలము వానిఁ జంపెనుగదా కాకుత్స్థుఁ డవ్వనిపై
నాకుండన్ నలె, మీకు నుండవలెఁ గంఠవ్యగ్రకోపంబు వే
తో కాండీరుల కేలయుండు? మఱి వారేలా చవన్ వారిపై. 256

శా. మీరేతాదృశమైన కోపమును గంభీరోహలై దాచికొం
చౌరా ముజ్జగముల్ వారింపవగు శౌర్యారంభులై యుండియున్
దా రాజై పెదతండ్రియౌ జనుని చేతఃప్రీతికై యాజ్ఞ లే
కా రామున్ వధియింప నేగరుకదయ్యా! శౌర్యధర్మాబ్జులై. 257

క. పరిఘను దండ్రికి నెక్కువ యిరమ్మదమువోలెఁ దీర్తు వీవు నికుంభా!
సరి పిత పుత్రా దిచ్చే తృరాజులు మృనుచు ననెడువాండు కదయ్యా! 258

క. మరియును గార్ముకవిద్యన్ గురువను వే నగుదుఁ గాదె కుంభునకున్ మీ
రిరువురు మాయిద్దఱికిన్ సరియౌదురు పోయిరండు జయముం గొంచున్. 259

వ. అంత వారిర్వురును మన్వణమానచ్చటామహిత మరకతశిలాఘటితాంగుళికులు
నుదయత్తరణి కిరణభరణ మాణిక్య కుండలులు, జానుఘటిత వస్త్రపరిస్త
రన్నాపురఘటిత శత్రురూపతిరస్కారి వరభూషణులును చిత్రవిచిత్ర తంత
న్యమాన కాంతిసంతాన నిరూపిత గగనకోణ రమణీయ నవరత్నహారులును
ఖడత్యరుభూత వైదూర్యనుషమా సమాలింగిత పార్శ్వదేహాలును నై రథంబు
లెక్కి యుత్తమఖరంబుల ఖరవిదారణంబుల శిలాఘటితరథ్యల మిణంగురులు
రేగఁ దోవచ్చు భీకర రక్ష సైన్య ఖడ్గప్రాస పరిమాద్యాయుధ సంపుర్ణంబున
జనించు రావంబు భయద యుద్ధసూచిగా నొప్పార కాంతించిన యుద్ధదేవత
మఱల లంకా పురంబునఁ దాండవించుచున్నట్లు సైన్యాధ్యవసీవకోల్కాసహస్రం
బులుగా బయల్దేరిన.

గీ. తండ్రు లార్జించి యుంచిన ధనము రాజ్యమైన తనయుల దగు భూషణాభిలాష
యునునపాంకారమును దర్పమొక్కతెరువుచనవు నానావికారముల్ సంక్రమించు.

వ. వారితో యూపాక్షుండును శోణితాక్షుండును ప్రజంఘుడును గంపనుండు యుద్ధం
బునకుఁ జనిరి. 262

మ. పరిఘప్రాస గదాసులం గవులఁ జంపన్ రాక్షసుల్ క్రూరవా
నరులున్ దంతములన్ నఖప్రతతిచే నక్తంచరాశిం గరా
గరి ముక్కుల్ చెవులుం గళంబులును అక్కన్ ముక్కులుండేయ సం
గర మాభీలము రక్తబంధురముగాగన్ మాతొనయ్యె యెడల్. 263

చ. రథులయి దానవుల్ శరవరంవర వానరపీఠరాజి ని
ర్భుధనము సేయగాఁ గవులు దైత్యుల పైనను బర్వతంబులున్

బృథులకుజంబులం బఱపి వ్రీలగఁ జేయుఁగ దేహరాజి న్నూ
ర్జథురవమేదురంబు బవరంబును వర్షముతు న్రచండమై.

264

క. వెనుదిర్గి పాటు కపితోకను దైత్యుఁడు త్రొక్కివట్టుఁ గళవళవడఁగా
జనుచున్న దైత్యజాట్టుం గొని యూపును జెట్టుమీద కోతియుఁ బెలుచన్.

క. ముక్కులు చెవులుం బోయిన రక్కసులును దోకలెల్ల రాలిన కవులుం
దిక్కులఁ జన యుద్ధేందిర మొక్కులువోయిన ఖరాసివోలిక వొప్పెన్.

266

ఉ. కంపనఁ డంతటం దనువు కంవర మెత్తినయట్లు సేన జ
ల్లింపుగ ఖడ్గముం గొని వలీముఖసంతతి రానుచుండ నై
రింపక యంగదుండు వివరీతముకోవము మాని వానిచె
ల్లింపులు సాఁగపీక యదలించివ నాతఁడు కోవమూనుచున్.

267

ఉ. అంగదు వక్షమందునఁ గరాసిని వ్రేయఁగ నంగదుండు క
ప్పం గనుదోయి లివ్తగను బమ్మెరవోయి తెమల్చికొంచు వా
నిం గమకించి పట్టికొని సిల్గినఁ గత్తిని లాగివేసి వా
నిం గదియించి గ్రుద్ది యమునిం గనిపించె నిమేషమందునన్.

268

చ. తన పినతండ్రి విప్పగిది దైవతనాథునిపొత్తుండున్ హరిం
చినఁ గని శోణితాక్షుండును శిషుముగాఁగను వాలినూను మే
నను నిశితాశుగంబులను నాటిన నంగదుఁ డంగ లొప్ప దై
త్యుని శకటంబుపై నరిగి దూపెడు నమ్ముల లెక్క సేయకన్.

269

గీ. కడుకొని రథాశ్వయుగ్మంబు మెడలు విఱచి యాపులింపంగ పారధి నజఁగఁద్రొక్కి
వట్టికొని లాగి వానివాచంబు విఱచి వాని యురమును దాడించులోన వాఁడు.

క. మింటికి వెగురంగా వెనువెంటం దానరిగి వాఁడు విసరిన కత్తిన్
గెంటుకొని లాగి జందెవు గంటుం బొనరించె వానికాయమునందున్.

271

మధ్యాక్కృత.

ఈ వగిదిన్ శోణితాక్షుఁ డెంతయు నిటుకటం బడఁగ
యూపాక్షుండుం బ్రజంఘుండు మహోగ్రులై యుఱికి సాయమ్ము
దీపింప శోణితాక్షునకు, ద్వివిదుండు వేగ మైందుండు
కోపించి సాయ మంగదునకున్ సమకూడిరి వచ్చి.

272

క. అమ్ముప్పురు నిమ్ముప్పురఁ గ్రమ్మిన శౌర్యలనదిందిరాయుగ్మము వే
గమ్మున జడలు పెనంగొన చెమ్మాచెక్కాడినగతిఁ జెలు వొప్పారెన్.

273

వ. ద్వివిదమైందాదులు రువ్విస శిలావృక్షంబులు ప్రజంఘుండు ఖడ్గంబుతో యూపా
క్షుండు శరములతో శోణితాక్షుండు గదతోఁ దిరిగి తిరిగి వృధా చేయగా నంతఁ
బ్రజంఘుండు తీవ్రఖడ్గంబున నంగదునిపై కుఱికిన నంగదుఁ డశ్వకర్ణద్రుమంబున
వారించి వాని ఖడ్గంబును లాగికొని దానితో వానిశిరంబుఁ ద్రుంచె. పితృవ్యుఁ డీ

రీతి ఘోరాతిమ్మతినంద యూపాక్షుండు కోపాక్షుండై యమ్ములపొది శరమ్ములు వమ్ముగాఁ గత్తిబూని నేలకుఁజీనంత ద్వివిదుండు వానియొడందఁ బిడికిలి వడచి బాహువంజరంబున బిగింప శోణితాక్షుండు గదాగ్రంబున ద్వివిదుతోమ్ము గాడ నేయ ద్వివిదుండు సామ్మసిల్లి తెప్పిఱి వానిగద వానిచేతనుండి గుంజకొనియె, నంత మైందుండు యూపాక్షు వక్షస్థులంబు ముష్టిమాతంబున ప్రక్కలించిన శోణితాక్ష యూపాక్షులకును మైందద్వివిదులకు నాకర్షణ ప్రకర్షణ ఘోరంబుగా బాహుయుద్ధంబు ప్రవర్తిల్లె. ద్వివిదుడు శోణితాక్షుని మొగమంతయు రక్తి వాని వంధునిజేసి నేలమీదం గూల్చి వానిని బ్రాణంబుల నుండి పాపె మఱియు మైందుండు యూపాక్షుని యూవవశువుం బోలె సంహరించిన రాక్ష ననేన భయవలాయమానందై కుంభునిఁ బోయి యాశ్రయించిన. 274

శా. కుంభుం డంతట గార్ముకోగ్రశరదక్షుండై విబ్రంభించినన్
శుంభద్వాణజ వాయువీచిఁ గపిరాట్పూర్తుల్ వరాధూతులై
శుంభద్వాణజహ్నితప్తేఁ గపిరాట్పూర్తుల్ వరాధూతులై
గంభీరాహవ మొప్పె వానరచమూకాండమ్ము గగ్గోలుగా. 275

ఉ. పీఠాక రావణాసురుండు విస్తృతకేశవమూ జయేందరిన్
బోడిమి దొంగిలించికొని పోయెడు వానరసేన నిస్సహన్
వాడిమగంటిమిం జెడియె వచ్చినదానికి రాముసాయమున్
వేడగ వయ్యెడున్ మఱల వెంటనె ప్రత్యుపకారహంఘులై. 276

గీ. కుంభకర్ణుని తనయుకున్ ధనుస్సునకును సంబంధ మేమి యనంగ నద్ది
కవుల ప్రాణంబులకు శరకాండమునకుఁ గలుగు సంబంధ మన్నట్లు కానిపించె.

ఉ. సంజను నిన్న రావణీయు సర్వవలీముఖసేనఁ జంపఁగా
సంజనిపుత్రకుండు కరుణాంబుధియై బ్రదికించెఁ దెల్లవా
రం జనువేళ నేఁ డితఁడు రాక్షసుడై మఱలన్ వధించెఁ దా
సంజిక యొక్క రోజు కొనరెనది యీబ్రదు కెంత చిత్రమౌ. 278

మ. ద్వివిదున్ మూర్ఛనుబుచ్చి మైందునిధరిత్రిన్ వ్రాల్చుఁగా నంగదుం
డవురా చూచుచు మాతులద్వయము పాటాభీటుడై కుంభునిం
గవియన్ గుంభుండు వానిగూడ బటువౌ కాండంబులం గూల్చి దా
నవులుచ్చై ర్నినదంబులం గెలుపుకరంబుల్ దువాలింపఁగన్. 279

ఉ. అంగదుఁ డట్టులౌట కవు లందఱి కచ్చెరువైన వార్త వా
రంగద వేగి రామునకు నంగదువార్తను జెప్ప రాముండుం
జెంగటి జొంచవంతుని సుషేణునిఁ గుంభుని దాకఁ బొమ్మవెన్
సంగరమందు వేగిరి వెసం గరమందుఁ గవీంద్రు లుగ్రులై. 280

ఉ. వచ్చిన వానరేంద్రులను వారణచేసెను గుంభుఁ డంతటన్
విచ్చిన నారసంబులను బెట్టిన గోడఁగ జేసి వారు తా

మెచ్చట నుండి రచ్చటనె యించుకయుం గదలంగ నీక వా
రచ్చటలోగ్రవిక్రమము నారసే రిచ్చవడంగ గుండెలన్. 281

మ. అది సుగ్రీవుడు చూచి వీనికరమం దత్కుగ్రమౌ చాన ము
న్నది యీ కార్ముక మున్నదాక నితడైనంగాడు సాధ్యుండటం
చెద మాహించి తదీయమౌ శరచయం బింతైన లెక్కింప కు
న్మదవృత్తిం జని వానిదౌ రథముపైన న్నిల్చి తీవ్రాకృతిన్. 282

వ. వానిధనుస్సు వానిచేతినుండిలాగికోని పెళ్ళునవిఱచి యిట్లనియె. 283

ఉ. రావణుఁ డీవపో! శరవరంవర యీగతి విద్యు చాడ్చునన్
నీవుగఁ గుంభకర్ణుడవు నిర్భరమైన భుజాబలంబునం
గావలమైన యీ కవులకాండము నీవిలుముంద రాగునే?
యీ వొకరుండె యీత్రజగ మెత్తిన నొత్తెద వొక్కమూలకున్. 284

మ. అనినం గుంభుడు తీవ్రకోపమున బాహుశౌర్య మేపారఁ బె
ల్చిన సుగ్రీవునిగుండెపైఁ జఱచినన్ సౌర్యుండు కోపంబు మం
తెనగాఁ గంటి తుదం ఘటించి ధర లంఘించెన్ మఱిన్ వానితో
డన, తామొక్కరి వొక్కరున్ వదలకుండన్ జెట్టులోఁజెట్టుగా. 285

వ. అంత సుగ్రీవుడు వానిని విదలించి దూరంబు త్రోసి మఱలఁ బట్టుకొని చేతులలో
నెత్తి విసరి నముద్రంబునందుఁ బడునట్లు వేయగా నతఁడు మఱల నెగిరివచ్చిన
సూర్యుతుండు వానింబడఁద్రోచి వక్షస్తలం బెక్కి కంఠంబు నులిమి నిష్క్రా
ణుంజేసిన నికుంభుం డిదియంతయు దూరము నుండి చూచి యుగ్రుండై తన
మహావరిఘను గగనసేమ మ్రోఁగించుచు నాడించుచు సింహనాదంబు సేయుచు
వచ్చుచుండిన. 286

మధ్యాహ్నము.

మువ్వలు గంటలు గగనముం జీల్చి మ్రోసెడు వరిఘ
దవ్వుననుండి కూడ యనుదండంబు దండించు వరిఘ
నవ్వె యింద్రుని శతారంబు నాట్యంబునం బేర్చు వరిఘ
క్రువ్వింప బొడుపులఁ బ్రాణకూటముల్ కుదిరించు వరిఘ. 287

వరగ నాకసమును మ్రింగు వరిజాహపటువైన వరిఘ
నరగ ధక్షోయశ స్ఫూలయు నందులు నందించు వరిఘ
అరిరాజవక్షోచయుగము నగలించి యార్చెడు వరిఘ
యిరవుగాఁ గొని తురాసాట్టు నెడద వేడెత్తించు వరిఘ. 288

మొగిని గన్నంతలోఁ బ్రాణములు నాగిపోయెడు వరిఘ
దిగిభదంతముల మొదళ్ళు తెనులించి తీర్చిన వరిఘ
యగలించి తన తండ్రి వరిఘ యదిలెక్కయా యనువరిఘ
దిగుదితకీర్తివ్రభాళి తెలుపులు దిద్దిన వరిఘ 289

మ. కృతమయ్యెం గపిరాజ నాయు వది నుగ్రీవుండు చచ్చెం గపీ
 ట్టతి నిర్మూలనమందె నంచు గపిరాద్రావతంబు ఘోషింపంగ
 నతమై వాయువధంబు తత్పరిఘ ఘంటానాదసంతాపనం
 వృతమై యేడ్చినయట్టి రావముల గల్గోలంబుగా నైనచో. 290

గీ. జయజయనినాదమేదురాశాభరంబు దితిజనంతానఘోషముల్ దిశ లగల్ప
 నొక్కడుగు రెండునడుగులమొక్కలీండుపోయి నుగ్రీవునిందాఁచివుచుండ. 291

ఉ. ఎచ్చట నుండి కీశవరమేశ్వరమూర్తి నభవదాత్మజం
 డచ్చట దూకెనో, పరిఘ కాతనివక్షము లక్ష్యమయ్యె దా
 విచ్చెను ముక్కముక్కలయి వీలెను, మారుతియున్ వికుంభునిన్
 ముచ్చిలిగుంట నొక్కొకని పోవంగ తర్జను బుగ్రవైఖరిన్
 ద్రచ్చిన వాముగుంట నరుదారగ బొట్టనవ్రేళ్ళు నొక్కగా. 292

గీ. మెడ పిసికి ప్రాణములు తూలం బుడమింగూల్చి
 గుండెపై గాలుమోపి మిక్కుటముగాంగ
 శిరసు కుడిచేత మెలికలు తిరుగఁ ద్రిప్పి
 పాటితంబైన శిరసును బాఱవినరి. 293

మదరేఖ.

సింహద్వానము చేసెన్ రంహమ్మూర్తిగ మింటన్
 రంహోయానము దైతేయాంశో వ్రాతము బాసెన్. 294

వ. అంత రావణుండు తన యిరువది చేతులకుఁ బదితలలకుఁ జారితార్థంబు కలి
 గినట్లు తలలుపూని యున్నరని దుఃఖించి యయ్యో! తమ్ముడా కుంభకర్ణ!
 నిన్నుఁ జంపికొన్నది చాలక నీ బిడ్డలఁ గూడఁ జంపికొంటి ననియేడ్చియేడ్చి.

గీ. పరమయోగేశ్వరుండును బరమభక్తుడైన యాంజనేయునకుఁ గ్రార్యం బిదేల
 యెచట వానరవాహిని కిరకటమగు నచటఁ బ్రత్యక్షమగు నీతఁ డయ్యె యనుచు.

చ. వెడలినవారు రామువయి వెంటనె పోవక దారిమధ్య నీ
 బుడిబుడి కోతులం దెదురుపోవుదు రేటికొ! నాకు రాము నొ
 త్తిడియయి త్రాఁడో పేడో యది తేల్చరు, మూర్ఖులు శూరులంచు జీ
 వుండు నడు నంశయంబు విడిపోవదు సర్వనిదానదూరమై. 297

గీ. అతని భార్యను నేనుగా నవహరించి వాసి లోకువతనమును జేసికొంటి
 నతఁడు నాకంటె వధికుడైనట్లు లాడె నతని యధికత నా చేసినట్టి తప్పు

మ. తనకంటెన్ రఘురామచంద్రు నధికత్వం బేమి విల్విద్యలో
 ఘనబాహోబల మందుఁ జెప్పనెడ నా కైలాసముం బూనుకం
 టెను జ్యేష్ఠుండగునెమి? గోపురముపొంటెన్ జ్యేష్ఠుండన్నించెడిన్
 ధనువం దుండిన నేర్పు కావలె భుజాదర్పంబు మా టేటికిన్. 299

క. నావలె నతనికి లోకకువ భావము గవకుండఁ గోపభావము కలిమిన్
దావిలు వేర్పున మిక్కిలి నావలె నైనట్టెడై చవన్ వలె మఱియున్. 300

ఉ. అంతక కల్పందైన మకరాక్షుండు కార్ముకవిద్యయందు నా
యంతటివాఁడు శిష్యుండగు నాతని కన్నియు వేర్పినాడ వాఁ
డెంతయు రామునందున వహించును గోపముఁ దండ్రఁ జింపె నం
చింతటి వాఁడు తండ్రివగ, యెత్తిన నావగ రెండుతీర్చెడున్.

గీ. ఖరునిఁజంపి యెన్నాళ్ళయ్యె ఖరుండు వీఁడు నతనివగ యింతకునుదీర్చనైతివేమ
తండ్రివగయును మఱిపెదతండ్రివగయు రెండుతీర్చున యీచిడ్డదండిమగఁడు.

ఉ. తన్నును చిల్చి యిట్లు పెదతండ్రియుఁ దండ్రివగన్ పొరింపు మం
చు న్నేఱఁ జేవ్వగా నెదురు చూచెడు నమ్మకరాక్షుఁ డర్థవం
దెన్నడు దాఁటి లంకవయి నెత్తెనొ రాముండు నాటినుండియుం
గన్నులయందు నిద్ర చెడి కార్ముకముం గనుచుండు వెంతయున్. 303

శా. నొవ్వంజేసెను ముజ్జగంబు దశకంఠుం డేడులోకంబులన్
నొవ్వం జేయుగ జాలు దానొకడు తానున్ లంకలో నుండె వాఁ
డెవ్వాడో తన తండ్రియైన ఖరునిన్ హింసింప రాముండు వాఁ
డెవ్వాడో మఱి తేల్చిపెట్టు నొక యమ్మే యీ వగంటన్ మఱిన్. 304

క. తన విలువిద్దియ యేమో తనకే యచ్చెరువు గొలుపు, దశరథసుతుచే
సిన జగముమెచ్చువనులకు మనమున నవ్వకొనుఁ బ్రజకు మతిపోయినదో. 305

ద్విపద.

చనుచుండఁ బెక్కు దుశ్శకునంబు లయ్యెఁ దనకుఁ దండ్రికిఁ బోలెందానెఱుంగండు
తనతండ్రి కేరితిఁ దగిలెనో యవ్వి తనకు నదేరితిఁ తగుల బోయెడును. 306

జలదము.

భీకరగర్దభారుణము పెద్దమొగిల్ ప్రాకటశోచితోదకము వర్షము ద
ర్శికరపుచ్చధారముగ పృద్భయ బాధాకరఘోరమై కురిసె నచ్చెరువై. 307

విమానము.

అమేఘ మాకాశమందున్ గమించి విద్యుత్తు పొందెన్
నమేత ముల్కాన్రపాతం బమేయమై పొల్చె వెల్లన్. 308

వ. అంత తొక్కుతోఁగొట్టిన గ్రద్ద బాహుదండంబునం బెడద్రోచి సీదరించి మకరాక్షుం
డిట్టనియె. 309

క. ఎవఁడో యల్పిష్ఠునకు నశివమో శివమో మఱేమ శ్రీఘ్రనముద్య
న్నవశితశర నవపితశర దవిరత పారిణాంక నవనవాంఘకమూర్తిన్. 310

వ. అంత మకరాక్షుండు శ్రీరామచంద్రుని కెదురునడచి యిట్టనియె. 311

- క. నే నెవ్వరనో యెఱుంగుదె నేను ఖరాసురుని సుతుండ, నే నవుడు జన
స్థానమున లేకయుంటిని నే నుండిన విచట నేడు నీవుండవునున్. 312
- ఉ. అయన యూహలున్ మఱియు వాయనవే, నను దండకంబు రా
నీయుగ లే దెదో పదకమెత్తెను, దొంగిలికొంచు వచ్చె నీ
తోయజవ్రతలోచనను, దోయధి దాంటిలి వచ్చినావు నీ
కీ యెడబ్రహ్మవ్రాసె గద మృత్యువు వాదగు చేతిలోపలన్. 313
- శా. మత్తెక్కించెను నీ కహో వ్రజలహో మాటల్, మహాధన్వి నీ
డెత్తెన్ శైవధనుస్సు, పంకరలుగా నేడైనతాళేనె, వా
యెత్తా వాలిని గోలనేసెనని యింకేమున్న దేనే ధను
ర్బుల్లన్మోచును నీయొడల్ తెలియలేదే! నీకు గాకుత్స్థుడా! 314
- అ. వానికొడుకు లంకలోన ధనుర్విద్య వింటికొప్పు తాఁకు విద్య నేర్పు
మఱియు వాడు వచ్చు మనపైని నేమో నటంచు దెలియలేని యధమమతివి.
- ఉ. నించిన శౌర్యమై నిలుము నీదగు రక్తముచేత నట్టక
ట్టించెద లంకనేల, బ్రకటికృతచాపకళల్ సురారు ల
గ్గించగ సంపచేటఁ జెఱిగించెద నీదు వరాక్రమంబు, జ
ల్లించెద నీదు శౌర్యము శిలీముఖనిర్మితమైన జల్లెడన్. 316
- వ. అంత నప్పుచు శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 317
- చ. ఖరుండన నాకుంగల్గె మమకార మొకానొకఁ డంతరంబునన్
ఖరుని సుతుండు నీ వనుచుఁ గార్ముకముం గొని నేన వచ్చితిన్
పెఱలగు దానవానిని గపివ్రభులం దెవఁడో పధించు, ని
వ్వరయగ విల్లె వంపుండని యాజ్ఞ యొసంగితి వానరానికిన్. 318
- చ. తొలుతను గుఱ్ఱముల్ మఱియుఁ దోడవె సారథి తోడబండియున్
నిలు విఱుతున్ దృఢీయకులవీరులు శూలము గొంచు వత్తు రా
నల నలశూలమున్ విఱుతు వారలు వత్తురు మల్ల యుద్ధకౌ
శలులయి యగ్నిబాణమునఁ జంపుదు నిన్నును నట్లె చంపుదున్. 319
- వ. అంత మకరాక్షమరణశ్రవణ సంజాతదుఃఖ దుఃఖితుండైన రావణుండు. 320
- గీ. చదువుచెప్పి కొడుకు శౌర్యవారాశిని జేసిపెట్టు మనుచుఁ జిన్న యమ్ము
కొడుకు ఖరుండు వంచె గూలద్రోసితిని వారాశియందు దైత్యరాజ ననుచు.
- ఉ. ప్రోదిగ బుద్ధియై గురువు వోలిక శిష్యుడ వాచు సంశయ
చ్చేదము చేసినావు గుణిశేఖర! యో మకరాక్ష! వీడు దా
మోదరుఁ డంచు, గాని యొకసోలిక సంశయలేక మొప్పు, వా
గాదిలి పిన్నతల్లిదగు కార్ముకవిద్య యటంచు వెంచెడన్. 322

- క. ఒక్కొక్కవిద్య యందున నొక్కొక్కప్రదేశమందు నొక్కొకవిధమై
మిక్కిలితనములు కలుగును జిక్కనితలంపులు మనస్సు చిగిరించినటుల్. 323
- వ. అనుచు మహాదుఃఖపాగరంబుననున్న తండ్రినెఱింగి యింద్రజిత్తు తండ్రిని దర్శింప
వచ్చి మౌనంబునఁ గూర్చుండ రావణుం డింతయేడ్చి యిట్లనియె. 324
- క. కనిపింతువా కనిపింపవా! తనరంగా మాయయో యధార్థంబో! రా
మునిఁ జంపగలిగెదేన్ రామునిఁ జంపుము నా కదొక్కడె ముఖ్యమునుతా!
- ఉ. వేనికి గోటిమీఁద పని వెక్కినపాటును బొంద పేలుపుల్
ఱివేని నొసంట రక్తపురుగురిన్ బిరుదై యుదికింప, వానికిన్
మానవు నొక్కనిం బిలుకుమార్చుట యెంతటి, దీపుగాని వై
శ్యావరుఁ డందు మాటికిని, వానికి వీనినిఁ గ్రిందుచేయుమీ. 326
- గీ. అనిమఱల దుఃఖముంద్రవ్య ననురరాజు నొగిని మేఘనాదుం డటనుండిజారి
తండ్రి కీ రీతి నైనఁ జేతఃప్రియంబు నాచరించుటకును నిశ్చయంబుచేసె. 327
- చ. తనబలమందె నమ్మకము ధారణి నెవ్వనికైన, శత్రువా
జనుని బలం బెఱుంగుటకుఁ జాలఁడు, తక్కువనేయుదావి, నీ
జనులను రెండుసార్లుగను జంపితి, నేగతి లేచివచ్చి రీ
మనుజులు! వీరివైన మహిమల్ మది బర్వుగ గోచరించెడున్. 328
- ఉ. చచ్చిరటంచు నెంచుటకుఁ జాలడు, ప్రొద్దును నింగి దవ్వునన్
వచ్చినయంతఁ జావములు వారును సిద్ధము, వారిమాట పో
నిచ్చిన నిన్నికోట్ల కపు లేగతి లేచి రిదేమి మాయయో?
పొచ్చెమునాదుమాయ యయిపోయిన దచ్చటిమాయ యెట్టిదో? 329
- క. బ్రదికిన బ్రదుకెగ వచ్చున మదస్త్రసంతానమహిమ మరణింపక త
వ్వుకాదె! యివ్వటికె జూచెద వారిరహస్య మేమొ చిత్తమునందున్. 330
- గీ. అని తలంచికొంచు యజ్ఞభూమికి నేగి హోమ మాచరించె హతవహోగ్ర
కుండమందు నగ్నికూలంకషంబుగాఁ బ్రజ్వలించె వాఙ్మహావితుండు. 331
- ఉ. ప్రవ్వలువూని యెఱ్ఱతలపాగలు తాలిచి రాక్షసాంగనల్
మువ్వురువచ్చి శస్త్రము లమోఘములున్ శరవశ్రకంబులన్
ద్రవ్య విభీతకాత్తనమిధల్ ననవస్త్రము లప్పనంబుగా
నవ్వల నివ్వల న్నిలిచి రంజిలిబద్ధ కరాంబుజాతలై. 332
- మ. నమిధల్ దర్పలు మాత్సవస్త్రములునున్ సంస్తీర్యమాణంబులై
యమరన్ వహ్నిన వేల్చె దానవుండు సప్రాణంబు ఛాగంబుఁ గృ
ష్ణము పహ్నిప్రియ మాహరించెఁ బరితోఽవ్యూహగ్రధూమంబు కే
శములై యొవ్వు హతాశనుండు సముదంచి తుప్రసన్నుండుగా. 333

- గీ. ధక్షిణావర్త శిఖుండు హితాశనుండు స్వయముగా వచ్చి హోటకసన్నిభాంగుఁ
డయి పావిస్సునుస్వయముగానందుకొనియే వరుణభుజగఫణాభ పాస్త్రాంబుజముల.
- మ. అన్యతంబున్ బుతమైన యట్టుల వద్యశృంబౌ రథంబున్ ధను
స్సును గుఱ్ఱంబులు కేతనం బొసంగ తేజోరూపమై యుండియున్
కవరాకన్ దశకంఠనూనుండు, దిదృక్షాభీప్రులై చూడఁ బా
సిన కీశేశులవైన యక్షులకు నక్షిత్రంబు లేనట్టులన్. 335
- చ. వినబడుచుండె నాగక నవీకృతసంతతధారగా రథ
స్వనమును జావఘోషమును వాజివతుష్టయ హేషలున్ వినూ
తనకశవిశ్లేషస్వనము ధర్పనముజ్జ్వలహాసమున్ దమం
తన వరిదీప్తమైన శ్రవణంబులకున్ శ్రవణత్వ మొప్పగన్. 336
- ఉ. అతని వాడియంపగమి యగ్నికణంబులఁ గొట్టినట్లు ప్ర
స్తీతము లౌచుఁ దాకినవి వ్రీలక యచ్చట నంటుకొన్నటుల్
చేతము సామ్యసిల్లగను జేయుచు నూరక మండెడున్ వృధా
నూతనశక్తి యొప్పెడు తనూత్వమునందుఁ దనూత్వ మొప్పగన్. 337
- గీ. అతని రథవేమినిస్వనం బదిగొ యంచు నూటిగా మింటిలోనికిఁ జొచ్చినట్టి
కీశవీరులు మిన్నఁ గొంగిలనుబట్టి యచట దూరాగతముల శరాభి వ్రసన్.
- ఉ. చచ్చిరి మొన్నఁ బ్రాణములు సంగతమయ్యెను నిన్న, నేడహో
చచ్చుచునుండిరిన్ మఱలఁ, జర్మితచర్వణమైన యట్టులం
జచ్చుటయున్ నజీవతయు సౌఖ్యమొ దుఃఖమొ వానరాశికిన్
వచ్చిన పోవుచున్న నగు ప్రాణములయ్యెను వానరాశికిన్. 339
- ఉ. రాజితమూర్తులై యెనంగు రాముండు తమ్ముండు వూఁచు కింశుక
జ్యౌజము లట్లుగాఁ గనను జాలని అక్ష్యము గాఁగనై పృథా
ప్రాజితకోవవృత్తులయి భాస్వరరక్తమనోహరాద్రవీ
రేజము లట్లుగాఁ దనర దృష్టులు మిన్ననఁ జూచుచుండఁగా. 340
- చ. కడువడి రామలక్ష్మణులు కట్టిన చిక్కని యంపవందిరిన్
నడుమను నందుచేసికొని వారసముల్ చనుదెంచు, నొక్క క
న్నదని సురారి బాణముల వందిరిలోనఁ జరించునొక్కొ! బి
ట్టొడకులయందు వ్రసిన రఘూద్వపా లింశుక యెంచజాలకన్. 341
- ఉ. మైదిలిఁ బాసి మిక్కిలి నమాయకుండై చను రాముండట్లు మా
యాధనుండైన యింద్రజి శరాహతి డయ్యుట న్యాయమే, వ్రథుం
డై ధరిణీకుమారిక పృథంఠరమందున విస్మరింపనా
బాధ వ్రమాణముం దెలిసి బాణములేయుటయొప్పు వానికిన్. 342
- ఉ. దానవరాజపుత్రశరతాడిత దేహాలు నిస్సహాయులై
వానరవీరు లెల్ల రఘుపల్లభు చుట్టును జేరి యుండఁగాఁ

గోనల కన్నులం దెరువుకూడిన అక్షుణుఁ డన్నఁ గాంచి యీ
దానవపంశ మెల్లను విధాతశరంబున సంహరింతునాన్.

343

ఉ. రాముండు నవ్వి యిట్లనియె, రాక్షసుఁ డల్పుండు పీఁడు నీ శర
గ్రామముముందు నిల్పుటకుఁ గల్గునె? యొక్కఁడు వీనికోసమై
యేమి నమస్తరాక్షసవధేచ్ఛ? మఱంతగ నీకుఁ గోపమై
ప్రామిన, వీని నేనుగ శరాంతమునందు వధింతు అక్షుణా!

344

శా. ముల్లోకంబుల మేఘనాదుఁ డీతఁ డేమూలన్ మహాభూతనం
వల్లీనుండయి యున్నయప్పటికిఁ జంపన్ విశ్వయం బూనితిన
వెల్లా నీతనిమాయ నం దొకటి కన్పింపంగఁ దద్దేహమున్
డొల్లంజేసేద చించి చీల్చుగను గండుంగోతు లాపిండమున్.

345

వ. అని శ్రీరామచంద్రుండు ప్రతీక్షావ్యగ్రుండై యున్నంత.

346

చ. చితికియుఁ గూడ బూరటిలు చేవ యదెట్టులు గల్గె! రాఘవ
ద్వితయమునందు నంచు, మతితీవ్రత పాయని మేఘనాదుడున్
బ్రతినిమునంబు రాఘవుల బంధురదీపితచిత్తవృత్తులన్
మఠిఁ గనుగొంచు రాఘవుని మాటలు వించును గంచు వర్ధమున్.

347

ఉ. దానరాజనూసుని హృదంతరమందునఁ గల్గె భీతి, వై
శ్వానరమూర్తి చల్లబడి చాక్షుషవీధిఁ దగెన్, దడుగ్రువై
శ్వానరమూర్తి రాఘవుని బాణముఖంబునఁ దోచె నంత, నం
హోనతమాయ బీట్లు వడుచున్నటులం గనిపించె బుద్ధికిన్.

348

మ. తనతోడం జనుదెంచినట్టి దనుజుల్ తానేగినన్ వానరేం
ద్రనఖాపీడన దంతఘట్టన విరక్తప్రాణులైపోదు, రే
గనిచో నగ్ని యుపాస్యదైవమే విరక్తందౌ గతిం దోచనా
యెను, భీతాత్ముండు దైత్యుండు దిరిగిపోయెన్ దొడ్డిదారింబడిన్.

349

మధ్యాహ్నములు.

తిరిగిపోయిన యింద్రజిత్తు దితిజాల స్థితిగూర్చి తలంచి
నరయంబుగా వారికేదో సాయంబు నమకూర్చి నెంచి
మఱియు వైశ్వానరు నధికమహిమంబు మాటయు నేఱ
తెరువున నపుగాములందుఁ దిరముగాఁ దేల్చుకో నెంచి.

350

సామిత్రి యన్నట్టి మాట చాల యాశ్చర్యంబు గూర్చె
హోమంబు సేయంగ నగ్నిహోత్రుఁ డాహూతుఁ డైరాండు
నే మాదిరిగను బ్రహ్మోస్త్ర మేయ దైత్యేంద్రువంశంబు
శ్రీమించగా నంత సంహరించు, వారింను నగ్రజాండు.

351

- ఉ. అతఁడు నన్ వధింతు నని యాడెను నవ్వధియింపరాక ప్ర
స్థితము నొక్క హోమమును జేసెద నేను నికుంభిలాఖ్యమున్
ధాతల కెల్ల ధాతయును దాని ప్రతిక్రియ చేయలేడ, ప్ర
ద్యోతితమూర్తివై వెలయుచుందును నే నపు డప్రద్యుష్టడై. 352

మధ్యాత్మఁ.

అది రెండు మూన్నాళ్ళు పట్టునట్టి క్లిష్టాచారనియమ
మది యాచరించుచుండగ నల్ప మభ్యంతర మైనఁ
బొదలకుండగఁ జూడవలయుఁ బూన్కిఁ బొదల సర్వాశ
మొదలంటఁ దెగిపోవ యత్నమున్ మాని మొద్దులైయుండ్రు. 353

- అ. అంత మేఘనాడుఁ డరదంబు నడుమను సీత దుఃఖమూర్తి చెలుపు మిగుల
నావాసంబునందు నవతరించెను వాఁడు కనులు పెద్దవిచ్చి కవులుచూడ. 354

- వ. అంగారకగ్రహపీడితయైన రోహిణింబలె దుష్టజనహస్తగతయైన స్మృతింబోలె విహ
తయైన శ్రద్ధంబోలె సోపసర్గయైన సిద్ధింబలె నవవాదలగ్నయైన కీర్తివలెఁ ప్రతి
పద్విద్యవలె సంస్కారహీనయై యర్థాంతరగతయైన వాణినిబోలె స్వరవిహీనయై
విష్టలయైన వేదవిద్యవోలె నవత్పురుషదత్తయై సుజనావకారిణియైన యధికార
రేఖయుం బోలె సీచభాషాక్షిశ్యమానావస్తయై జగన్మృత్యైక మార్గోపదేశరహిత
యైన దేవభాషయుంబోలెఁ బరలోక భావనా పరిత్యక్తయైన సంఘవ్యవస్థబోలెఁ
గలిసమూళితయైన ధర్మదేవతం బోలె నతని యరదంబున నున్న సీతంగాంచి
మారుతి ప్రముఖ వానరేశ్వరులు నివ్వెఱవోగా నింద్రజితిట్లనియె. 355

- పీ. లంకాదహనకార్య శంకారహితధుర్య మహితులారా! మదోన్మత్తులారా!
తైంకర్యభావనిశ్శృంకదూషిత సంగరాగతులారా! దురాత్ములారా!
యేకారణంబున నేగుడెంచితిరా మీ రే కారణంబున నిచట నదల
రా కారణంబు నాయరదంబునందునఁ గూరుచున్నది చూచికొనుండు కనుల
గీ. నామె వధియించెదను గనులారఁ గనుండు ఈ తృదీయమహాకార్య మెల్ల బూది
లోనఁ బోసిన వన్నీరుగా నమోఘ కార్యులు మీదొరల్ బిట్టుగాఁగ వేడ్చ.
గీ. ఎంతచేసిననైన మీరిచటి మండి వెడలిపోయెడునట్లు కప్పించలేదు
తిరిగి పోదురో కడలిలో దిగుదురో మఱింతలోఁ బీడ వదలిపోయెడిని మాకు.

- ఉ. రూక్షములైన కాయగమరుల్ తిను జంతువులైన కోతులున్
రాక్షసరాజధానివయి రాముండు నాఁగఁ గిరాతు నొక్కనిన్
దక్షుండటంచు ముందునిడి దండుగ వచ్చిరి చిత్ర మీ కురం
గేక్షణ సీత నేను వధియింపగఁ జూడఁగ వచ్చి రబ్రమున్. 356

- ఉ. వచ్చినసేనయో ఎలుగుబంటులు గోతులు కొండఘుచ్చులున్
వచ్చెనుగాదు తోడెలులు పందులు నక్కలు నైనఁ గూడ రా

వచ్చును గొప్పసేనఁ గొనివచ్చెను రాముఁడు గొప్పసభ్యులం
దెచ్చెను నేను జానకి వధించెడు రూపకదర్శనార్థమై, 359

వ. అంత నిలుపున నీరై క్రుంగిపోయిన మారుతి. 360

గీ. ఓరి బహుమహాకల్ప మహోరుయుగనిరంతర మహామనంతాన మట్టికట్టి
యిట్టు లైనట్టి వాండ! నీకెట్టు లయ్యె వశుఁడు కృతవేదియైన వైశ్యానరుండు. 361

ఉ. స్త్రీవధముం బొనర్చువటె! స్త్రీజనతారమణీయముగ్ధచూ
డావిలసన్మణిన్ మనుగడన్ నయిరింతువు సాధు రేఖమున్
నీ విలయోహమున్ మఱియు నీవును దానవజాతిజన్మకుం
దానలమౌ నఘంటునకుఁ దా దలముట్టిన దంచుఁ జెప్పవౌ. 362

గీ. దుష్టుఁడా! దురాత్మ! దుర్బీతివారాశి! చటులబుద్ధి! పాలసా! నృశంస!
నకలపావభావనంజాత! దానవ ధూర్తసర్వపంచదూమకేతు! 363

మ. అనుచుండఁ గపివాహినీతతి క్రుధాహంకారరోషధ్వనుల్
మినుముట్టన్ దితిజేంద్రపుత్రుకునిఁ గ్రమ్మెన్ మేఘనాదుండునుం
ధనువుం జేకొని దూదిపింజలుగఁ దత్సేవ్యంబు దూరాలకుం
జనగాఁ దూల్చెను వ్రాల్చె వ్రీల్చెను ధోనుశ్చండక్రియానైపుణిన్. 364

మ. త్రవయున్ మాలిన యింద్రజిత్తు కడఁకన్ ధాత్రితమాజాత జం
దెవుదెచ్చన్ నిశితాపి వాటగను ఖండించెన్ గపీశాను ల
స్రవుదుష్కృత్యము జూచుచున్ పృథయవారాఘ్నసమద్వాడబుల్
స్పపితాక్షుల్ శిలలట్లు నిల్చిరి కృతాంతర్వహ్నిదగ్ధానమల్. 365

వ. జాంబవ త్సృషేజ నల వీలాంగ దాంజనేయులు నిలుచున్నవారు నిలుచున్నట్లు
కూలిపోయి కత్తివేసిన మొగమున నెత్తురుచుక్క లేనట్లుండ, వికృతపోసాననుండై
యింద్రజిత్తు రథంబు మఱిబ్రుకొనిపోవ వారు చదికిలబడి పెద్దకాలంబు తలలు
చేతులంబూని యుండి, యీ వార్త శ్రీరామచంద్రునకుఁ తెలియఁజేయవ
లయు నని స్మృతి యుదయించి నెమ్మదిగా నేగి ప్రభువు నెదుట దుఃఖా
కృతులై నిలచి గొంతులు పెగుల్చుకొని యర్థోక్తులతో నంతయు విన్నవించిన.

క. విన్నాఁడో లేదో రాముఁడు విన్నట్లుల మొగము కానిపించదు మఱియం
చున్నాఁడో లేదో పతి కంచున్నట్లుల కంటి నెలుగు లొప్పకయుండెన్. 367

సీ. అంజనుతుండు హస్తాంజలిగుప్త ముఖూరుణాంధోజాడై యట్లైయుండ
మార్యతమాజుండు శూన్యదృష్టులతోడఁ గడలిపై గగనంబు గాంచుచుండ
నంగదుండును దృష్టు లవనిపై పానుమనై రామచంద్రునిపై మఱిబ్రుచుండ
కపిచమూనాథు బుత్సటలోచనాంతులై ప్రాణమ్ములుండి లేనట్లు తిరుగ

గీ. వొగిని పొమిత్రియునునిష్క్రియుం డగుచును రామచంద్రునిపొదపరజమునందుఁ
గూరుచుండివాష్పహిమంబుగురియుచుండఁ గాలపురుషుండకాలత్యమటననుంద.

- ఉ. వచ్చి విభీషణుండు రఘువానరవీరులఁ జూచి కారణం
బిచ్చ నెఱుంగనేర కట నెవ్వనినో కపివీరు గాంచుచున్
వెచ్చని యూరుపై పెడగంబిల్చి నమన్త మెఱింగి వార్తలన్
విచ్చిన మోముగాఁగ రఘువీరులఁ గాంచుచు నిట్లుగా ననెన్. 369
- శా. సీతాదేవిని మేఘనాదుడు వధించె న్నాగ నమ్మంగ రా
దా తండ్రిన్ దనయుండెఱుంగు నతడేలా యొప్పికోల్తెచ్చు! భూ
జాతన్ బంక్తిగళుండు గొంతున నభవ్యద్వీచి యాడంగ వా
రితిం జేయఁగ వాప్పికోడిది మృషావృత్తాంత మెట్లెంచినన్. 370
- ఉ. అతనియొద్ద దుర్గుణము అన్యము లొక్కనహస్ర ముండినన్
నాతివధంబుసేయు టనినన్ దశకంఠుండు సేయు డెవ్వడున్
సీతివిదుండు శౌర్యరసనీరధి వేదమహోర్ధవేత్త, కా
మాతురుండన్న దొక్కటియ, యంగనఁ జంపెడు నంత చెట్టయే? 371
- గీ. మాయ యన్నమాట మారువేర్వానికి మేఘనాదునకు మహాఘమతికి
స్వీయమాయ యెట్లు చెల్లెంపనో నది యొక్క యూహ మేది యుండదెప్పుడు.
- క. అనెడు విభీషణు మాటలు వినుచుండియుఁ గూడఁ గీశవీరులు వినరున్
గనులారఁ గనినయట్టిది వెనుకను వినినట్టిమాట విద్దవఱుచునే? 373
- చ. మరల విభీషణుం డనియె మాటలు నాయవి మీరు నమ్మబో
వరు, మఱి నమ్మ కే మొనరువం దలఁపూనెద రిల్లయుండి య
బుర్రముగి నిండ్లకుం దిరిగిపోదురొ, క్రుద్ధులు లంకనెల్లఁ గా
ల్తురొ యటు కాల్యనెంచినను దోరముగా నిటులున్న నానాకో? 374
- చ. క్రతువు నికుంభిలాఖ్యము దురాత్ముండు వాఁ డొనరింప నేగె, ద
త్కృతువు సమాప్తమైన యెడఁ గల్గదు వానిని గెల్పు టన్న దా
క్రతువును భంగపుచ్చవలెఁ గార్ముకభగ్నుని వానిఁ జేయఁగా
మతి గలదేని నెయ్యదియొ మానక వెంటనె సేయఁగావలెన్ 375
- క. అది పూర్తియైన వానిం గదలింపఁగ లేడు శార్దూలకార్యుకుఁ డైనం
గదలుండు దుఃఖింపంగా నొదవిన కాలంబు యుగము లున్నవి భావన్. 376
- చ. ఒక వటవృక్షమున్నది మహోన్నత, మచ్చట వాని హోమశా
ల కలదు చుట్టునన్ దనుజులం బెనుగావుగ నుంచి, వాని య
జ్ఞకృతిని వేగ భంగవఱుచన్ వలె, లేనియెడన్ నమన్తమై
నకపులు నేట తోవట పునర్మృతిఁ గాంచుట తప్ప దింతయున్. 377

- గీ. హనుమ యెఱుంగు నశోకంబు నచటి కరిగి చూడవచ్చును మీ భావశుద్ధి కొఱకు నటులఁబావనియేగుత మిటులమేము లక్ష్మణస్వామియు నికుంభిలకుఁజనుదుము.
- గీ. అంతనంగదుఁడనియైన యతఁడెచ్చె నద్దిరూపకమంచు మఱామె యనయె నీమెయనుటకుఁ, బడఁడయ్య యింద్రజిత్తువధపొనర్చును లక్ష్మణస్వామి యనుచు
- క. అనినన్ సప్రశ్రయులై వనచరులును రాఘవులును వనరుట మానం గను లక్ష్మణుండు తోడవ ధనువుంగొని బయలుదేరి దానవువధకై. 380
- చ. అచట విభీషణుం డనియె నా కపినేనలతోడ లక్ష్మణుం డు చనిన చాలదప్పునఁ గడుం గగనంబున నల్లికొన్న చె ట్టుచినర లావరించిన యటుల్ పాలుపొందిన మేఘమాల దై త్యవముపు, కాపు మేఘములు, తత్తరువే నటవృక్షరాజమున్. 381
- శా. చెట్టుం జేరగ రానియట్లు దితిజశ్రేణిన్ మహావ్యూహముం గట్టెన్, గట్టిన వ్యూహ మీవు విఱువంగాఁ దట్టుకోలేక వాఁ డెట్టుల్ వచ్చును యుద్ధమాడ నది యంతే, వేల్కి భంగమువౌ నొట్టుం బెట్టినయట్లు వాఁడవుడు వధ్యుండౌను ముమ్మాటికిన్. 382
- ఉ. వాఁడు తనంబు చేసికొనె బ్రహ్మశిరంబు నికుంభిలాస్త్రమున్ నేడు మఱిన్ రఘూధ్వహండు సీవును గెల్వగలేరు వూర్తిగాఁ బోడిమి వేల్చగాఁజడినఁ, బూరుషయత్నము భంగ పుచ్చుమీ! వాఁడెఱుగండు కాల మనువాఁ డనలాధికుఁ డన్న యర్థమున్. 383
- శా. అంతన్ మారుతి భీమవిక్రముడు దైత్యవ్యూహముం బట్టి పా దాంతంబందు నఖాంతమందున ముఖాంతంబందునన్ భూద్రవ్య జ్ఞాంతంబందున వేలువందలుగఁ బ్రాణాంతంబు సేయన్ ద్వరా వంతుల్ దానవు లేగి గొల్లు మని యేడ్వన్ వాఁడు కోపంబునన్. 384
- మ. ధనువుం గైకొని చైత్యమున్ విడి వియత్సంకర్షణున్ మారుతిం గని వీఁడొక్కఁడు సర్వదానవమహాకాలుండు వీనిన్ వధిం చిననే గాని ప్రశాంతి లేద యనుచుం జిత్తంబునం దెంచి యే నెను బ్రాసంబులు బాణముదగ్గరములున్ శీఘ్రంబులౌ హేతులున్. 385
- క. విఘటిత సర్వాయుధుఁడై యఘమతి యింద్రజి తలంచె నతని వధంబున్ మఘవ జయముగన్న మనః ప్రఘాణమున వాయుమోతివధముఁ దలంచెన్.
- చ. అతని వరాక్రమించు విధ మద్ది యెఱుంగు విభీషణుండు, మా రుతిని వధింప వెంచెడు దురూహండు వీడని చెప్పె లక్ష్మణున్ శితశరజాలతాడితుని చిత్తము నీదెనకున్ మఱియు మా నతముగ నన్న, లక్ష్మణుని నారసముల్ విహరించె నాదెనన్. 387

- మ. తన కన్పించని మింటియుద్ధమున వేతద్బాణ పంతానము
దున నొక్కండు స్వదేహరక్తమున యందుం దోగి ధాత్రింబడెన్
గనఁ దాదృక్యముల్ వరంపరగఁ రాఁగాఁ దాళఁగాలేక, పా
పనిదిక్కున్ విడి యేగి, లక్ష్మణునితో పాటక్షులన్ విప్పుచున్. 388
- ఉ. చూచి విభీషణున్ మనసు చూడినయట్లయి యెట్టిచోటునం
దోచితి! నాకు సర్వమును దోచిన దివ్వుడు నీవులేక నా
యా చయనంపుచో టెఱుగుటెట్లగు వీరికి? నిన్నుఁగాని యా
హో చినవాన్నయం చనిన నందము చందము విద్వదగ్రణీ! 389
- ఉ. చాలి స్వనంశదూషకు నసాధువు నెత్తురు త్రావఁబోదు వే
గోలము కుక్కనెత్తురును గ్రోలు, స్వషక్తము వీడినట్టిదన్
జాలక మా రహస్యములు శత్రులకున్ వచియించుచుంటి కా
కోలము క్షీరసాగరనిగూఢము, సిగ్గని లేదు దానికిన్. 390
- క. వీరులఁ జేరితి, చత్తురు వీరులు, బ్రదికెదరు వారు వీర్బ్రతికింపన్
వీరులు చంపెద రరులను వారి రహస్యములు చెప్పువా రుండంగన్. 391
- చ. అనిన విభీషణుం డనియె నన్నవి నీవు యథార్థములృలెన్
దనరును లౌకికంబుగను దత్పరమార్థము వేఱయుండు, నీ
జనకుండు సీతఁ దెచ్చిన దనజ్ఞనకృత్యము నీవు కాదటం
చనినదిలేదె? పోయి యిది యాడితె? యెవ్వుడుగాని తండ్రితో. 392
- క. అనినను నీమెడ పిసుకును, నను నాండగ బయలుదేరినాండవు మఱియున్
మననంశము క్షీరోదధి మనయెదలు తిమింగలములు మకరరూషములున్ 393
- క. మృతుని బ్రతికించు, నెవ్వఁడు? మృతుండవు నీవగుదు నేఁడు నెవ్వఁడు విన్నున్
బ్రతికించు, జచ్చె నెవ్వఁడో బ్రతికించె నెవఁడో యనుట పామరనలు మమీ! 394
- క. అతని రహస్యమును నీ పితకుం జెప్పితి నతండు వినఁడాయెను, జె
ప్పితి మీరహస్య మతనికి నతండు వినుచునుండె, దోనమది వాయదియే? 395
- ఉ. చెప్పిన విందురే జనులు! చెప్పిన విందువో నీవు చూతు నే
నివ్వుడు, చెప్పుటల్ వినుట లెవ్వఁడు చేయును, బ్రహ్మచేసినం
జొప్పడు, నగ్గి వేల్చి రిపుసూదన మస్త్రము తెత్తునంటి నీ
వప్పని యేమియైనయది? యగ్ని క్రియాఫలదాతమాత్రమే. 396
- క. క్రియజరుగవలయు నగ్నియుఁబ్రియవడుటకు, జరుగనెవఁడు ప్రియవడవలయున్
స్మయచిత్తులకుం దెలియదు క్రియారహస్యము మహాపృథ్వివిపుణులకున్. 397
- ఉ. వీరులొ కారొ రాఘవులు వేల్చిన మాయ ఘటించుచున్ శరా
సారముచేతఁ గ్రుమ్ము టది చాలదు నేర్చుటకై ముఖాముఖిన్

మీరిటనుండి రిద్దఱును మేకొనఁజాలవు మాయ స్వామియున్
నేరఁడు వీరతాగుణము విగ్గును దేల్చికొనంగఁ జూడుమీ!

398

- వ. అంతఃపుత్రుల బరస్పరపదైపులు, బద్ధమనస్కులు, రథ మారుతిభుజా సమా
రూధులు, నరరాక్షసవీరులు నొకరి నొక రెదురుకొని, యింద్రజిత్తుహానిశిత
నారాచ వరివిద్దుడు అక్షుణుండుగా నెగడిన సౌమిత్రి చాలకాలము శరములను
స్వీకరించటయే కాని తిరిగి ప్రయోగించుటలేకయుండ, నింద్రజి యతని నిరా
దరణమునకుఁ గుపితుడై తీవ్రతరము లమ్ములు చిమ్మి సుమిత్రానందనుం
డైదు బాణంబుల నతనిఁ దాడింప నవి యరుతుండములై రావణి భయ
భ్రాంతుండై మొగంబున దైన్యంబు నిరూపింప, విభీషణుండు సౌమిత్రితో నతని
తక్కువతనంబు వచించె. నంత సౌమిత్రి యెంత సేవటికీఁ బరివర శిలా
వృక్షచ్ఛేదనంబు చేయుచు శత్రురథసామీప్యంబు వారించుచు బహుకాలంబుచేసి
యస్తమయవేళ నతని సారధిని ద్రుంచి యశ్వంబుల సంహరించి రథంబును
నుగ్గుచేసి యతనిని విరథుం జేసె.

399

మధ్యాహ్నము.

అసురశక్తి వివృద్ధికరము యామిని యామనివోలే
యసురరాట్పుత్రు మేనఁ జిపురుటాకుల యరుణీమఁ దెచ్చె
మనలి పశ్చాద్ధమనంబు మనలిన మూర్ఛి గొలంబు
శిశిరమై యాతని మేనిచివురు వంచించి యాకార్యె.

400

- వ. వరమవిచిత్రచంక్రమణ భాస్వరవేగుడైన హనుమ కెదురురథంబు లేని తన
నిస్సహాయత భావించి, రాత్రి చీకట్లమఱుగునఁ దనలేమిఁ గప్పిపుచ్చుండని యను
రసైన్యంబుతోఁ జెప్పి మేఘనాదుండు పురప్రవేశంబుచేసి, యొకరాత్రివేళకు
నరథాశ్వసూతుండై కనిపించిన దైతేయవీరుగాంచి సుమిత్రానందవర్తనాదు లాశ్చ
ర్యవడి, యతని యెలయింపు బవరంపు నెలయింపులు సాగియు సాగకుండ
యుద్ధంబు సాగింప.

401

మధ్యాహ్నము.

వైవస్వంతబైన వెలుంగు ప్రాగ్విశాభాగంబునందు
సౌవర్ణరేఖతోఁ బొలిచె సౌమిత్రి శాంతాస్యమందు
భావించె మేఘనాదుండు బవర మీఁ బటువయుగ్మ నితఁడు
నూపుగింజంతైన యేల నూల్కొని నొవ్వండటంచు.

402

- వ. అరదంబులేక పట్టుతప్పినట్లైన రావణువట్టికి సిగ్గుపుట్టునట్లు సౌమిత్రి హను
మబుజంబు డిగ్గి యుద్ధమొడుచు, మేఘనాదుని మోఘనాదునిఁ చేయుచు
విజృంభింప, నతండు తన సైన్యంబు సౌమిత్రిం దాఁకునట్లు చేయ, మారు
తియు వంగదుండును విభీషణుండు నాసైన్యంబునెదురుకొని యద్రివాభాగము
నంతయుఁ గపిరక్ష స్సైన్యముల పెనంకువలతో బీభత్సందై యింద్రజి సౌమిత్రిని
దాయుచు డయ్యుచు చేరుచు, సారహీనుండగుచు, నడుమ నడుమ మారుతి
విజృంభణంబుల నరికట్టుచు విభీషణుననుచరులైన రాక్షసులఁ బోల్చికొనలేని తన

రక్ష సైన్యంబు దిగ్బాంతి వాపుకొనుచు నెడనెడ నిడియించుచున్న రాము
తమ్మోని యమ్ములకు వాసారంధ్రమ్ములఁ గ్రమ్ము నెత్తురులు చిమ్మికొంచు
మఱల సామిత్రి నలయించుచు వాగర్చశ్రీమంతుడై పరాజయ మేటుంగక
విరథుండగుట యేటుంగక నిత్య మాయానమాశ్రితుడై నేల మీద నున్న
మహావీరులపై నమ్ములేయు వింటికోణంబు లలవాటులేక. 403

మధ్యాక్కృత.

చీకట్లు తూర్పుది క్కురలి చెలఁగ వశ్చిమదిక్కు చేరి
చౌకట్లుగా వ్రేలుచుండి చదలున జలధరాభములు
రాకాసీసేనకు బలము రంజిల్ల రాత్రి జృంభించె
వాకాశతారకల్ భయము నందినయట్లు లల్లాడ. 404

వ. అంత రక్తసిమూకలయిక్కులును మమవారియరదంబు నిరవును గనిపింప
నూటిమాటికి సామిత్రి వెలయించునాగ్నేయ బాణంబులతో, మరణించు కపిరక్ష
స్నేనికులయాక్రందనములతో, జితులవలె గన్పించు చిట్టిపాదలతో, బిశాచాక్రం
దనములవోని భయభీతపాయపాషలతో, గాలుచున్న శవముల నెగద్రోయు
వానముల సవ్యడివోని యాయుధములధ్వనులతో, నా యుద్ధభూమి రుద్ర
భూమివలె నైన. 405

మధ్యాక్కృత.

సామిత్రి వినిక్పత్త బహురసారుపా శైలమో నచట
నే మడ్లమై లేకయ యుదయించిన యినదించుమందు
సామిత్రిశిరమైన, నింద్రశత్రు లోచనయుగ్మమునకు
భూమికి దిగివచ్చె నినుడు మోహనమూర్తి యన్పింప. 406

వ. మఱియు యుద్ధంబు తుములందై దినంబు గడచి యింద్రజిత్తు పరాక్రమించి
విభీషణు నైదు బాణంబుల పొరియూధంబు బహుపుష్కంబుల వ్యధింప, రామా
నుజుండు కోపంబున నతని రథాశ్వంబుల సంహరించె. హతాశ్వుం డింద్రజిత్తు
యనుదత్తందైన యొక మహాస్త్రంబు పీనతండ్రిపై నేయ సామిత్రి దానిని
దనకుఁ గుదేరుండు స్వప్నమందుఁ బ్రసాదించిన యస్త్రంబుతో నివారింపె.
వృథాస్త్రుండై రావణి విభీషణునిపై శక్తిం బ్రయోగింప లక్ష్మణుండు దానిని
బదియమ్ములతో వమ్ముచేసి వారుణంబుఁ బ్రయోగించిన నింద్రజిత్తు రౌద్రంబు
వసుసంధించె. ఈ రెండస్త్రంబులూకాశంబున నొండొంటిఁ దాకి రెండును
విఱగిన, రావణి మహాకోపంబున నాగ్నేయంబు విగడించిన సామిత్రి సౌరంబు
సంధింప నాగ్నేయంబు వ్యర్థంబుకా, మేఘనాదుండు మహద్బుత్తమైన యాసు
రంబువ్రయోగించిన నదిశతకోటి సూర్యసంకాశంబై యనంతములగు ప్రాసము
గ్గరాభీలంబుగ వచ్చుచుండ సామిత్రి మాహేశ్వరంబుఁ బ్రయోగింప నాకాశంబు
పగిలి భూతంబులు వ్రయ్యగా సర్వదేవతాబుష్మలు నరుదెంచి విస్మయాకులితు
లగుచుండ వని రెండును బెనఁగి పెనంగి యువశమిల్ల, లక్ష్మణుండు క్రోధావే
శంబున నెద్దాని మున్నింద్రుండు దేవాసుర యుద్ధంబునఁ బ్రయోగించె, నెద్ది

హతాశనసమన్వర్భమో, యెద్ది దురావారమో, యెద్ది శరీరాంతకంబో, దాని నైంద్రంబును దేవసంఘ సమర్చితంబు నస్త్రశ్రేష్ఠంబును ధనుశ్రేష్ఠంబున నర శ్రేష్ఠం డనుసంధించి “దాశరథియైన రాముండు ధర్మాత్ముండు సత్యసంధుండు పౌరుషంబున వసతిద్యంద్యుండు నయ్యెనేని నిది రావణసభంబు సేయుగాత” మని వదలిన నది యింద్రజిచ్చిరంబు శ్రీమంతంబు జ్వలితకుండలంబు సశిర స్త్రాణంబు తెగనఱికిన నతనిశిరస్సు భూమిమీదంబడియె.

407

మధ్యాత్మ.

అన్నిశీధమునందు సంత యసురసంహారంబు జరిగె
నన్నది తెలిసిన యంత నఖలదైత్యశ్రేణి జలధిఁ
జన్నది తెలియక యుగ్రశైలాగ్రపంపాత మన్న
దెన్నక భయమునఁ జచ్చి రిట్లని యెఱుగక చావు.

408

తూరుపుదెన నట్టిహితు నెదుట గెల్పుతోఁ దూగు తమ్ము
శ్రీరామపుండు పొంగి కనులు చెలువారఁ జెన్నార్చగొంచి
హేరాశముగ నర్జుమిచ్చి యినదేవు నెఱుపులు విఱచి
యారఁ జికిత్స చేయించి యనుజా గాయమ్ములు మాన్పె.

409

ఉ. ఎప్పటివోలెఁ దూర్పుదెననే యుదయించెను సూర్యుఁ డేగతిం
జొప్పడు నింద్రజేత యగు సూనుని నొక్కఁడు చంపె మానవుం
డివ్వులు కెల్లు నమ్మందగు నిందఱు మంత్రులు మాటి కందఱుం
జెప్పఁగ నమ్మకున్కి యిది చిత్తము నైర్వము తప్పినట్లగున్.

410

శా. అయ్యయ్యో! దశకంఠ! ముజ్జగమునం దాజ్ఞానభావావగల్
కయ్యల్ కోయుట దానిదై చను భుజాగర్వంబుకా రామ! నీ
వోయ్య వేర్పిన మాయకుం బరిధిలేదో! శల్యసూరానుసం
ధాయోషధ్యతిశాయితామహిమ సానాధ్యాతిగాధ్యాయమై.

411

శా. నన్ను వృత్తునిఁ జేయుచుంటివి నుమా, నా తప్ప లేదింక, నే
నిన్నేమన్నను దోసముండదు నుమీ, నిన్నార్చి యేమైన నే
నున్నిక్కమ్ముగఁ జేయవచ్చును నుమీ, నూల్గొన్న శత్రుత్వము
న్నన్నివోలెఁ గుఱంబుబోద మిగలెన్నా నిట్లు చేదింతురే.

412

శా. అమ్మారీచుండు మున్నె చెప్పెగద దైత్యక్షామపాశాన! యా
తమ్ముం డుండఁగ రాము నోర్వనగునే? తానై యసాధ్యమ్ము సా
ధ్యమ్ముం జేసెడువాండు, చూచెదవుగాఁ దద్వైరయాత్రాస్థితిన్
నమ్ముంజాలవంటంచు, నమ్మెదనయా! నమ్మంగరా కెట్టులౌ.

413

శా. తానేదో వదమూడగున్ నమలు నిద్రాహారముల్ లేనివాఁ
డైనగాని వధింపలేడనిరి యాహో! వాడు వీడా? మరు
తూనుండొక్కఁడు వీడొకండు రఘునాథుం దమ్ముండై బంటునై
కానంజొచ్చిరి లంకఁజొచ్చిరి వరాకాష్ఠామతిక్రూరుల్.

414

చ. అతడుకిరాతుడం చెఱింగి యాతనివద్దకుఁ బంపితిం జామీ
 సుతులను వహ్నిరూపముగఁ జొచ్చుక వచ్చుచు నున్న మృత్యుదే
 వతఁ గని భీతి దప్పికొని బాలుర సందఱుఁ బేరఁ బేరనా
 హతి యిడినట్లు, లజ్జయని యున్నదె రావణుఁ డన్నవానికిన్. 411

శా. ఇంకం దా నతఁడేమి సేయఁగలఁడౌ నే సేయఁగాఁగల్గుదున్
 శంకాదూరముగాఁగఁ జేయుదు నహస్రంబైనయేడుల్ నిరా
 తంకంబౌ తపమాచరించి తుది క్షత్రవ్యాధుఁడౌ వీనిబా
 ణాంకంబందున వాఁడు లేడియయి, నేనా కాక యిట్లొందుమే. 416

వ. అని రావణుండు కోపవివశుండయి నిశ్చయించి. 417

ఖం డాం త ము

గీ. ఇంద్రజిత్తుండ మిద్ది మహేంద్రనీల కాంతికలితోరుమంజుల కంఠదేశ!
 శ్రోతయైన ముక్త్యుల ధరాతలేశు వెండికొండవైఁ బదిలించినెట్టు మభవ! 418

చ. నిను మదినెంచుకొంచు శయనించినఁ గట్టియమేను వాది కా
 దనియును నుండె లేదయనియున్ దలపించెడు నట్లుగాఁగఁ జే
 సినయది చేతయా! స్మరణచేసెడు చిత్రము నిత్యమౌనె? నా
 కను లనినట్టిచోటఁ గలుగన్వలె నీ వెలుంగింత ముత్రభూ! 419

శిఖరిణి.

పురస్తా దాగచ్ఛద్దవశ సుషమాభోగ దివిష
 త్పరీవాహోర్ద్వారః ప్రసరణ యుగీభావ సువహా!
 ధరాభృత్కన్యోద్య త్కనకరశనా తర్జనభయ
 ప్రరోహద్దాస్త్రి ధవళిత దిశాభాగవివహా!

420

నిస్సంశయ భండము

- క. శ్రీ మంత్రాది ప్రాప్యా! కోమలవరమాణుభావ గుంఫితమ! నా
నామంత్రానభిగమ్య ప్రామాణ్యమహోంబురాశి! వ్రభు! విశ్వేశా!
- సీ. మాణిక్యకాంతి కుగ్రాణంబు లైనట్టి కుండలద్వయము చెక్కుల జలింప
గాణిక్యవిద్య మాగాణంబుగా నైన రుద్రాక్షమాల వేరురముఁ గలఁచ
వాణివీలాసనిద్రాణంబుగా నున్న వదనాంతమునను గోపమ్ము విరియ
రీణావ్రభావపారీణంబులై యున్న లోచనంబులు రక్తమాచమింప
- గీ. నా నఖాభిఖంబు కంపిత మైన మేన జానకీదేవి యెదుట సాక్షాత్కరించె
రావణుండు దైవతజగ ద్రావణుండు రావణుండు మానుషజగ ద్రావణుండు. 2
- ఉ. అతని పాలభాగమున యందున నౌష్ణ్యము క్రక్కుచున్న వ్ర
స్థిత విషోన్నమ ద్బుజగభీషణదంష్ట్రులునోని యూర్ధ్వరే
ఖాతత రక్తపర్ణ పరికల్పిత పహ్నిశిఖాద్వయంబు లో
కాతిభయంకరంబుగ దృశాతివిదారక మౌఁచుఁ గన్పడెన్. 3
- ఉ. అతని నేత్రయుగ్మమునయందునఁ గన్పడె మృత్యుదేవతా
దూత సమస్తజీవులకుఁ దోచెడు వాఁడు గమించువేళ, శ
య్యాతల పార్శ్వభాగమునయందు నిలంబడి యున్నయట్లుగాఁ
జేతము నిర్వృతిం బడఁగ నీతకు వాగతిఁ దోచె దైత్యుడున్. 4
- చ. అరయగ నేకచిత్తత ముఖాంత దృశాంతములందుఁ దీవ్రమై
వరగు కటారికానివలె వచ్చెను బూర్వము నన్నుఁ జంప వే
గిరవడు లక్షణంబదియుఁ గేవలనాటకమై కనంబడెన్
దిరమయి యొప్పుచున్న యొకతీవ్రత క్రూరముగాఁగఁ దోచెడిన్. 5
- చ. మునువటి తీరు వే టివుడు పూర్తిగ స్వీయము నర్పశక్తి చా
లని దని నిశ్చయించి యిక లాభము లేదనుమాట తేలిపో
యిన సకలాశకున్ మఱి యేమియుఁ జేయగలేని వట్టిదు
ర్జనతయుఁ గ్రూరభావమును సాహస మొప్పెడు వీనియందునన్. 6
- చ. వలుకు వెగల్పరాని దగు ప్రాణము పట్టినపట్టుతోడ నీ
వెలినియట్టి వీనిదగు వెట్ట ననున్ మఱి సంపారించు దో
హలత నెసంగు నాదయిన ప్రాణము నేటికి సంశయంబునం
దొలసెడు నాహవస్థలిని బుట్టిన దెట్టివిశేష మయ్యెన్. 7
- చ. తొలుతను కామినీ పరివృతుం డయి వచ్చెడు వాఁడు నన్నద
మ్ముల వధియించి యున్నయెడఁ దొల్పెడి యుబ్బది నేఱురితిగాఁ
దొలిచెడు రాముడున్ సకలపుత్తుల బంధుల సంపారించగాఁ
దెలివి నమస్త మొక్కుట గతించిన వైఖరిగోచరించెడున్. 8

- ఉ. మారుతియున్ బుజుంబువయి మన్ననఁ గైకొనిపోవఁ దెప్పఁగా
నేరిచితిన్ రఘూత్తముని నీతిని వాతవధంబు సేయనా
క్రూరత లేదె వీని కనుకొంటిని దాదృశమైన క్రూరతన్
నేరిపె వీని కే దొనఁగొ, నేరగ నయ్యెద యుద్ధవార్తలన్. 9
- ఉ. వచ్చుచునే విదల్చి కరవాలము కుత్తుక వ్రీల్చవచ్చు నీ
యిచ్చటిరాక దైవ మెలయించెను జాగును జేయు మృత్యువుం
దెచ్చునో యింతలో ననుమతించని మృత్యువు దవ్వసాగునో
యిచ్చట నిల్చియుండె నితఁ డెత్తనికత్తిగ నహ్నిముర్తియై. 10
- క. అరాజు లక్ష్మె యుండఁగ నీ రక్కసి వన్నుఁ జంపు నేమో యకటా!
అరాజులు మరణించిన నీరక్కసి వన్నుఁ జంపఁడేమో యకటా! 11
- మ. అనుకొంచుండ సుపార్శ్వం డన్న సచివుం డా దేవతారాతితో
ననె వాచ్యంబుగ, జేయరాని యది భగ్నాలాన మైరావణం
బును బిట్టార్చుచు భీతిగన్న నయనంబుల్ దిక్కులార్పన్ బలా
యనమాత్రంబు పరింపఁ జేయుటయె గంగావిగ్నకూలంబులన్. 12
- ఉ. దక్షత వెండికొండ భుజదర్పమునం బయితైత్త బర్వతా
ధృక్కునికూంతు వాహనము దందడిగా గిరి డిగ్గివచ్చి యే
యక్షులఁ గాంచి భీతిమెయి యాత్మబిలంబున యందుఁ డాఁగెనా
యక్షులయం దయోగ్యముయినట్టి తలంపుల కాంతు లొప్పునే? 13
- ఉ. వక్షిశతారివాహనుండు భామిని భాగ్యమువట్టి వుండరీ
కాక్షుఁ డటన్న కీర్తిగనె నయ్యయై రావణుం డన్ననో భుజా
దక్షతఁ బౌరుషోజ్జ్వలవధంబున నిచ్చలు నొప్పుఁ బుండరీ
కాక్షతఁ దాదృశంబులగు నక్షుల క్షుద్రతరాంఘ్ర లొప్పునే. 14
- శా. ధుర్యంబౌచు జగత్స్థితి ప్రకటహేతుత్వంబు దీపిల్ల ధీ
కార్యత్రయ్యనువాకశబ్దగత సంఖ్యానిర్ణయప్రక్రియా
వర్యాలోకవదక్షమైన నయన ప్రాగల్భ్యసుక్రికి సా
దర్యం బంచును జెప్పనైనదియై యేతద్భావనాకాంతియున్. 15
- చ. మఱియు నిరాకరించినను ఖానివి దుర్గుణవంతుడైనచో
నెఱియు నెడంద ద్వేషము వహించును, నజ్ఞుడైనచో నిరా
దరణము చేయ దెప్పుడును దామరశ్శక్తజ పాండకున్న నా
దరమతి గౌరవించుటయు దాని కదే యగు వాంఛనీయమై. 16
- వ. అనినంత రావణుండు చేతిలోనున్న కత్తి వొరయందుఁ జొనిపి వెనుదిరిగి
పోయి పరిశిష్ట ముంఠ్రినేనావతుల రానించి నభిదీర్చి సుపార్శ్వవంకఁ జూచిన
సుపార్శ్వండు లేచి నిలుచుండి యిట్లుయి. 17

మ. మనమే రాక్షసజాతి, యింత కెగువై మాయావి యన్నట్లుగాఁ గనిపించున్ నరుఁ డెత్తివచ్చి మన లంకారాక్షసక్షా పయిన్ దన యిందాఁక పొవర్చినట్టి వసులే తార్కాణమై పొల్పుఁ జచ్చినవా రెచ్చటవైన లేచెదరె? లేచెన్ వానరశ్రేణియే. 18

మ. జ్వలదాకారులునున్ జగత్ప్రళయగర్భమేఘనాధుల్ సుతుల్ బలకుంభీనసచక్రవర్తులగు వాభ్రాతన్ యదాభీలప్య త్తుల ము విల్వలగలే రహో దిగధినాధుల్, వారలొక్కొక్కరున్ విలయం బందుట మాయకాకయ భుజావీర్యం బనం జెల్లునే? 19

ఉ. అందఱీ మాటయున్ వదలి యా మకరాక్షుని యంత ధన్వి యీ నుందరుఁ డంచుఁ చెప్పినను సౌంవపు మాటగునే, పురంబునన్ మందరవర్షతం బవిన మూర్తి విమానము చావవిద్యయం చందుమె, యయ్యె యెత్తువడి వాపువిధంబునఁ గుప్పకూలఁగా. 20

మ. బయటన్ వారునునారి మ్రోసెదరు భూపాలుండు లోగుండియన్ బయలై దుఃఖభరంబు మ్రోసెడి, రణప్రాలంబయౌ అక్ష్మి య గ్రియప్పత్తిన్ మఱి యెప్పుడే దెసకు లంఘించున్ శివుండైన వి న్మయచిత్తుం డెఱుంగంగరానియవి ధక్త సైన్యధక్షవిధుల్. 21

ఉ. నేనును సిద్ధమై యిచట నిల్చిన దైత్యవమూమహావతుల్ దానవచక్రవర్తి ముదలం దననోట వచింపలేని దుః ఖానతమూర్తియై యెనఁగు నాతని యుప్పును దిన్న దానికిన్ దీవిధులార! యీ ఋణముఁ దీర్చుట జన్మము చారితార్థమౌ. 22

సీ. కీర్తనంబునిది త్రిలోకీజేత రావణు రాజ్యంబులోని వారన్న గొప్ప మన మేవనిం జేసినను సాగునన్నట్టి ధార్మ్యముతోడిది దర్శగరిమ యనురావతీవట్టణము చూఱగొన్న సంపద పంచెొన్న సౌభాగ్యమహిమ మనమే దశాస్యుల మనుకొను నంతటి గుండెలోపలి దండితనము

గీ. దితిజవతి సాపాసాదార్యదీప్తి వలన వేయియేండ్లుగాఁగ ననుభవించినామ యిపుడు సమయంబు వచ్చిన దీ ఋణంబు వడ్డీతోఁ దీర్చవలయునవ్వారిగాఁగ.

గీ. అక్కటా! మేనశక్తి యున్నంతవఱకుఁ బూని తనయది ధక్షించుకోను వలయు చూచుచుండగ్గహోళిఁగాల్పుటయుజరిగె సుదతిజనులయీలుపులుద్రీల్పుటయె మిగిలె.

చ. అతిశయ బాహగర్వమున నాపావమాడుచునుండు మింతలో దితిజమహేశ్వరుండు చనుదెంచును వచ్చిన యంతలోన నా మతకరిమానపుండు తనమాయ సమస్తము డుల్చికొంచు ని మ్మృతిఁ గనినట్లు యుద్ధమున గింజలు రాల్చినకంకెయైచవన్. 24

సీ. వదివేలరథములు వదియునెన్నిదివేల ద్వివములు వదునాల్గువేల గుఱ్ఱ ములు మఱిరెండు అక్షల వదాతులు నైన నైన్యమువారు తత్సైన్యవతులు

గుట్టలు వారాచకోటులు ద్విపములు వక్షవదంజన వర్వతములు
నశనిగర్జాప్రసాతాబీలమూర్తులు రథములు రథులు సారథులు హరులు

గీ. వారు పాదాతులే కారు, వారు పులులు నాగఁ, దోడేళ్ళు కసి గొఱవాసిగండ్లు
నాగఁజెప్పంగఁదగిన జనంబు, చంపి పీకికొని తింటయేగాని నేతెఱుంగరు. 25

చ. మొదలింటి సైన్యమంతయును మూలబలం బది యొక్కొకండు నొ
క్క దెనను గోయుచుండగ నొకంటను స్వీయము నెత్తు తాపు న
ట్టిది, యొక చండశిక్షణకు టెంకె, మనస్సున నూహయన్న సెం
పదయుని లేక జంతుగుణమాత్రము శిష్టముగాఁగ నైనదిన్. 26

గీ. కూడి యొక్క యొక్క గుంపుగా నేర్పాటు గుంపునకును నాయకుం డొకండు
నాయకుండె వారి నాథుండు రావణుం డొక్కఁడుండె ననుటయును నెఱుంగరు.

చ. తినుటయుఁ గామభావపరితృప్తియు నాయకు సేయు సంజ్ఞపైఁ
దినుటకుఁగాను జంపుటయుఁ, దెచ్చిన వాల్గవయాహ లేని యా
దనుజులు రెండు లక్షలను దాదృశమౌ గజవాజియూధమున్
మనుజులు వానరుల్ మఱియు క్షౌగతజంతువు లెట్టులోర్చినా. 28

మ. అతనిం జంపెడు, చంపులోన భవదీయంబైన దేహంబులో
నతమై మాంసపుగూడు చేసికొని తిన్నన్ వాఁడు వీకేదియౌ
గతి? యాబొక్కనుబూడ్చికో నెఱచిముక్కన్ నేఱయంటించుకో
మతి సేయన్వలయున్, విదల్చికొన బ్రహ్మల్ చాలరా వాహినిన్. 29

ఉ. చచ్చినవారు క్రిందబడి చచ్చుచు మందురు, చావనట్టివా
రిచ్చటనంచు లేరు, తను వెచ్చట నందిన నచ్చట మఱిం
బెచ్చును దీసి సీయొడలఁ బేర్చిన మాంసము తించుమందు, రా
త్రచ్చెడు నట్టితి రెలుకత్రప్పుట, పీకుట రేచుకుక్కలై. 30

చ. మరియును బూర్వదానపుల మాదిరి వారలె వీరటంచు వా
నరవతులన్ ధరారుహసనాధధరాధరపాళిఁ జంపుచుం
బరిఘలఁ బట్టినంబులను బ్రాసములన్ గదలన్ ఖరాసి తో
మరముల ముద్గరంబులను మానక దానవపాళి చంపుచున్. 31

గీ. రాక్షసులు లక్షలే వానరప్రజంబు కోట్లుగా నొంటఁ జేసి యొక్కొకని నొక్క
నందమందిగా వేయిగాఁ బట్టికొంచు సంహరింతురు సమదదోశ్చండు లగుచు. 32

ఉ. మూఁగిన వందమందియును ముష్టినిపాతములన్ నఖంబులం
దాగరమీదఁ బెట్టి యొకదానపు సాగఁగ గొట్టులోవలన్
మూఁగయి చచ్చులోవలను మువ్వరినైనను గోతులన్ బుధు
క్షాగతి వాఁడు నష్టలును చర్మము మాత్రముగా మిగుల్చగన్. 33

ఉ. ఒక్కనిచేతిలోఁ బరిఘయౌ గదయౌ యసియౌ భరం బడం
జిక్కని శౌర్యరేఖ విరచించిన వానరుఁ డొక్కఁ డంతలో

రక్కెనపట్టు పట్టికొని రాక్షసుఁ డాతని మేనియందునన్
బొక్కను జేసి మాంసమును భోజనముం బొనరించుచుండగా.

34

క. నిలుకలు త్రవ్విన గాదెల వలె నయ్యెం గీశసేన వానరులును దై
త్యులుకడఁ జని తినఁబడెదరు ఫలములు తఱిగికొని తిన్న వడుపున నయ్యెన్.

గీ. వాజినైన్యంబు ఝంఝగా వచ్చుచుండ మగ్గుచునుండెఁ గపిసేన మొగ్గుటకును
మిగులుటకు వీలులేకుండ మింటియందు వాశ్వికుల ఖడ్గనిచయుకుడ్యములు కలవు.

క. దంతంబులు తుండంబులు కృంతనయై యేనుగిండు బృంహితములు లే
కింతలుఁ గబంధములుగా వింతగ దొరలెడు శిలావిధమున రేఁగున్.

37

క. రథములు చక్రభ్రమణోత్పథమునఁ జరియించు వారి బాణచయంబుల్
వృథుతర తాళదు మూర్ఖుడు రావాభీలముగను సంహరించున్.

38

చ. కడుకొని చావు చచ్చుటయే కాని విచిత్రపు దైత్యసేన బిం
దెందుదధి నొక్కకవ్యము మధించెడు, నందెడు కీశనైన్యముం
బిడికెండు దానవుల్ బిగువు ప్రీలంగఁ జేసిరి కీశులుం దినం
బడుచును బీకికొంచు దిన మారిమనంగిన యట్లు బెగ్గిలన్.

39

ఉ. అయ్యయ్య! కుంభకర్ణుఁ డనునట్టి మహాగిరిదాటి దొంగగాఁ
గయ్యలు కోయు నింద్రజయుగాఁ జను ఘోరనదించి దరించి తా
మొయ్యన వేలుగుట్టలును మాంటలు వాంగులుదాటి వచ్చి నేఁ
డియ్యెడ దొంగయూచి వడి యీగతిఁ జచ్చుట చిత్రమయ్యెడిన్.

40

అ. ఒగిఁ గళేబరమ్ము లున్నను సంధాన కరణీయును విశల్యకరణి; ఘటజ
మోని వచ్చి యేమి మన్నించు జీర్ణించి నట్టి పాడుకపుల ప్రాణములను.

41

సీ. ఇతమిత్య మని వచియింప రాని మహాభయంబున వానరు లావటిల్లి
మిగిలి లాంగూలంబు లెగఁబట్టికొని శ్లఘాధరవక్ష్సులొచును బరువులై
రఘువంశవతి పాదరాజీవములయందు నిర్వాక్కు లగుచును నిశ్వసించ
కోదండమును బూని గుల్మంబు వెలువడి రామచంద్రుఁడు గాంచె రాక్షసాళి
గీ. రాక్షసాళి చూచె రామచంద్రుని వాఁడె వాఁడె యంచు సైన్యనతులు నలుక
వాఁడెవండొ చూడఁబడువాఁడు నెవ్వండొ చూచువాఁడెవండొ తోచకుండ.

42

సీ. విభృతవశ్చాస్మీరనిధి సూర్యకిరణపారిధారలం దేర్పరింపరాక
వైమండి నన్నజాల్వారు మొయి ల్కొన్న చివురుకాంతులను బోల్చికొనలేక
తూఁగుమేఘాన సేతువు నీడకును వార్తి ప్రతిబింబమందుఁ జాపం బెఱుంగక
ఎఱుపులు విరిగెడు తరణికాంతులలోనఁ గావిగుడ్డలకాంతి కానబడక
గీ. పాగి గగనంబు నీరధి జలధరంబు తరణిగాఁ గానిపించి లోఁబురుషమూర్తి
కనులమఱుమిట్లుతొలఁగఁగాఁ గ్రమముగాఁగ చాఱగా వేర్పరించుకొన్నారు జనము.

క. అతనిని భుజింపవలయున ప్రతివానికీ గోర్కి కలిగి రాక్షసు లందున్
మతి చెడరి దైత్యసేనా పతులును చముపులును భ్రాంతివడి రొకవేళన్. 44

శా. అనైన్యంబును నవ్వుడవ్వుడు రథాలం దెక్కి హేమాపతి
భానుల్ నన్నవివట్టువల్పులు జరిలౌ దుస్తులై భోగరే
ఖానంపన్నులు పోవజూచిరి, మఱి యందంబు కాషాయశో
భానంపన్నత జాట మాధురియు నే పట్లన్ నిలోకింపరున్. 45

గీ. మఱియు వెలగలభక్త్యముల్ మక్కువగను వూతబంగారురేకులఁ బొదుగుచుండ్రు
రథగజతురంగపాదాతవృథులసేన యొక్కసారిగ వాంఛించె నోగిరంబు. 46

శా. కోదండంబును నామహస్తమునఁ గైకో లెవ్వుడయ్యెన్ ధను
ర్జాదీప్తికృతి యెప్పుడో శరలనత్పంధాన మెట్లో జ్వల
న్నాదంబున్ ఘటనర్ష యొక్కవారి యన్నట్లయ్యె నాముంపులోఁ
బాదం బీతలఁ బెట్ట వీల్పడక నిర్బంధంబుగా నయ్యెబో. 47

ఉ. అక్కడ నొక్క చాపి కలఁ దాయన చేయు శరప్రయోగ మీ
ఫక్కిగ సాగుచున్న దమ భావమె సాగదు రాక్షసాతి, కా
దిక్కున నొక్కచక్ర మది తిర్గుచునున్నది దానిలో మహ
స్పృక్కగు నొక్కమూర్తి వివరించెడు వగ్గులటంచు నెంచుచున్. 48

మ. రథముల్ నుగ్గుగ నయ్యె వేనుగులు శిర్షచ్ఛేదముం బొందగాఁ
బృథులాశ్వంబులు కంఠకర్తనము ప్రాపింపన్ బదాతుల్ తనూ
మథనం బందుచుఁ గూడఁ జిత్తముల రామశ్రీశరీరాభిజ
గ్ధి ధురాభావనతోడఁ జెచ్చెదరు ధీదిగ్ధాశనాయాజనుల్. 49

మ. దనుజవ్రాతముపైని రామపుండు గంధర్వాస్త్ర మేసెన్ మఱిన్
దనుజుల్ భ్రాంతినిబొంది యొక్కొక్కఁడు చిత్తంబందునం బ్రక్కవా
నిని రాముండనుకొంచుఁ జంపికొనుచున్ దించున్ మఱింకొక్కయూ
తనిచేతన్ వధియింపఁగా బడుచుఁ జిత్తస్థైర్యముంబాయుచున్. 50

గీ. బండిపై నున్నవారలు బండిచక్ర మల్ల కనిపించు చక్రమటంచు దాని
క్రిందమెడనెట్టి దానివక్రింపజేయుచుంటి మనుకొంచు మృత్యువు నొందుచుండ. 51

చ. తెగివడఁబోవు వాజితల దీనుఁడు రాముని శిర్ష మాతలన్
బిగియుచునున్న దంతములు శ్రీలైదనంచు నొకండు చేత వే
యగ నది నోటిలో నిఱికి పాస్తములాగి వెకల్చి యెంతయున్
సాగసి తుదన్ మృతింగనియె శూరుండు వీరుండు రామశత్రువై. 52

మ. ఇదియున్ రామునిషక్తమంచుఁ గననయ్యెన్ సామజం బింతయుం
గడలంబోపదు నేను దీని విఱుతున్ గన్మంచు వేడిగ్గి త

త్వదమున్ విర్యగఁబోవ వానితనువున్ బాదాన మట్టికె ను
న్మదమత్తేభము నిత్యమై మఱిమఱిన్ భ్రాంతుల్ చనున్ సృష్టిలో. 53

సీ. ఒకచోట నుంత యంటుకొని దూదివిధాన నంతయు మరమరలాడిపోవు
నరదముల్ చూపించినంత నూనెవిధాన మాటలో భగ్గున మండిపోవు
పొగరేగి మండి గుప్పముని యారి మఱంత జ్వలియించి మఱియును నిలిచికాలు
గుఱ్ఱాల యేనుల గుములఁ దెల్లలువడి కూలఁద్రోసి మఱింత కుములఁదెట్టు

గీ. కనగ నిదిసేనయా లేక కాననంబు! బాణచయమా మఱిద్ది దావాగ్నియా! శ
రత్నా గ్రీష్మంబో యిదిసమరంబో దివ్యిటీలతో వాల్చుదెసలుముట్టించి చనుటా!

గీ. వాల్చులక్షల దైత్యసైన్యంబు నమ్ము క్రమ్మి దొంతర దొంతర కుమ్మునెట్టి
వండఁగాల్చెను గుమ్మరావంబు వోలె క్రమ్మి తద్దినసాష్టభాగమ్మునందు. 55

ఉ. ఆతఁడు రామచంద్రుఁ డగునా! మఱి యాతనిచేతఁ జాపమే
నా! తగ నిర్గతంబు లగునట్టివి యక్కట బాణరాజియే
నా! తమనేత్రముల్ మఱియు నమ్మగఁ జాలరు వానరేశ్వరుల్
సీత గ్రహింపఁదెచ్చెఁ గపిసేన నితండిది నాటకంబుగా. 56

వ. శ్రీరామచంద్రుం డంతఁ గోదండంబు డించి తనవంక నివ్వెఱవోయి చూచు
చున్న సుగ్రీవ విధిషణ నల సీల నుషేణాంగదమైంద ద్వివిధ కేసర దధిముఖ
శతసలి మారుతి జాంబవత్పరిముఖులవంకఁ జూచి నవ్వి యిట్లనియె. 57

క. కలన నిది నేను పేయం గలుగుదు శ్రీకంధరుం డొకండును జేయం
గలుగును మూడవవానికే గలుగ దనురమూల సైన్యపుట యిది యింతే. 58

శా. పారాడెన్ దరుణాతనంబులు సితప్రావారముల్ గాలిలో
వారంబట్టినయట్లు, దాశరథి చూడాభోగరోచిశ్చటా
పారాకారము లట్లు, ప్రాగ్గగనగోష్ఠక్ష్మా మనోజ్ఞంపు కీ
లారంబందునఁ బాలబిందియలు నొల్కందోసికొన్నట్లుగన్. 59

క. నడి మధ్యాహ్నపు టెండలు కడలిజలమ్ము తడిపట్టె కడమాత్రము వె
న్నడుగయి నుంతగ దవ్వగు పుడమిని సైతమ్ము తావములు కలిగించున్. 60

వ. గడ్డివరకయు వదలకుండ సకలమ్ము వినిన రావణుండు. 61

శా. కైలాసంబున నున్న స్వామికిని నిక్కం బింతగా నావయిన్
వేలాశీతము కోవ మెందులకొ? తా వేంచేసె రాముండుగా
వేలాశ్రీడగఁ జేయుఁ ద్ర్యంబకుం డొకం డిష్వాససామ్నాయవి
ద్యాశీలాకృతి ప్రాణకాలయుగ సంధ్యామర్మవిజ్ఞాతయై. 62

గీ. శివుండు కేశపుం డిద్ది వంచికొవెదరు వ్రధానమున నిద్ది శివునికృత్యంబు, తత్త్వ
మందభేదము, చేయు కార్యములు విడిచి వారలిర్వరె యీజగత్కారణములు.

- శా. సీతం గొంచునుబోవ నీతఁ డీట వచ్చెన్నాగ వ్యాజంబు, వి
ఖ్యాతిన్ దానవవంశనాశనము కార్యం బీ శివాద్వైతికిన్
సీతం గైకొనిపోవ వే విధములం జేయంగవచ్చున్, మహా
దైతేయోన్మథనంబు ముఖ్యము సముద్రాంభోవ్యధాకారికిన్. 64
- ఉ. అచ్చట నొక్కఁడుండును రహస్యము చెప్పఁగ వారి వారి నా
యచ్చట నచ్చటన్ నిలిపి యాయన ధాత్రికి డిగ్గి వచ్చుచో
వచ్చినవాఁడు వాఁడెయని బంధురముల్ మఱి యాదృశంబులౌ
నచ్చెరువుల్ వచించెడినహా! యది నేర్చిన నాటికిన్ పుధా. 65
- గీ. నాల్గు తలుపులు మూసి లోనన్ బిగించి యమర సున్నములోకి బొమికలేని
యట్టు లీ వేతయేమి క్రౌర్యం బిదేమి యిద్ది యాహవమేమి యిదేమిసూడు. 66
- వ. నాకొడలు మండిపోవుచున్న దనుకొంచుండ బయట పోహరవంబులు వివి
పించి వెలికిరా, మరణించిన మంత్రులయు సేనాపతులయు మహోద్యోగులయు
భార్యలు కూతుండ్రు కోడండ్రు వేలాది స్త్రీజనంబు విలాపించుచు నతని
పాదములపైఁ బడి యింత దుఃఖించి యిట్లనిరి. 67
- శా. రాజా! నీకృపచేత వేల్పుమలుగా రంజిల్లినామయ్య! యా
యాజానేయములున్ సుభద్రగణముల్ హర్యగ్రరత్నంబులున్
భ్రాజద్దేమమయంబులౌ వననముల్ రాజ్యంబులున్ భోగముల్
రాజా! నీదయలేక నేటికి నముద్రా లయ్యె మా గుండియల్. 68
- ఉ. మస్తకముల్ ముసుంగులయి మాబ్రదుకుల్ మఱియేమి! యేమిమా
నిస్తులమైన యీలుపులు నేటను జేవట నయ్యె! రాహుసం
గ్రస్తములైన మావగు ముఖంబులు చూడుము రాజ! నీకు మా
పుస్తైలత్రాళ్ళమీదఁ బగవూవిన జానకి యెందుఁగన్నడెన్. 69
- గీ. అచ్చరలు వేలుగాఁ జాలరాయె స్వామి రాజ్యమున నుండిన సమస్తరత్నములును
జాలవాయెను నేటి కీ శక్తి వలనె విఱుచుకొని తిన్నది సురారివీరచయము. 70
- చ. అకట! యపేక్ష యొక్కటి యనర్థము కోరినయంత తెచ్చు, వా
యక స్రీయశిష్టుండైన మకరాక్షుని కిచ్చకమైన యత్త వా
నికిఁ బ్రియ మంచు శూర్పణఖ వేర్చిన నేర్పులు నేర్పినావు, వం
చకమగు తోకచి చ్చిడితి సర్వసురారికులంబులందునన్. 71
- వ. కులకులంబులందలి వరోక్ష విందాగర్భ దుఃఖోక్తుల సారాంశంబు రావణుండు
విని రాముండన్నచో. 72
- మ. నగవున్ గన్నులకెంపుగాఁగ గనుచు న్నార్ద్రప్రణంబున్ భగా
భగమంచున్ బదిమోములన్ శఖశిఖావర్ణంతమున్ మండె మం
డిగముం గంచును జారి రొక్కకరుగా నీరేజవత్త్రేక్షణల్
చిగురుంగన్నుల కెంపులున్ మిణుఁగురుల్ శిఖ్యజ్వలజ్ఞులలై. 73

- ఉ. పోడిమి బావకుం డనగఁ బోల్చెను వానివిలోచనంబులన్
నేడివెలుంగు ప్రాగ్ధరణిభృత్పితి వెల్గులు రెండుజాము లొ
నేడిమియున్ గవంబడియె వెక్కనమయ్యెను వానిజూడ వా
పీడిత దిక్తటిగగనబృంహిత చైత్రమహితవంబులై. 74
- ఉ. వంచితసాంధ్యమేఘతనువర్షండు మార్కండేయ వెన్నతట్టు తా
డించిన యెఱ్ఱవెల్గులు కడిందిగ నంచులయందుఁ గ్రుమ్మి ము
ద్రించినయట్టులై యతని పృథ్వికోపము క్రుమ్మి వాని దే
హించలమందునం బరిధి యయ్యె మహారుణపావకచ్చులల్. 75
- చ. అదియొక యగ్నిగోళ మరుణాసితమైనది దానిలోవలన్
దెదవులు కన్నులుం బొములు భీషణమై తగు, మున్ను బిట్టరే
గి దినము నంటుకొన్నపుడు కేవలపావకభావ మిట్లు లే,
దిదియొక యచ్చనిప్పు తన యేతొలిరూపమొ నేడతాల్చెనాన్. 76
- చ. స్రుతిభయొ కోవమో దయయొ బంధుర బాహుబలంబొ శౌర్యమో
యతిశయ మోచు నొక్కొకనియందున నుండున, దాని యున్నతో
న్నతవరిణామమో స్థితి కనంబడ దెప్పుడు కానిపించు నం
గతి ననుకూడు టొప్పు దశకంఠుని యిప్పటికోవ మట్టిదై. 77
- చ. భృశము దవాగ్ని మింటికిని రేగును జ్వాలలు, జ్వాల లింధన
స్పృశములు, నస్పృశంబులు చరింపపు జ్వాలలు, కాని, గాలి బా
లిశముగ నొక్కొకప్పు విదలించును మింటను జ్వాలరేఖ న
స్పృశముగ, నద్ది యగ్ని కురరికృతమో సహజస్వరూపమై. 78
- సీ. ఇదియుండు నదియున్న, విదిలేద యదిలేక యిద్ది సంబంధ మగ్నింధనముల
కా గాలి విదలించి నట్టి యగ్నిజ్వాలయది యథార్థంబైన యగ్నిమూర్తి,
కోవమ్ము కూడ నట్లే పొల్పు, నది వహేతుకముగాఁ బుట్టి హేతువునశించ
మఱక మనోవీధి సూగాడు జ్వాలగా నద్ది కోపాభావ మది యహంక్రి
- గీ. యాన్రథమమూర్తి, బంధువు ననుజనమితి సుతులు నందఱు చచ్చిరి, సురవిరోధి
కోవ మెవ్వరికోవము? కోరి మఱల నేది సాధింపగలడు? వారెట్లు రారు.
- క. వారు వినా యీ భోగము లీరాజ్యము నుండి లేనివే యగు లోకం
బొర! వగలిర్తు నం చను తీరక వగ కోవమున కుదించుటయే కదా! 80
- గీ. ఒకమహాగ్ని రామాఖ్యమైయురపడించు శలభములదోలె సర్వ బంధులదహించ
నందులోనికి తా నైత మరుగుచుండె తెలివి యిది కోవమును బగదీర్చుకొనుట. 81
- క. ఈ యచ్చమైన కోవం బే యాత్మవదార్థవాక మెంచియొ దానం
బోయి వ్రవేశించుటకయి యీ యమలినభావవృద్ధి యేలో యకటా! 82

- వ. దుర్విషశ్చ్యంబై దుర్నిరీక్ష్యంబై యేతాదృశంబయిన జననకాల సంగత జీవగతా హంకారహేతుకంబయిన కోపంబున రావణుండు మండిపోవుచు సమీపస్థులయిన యుంగరక్షకులు పరిశిష్ట సేనావతులు మహాపార్శ్వ మహాదర విరూపాక్షులను గాంచి. 83
- క. రథ మాయత్తం పటపుండు వృథువుగ మత్సేన సవదరింపుడు మీరున్ రథులు నను ననువరింపుడు వృథివీ చక్రంబు నడ్డ విలుతును నేనై. 84
- సీ. దృవకాకోలజగ్గి యవనదీభూత గిరి మూపురమున మూగించినాండ వదికరములు వదివదిసార్లు శివునకు వెగటుగా నారగింపించినాండ దిగువదిక్పతులమోదిన చదలి యిరమ్మదవుచెర్చు నీక్కులం దాపినాండ సకలత్రయ్యాశబ్దసంఖ్యా పరిజ్ఞాన దీపమ్ము లోకానం దెచ్చినాడ
- గీ. వేలయేండ్లుగఁ దపము తపించినాండ నూల్కొనినయట్టి యల్పమానుషపుశక్తి నన్నెదిర్చిపోనగునెప్రాణములతోడ యిపుడురావణుండెవఁడో తానెఱుగగలడు. 85
- శా. అన్నాదమ్ములు మచ్చరవ్రహతులై ప్రాణాంతకాలంబునం ద న్నేలం బడియుండి రాత్రిసమయంబై చుట్టునున్ మూఁగియు న్న న్నక్కల్ కనులున్ మిలుంగురులుగా నా బాణపుంఖంబులం చు న్నేత్రంబులు మూసి ప్రాణములయంచు ల్బూతురున్ భీతులై. 86
- మ. కపిసేనాశవముల్ పరిస్ఫురితలంకావార్తి వేలావనీ విపులక్రౌఞచయాలవాలములలో విస్తారమై తత్తలా నువమశ్రీరుచిహేతుకంబులగుతన్ నూల్కొన్న మద్దీవ్యద స్త్రపువహ్నిన్ మఱిపాశమై యుడికి మాంసంబుల్ రుచింబొందగన్. 87
- శా. నేనున్ వానరవాహినీచయముల న్నేతున్ బ్రహ్మారాగతం బైవింగిన్ మఱి నేలయుం దెలియరానట్లాచరింపన్ మద ప్రాసీతానలదగ్గ లయ్యురువు రాహో చూర్ణితాస్థుల్ మరు న్నానాధ్వంబులలో నబ్రువ్రతతులై నం గానరాకుండగన్. 88
- ఉ. మున్నొక రెండుసార్లు మృతిపొందిరి లేచిరి వేండు మచ్చరో తృన్నులు లేచు టెప్పగిది సంభవమౌనో, విదగ్ధచూర్ణితా స్థున్నమితాబుదేహో లయి యూరక వంచిన వంచభూతనం వన్నతం దూపరాణులయివట్టిన మచ్చరసంచయమ్ములన్. 89
- ఉ. దిమ్మయి ప్రాణముల్ బయలుదేరియు మచ్చరకల్పితాంధకా రమ్మున మార్గముం దెలియరాక సమీహితలోక మేగలే కిమ్మెఱుంగంగరాక చరియించుచు నట్టె విరంత వంచభూ తమ్ములయందుం జొచ్చుటయే తా నది వ్రాసెను వారికిచ్చుటన్. 90
- వ. ఇట్లు విరంతరిత సాంపరాయభావనాపరంపరా పరిమిళితచిత్తవృత్తియై సమాయ త్తవఱచి తేజుడిన తేరెక్కి ధనుస్సం జేబూని. 91

- గీ. క్రూరమో త్రాటితుదియుచ్చు కోటివంకరకులగింపందో మాటిమాటికిని జారి
యాతఁ డెంచె మద్దెగమైనట్టి వేళ నే పనియుఁ దొందరగ సాగనీ దటంచు.
- గీ. వామబాహూరుయుగ వరిస్పందనమున వెంచె దశకంధరుండు నదిట్లై కాదె
వదియునేడు దినంబులు పట్టరాని విద్రయు సయించరాని తిండియునటంచు.
- గీ. కేతుదండోపరి నిపాతకృద్గుచ్చి కీర్తితోర్జితానుస్వార గృధ్రచయముఁ
గాంచి యతఁ డెంచె మది వావరించె గపి శవాదఖగరాజి లంకావియత్తటంచు.
- గీ. గగనమున నుండి వెత్తురుగాఁగఁ గురిసె నవ్వుకొనె రావణుండు గగనంబునందుఁ
దరణికిరణాప్సరము లంబుదములు రక్షదంబు లగుటలో లేదు చిత్రం బటంచు. 95
- గీ. రామభక్తులు బున్న ద్వారంబుమండి రథము తోలించె దానవరాజు రాజి
తాంతరాగ్నిశిఖాలోచనాంశుడగుచుఁ దనకిరీటచ్చపుల్ మిన్నుఁ దన్నుచుండ. 96
- క. తోరాలు త్రొక్కె నరదం బారూఢిగ ఘోరవానరానీకినిలో
వీరకపులు దాని త్వరాధూరాధూతిఁ జన దూరదూరంబులకున్. 97
- సీ. వ్రళయ రుంఝూమరు త్పాతంబు వోలిక రాక్షసురథము దూరాలు తోలె
యమదంష్ట్రికావాంక్రియాక్రియవలె దైత్యు నారాచనమితి ప్రాణములు తీసె
గిరిశేఖరము పెల్లగిలి దూఱు గతి వాని ఖడ్గపాతము బొమికలను మారె
ఘనమహాజలపాత మన వానిశౌర్య వాహిని యధఃపాతాళమునకుఁ ద్రొక్కె
- గీ. రాక్షసుచరించినంతమేరయుఁ గపింద్రనమితి సమతంజయుని వాని శౌర్యవహ్ని
వ్రమితి లేకుండఁ జచ్చె దీవ్రమతులైన వీరులౌ కవులెల్ల నివ్వెఱ భజింప. 98
- సీ. రక్షశృరాంతకార్యముగఁ జెవుల్ తెగి వడిన సంగీతమ్ము పాడెనొకడు
అనురేశ్వరునివ్రాలుట మూర్చుపులను ఛేదించ మద్దెలనువాయించె నొకడు
అసుర శరాధి సర్వాంగమ్ములను రట్టు సేయఁగా వాట్యమ్ము సేసె నొకడు
అరచేతులను దైత్యనరుండు మండింపగా విలవిల తాళంబు సేసె నొకడు
- గీ. రామభూపాలరాగ వర్షాప్తగళులు వేలకొలదిగఁ బాడిరి పెనుకపాంగు
రావణుండు శరాంతకార్యముగ రామభజన చేయించె వానరవ్రజముచేత. 99
- సీ. లంఘించుచున్న గోలాంగూలు పాదముల్ ఖండించె నొక్కరాక్షసుండు కడిమి
నిగిలించుచున్న కపింద్రుని దంతముల్ రాలఁగొట్టె మఱొక్క రాక్షసుండు
వృక్షంబు విసరు కపిశేష్ఠ వృష్టంబుఁ దాడించెఁ బరిఘతో దానవుండు
చేయెత్తినట్టి కీశేశు బాహుమూల మగలించె నొక్క దైత్యవ్రభుండు
- గీ. పాడిచి వనిచేయఁజాలకపోయె వందవానరుల గుంపు నొక దైత్యనరుని ముందు
నింగివెగిరెడు వానరుల్ నేలపాటుజాతిగామాతె మూలరాక్షసుల యెదుట. 100
- చ. మరియును గడ్డుగా వగు సమస్యయై యియ్యది యెప్పుడైన మ
డ్దురుఁ డయి రావణుం డనికి దూఁకిన నాతనివెంబడిన్ మహా

వరమవరాక్రముల్ కదలి వత్తురు రాక్షసవీరు లా ధురం
ధరులను గెల్వఁ గష్టమగు దానికి వేఱ వ్రయత్న మొప్పనాన్.

101

శా. సుగ్రీవుండు న్యసైన్యముం గనుచు సంక్షోభంబు పొందంగఁ గ్రూ
రగ్రావంబులు వృక్షముల్ గొని మహారక్షశ్చమూవాతమున్
దృగ్రక్తాంతులుగా నెడంపెడగ మోదెన్ మోదినన్ రాక్షసుల్
ప్రాగ్రూక్షత్వము తూలియున్నను విరూపాక్షుండు సక్రోధుండై.

102

శా. మత్తానేకవ మెక్కి మార్యసుతు సున్మత్రేషునంతాననం
వత్తిన్ వక్షము వ్రచ్చి యాతడును దిగ్రాంతిన్ వహింపన్ గపుల్
మొత్తంబున్ గదలింపు లూచి విదలింపుల్ గాంగ బాణంబులన్
మిత్తిం జేర్చుచునుండె వందలుగ సుస్మీలద్యుజాదీప్రుండై.

103

ఉ. ఈ వీలయంబు దాటు టిది యెట్టులు కన్పడు వీరు ముప్పురున్
రావణు నంగరక్షకు లరాతిభయంకరు లందుచేత నీ
మూపురు చావకుండ దశమూర్ధుండు లొంగుట లేదటంచు సు
గ్రీవుండు నిశ్చయించె ముపురిన్ మునుముందుగ సంహరింపగన్.

104

గీ. కడఁగి రథమువదలి గజమునెక్కిను వీండు గజము మీదియొడువు కలఁడువీండు
రథము చావకలకుఁ బ్రథితవాహనమైన నితని కేమి యేను గెక్కిరింత.

105

మ. అని సుగ్రీవుండు వాని పెన్గజము కుంభారామముం జొచ్చి యా
తని బాణంబును దూయనొ నెడము చింతల్ వీలు లేకుండఁ బె
ల్లన నయ్యేనుంగు కుంభమున్ నఖములం జక్కాడి పెన్గొద్దుచే
ననిచెన్ దానిని స్వాగ్రజాననధమున్ హరివ్రమోదాకృతిన్.

106

ఉ. అక్షుల కోసలందుఁ గన లగ్నికణంబులు రాలఁగా విరూ
పాక్షుండు డాలు వాలు గొని యాకనమం దెడమున్ నహించి పా
లాక్షుండు చేతి ముమ్మొనలయమ్మును వాల్చిన యట్లు వాల్చెద
ద్వక్షమునందు సూర్యసుతు వక్త్రము వక్రముగాఁగ బాధచే.

107

అ. పాక్కువచ్చెఁ బోయె సూర్యసూతికి లిప్తలోనఁ, దెలియు నంతలోనఁ దెలిసె
నాయుధములయందు ననహిష్ణు వీతనిఁ జంపుటకును వేఱ చంపవలయు.

108

చ. కలియఁబడెన్ సరోజనతికాంతుని నూనుండు దేవతారితోఁ
బలకయు వాలు లాగికొని పాఱంగ వేసెను దవ్వునందునన్
వెలయంగ మల్లయుద్ధమున వీడిన వాలినిగాని ముజ్జగం
బులఁ దనయంతవాఁ డెవఁగబోవఁడు నాఁగ నెఱంగి గుండియన్.

109

చ. కలియుచు దవ్వుపోవుచును గ్రమ్ముచుఁ గ్రమ్ముచుఁ బాణిపీడనో
జ్వలతను గంచుఁ దాచుచును సౌర్యుండు వానిశరీరమందు నే
వలనునఁ దీవ్రఘాతమును బట్టఁగఁ జాలఁదొ చూచి చూచి య
గ్గలముగ శంఖదేశమున గాఢముగాఁ బ్రహరించె ముష్టితో.

110

- క. అది యతని ప్రాణనిర్గతి పద మిదితని సర్వశక్తి బృంహకముష్టి
వ్రదము, విరూపాక్షుండు యను పదనంబున కింతలోన సాగినయంతన్. 111
- గీ. అంత మదిలోన రావణుఁ డనుకొనియెను వారి బలశాలి యితఁడు ధీశాలికూడఁ
దెలివిగా వానిచేతిలోనలి నవాయుధములు తెనుల్పి మల్లయుద్ధమున దించె. 112
- చ. బవరము గల్గెనే నుభయవృక్షములందువ వీరు లుండ్రు, వా
రవిరళశౌర్యపంతులును, నక్కట గెల్చెడినట్టి వృక్షమం
దు వెలయు వారెదో తలఁవఁదూఁగి ఫలించును, గానిచోటఁగా
దు, నిమలశౌర్యమెందులకు దుష్టము దైవము చేయుచుండగన్. 113
- శా. నన్నున్ వీఁడొక రెండుసార్లు మును పెన్నం బోర రక్షించె వీఁ
డన్నన్ గుండెదిగుల్ సురేశ్వరులకే, వావీరుఁ డీ వీరుండై
చెన్నేదన్ మును వారి మన్నుఁ దినిపించెన్ వేనిచే వానిచేఁ
జన్నే యిగతి నయ్యెనంట, కృతమాశ్చర్యంబు కప్పించుచో. 114
- శా. మావృక్షంబున వీరులెల్లరు నసామాన్యుల్ త్రిలోకీ జగీ
షావర్యంత వరాక్రమాంబుధులు వాశ్చర్యం బగున్ గీర్తి యే
డో వైవాని వరాక్రమక్రమము దిగ్భూషాంబునం బొచ్చు బా
హువర్షావృండు క్రిందివాఁ డతనిఛాయాగ్రస్తుండై పోయెడున్. 115
- క. కోవమ్మును గోవముగా దీపించును జీవులకును దెలివి తెలివిగా
దీపించును దీవములకు లోపించని వెలుగు నీడలుం బలె నకటా! 116
- వ. అంత రావణుం డూరక కోవమ్ముతోఁ బెరిగిపోయి రామశక్తులు సుగ్రీవులు
మరణించి తీరనలయు నన్న కోవముతో మహోదరునిఁ గాంచి యిట్లనియె. 117
- ఉ. వీఁడొక చెట్టకోఁతి మనవీరుల నెందఱివైనఁ జంపెఁదో
పోడిమి వెట్టులెన మృతి పొందఁగఁజేయుము వీని, బోరిలో
గోడిగ మల్లయుద్ధమునకున్ దిగు నీతఁడు విన్నెఱుంగకన్
వాఁడిమగండు మృత్యువును వాఁకిటికిం గొని తెచ్చుకొన్నటుల్. 118
- శా. ఈ దుర్మార్గుని నేనె చంపుటకుగా నెంతున్ మఱిన్ నాకు మ
ర్యాదానష్టము వీనితో నెదిరి పోరాడన్, ధరాకృతస్సమ్మ
త్సాద్విగ్ధాంగుండ నేలపై బొరలి క్రిందన్ మీఁద నాటెమి? యా
హో! దైతేయకులాధివాధునకు, నీవైయుండ నామాఱుగన్. 119
- శా. వీని గుత్తుక కత్తిరింపుము, ధనుర్విస్తార నారాచమా
ర్కానన్ వేమను రామశక్తులులనొ కంఠంబులన్ గర్జరి
ష్టానంబుం బొనరించెదన్ గగనపుష్పం బామరీ కిన్నరీ
వానోచ్చాః పరిదేవనాకృత మిలిందహ్వాన పూర్ణంబుగన్ 120

చ. అనుడు మహోదరుండును నహంక్రియ హంక్రియగా వెలార్చుచున్
గనుకని సూర్యసూతికి మొగంబునఁ జావనినిర్గతోగ్రమా
ర్థణములు నీటివెల్లువలుగా వెలలించుచు విల్లు రామచంద్రుని వలెఁ జక్రమట్లుగఁ గనుంగొనఁ జేయుచునుండఁ జూచుచున్. 121

గీ. ఒక మహాశిల్పి యగుటకు నొక్క వేయి అక్షణము లుండు నే రెండుఅక్షణములొ
యమరియుండిన వాడు తనంత శిల్పిసృష్టిలో లేడటంచు గర్వించుచుండు.

ఉ. అయ్యో! రఘూత్తముండు ధనురంతమునందున వాల్మీజీలన్
వ్రయ్యగఁ జేసె దానవుల వానరసైన్యము విన్నికోట్లు తాన్
వ్రయ్యగఁ జేసె నివృత్తికి రావణుఁ డచ్చెరువంది చూడఁగా
నియ్యసురేశుండున్ మఱియు నింతటిదైన్యము నందు నేటికిన్. 123

ఉ. క్రేవల వానివిల్లు పంచరించిన ద్రోహము చాలనట్లు ను
గ్రీవునిఫాలమున్ శరయుగీవినిగీర్తము చేసినంత ను
గ్రీవుండు నన్ను జంప మఱికించెను వీనిని రావణుండు, వీఁ
డావల మల్లయుద్ధమున యందున నేర్పరి యేమొ కావలెన్. 124

ఉ. ఐనను దానుచాపమున యం దధికుండ నటంచు నెంచు, నేఁ
డైనను నొక్క విద్యను మహానిపుణుండయి వేఱవిద్యలోఁ
దాను బ్రవేశముం గలిగి దానను గొంచెము నేర్చి దీనియం
దైన మఱంతవాడ నని యచ్చవు గర్వము కందలించెడున్. 125

మ. అనుకొం చొక్కవిల్లిస్తలోన నితఁడాహా! యిట్లుగాఁ జేయఁబొం
దునటం చెంచగ రాని దౌ నిమునమందున్ బండిపై దూకి యా
తని గుఱ్ఱంబుల కంరకర్తనముగాఁ దత్సారథిం జంపి యా
తని చాపమ్మును నమ్ములన్ విఱచి దంతక్రీడగా నిల్చినన్. 126

ఉ. అంత మహోదరుండు వ్రభు వాడిన నిక్కము నెంచి వానికే
ల్పంతము మీఱఁ బట్టుకొని లొగి ధరాస్థలికిం గపీ! మఱంత దు
ర్మాంతుండ వేమి? చూచెదను రమ్మని యాతని గుండెపై భుజా
దంతురముష్టిపాతముగఁ దాడనముం భొనరించె నుగ్రతన్. 127

చ. ఇరువురు నొక్కరొక్కరి నహించుచు వెక్కనమందుచుం గ్రుధా
భరమున గక్కసించుచును బట్టి యొడళ్ళను వ్రక్కలించుచున్
మిరమిరలాడ జూచుచును మింటికి నెత్తుచు నేల వ్రేయఁగా
సరగున లేచుచున్ మఱియు నాగుచుఁ జాడుచు బిట్టుమోందుచున్. 128

మ. మది నుగ్రీవుఁ డెఱింగె వానిదగు సామర్థ్యంబు బాహోబలో
న్మదవృత్తిం గొనిగాని కై నసేమొదల్ మన్నించినంగాని యా
వద పొందింపనురాద యేమఱికలన్ వానిన్ వధింపంగ రా
దది వా డేమరుపాటునుంగలండ తానై దూకుటన్ నేర్వకన్. 129

- వ. అగ్రదృష్టి మహోదరునిపై నిలుపుచుం గ్రేవల జాగ్రత్తగాఁ బరికింపుచు వంత దూరాన నున్న పరిఘంబు చూచి వానిచేతఁద్రోయఁబడి యందువ్రాలి వాఁడు వెంటబడి బొడువరా యరిఘతో లేచి దానితో వానిమెడ తెగవఱకివ. 130
- క. హోహోకారోచ్చైర్నా దాహృత బహదనుజకంఠమై మిన్నొరసెన్
సేహోజయనాద లనత్ హీహీలఘుహాస మొప్ప వేచిరి కవులున్. 131
- గీ. రావణుఁడు సుంతగా నివ్వెఱన్ భజించి యింతలోఁ దెల్పవచ్చి తానిట్లు తలఁచె
వలయు విద్యకైకాగ్రముభ్యసనవేళఁ జనును బహుముఖత్వము వ్రదర్శనమువేళ.
- చ. నరుల వివేక ముజ్జుల మనంతముఖంబుగ నుండు, నట్లే వా
నరులదిగాఁగ నెంతయు గనంబడు, హన్మ యొకండు తీవ్రసుం
దరమతి, వీఁడు వైనఁ గలనం దెలివిం గనిపించు, వట్టియా
శరమతి బిట్టుమందగొడి జంతుబలంబున నంతసించెడున్. 133
- ఉ. వినొక పెద్దపర్వతమ నెవ్వఁడు నెత్తగలేండు నన్ను వాన్
దానవుఁ డెంచునొక్కఁడు, యథార్థము వానిని పందమందియుం
బూని కదల్చలే, రొకఁడు బుద్ధిబలంబున లేపు సుల్పగా
మానవజాతి సూక్ష్మమతి, మాధవుఁ డచ్చటనే జనించెడున్. 134
- క. అనుకొంచు నున్న రావణు మనమున సూరకయ పెద్దమంటలు మండెన్
దను దాను గాలిపోవక వనజాతేక్షణునిఁ గాల్చువంక మఱియెన్. 135
- శా. ప్రాంతంబందున యుద్ధమాడెడి మహాపార్శ్వన్ సమీపించి పు
త్తాంతంబున్ వినిపింప నాతఁడు సమీపారణ్యదావావల
స్వాంతుండై యెసఁగన్ దశాస్యుడు నిజస్వాంతంబు వించెన్ గ్రుధా
సాంతత్యం బెనగంగఁ గోపము నవోత్సాహంబు కల్పించుచున్. 136
- ఉ. నా దుముదారులన్ మిగిలినాడపు నీవొకఁ డీ కపీంద్ర నే
వాదళనంబు నీబుజమునం గొనసాగవలెన్ మఱింక, నీ
వాది వ్రచడదైత్యకులమం దుదయించితి, దైత్యరాజ్యమ
ర్యద సమస్తమిప్పు భవదంసము వట్టెను వీరశేఖరా! 137
- చ. దళముగఁ గీర్తిలక్ష్మి యొక తారువుఁగత్తియ యౌత నీకు ని
ర్ణతనము పొంది రా నిఖిలదానవవీరులు నీవుగా నిర
గ్గళముగఁ జొచ్చి యింత సమరావసధంబు జయేందిరాసుధా
గళమున హేమసూత్రమును గట్టు స్వయంవరగాఢ సూత్రమున్. 138
- ఉ. మొక్కలుపోయి యింక నయిపోయిన దన్న సురారిలక్ష్మి నీ
వొక్కఁడు దండిపై నిలుపుమోయి చమూవతి! పౌరుషందె నీ
దిక్కగుఁ, గుత్తుకన్ వివముతేరిన సామిని నమ్మి నేటి కీ
ఫక్కికి వచ్చినాము, కరవాలమె నీకు శరణ్య ముప్పిటన్. 139

- క. వ న్నడిగినచో గెల్పుట యన్నది లేదిప్పుడు గెలుచుటది యేలా యే మున్నది చినరకు గెలిచితి మన్నది కన్నీళ్ళు తుడిచినట్టులు కాకన్. 140
- ఉ. ఈకపులున్ నృపాలకులు నిద్దఱు నింద్రజి చేత రెండు సా ర్ణకడఁ జచ్చిరిన్ బ్రదికి రయ్యది చిత్రముగాఁగ నీవు నే నీకడఁ జంపినన్ బ్రదుకు టెట్టులొ చేయుదు రైనగాని నీ నా కరవాలముల్ రణమునన్ వధియింపక వీరిఁ దప్పదున్. 141
- ఘ. నునుసౌ మక్కువ వేఱజాతివయి యర్హోరాశివీళ్ళల్ మధిం చినవాఁడేమొ విరించి నెన్నొనట వ్రాసెన్ దైత్యమౌ జాతికిన్ మనమేమౌ మనశత్రులన్ గెలుతుమ న్మాటే, తుదిన్ వారు ని మ్మను నన్నున్ వధియింతు గెల్పుటయు నెందుం జచ్చుటేజాతివై. 142
- క. అనురులు నరే మరారుల కమరిన సర్వారిచయము ననురులగుటా? వ ట్టి మనుజులుం గవులున్ వీరమరు లగుటయేమి? బ్రహ్మ ననవలెఁ గాకన్. 143
- వ. అంతకుముందు మహాపార్వుం డంగదుని సేన కధిముఖుండై గుఱ్ఱమున్ వెక్కి ధనుఃఖడ్గ క్రీడావ్రచండుండయి కపిసేనాదుర్నిరీక్ష్యుండై యంగదాదులు వాని ధాకకుఁ దాళలేకుండనుండ. 144
- అ. గిరులు తరులు వాని శరములఁ జార్లమై వానిపైని దూఁకరాను రాక యతని చావ మాడినంత మేరయు వృత్య దేవతావిహారశీర్షమయ్యె. 145
- క. విలచినచో నిలువక యుజ్జ్వల సౌదామనినిధాన వల్లనవటువై జ్వలియించె వాని యశ్వము నలయశ్వము వాఁడు, వాని నశ్వము, వెనువన్. 146
- అ. అతని పార్శ్వపర్వులతనికంటెను గూడ నధికు లగుటచేత వంగదుండు మఱియు జొంబవంతు మఱియు గవాక్షునిఁ దోడు తెచ్చుకొనియెడదూఁగలేక. 147
- క. ముపురకు బరువై యాతని బవరమ్ము గవాక్షుఁ డనియె వాఁడును మనకున్ ముపురకు నసాధ్యు డగుఁ గీశవీరుల మఱివ్వరికి నసాధ్యుఁ డనంగన్. 148
- మ. అనినన్ వాలినుతుండు నవ్వి, యటులా? యట్లెన్నడుంగాద, యీ దనుజశ్రేణి వెనందునేన్ మన కసాధ్యులైనచో దానెఱుం గునునూ మారుతి, తావె వచ్చి యిట నీకుం బర్వు తగ్గించు, మిం చినచో దాన యెఱింగిస్పామి ధనువుం జేఱుని యేతెంచెడున్. 149
- గీ. అందుచే నసాధ్యుండుకాఁడనివచించి మఱి మహాపార్వుఁడన్నట్టి మాటకేమొ పార్శ్వగతధక్షఁడౌలాతను బాయుఁజేయఁగావలయునంచుఁజెప్పి యంగదుండు మఱియు 150
- క. యుగవత్కిం యావ్రచండులు నగు నమ్మువ్వరను నాతఁ డాఁగికొనన్ లే డుగఁ జెప్పి పార్శ్వగుల నేచి గవాక్షుండు తాఁకుటయుగఁజెప్పి మఱియునున్. 151
- గీ. తోడలంఘించి జొంబవంతుండు వానిగుఱ్ఱమునుజంపుఁ బరిఘం గెకొంచుఁ దాను వెగిరి వానిదాఁకుటనిర్ణయించి రావణుండు చనుదెంచి మాటాడుచుండ నాఁగి. 152

వ. విషయంబు తెలిసికొని యిది తనపెనతండ్రికి బరువగుట మతీయు దొందరింప రావణుండట ముటలుటయు నిటు తననిర్ణయంబు ప్రయోగించుటయు నై మహాపార్శ్వండు నివ్రేణపోయి వాహనంబుపోయి పార్శ్వర్థుపోయి మునలంబున నమ్యుప్పురనుమూర్చ నొందింప నంగదుండు తెలివి పొందుటయు మహాపార్శ్వండు వాని యెడమబుజంబున గొడ్డలితో వేయ నంగదుండు బుజము తెగియు నది లాగికొని దానితో వాని శిరస్సును ఖండించిన. 153

గీ. ఒక మహాసాగరము మధ్య నొక్క పెద్ద కంబమును వాటి చుట్టును గట్టియిన్న సాధమున నొక్కఁడొక్కఁడుజారిపోయి యల్లకంబము మిగిలిన యట్టులయ్యె. 154

శా. ఒక్కొక్కప్పు మనస్సె యాడద యెదో యీహాన్ బయల్లేరు నా యొక్కొండై చనునూహయో యదియె వేటొక్కండు రావీయన్ జిక్కుల్ గాఁ గొనసాగ దేవనియు నీచిత్రంబు స్తంభించు నా యొక్కండే తొలియూహనిల్చి చనుదా నుద్భూతమైనట్లుగన్. 155

గీ. రామునిం జంపవలయును రామలక్ష్మణులవలన నీ మహావివత్తుల వరంప రలు ఘటల్లె రాముండు చావవలయు ముందు లక్ష్మణుండుగూడఁ జావవలయుఁ బిలువది. 156

శా. రాముండెవ్వఁడు లక్ష్మణుండెవఁడునారా! వేల్పులా? దైత్యులా? యేమీ! దిక్కుల వేలునట్టి దొరలా? యే వేలయేండైన ని ప్పీమృణాళి నరోజునూతిని దవశ్శీచేత మెప్పించిరా? తా మెవ్వ రొక మంటముక్కదొరనంతానంబ యాశ్చర్యమై. 157

గీ. నిన్న మొన్ననో వీరు నాకన్ను లెదుఁ బుట్టినా రింతలోపలఁ బొడుచుకొంచు వచ్చినాఁ డెట్లుగా గ్రుడ్డువచ్చి పిల్ల వెక్కిరించిన యట్లైన విధము తోచె. 158

గీ. గాలితోఁ బుట్టుచుండును గాలితోడఁ జచ్చు నీంగల దోమల చాయఁ బట్టు మంచు వందేండ్లుబ్రదుకనియట్టి మనుజులొక మహావృక్షముంబలె నూగుచుండ్రు.

గీ. ఇంతలోఁ ద్రుంచికొనిపోవు నీతఁ డొక్క గట్టిజీవునివలెఁ డెట్టుకట్టినాడు వీని చెట్టుతనంబును బెల్లగింతు వీని చెట్టుతనంబును విధవఱు. 160

మ. ఇది నారాయణమూలమో తరువు నాయీ రాముఁ డన్పొద యొప్పదమై ఆక్రమణఁ డన్న వంగయు మహాభీష్మంబులౌ శాఖలై ముదివగ్గి చను జాంబవంతుండు మరుత్పుత్తునిండు మెగ్గివుఁ డంగదమైందెద్దివిదుల్ గవాక్షగవయుల్ వందలౌ వానరుల్. 161

మ. ఇది యీ కొమ్మలు సాగుకున్న మునుపే యే దీని భేదించగా మది మాహించితి జానకీహరణ మన్మందుం బ్రయోగించి మొం డిది యీ చెట్టును కొమ్మలన్ విరిసి నిండెం బూలతోఁ బండ్లతోఁ జదలున్ సాగర మావరించినది యాశానంతరిం గ్రుమ్ముచున్. 162

శా. అన్యద్వాహవిలంబి చావగతితోద్య ద్వాణవహ్నిచ్ఛటన్
భస్మీభూతముఁ జేతు సిద్ధశమనోభావంబు దర్శంబుమన్
విస్తేరావహమైన యీదృశధనుర్వృత్తంబు స్వత్తంబుగా
నన్యద్వాహవరాక్రమేందెరుకు దీవ్యద్విగ్యోమూర్తికిన్. 163

శా. ఖండింపన్ దొరకొన్న గొడ్డలుల మొక్క ల్బుచ్చు నీకొమ్మలన్
మండింతున్ బహశస్త్రవహ్ని దివిలో మంటల్ ద్విధాభూతమా
ర్తాండజ్వాలలు గాఁగ బొగ్గులకునేన్ రాకుండ వ స్త్రీ మహా
ఖండక్రోధమహాగ్ని మండలముగాఁగం దీర్చె పిండద్విరా! 164

శా. ఓయీ! సారథి! నేను నారథముతో నున్నాను సీతోడ దై
తేయంబైన నమస్త శూరకధరిత్రిన్ శిష్టమై, యింకఁ బో
నీ యారాముని గుండె తెట్టయెదురై యేరీతిగాఁ బోవు నా
యీ యన్యుల్ మఱి యంత సూటిగ మహాహిక్రూరవేగంబునన్. 165

శా. ఓయీ సారథి! మున్ దిగీశ్వరుల నే నొత్తన్ సురగ్రామముల్
పై యుగ్యంబుల మింటఁదోలితి మహాప్రాణిం బ్రతేదింపు మా
తోయం బోవ్పగ రాముఁతొమ్ము వగిలింతున్ నేను దోడన్ మమి
త్రాయోషాసుతుండన్న యీతనియెడందన్ ప్రక్కలింతున్ మఱిన్. 166

శా. సారిం చెన్ దితిజాధినాథుఁడు ధనుర్జ్వావలి దిక్కుంధిక
ర్ణారూఢం బగు మింటి శబ్దగుణ ముగ్రంబై న్రమాజాతిగం
బై రంహావరినర్పణంబుగ విశిర్యత్వంబు సంధించుచుం
బారావారములోని వారుజవరిన్పందంబు కుంభింపంగన్. 167

మ. డిమభూతంబుగ బాణసంతతి విగిడ్చెన్ దిక్కుటాహంబులం
దమరారాతిజగ న్మహేశ్వరుఁడు వ్యోమావూర్ణ నానామహీ
ద్ర మహాకానన భూమిజాతచయ వత్రశేణులుం డుల్లగా
భ్రమరీసంచరణాధిరామ కుసుమవ్రాతం బవేతంబుగన్. 168

మ. శితికంఠార్చనదక్షుడౌ నమర చేసెన్ సింహనాదంబు వి
క్షతమై భూతప్రదంతరం బది ధరావంలగ్నక క్షత్రసం
తతిప్రాణాంగణ ధర్మభావము వియత్నంలగ్న సక్షత్రసం
తతి నిత్యభ్రమణోద్గిర త్కిరణ సంతానచ్ఛవిచ్చేదమై. 169

గీ. ఎగిరి గుఱ్ఱాలఁ దోలించె హేష లొప్ప తగిలి రథమును దూకించె ధరణీ కదల
రగిలి జ్యోవల్లిమ్రోగించె గగనమద్రువ మిగిలి శరములువిదలించె మిన్నుమండ.

ఉ. నత్తు ననత్తు రెండియును జంట నదా చన్ తోడుతోడుగాఁ
గత్తియు వర్మమున్ ముఱుగు కాల్యయు వెంబడిఁ బంటకాల్యగా
నెత్తిన ప్రాణసంతతి వహించును పీనిని, స్వర్థమానెడున్
నత్తువయిన్ నిరంతర మనత్తు ననత్తును దొల్త లేనిదై. 171

- గీ. సత్తు భావము వెలుగు, నస త్రభావ
మిరులు, తొలిమూడు నిజము చివరి వబద్ధ,
మిచటఁ గొంతది కొంతిది, నృప్తి సత్తు
నకు నిరతభీతియ, యసత్తనంగ నకట. 172
- చ. తవిలి యసత్తు సత్తివి యధర్మము ధర్మముగా నెనంగుఁ, దా
సవిరతమై యధర్మము దురాగ్రహి, సత్తునకైన యీ యస
త్తువలని భీతి మానవులతో సుర యుక్త పిశాచ దైత్యదా
నవతతితో నెనంగెడు, మనఃక్రియలొప్పెడుఁ బ్రాణిరాజితో. 173
- అ. భయమనంగ నాంతరమువరిస్పందనంబు వంచభూతముల్ సైతముభయమునందు
రావణుని యీ సరాక్రమారంభమునకు క్షితి గగన వార్ధులును విహ్వలతవహించె. 174
- అ. అరయ సత్పదార్థ మన్నింటిలోనుండు వదియు లేక యున్ని యనుచు లేద
యున్న సత్పదార్థ ముదది ధరా గగనాదులందు దైవమనంగ నుండు. 175
- ఉ. దీపితమూర్తియై వెలుగు తెచ్చిన ధర్మము సత్తు నైన పీ
తావతి నాశనార్థముగ, దానవలోక మపేక్ష్యుం డహో
చాపము నెత్తగా భయవశంపదమయ్యె ధరాధరాద్విధా
శ్రీవరిణామభూతములు వృక్షనరిద్బహుజంతు సంతతుల్. 176
- చ. అమలినమైన ధర్మమున కంతటిభీతి ఘటించగా నధ
ర్మమునకు సంతకక్రియపురా! యెటులన్ ఘటియిల్లు వాంగ, లో
కమిది క్రియాజగత్తు, క్రియ కల్గినయట్టి ఫలం బొసంగు, ను
త్తమఫలమే క్రియం గలుగు దాని కదే ఫలమున్ ఘటించుచున్. 177
- క. అతఁడు తపోవంతుండు మఱి వితతమహాశౌర్యజలధి, వివిధాస్త్ర మహా
తతి గలఁడు, సర్వదివిషత్తతి నోర్చినవాఁడు మఱి యధర్మమతియునై. 178
- మ. అమరన్ భూతపౌదంతరస్థము నధర్మావేతమున్ సత్పదా
ర్థము ధర్మప్రవణంబు భాగవతమున్ రామాభిమానంబు, దై
త్యమహోగ్రం బగుశక్తి రావణభుజావ్యాపారదోశ్చండరూ
పముగా నెత్తిన సంతరావలసరిస్పందంబుగా మూగెడిన్. 179
- ఉ. సద్గత పీ భయంబును నసత్తును గూఱిచి, యచ్చమైన దా
సద్గతమౌ భయం బని యెసంగదు సద్బహుళాను సంతతిన్
హృద్గతమై భయం బిది చరించును శీత్రము సాధుహృత్కుమై
సద్గతమైన బాధయె యసత్పరిభావనిదానమై చనున్. 180
- ఉ. వాసరవీరులుం గనిరి వానిరథంబును వాని మూర్తితై
నోనిరతాంధ్యభా గవఘనున్ సహసావరిదీపితోగ్రతే
జోవిబిడస్వరూపుని విషాదితశత్రుని దీర్ఘవాపవ
ల్లీనినదప్రవూర్ణ విరళీకృత భూతమహాణుసంతతిన్. 181

- క. వెఱ రక్షసిరుల వగు శరత్సిత యెఱుంగు గీశజాతియు దశకం
ధరుని నిగిడించు శరములు నరుంతుదము లయ్యె మిపుల నధికార్తిదముల్. 182
- ఉ. శ్రీరఘరాము బాణముల శీఘ్రత వహ్ని యెఱుంగ రీ కవుల్
శ్రీరఘరాము నత్కరుణచే నవి వార లెఱుంగు టుండదున్
గూరుండు రావణుండు నిదిగో శరముల్ నిగిడించు నయ్యయో!
శ్రీరఘరాముబాణముల శీఘ్రత వహ్నియు వీని మించునా? 183
- శా. క్రోధాకారుండు దైత్యనాయకునిఁ గన్నారాద యట్లయ్యు సే
నాధర్యంబుగ వానరాళి శిలలున్ క్షృణంబులున్ రువ్వ న
య్యో ధాత్రీధరముల్ మహాకుజము లెన్నో వేలునున్ బక్ష లౌ
రా! ధారాగతి దైత్యనాయకునిచే నయ్యల్ పొనర్పంబడున్. 184
- ఉ. పూర్వసురారిరాజి శరముల్ నిగిడించుచు నుండగాఁ గవుల్
గర్వమహోగ్రతన్ దరులు గట్టలు వేయుచు నుండ నల్ల పా
వర్చవిరోధి గుఱ్ఱములౌ బండియొ ప్రిలుచునుండు నీమహా
ఖర్బధనుఃకళావటిను కానంగరాద పురాహంబులన్. 185
- చ. ఇదియొక లీలగాఁ గలద యీతని కే కదనంబు బాహవ
ల్లదమల శౌర్యరేఖ సురలన్ మఱలంబడఁ జేసె నన్న వా
త్పదమున లేద యచ్చెరువు కార్ముకచండుండు వీండు రాముతోఁ
గదనము నేయ కే నడుమగా విఱువంబడునట్లు నేయనా. 187
- మ. అనుచున్ వానరవాహినీపతులు క్రోధాకారులొచున్ మహాః
ఖనులై చెట్లును దైత్యముక్తవరిమల్ ఖడ్గంబులున్ బ్రాసముల్
గొవి యొక్కుమ్మడి వానినైఁ గవిసినన్ గ్రోధంబు ని వృన్నవ
ల్కున నున్నట్టినిజంబు చూచిరి కవుల్ కుద్దాలదీప్యన్నఖుల్ 188
- శా. ఈయల్పుల్ నను రాముమీదఁ జనగా నీనంత శౌర్యాంబుధుల్
గా యోజించుకొవంగఁ దమ్మిదియు నిక్కం బబ్రమై పొల్పు దై
తేయుల్ పూర్వుల వీర లొక్కొకండు సాధించెన్ ననుం గూడ న
ట్లే యూహింతురు వీరి నందఱను మెట్లెక్కింతు స్వర్గానికిన్. 189
- గీ. అని తనరు బ్రహ్మాదత్తమైనట్టి తామసాస్త్రముం బ్రయోగించెఁ గీశాధికోగ్ర
సర్వనైన్యాధిపతులవై శస్త్రపాణు లఖిలకవులు నిర్వీర్నులై యటమటించె. 190
- మ. గదలున్ బ్రాసములున్ మహావరిఘులున్ ఖడ్గంబులుం దాకినన్
మదముల్ డిగ్గి శరీరముల్ దునిసి ధీమాంద్యంబు వాటిల్లి వా
రిదముల్ క్రమ్మిన తమ్మిపూజెఱుపుగా శ్రేయోతిదూరంబుగాఁ
జెదరెన్ వానరసేన సర్వమును నంక్షితాత్మతేజస్కమై. 191
- క. తూలినిరాఘాటంబుగఁ దోలించెన్ బండి రామతోయదము దెనన్
గాలివలెం బటుఝంఝూ భీలంబుగ రావణుండు భీషణమతియై. 192

- పీ. శ్రావణాంబోధరచ్చాయా మవోజ్ఞాసితస్వాదు నీలసుందరశరీరు సంవ్యాపి ప్రాతస్తుషారావనయన భాస్వరవారిజాత విశాలనయను మధురప్రాతఃకాల మహిరుషోధశ్చ్యుత పున్నాగకవనాశ పుష్పనామ వరిసితారగ్యధావనిజాత కేసలయోపరిసాంధ్యరాగ సంవ్యానయుగళు
- గీ. బాలవల్మీక వరజటాభరకీరీటు నవకుటజకోరకాగ్ర కాంత్యాభవహజ మాక్ష్యమ్మదు మందహాస భాసురకపోలు రాఘచంద్రునిగాంచెను రావణుండు.
- పీ. పీనాంనయుగ దృశ్యమానతూణీరేషు నతగరుద్భ్రమర వేచితముఖాబ్జు కోదండప్రాగ్దిశా కుంభిశుండాదండ భాస్వర వర్గలక్ష్మీవ్యయాపు ఆయనవల్లి నమాశ్లిష్టకవచ దీప్తోరుషక్షో మహామేరుభూతు ఫాలద్యుతిచ్చటా శ్రీలీనశితలోచ నవభా పృతగవ వరిజాహా
- గీ. మోరఫణి పరీభావజకోవ లిప్త లిప్తనవవిప్రుత్యధిముఖలీన మాక్ష్య చలనవటు ఫణానదృశ హస్తములవాని రామచంద్రుని గాంచెను రావణుండు. 194
- పీ. శైవశరాన లప్తక హస్త సంక్రతుటనాత్త కీర్తి వ్రథమావతారు వరకురామాభీల బాహుగర్వవిభంజనజ్ఞాత దోరనంత వ్రభాపు ఖరదూషణాది రాక్షస చతుర్దశచమూ లీలావిధూనన క్లేశకారు సప్తతాళి వ్రథంజన కార్యచావక లా శ్లక్ష్యతరకౌశల వ్రశమ్మ
- గీ. దర్పితాసుర పీరవధ వ్రచండ కృతికృతమహాపకారు దూరీకృతోగ్ర మూలసేనామహాక్రూరు మోహదూరు రామచంద్రునిగాంచెను రావణుండు. 195
- పీ. పఖిఖావర్యంత ముఖరితబంధరీ కమనీయ వనమాలికామనోజ్ఞా వక్షస్స్థలీ మార్దవగుణ సమాకృష్ట స్ఫుడుమందహాస లక్ష్మీననాథు రాక్షసవ్రజ సంహరణకార్య చక్రీభవత్కూర్గర కారుక బాహయుగళు ఇందిరాసిత కపోలేందురోచిః వరిస్పందనానందిత మందహాసు
- గీ. నిబిడితాకాశ నీలకాంతి వ్రరోహ కందరీకృతమంజల కాంతదేహ వినిహతసమస్తలోకమోహని నిరీహ రామచంద్రుని గాంచెను రావణుండు. 196
- పీ. గిడనపాతీనకైక గడుమదనమ్మున బంపంగా వడపుల బట్టువాని జడదారిమూక వెన్నెడిచి యెక్కింపంగా నంతంత వింటవాడైన వాని ముల్లోకములయందముం జాతిగొన్నట్టి చాన రక్షించుకో లేనివాని కోటిమూలకలను వెన్నెని లంకవై నెందు వెటుంగని సేతగా నెత్తువాని
- గీ. నేది యెట్లెన్న బోవు నదేమి తనకు నన్న రీతి దైరాగిగా మన్నవాని వ్రతిది తనకును ననుకూలవడెడు వాని రామచంద్రుని గాంచెను రావణుండు.
- క. ఒకసాయకమ్మె చాలున యకటా! యీతని వధింప నాశరపీర వ్రకరము చచ్చె వితని నీతికి నొక్కొక్కండు గుండె తీసిన బంటుల్. 198
- క. ఇదియును జిత్రముగా మన్నది వదితలవైసి దాల్చె నవగా నవగా నెదర జాతిగొన్న దేవర యిది యంతగఁ జేసె మఱియు వేమనవలయున్. 199

- క. మాయుద్ధట లోపల మఱి యాయన గెలుచుటయే మంచి దివ్వడు తనకుం
దోయెడి దేమి? నాకుం దోయిన దివ్వుటికి సర్వమున్ మాయయుగా. 200
- ఉ. ఆ పదిశీర్షముల్ గల మహాహికి జూచుచు జూచుచుండగా
గోపము వృద్ధిపొందె బదికోట్ల గుణంబులు పెన్విషాగులం
జానము నెత్తి క్రక్కె శరజాలమిషంబున వైరిచేతిలోఁ
జానము లేదటన్నదియుఁ జాలని నీతిగ యుద్ధభూమిలో. 201
- గీ. ఎంత యశ్రద్ధగా నున్న నేమి ప్వామి చెంతఁ జేరవు దనుజు దూసిన శరములు
నెప్పుడుకోదండమెత్తెనో యెప్పుడుదూసె నడుమవిఱుగుచునుండె దానపుశరములు.
- ఉ. నంచన రూపముం గొనినవాండును కొంచెము యుద్ధనీతి పా
టించని దైత్యరాజు వికటించిన బుద్ధిని గాంచి బిట్టు కో
పించిన లక్ష్మణుండు వెనువెంటనే చాపముఁ బూని వాని ని
ర్మించుచునున్న యమ్ముల హరించెను మించిన వింటనేర్చునన్. 203
- ఉ. ఈతండు మేఘనాదు వధియించెను ముందర పీనిఁ జంపుటా?
యాతండు సర్వకారణము నాతనినే మును సంహరించుటా?
చేతమునందు నిశ్చయము చేయక కొంచెముసేపు రావణుం
డాతని మీదికిం జనియె నంజలపైఁ బెడఁద్రొక్కి లక్ష్మణున్. 204
- ఉ. ఏ యొకయమ్ము చాలునని యెంచెనో రాముని సంహరింపగా
నేయియు రెండుమూడయిన వేలుగఁ దాదృశబాణసంతతిన్
దూయఁగ వైరి రాఘవుండు దోసిళులన్ విరజిమ్మి నట్లుగా
నా యశీలమ్ము లమ్ములను నమ్ములఁ జిమ్ముచుఁ గ్రమ్మరింపగా. 205
- క. తొక్కలు తెగిపోయినయవి ముక్కలు విఱిగినవి నడుమ ముఱిగినయవిగా
నక్కట వక్కులవోలిక నక్కాండచయమ్ము వరియలై చనుచుండెన్. 206
- చ. ఇరువురు నేయు బాణముల నెల్ల వియత్తును నిండిపోవఁగా
విరిగినయట్టి శాణములఁ బృథ్వి నమస్తము నిండిపోవ నొ
క్కరి నొకరున్ శరమ్ములను గ్రమ్ముట పాద్యముకాని దంచు బం
ధురతరమైన మంత్రములతో బవరంటును జేయ నెంచుచున్. 207
- మ. ఇది శస్త్రం బిది యస్త్రమంచు మదిలో నేర్పాటుగా లేక య
క్కదనం బాడగరాద దేని ప్రతిగాఁగన్ దేనినిన్ వాడనా
నదియున్ నేర్పవలెన్ బరాస్త్రమునఁ బేరైనన్ మఱి న్నేర్ప కొ
వ్వుడు వారిద్దఱు సర్వవేత్తలు దురావప్రాధబాహుబలల్. 208
- చ. కలకట! యొక్క రొక్కరును గాంచినకోప మదింతకాద తా
ల్లటి యవకార మట్లునిచి దానికిఁ జేసెను వేయి రెట్లు ధూ

ద్వట్టి పదసేవకుం డయిన రావణునందున రామచంద్రుం డిం
తటదగు కోప మేచుననినం దశకంధరునందుం బట్టునే!

209

ఉ. ఒక్కని భార్య గొంచు జను టుక్కివుండొ దనుజాధినేతకున్
మిక్కిలి గోటిమీది పని మేదిని కన్యక నట్లు తెచ్చె పీఠ
డొక్కరుం డెత్తినచ్చి యది యోపనివాడయి వచ్చి లంకలో
మొక్కలు డెంతచేసె చిటుమొక్కల సైతము పెల్లగించెదో.

210

శా. బాహుధూర్జు లిద్దఱిద్దఱు మహేష్వాసుల్ కృతాస్త్రుల్ రణ
వ్యూహభిజ్ఞులు శత్రుసంహరణకార్యోత్థాలధీకుల్ ద్విష
దేహిన్యావృతి దుష్టుడొక్కఁడు ద్విషదేహనలుం డొక్కఁడున్
సేహల్ శత్రువద్దెప్ప లుగ్గు లవర్షిణాత్మతేజుల్ బలుల్.

211

ఉ. మిన్నని తోచకున్నయది మిన్నది యమ్ములరూపు వెల్లువై
చన్న విధాన నొప్పె సహసావినిపాతిత బాణజాలనం
చన్యతఁ బృథ్విభాగము దిశాతతి శాతశరాహతిన్ సమీ
పా న్నతకాంతి యాచును గవాక్షిత మయ్యె నభంబు బిట్టుగా.

212

ఉ. అంతలు సంత రాత్రివడె నంబుజమిత్రుండు క్రుంకె జీకటుల్
వంతలుగాఁగ వారినిధి వీచికలం బ్రతిబింబితంబు లౌ
కాంతములైన తారకల కాంతులు క్రొచ్చిన యిర్లపిండులం
గ్రంతలు పొల్చె నల్లల వరంపర లంటు మిడుంగురుల్ బలెన్.

213

అ. సాగరంబు లేదు రేగు చీకటి లేదు మిన్నులేదు మఱియు మన్నులేదు
వారె కలరు బాణవంజరంబున యందుఁ బోరుచున్న రెండు పులులవోలె.

214

చ. కవచమర్షితంబులగు కాయములందున బాహులందున
దవిలిన యమ్ము లే దలుగుతండము దవ్వనయందె విర్బుచుం
డ విదృతకోపియై దితిజనాథుండు నేర్చున నైదునమ్ములన్
రవిలిచి రామ్ము నెన్నొనట రక్తము జిమ్మున లేవ నేసినన్.

215

శా. కోపం బేచి రఘూత్తముండును వెసన్ గోదండమున్ జ్యోలతా
క్షేవందై యొసంగంగ రావణునిమై శీర్షంబునన్ మోమునం
దోపన్ రాని శరంబులన్ నినిచె, దా నోపెన్ సురారాతి, హే
లావద్యాక్షుండు రామమూర్తి కతివేలందైన యాశ్చర్యమై.

216

గీ. వారి యొక్కయేయమ్మునవాఁడిమికినినూపునకునిల్వలేదొ యా యులియలుగులు
వదికి నిర్విదికిని వీఁడు కదలఁబోడు వీఁడు పదివర్చతంబుల చిగుపుకలఁడు.

217

పీ. అనురవ్రయోగించె నాసురాస్త్రము బ్రహ్మ నిర్మితంబును తనూమర్మభేది
దానినుండి నముగ్ధతం బయ్యె ఖడ్గముల్ ప్రాసముల్ పరిమలు వట్టినములు
నలుగులు తోడేళ్ళు పులులు భుజంగముల్ ముఖములు గలవి యమోఘములును
ఘోరదండ్రులు మహాక్రూర రావంబులు రక్తాక్షములుగా భరంబుగాఁగ

గీ. నొక మహాంధకారంచైన యుగ్రమైన యట్టి కాంతారమునుదోని దడుగుతీసి
యడుగు వేయగరానిది యడుగడుగున ద్రాణమునుదీయునట్టి యస్త్రంబు నేనె.

సీ. దండకాటవిఁ ద్రయోదశవర్షములుగాఁగ పంచరించిన రామచంద్రుఁ డేనెఁ
దావకాస్త్రంబును బ్రబలనక్షత్రముల్ గ్రహములు పహ్నిశిఖానపాస్ర
ములును దావాగ్నులు పొడిచిన చంద్రులు విరిసిన సూర్యులు వెక్కినముగ
నయ్యస్త్రముననుండి యావిర్భవించి కాంతారాస్త్రమును సర్వనాశనంబు

గీ. చేసినం జూచి దావవశేఖరుండు మనసునందునఁ బదిరెట్లు మండినడియె
తన పరావర్తంబుల తనమువలనఁ గృచ్ఛలద్దమస్త్రంబు విక్సేర్చమైన. 219

సీ. అమర లంకాపట్టణము వివిర్వింపించి నపుడు తానిచ్చిన యువదలకును
మఱియు సుప్రీతుఁడై మయుఁ డిచ్చినట్టి రాద్రాస్త్రంబు నేనెను రావణుండు
ముద్గరంబులు శూలములు మొదల్ గాఁగ నా యుధము లందుండి సముద్యవించె
దశరథనూతి గాంధర్వాస్త్రమును విధై నది అంపములవోలె నరుగుదెంచి

గీ. మద్గరముల శూలమ్ముల ముసలములను గడఁగి కణుపులు కణుపులుగాఁగ రాచె
దైత్యు కోపాగ్ని చలిచేతంబు వేయి గాఁగ విఱుపులు విఱుపులు గాఁగవిఱిగె.

సీ. తనవద్ద నొక్కయస్త్రంబున్న యది దానిఁ జార్జించుటకు పీలు సుంతవడదు
తనర సముద్యవించును దాని నుండి చక్రమ్ములు స్థూలసూక్ష్మమ్ము లగుచు
వాడియంచులతోడి వేడిమంటలతోడఁ గదియఁగా రాని వేగంబుతోడ
గిరగిర తిరిగి తాఁకినచోటఁ గత్తెర పెట్టు చావఁగరాని వేగమొప్పు

గీ. దానివేరు పౌరాస్త్రంబు దానినెంచి రావణుండు ధ్యానమగున్దై రాముండింక
దానితో నంత మగునని తలఁచి యేనె నదియు రోహిణికారైనానరుగుదేరె. 221

సీ. రాముండు చూచి మంద్రవృదుహాసముచేసి వ్రతిలేని యట్టి యస్త్రము నెఱింగి
తైకేయ వేర్పిన కార్ముకశ్లక్షణ విద్యావ్రభావంబున నమ్ములేనె
చికిలివా నమ్ములు జిలుగులౌ నమ్ములు ప్రక్కవాటమ్ములు ప్రచ్చు నమ్ము
లింతవేగమ్ముంచు నేర్పరింపఁగ రాని యుగ్రానిలములతో నుఱుకు వాని

గీ. వేగి చక్రాలవేగమ్ము వేగపఱచి వేగము వృధాపఱచువాని వేగమందె
శీతలింపించి వాడిమి జెఱచువాని బల్లపఱపుచు మొక్కవోఁ బఱచువాని. 222

ఉ. బమ్మెరవోయె రావణుండు బ్రహ్మాయుఁ జేయఁగజాల డీ వనిన్
నమ్మగరాని వయ్యె నయనంబులు, వేలును ఇక్తులైన చ
క్రమ్ములు మోక్ష్యముల్ శరపరంవర వమ్ముగఁ జేత, చేతఁజ
క్రమ్ము కలాండు చేయనలెఁ గాని యొరుం డొనరింపఁజాలఁడున్. 223

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రు గన నాయన చేతి ధనుస్సు చక్రమై
యొప్పెను శీఘ్రశీఘ్రముల సుగ్రశరంబుల నేయు వేడిలోఁ
ద్రిష్టాచుఁ ద్రిష్టాచున్ విలు ధరింపఁగ నద్దియె వాల్గబాహులై
కొప్పాను శంఖమై విరిసికో ల్యహియించె గనుల్ భ్రమింపఁగన్. 224

- చ. తోలుత సుమిత్రబిడ్డఁ బెడఁద్రొక్కిన యవ్వుటినుండి రామునిం
దలవడి యుద్ధమాడుట ప్రధానముగా నయినన్ సురారి వం
తులు నడుచున్న లక్ష్మణునితోడవ బోరుచు జంపలేద య
మ్ములు నిగిడించు చార్పుచును బోరుచుమండెను మధ్యమధ్యలో. 225
- ఉ. కార్యము దుర్బటంబయినఁ గల్గు ఫలానికి దేనివైనన్
దైర్యము పెట్టుకొంచు నది తాఁ జెడిపోయిన జారు గుండెయై
వీర్యము మాలినట్లు కనిపించును రావణుఁ డట్లు తోవ దీ
ధుర్యుండు లక్ష్మణుండు తఱితోఁ బరగించుచుఁ బెక్కులమ్ములన్. 226
- శా. సారాస్త్రోద్ధతచక్రసంచయములన్ జాపక్రియా శ్రాధవి
ద్యారూఢీన్ విదళించు నగ్రజాని దైత్యస్వామి శస్త్రంబులన్
వారింపం దలపెట్టుకుండఁ బరగింపన్ దీప్తనారాచముల్
వే రక్షణతి వీనివంక ముఖలెన్ విస్ఫారకోపంబునన్. 227
- మ. నృకపాలోగ్రము దైత్య కేతనము తార్చెన్ నేలకుం, గోపియై
వికటాస్యుండు దశాస్యుఁ డూర్జితముగా విద్యెన్ మహాభీలశ
స్త్రకదంబంబుల లెక్కనేయక సుమిత్రాసూతి దుర్వారశ
స్త్రిక నొక్కండు కదల్చి సారధి శిరశ్చేదంబు గావించినన్. 228
- మ. మిపులన్ మండివడెన్ దశాననుండు సౌమిత్రిన్ విలోకించి దా
నపుఁ డేదేని బెడంద యెంచు నను చింతంగూరి తత్రత్యుండో
వ్యవధాబుద్ధి విభీషణుండు గదతో నవ్వాని గుఱ్ఱంబులం
గవిసెన్ వాని తల ల్పగిల్చెను దురంగంబుల్ ధర్మవ్రాలంగన్. 219
- సీ. వీడుగా యింద్రజి వేల్పుకందువ చెప్పె వీడు దైత్యకులంబు వేరుపురువు
నచటి రహస్యంబు లిచటఁ జెప్పచునుండె నది చాలనట్లు దురాత్మకుండు
వీరి షక్తంబున వీరుడై యుద్ధమాడుచునుండె సిగ్గువీడుటయే కాక
భయము లేకుండంగ వచ్చి నాతోఁగూడఁ గదియంగ నుంత కొంకండు బికారి
- గీ. వీని వధియింతు నంచును దావవేంద్రుఁ డెద వినిశ్చయవటచుచు నెద వగుల్పు
వనికి నది యొక్కండే చాలు ననినదాని శక్తి వేసెను వే విభీషణుని వైన. 230
- ఉ. దాని నెఱుంగు లక్ష్మణుండు తాను విభీషణుఁ డిందు జోక్యముం
బూనఁగ రాద శక్తి యిది ముక్కలు ముక్కలుగాఁగ నయ్యు ద్రా
ణానికి దెచ్చునంచును ఘనంబుగు స్వీయమహోగ్రదోర్బల
ధ్యానము చేసి వారనము లైదింబ శక్తి నశక్తిఁ జేయగాఁ. 231
- ఉ. కాంచుచు నున్న రావణుని కన్నులయందున లోన లోన వ
ర్తించుచు నున్న వహ్ని వివరించిన మంటలు లేక వెట్టు జ
ల్లించిన యట్లు గాగ గదలించని చూపులు మాదులొచ్చు యో
జించిన కార్యపున్ ఫలము చేతికిఁ జిక్కినయట్లు లెంచుచున్. 232

- సీ. అడవి భార్యావిరహముగఁ జావకయుండ నన్న నోదారిచికొన్న యదియుఁ
లేడియో మారీచు లేడి కన్నులను జరించు దానవత గుర్తించినదియుఁ
బదుముఁడునమలు వ్రాల్చక తొప్ప నింద్రజి మృతికోసమై నిగ్రహించినదియు
దన యన్న శరణమిచ్చిన విభీషణుని ధక్షించు ధర్మంబు యోజించునదియుఁ
- గీ. గామమున్ గెల్చినదియును గ్రౌర్యమునకుఁ బోలముగానైనదగు వీని తెలివి యెల్ల
నేటికిఁ బరిసమాప్తఁ బొందింతు ననుచు నెంచి రావణుఁ డీట్లు వచించెనతని.
- క. అతనిని నిజముగ ధక్షించితి వగు నిను నీవ ధక్ష చేసికొనుము నీ
మృతిలోన నీదు నగ్రణ మృతియు నిమిడియున్నయది నుమిత్రాతనయా! 234
- వ. అంత మయనిర్మితం బష్టమంబాకమ్ము నశనిమహాస్వనంబు ప్రళయకాలాశీవిషా
క్యతిఁ దాల్చిన రుద్రుని వంటిదియు రావణ బాహుసర్వవేగోత్స్పృష్టంబు నయి
మహాశక్తి లక్ష్మణుని గుండియకు నూటిగా వచ్చుచు. 235
- చ. గణగణలాడు చెన్మిదగు గంటలతోడ మహాహివోలె ల
క్ష్యణు దెస వచ్చుచున్న దగుశక్తిని గాంచి రఘూధ్వహండు ల
క్ష్యణునకు నెల్ల స్వప్తియగుగాక యటం చనె నంతలోన ల
క్ష్యణుని యురంబు భగ్గుముగ నల్పెనుశక్తి యతండు త్రెళ్ళగన్. 236
- చ. నిముసములోవలం దెలియనేరెడు తానును రాముండంచు వి
క్రమనిధి మేన గ్రుచ్చుకొను రావణు నమ్ములచే నెఱింగి తా
నమరిన దుఃఖమంత పౌదయంబును నిండగ దైత్యనాథు బా
ణములు నరుంతుదమ్ములయి నాటుచు నుండ శరీర మంతటన్. 237
- గీ. అంత రాముండు తమ్మున కడ్డు నిలచి చేత విల్లాని దైత్యుఁ గాంచెను దృశాగ్ర
వహ్ని, రావణు మేను గంపంబునొంద ననుర యమ్ముల నేయుట యావలేద.
- శా. రాముం డొక్క విలివైలో శతసహస్రంబుల్ శరంబుల్ మహా
ద్దామంబుల్ పరగించ వాని వగు శస్త్రంబుల్ విదారించి త
ద్దీమంబైన శరీరమంతయును గప్పెన్ బర్వతంబున్ బయ
శ్శీమంజూషికవోవి మేఘము వలెన్ దృగ్బార మోనట్లుగన్. 239
- వ. అంత రాముండు మహాశక్తులు నివారించరాక ధరాతలంబున దూరిన యాశ
క్తిని బాహులతోఁ బెక్కించి దానిని విఱుచుచుండగా రావణు డంపమొయిలు
విరియించి మఱల రామునిపై బాణవ్రయోగంబు చేయుచుండెక్క నేయక.
- ఉ. కుట్టినతేలు రాచుటయుఁ గ్రొచ్చిన యమ్మును విర్చిపెట్టుటల్
ముట్టిన పుర్వుఁ జంపుటయుఁ బుట్టిన బాధ నగంబు త్రోయుటై
నెట్టిన శత్రుకార్యము గణించక పై నవమానపుచ్చుటై
యట్టుల రావణుండును శరావలీ గువ్వచునుండె రామువై. 241
- వ. అంత రాముండు కోదండ దండంబున వాని యమ్ములం దొలఁగఁ ద్రోయుచు
సుగ్రీవాంజనీసూనులం గాంచి యిట్లనియె. 242

- క. తానేమొ చూచుచుండంగఁ దా ననుజాని కేమొ యింత దగ్గరనుండన్
దానవుడింత యొనర్చెను తానా! రాముండు వాడు దైత్యుడు కాకన్. 243
- మ. పరిరక్షించుచు నుండుండీ యనుజానిం బాకారి నిర్జించె న
య్యరి, పాకారిని గాంచ నర్థనుజాఁ బ్రేతాకారుఁ బంపించెదన్
సిరిగైకొన్నది చాలకీ యవకృతుల్ సేయంగఁజొచ్చెన్ మఱిన్
మఱి యీధాత్రియహో యరావణ మరాసుందేదియో కావలెన్. 244
- ఉ. నాపినతల్లి యీతని వనంబుల కంపెను నేను వద్దుర
న్నా! పనికాని యీవని యటన్నను వచ్చె నితండు, వచ్చినాఁ
డో వడునాల్గువత్సరము లోపితిన్ పితృవాక్యపాలనం
దీ వరమానురుండు ఘటించెను వర్షఫలంబు నేటికిన్. 245
- చ. ఇంకఁ గనుగొండు చావమున నింతగఁ జేయఁగవచ్చు నన్నదా
నికిఁ బరిధీకృతంబుగను నేఁ బొనరించెద, దైత్యమూర్తి వీఁ
దొకరుండు కాద, యింకఁ బదియుం బదియుం దలలైనవాడు గా
ర్ముకి నయినట్టి నాదయిన ముందర నిల్వను గల్గులుండునే? 246
- ఉ. నాదయినట్టి రామునితనంబును జూడఁడు మీరల్లెనే
నూదిన విండ్లు వేలు మఱియుం గరముల్ వదివేలుగాఁగ దా
నీ దనుజేవ్వరుండనుచు నెవ్వడో రావణుండంచు నుండఁ దా
హో! దురితాత్మకుండయి మహాహవమున్ విడి పాటిపోనిచో. 247
- గీ. అని విలుకొనురామునకుం గనుగొనఁ బదివేలునైన కరములు నేయో
ధనువులు గాఁగ మహాభయమునఁ రావణుఁ డంత బాటిపోయెఁ జాలుకన్. 248
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుడు ఆక్షుణ వర్యవస్థితుండైన నుషేణుంగాంచి యిట్లు
నియె. 249
- క. నా తమ్ముని బ్రదికింపుము సీతావిరహమున నేను సేగిం గనకన్
నాతమ్ముండు రక్షించెను నాతో వనములకు వచ్చినాడు కపింద్రా! 250
- గీ. అతఁడుచనిపోవలేదని యీపుచ్చెపుమ యితని బ్రతికింతు నంచును వీపుచ్చెపుమ
యితఁడుబ్రతుకకయున్నచో బ్రతుకనేను నాకురాజ్యస్మృతలదు జానకివలదును.
- ఉ. ఎచ్చటి యోషధీలతలు నీవ యెఱుంగుదు కానలండు భూ
భృచ్చయనుండు నీవయిచరింతువు చూతు గుణంబెఱింగె దా
యెచ్చటి యాకొ తెచ్చిభరియింపుము నాయనుజన్ము ప్రాణముల్
తెచ్చిన నీదు పుణ్యమును దీర్తు భవంబుల వైన నోకపి! 252
- శా. ఇంకన్ రావణు నే వధించవలెనం చేమున్న దా సీత నా
వంకన్ వచ్చియు రాక యొక్కటియె, నాప్రాణంబులన్ బ్రాణమీ

తైంకర్య ప్రథమానమూర్తి విడి నాకంటెం ద్రపాహీనుండై
యింకన్ సౌఖ్యము కోరు నెవ్వడును వాడెవ్వఁడో దుర్జీవియై. 253

క. మునుపటి బంధ మ్మునుజుండు వనితాబంధమ్ము నేటి బంధము సంత
త్యనుబంధము లేనియెడన్ వనితాబంధమ్ము కూడబట్టదు దీనిన్. 254

శా. రానీ! వంక్రిగళున్ గృహీటధరధారాధోరణీసారణుల్
గా నమ్ముల్ కురియింపనీ? యనుజుం డీకొండీరరత్నమ్ము లే
డేనిన్ రాముండు లేడు కానియెడ నే నిందుంటి వాడున్ సుషే
ణా! నీవుం బరికించి చెప్పంగదె యున్నాడంచు వైద్యోత్తమా! 255

వ. అని కోదండంబు బుజంబు జార్చి నిర్వాపారునివలె విషణ్ణుండైన రామచం
ద్రుని గాంచి సుషేణుం డిట్లనియె. 256

చ. మఱి వదనంబునందుం గళ మాయదు వెచ్చదనంబు మేనునం
గొఱవడ దెందు కీట్టు లనుకొంట? నవారుణవద్మవత్రసుం
దరములుగాఁ బ్రవాళములునా నవుదో యఱచేతు లేగతిం
దొరనె నితండు మృత్యు వనం బోలును? నా కనిపించ దా గతిన్. 257

మ. అణుమాత్రమ్మును లేదు సంశయము దీర్ఘాయుష్కుండో వాని ల
క్షణముల్ నర్పము గోచరించు నిట మీ కాండీరరత్నమ్ము ల
క్తులుం డింతేవియు నేగి పొందెడును దుఃఖం బూన నైనట్టి కా
రణముల్ లే వింట రాఘవా! సుశరధారాకృ ద్విషణ్ణులవా. 258

శా. నీ యీ దుఃఖమె చాల ముచ్చటగ నుండెన్ రామ! విల్కొట్టజే
దోయింజార్పుము రావణుండు జయముం దోకొంచు బోవున్ మఱిన్
నీ యీ తమ్ముండు నేట తేవటను దానే లేచికూర్పుండు మే
మే యీకోతుల మంబుధుల్ నడుమ సామీ! చిక్కుకొన్నట్టులై. 259

ఉ. ఓరఘరామ! వీవలుకుచుండిన మాటలలోని సవ్యడుల్
దారులుకొట్టి ప్రాణవుం బధంబున లక్ష్మణు మేనియందునన్
జేరుచునుండె బ్రాణములు శ్రీవతి! నిక్కపు దుఃఖమందినన్
దీరిన ప్రాణముల్ తిరిగి తెచ్చును గాదట ప్రాణబంధులన్. 260

చ. తడబడకుండగా మివుల ధైర్యముతో విటు లాడఁగా సుషే
ణుండు రఘురాము నాననమునుం దళుకొత్తెను, దమ్మునందు నే
ర్పడిన యెదేని కాంతి కవవచ్చెను శ్రీరఘరామమూర్తికిన్
వడిగ సుషేణుండున్ జలధివాపరిలంఘనదోవటివ్వునిన్. 261

చ. ప్రవిమలధీవిశాల పరిభాసిత మారుతిం గాంచి యయ్య! జాం
బదుపదిష్టమైన హిమవద్గిరిసానుగతంబు నోషధి

ప్రవిమలవర్వతంబునను భాసిలు వక్కరణుల్ గ్రహించి ర
మృవిరళరామకార్య కరణాద్భుత బాహరమాధురంధరా! 262

వ. నీ వెఱుంగుదు కద సంతానకరణీ సౌవర్ణకరణీ విశల్కకరణీ సంజీవకరణీ యమ
నవి. నే నీ లోపున నితని మేన మన్న యమ్ములు వెకలించి చికిత్సించు
చుందు చన. 263

క. మిన్నందెన్ పొనుమంతుండు ము ప్నీతని మింటి కెగురు పోడిమి కనడున్
గన్నాఁ డిప్పుడు రాముండు వెన్నంటిన వృక్షవమితి వెనుకం బడంగన్. 264

క. చన్నాఁడు పొనూమంతుండు మిన్నింతటి చిన్నదైన మేరయె యనగాఁ
గమ్ములు నమ్ముగ రాకయ యున్నవి మనసేమొ నమ్ముచున్నదిమఱిన్. 265

శా. వచ్చెన్ మారుతి తెచ్చెఁ బర్వతము సంతాపింపఁగా లేన నే
నెచ్చో నున్నవో యోషదుల్ కనుక భూభృతైల్ల భూభృత్తుగా
నిచ్చో దెచ్చితిం జూచికొమ్మనగఁ దానే యోషదుల్ కోరెనో
క్రొచ్చెన్ వాని నుషేణుఁ డంతఁ గొనిపో క్షోణీధరం బన్నచో. 266

ఉ. ఆయన కొండఁ దెచ్చుటయు వాయనకొండను గొంచుదోక కం
దోయిని విప్పిచూచుచు మనోహరణంబుగ వారు వీరు దై
తేయులు వానరుల్ మనసు తెప్పరిలంగను జేసికోసు లే
కాయన వర్వతం బునిచి యచ్చట వచ్చెఁ బునఃప్రయాతుండై. 267

మ. చెలువొప్పన్ నిదురించి లేచె నన లేచెన్ లక్ష్మణుం డట్లుగం
ధిలవిస్తారదృశాభిరామముగ వైదేహీమనోహరుండ
ర్మిలి బాహోవరిరంభణమ్ముగను సౌమిత్రిం గ్రహించెన్ ద్యుతుల్
పులకల్ పొందినయట్లు సోదరుల నవ్వుల్ వండఁ జింతామణుల్. 268

వ. మఱియు శ్రీరామచంద్రుం డిట్లునియె. 269

శా. అన్నా! నీవును జన్న నాకికను రాజ్యంచేల? యేలా మరు
త్సన్నద్ధంబగు జీవితంబు ధరణీజాతా నమాయోగ సం
వన్నత్యం బదియేల? యేల జయమీ వారాశివేలా పరి
స్సన్నక్ష్మాజచయాలవర్వత శిలాసంశీర్ష లంకాతటిన్. 270

చ. విపినము రామలక్ష్మణులు వెళ్ళిరి, వచ్చెను రాముండొక్కఁ డీ
యవయశ మింతయుం బొసంగ, దైనఁ బొసంగునో యన్న కారణ
న్యనగతమైన భీతి మనసందునఁ గొంతటివేళ నుండె, నీ
పునహితజీవితం డయితివోయి మదంతరప్రాణవర్తికా! 271

ఉ. అత్తఱి నీపులేక భయమయ్యెడి నిష్టనుకో నయోధ్యలోఁ
దత్తరపాటుపొంది పినతల్లినిఁ జూడగ, నామె నన్ను వి

లైత్తుగఁ జాచుచున్ భయములే దనుకొన్నది నిన్ను బంప లో
కోతరవర్తుండ నయియుండున తానది యట్నులెనచో.

272

మ. అనినన్ లక్ష్మణుఁ డిట్లనెన్ దనుజ నేమైనన్ పరే నేపథిం
తు నటం చీపు ప్రతిజ్ఞ చేసితివి నీ దుఃఖంబుచేతన్ బ్రతి
జ్ఞను భంజించుటచన్నె? యుండునఁ బ్రతిజ్ఞామూర్తివీవై, యెవం
డును దుఃఖంబున కొగ్గ? వే నమువవన్నుండై ముతాధ్వంబునన్.

273

ఉ. జానకీ వేఱుచేసినది చాలక నన్నును వేఱుసేయఁగా
దానవుఁ డెంచుచుండె నతిదారుణుడంతకు మించి నాస్తికుం
డైన నధర్ముడైన బరమార్థ రహస్యవిదూరుడైన ను
న్నే? నిను నన్ను వేర్పఱచు పెన్నడు కానిది యేర్పరించుచున్.

274

ఉ. నక్రములం జరించుచును నన్నును జానకీ బాపి నిన్ గ్రియా
శక్తులు లేనివానిగను నల్పి స్యతంత్రతపఃప్రభావనం
నక్రత నిన్ జయించుటకు జాల్ముడు లోనఁ దలంచుఁ దత్పుతుం
డుక్రవధంబునం జన ననుక్రవదంబున వానిఁజేర్చితిన్.

275

అ. ఇపుడు కర్మపాక్షి యవరాంబునిధిఁ గ్రుంకుటకును మున్న వేనడములకొఱకు
బండికొఱకుఁ జన్న పాలనుండగు వాని నాజిలంపు యముని రాజధాని.

276

ఉ. ఆ యవలాక్షుఁ గొల్పుటయు నద్ది. మృషారచనంబు వీడు శా
క్తేయుండు దుష్కృతుప్రభవదీధితి నీతలమీదఁ బెట్టు దై
తేయుండు వీనిపుత్తగ్గుండు దీధితిరూపగిరింద్ర కన్యకా
జ్ఞేయమహస్సు మీరగుట చేతము చేయఁడు దుష్టబుద్ధియై.

277

మ. సరథుండై చమదెంచె రావణుండు దీక్షాస్వీకృతేహ్వాన వి
ష్కర దీవ్యదగ్గనన్నుశత్రువు గండూషించి సదృప్తః
పరిచిత్యగ్ర మహాగ్రసంస్కరణ తీవ్రాకారుడౌచున్ ధరా
భర మంతంతన బండిచక్రములదొ బర్వానఁగా మాగఁగా.

278

సీ. పాలభాగవిభాసి భసిత్రపుండ్రోపరివిలిప్త కుంకుమశ్రీలు వెఱయ
కంఠగలై కముఖాశివాక్ష పరిదీపితార్ద్ర కుంకుమదీప్త లవఘరింప
శ్రవణాగ్రమకుటాంత నమ్ముప్త నపకదంబకపుష్పవానవల్ పరిమళింప
జ్యానంగతాంగుళీయక భోగిభోగ్ర మాణిక్యకాంతులు మాఁగుదేర

గీ. విఠోచికట్టి నప్టావదాంబరము మరకతాంచలంశులు దెనలందు సంచరింప
పంచభూతమ్ములును బట్ట బరువుగాఁగ రావణుండువచ్చె యుద్ధవంక్రాంతబుద్ధి.

ఉ. వచ్చుచువే దశాననుండు బాణములన్ రఘురాము మేనునన్
గ్రుచ్చుచు వచ్చెఁ దీవ్రము లఘుంతుదముల్ మణిరుక్మపుంఖముల్
త్రచ్చిన నిప్పులైనవియు రాముని వచ్చికనట్టు క్రొండిగుల్
ముచ్చటకొల్పు మే నెనఁగె బూచిన తంగెడుచెట్టు వోలికన్.

280

- ఉ. అంబుదముల్ ధరాధరము నట్టుల వాహిని వల్లముట్లు బా
జంబుల నావరించె రఘునాథుని జందవ భూరుహంబు న
ర్పంబులు వోలె నందు రఘురాముని కందువ తోచె వింటియ
గ్రంబున వార్డుకం బయిన రాతిరి మిన్నులు మెర్చుచే బలెన్. 281
- మ. విరియించెన్ రఘురామచంద్రుఁ డనురోర్వినాథు బాణంబులన్
కురియించెన్ రఘురామమూర్తి దనుజక్షణేశువైనమ్ములన్
హరియించెన్ రఘువీరుఁ డన్ తరణి క్రవ్యాదాంధకారమ్ములన్
మెరయించెన్ బ్రథు నంపవానల నముష్మిలర్గురుచ్చంచలల్. 282
- ఉ. దేవతలున్ సురల్ ఋషులు తెచ్చిన భేదము చూచి, బండిపై
రావణుడున్ ధరిత్రివయి రాముఁడు, నిత్యసమూర్ధ్వదృష్టిగాఁ
గావలెనంచు వారడివి గ్రమ్ముకొనన్ వలె నమ్మునమ్మునన్
శ్రీవిఘ్నఁ డంచు మిక్కిలియుఁ చింతనహించుచు నుండునంతలో. 283
- క. ఒక యొయ్యారపుఁ బాగయు నొకనక్కలఁ జూచు చూపు నొనరఁగ మోచే
తికడ దిగియు నంగీ కల యొక దివ్యుఁడు వచ్చి రాము నొగి దర్శించెన్. 284
- చ. అపుడు సుతీక్ష్ణు నాశ్రమమునందున దూరమునందు లీలగాఁ
గవురవుఁ గ్రొమ్మొయిల్ నడుముఁ గాంచిన బంగరురేక లొప్పదే
వవతి రథంబు కన్నులకు నృష్టముగాఁ గనిపించె ముందరన్
బ్రవవలె రామచంద్రునకు రావణయుద్ధ మటన్న వేసఁగిన్. 285
- మ. మును మా పూర్వుల కింద్రుకోసమయి, యిహో నాకు నాకోస మై
వను మన్నింపఁగదే ఋణంపడెద నన్నా దేవతానారథి!
యనినన్, మాతలి యిద్రియున్ మఘపుకార్యందే యనన్ బిన్నన
పున రాముండు వ్రదక్షిణించి రథముం బొల్పందె దైత్యారియై. 286
- వ. ఇంద్ర ప్రేషితంబు మహాచావంబు స్వీకరించి తత్సవచంబు ధరించి యతఁడు
నంచిన మహాశక్తి నవధరించి కాంచనచిత్రాంగదభూషితంబు కింకిణీశతమధుర
నాదంబు వైదూర్యమయకూబరంబు రుక్మవేణుధ్వజంబు హేమజాలవిభూషిత
హరిసమానుత్తం బైన రథంబు రాముం డారోహించిన. 287
- శా. లోనన్ మండిపడెన్ దశాననుఁడు పోల్లంరంబు గాఁగన్ ద్రిలో
కీనాథుం డతఁ డెక్కె నెక్కియుఁ ద్రిలోకీరావణుం గెల్పు వీ
డీ నారంబును సౌర మెల్లపుడు వారే వీరు వీర్వారు దై
త్యానీకంబులకున్ విరోధులు పరీహాసాస్పదప్రక్రియుల్. 288
- శా. అం చూహించుచుఁ గోపమంతయు రథంబందైంద్రమౌవాజాలం
దంచత్కాంచనవేణు కేతనమునం దా మాతలిన్ గాఁగ ని
ర్మించెన్ సాయకసంచయమ్ము బురరీక్యద్వజసారంబులన్
మించెన్ రావణు నంపగాలి దెసలన్ మింటన్ మహాభీలమై. 289

శా. కంచున్ గైకయి చెప్పినట్టి గతులుం గాఁ జెప్పి రాముండుతో
లించెన్ బండిని గింకిణీనినదవల్లికంబు వారాశి వే
లాంచ న్మంజు మరుద్రవాభినవ హేలాకాననం బిద్దిరో
యంచున్ జూడంగవొప్పెరావణుని యీర్వాక్రోధముల్ పొంగంగన్. 290

ఉ. అన్యము నాన్యముం గదుర నాహవ మాడుచునుండె నా నమా
వాన్యయుఁ బూర్ణిమానిశయు బద్ధవిరోధులు రామరావణుల్
లాన్యము నేయు వా శరములం బరగించి రొకకొకభృపై
నన్యతాశాతముల్ ఘనశిలావలిఘోరనిపాతవేగముల్. 291

ఉ. ఆ దివిషద్విషత్పతి శరావళి రాముని ముంచె ముంచెనా
కా దిది కాదు రామవిశిఖంబులు గండ్లును గొట్టు నెల్ల చో
నాదట రాక్షసేంద్రు విశిఖాగ్నులు మండెడు మండునాంగ దా
మోదరమూర్తి రాఘవుని ముల్కులు మంటల నెల్లనార్చెడున్. 292

వ. అంత రావణవ్రయుక్త సర్వాస్త్రంబులు విఘటతము లగుచుండ నతండు
గాంధర్వంబు వ్రయోగింప రాముండు దానిని గాంధర్వంబుచేత వారించె దైవం
బును దైవంబుచే నుపశమింప రావణుండు మండిపోయి. 293

సీ. అమరాస్త్రం బేనె వాశీవిషంబు లాగ్నేయముల్ జ్వాల లాకృతులు గాఁగ
వమదుగ్రకాకోల వదనంబులును ముగ్ధ దంష్ట్రాకరాళ వక్త్రములు నగుచు
పుచ్చతాడనముద్రాత రావోగ్రముల్ వివృతఫణావిద్ధ విదిశములును
చూపులు విరియించు సురియలై దిక్కు లంటించు జ్వాలలను మండించుకొంచు

గీ. సూర్యకిరణంబులే దందశూకములయి రోదసి నమాక్రమించిన రూపుగాఁగ
దానవుయథార్థరూపంబు త్రాచుపామునాఁగఁ జనుదెంచుచుండగా నారనములు.

సీ. ఒక వందపాముల నొకచోటఁ జేరిచి చిత్రమ్ముగా వధ చేయునవియు
విరియించు ఫణములు వ్రీలఁగా దన్నుచు ముక్కుల శిరములు పొడుచునవియు
నడుములు తునియంగ నఖములఁ దన్నుచు లేచు ముస్కుక్కుల రాచునవియు
వక్షసిలాధూతిఁ బాణిపోవుచు నుండ సగములోపలఁ బట్టి చంపునవియు

గీ. పిన్నవానికి బిన్నవి పెద్దవాని కేమొ పెద్దవి గరుడులు నేగుదెంచి
రామచావ శరాంతనిర్గతము లగుచు రావణాస్త్రభుజంగుల రాచి పెట్టు. 295

శా. అనందంబును గొల్పె వేదపురుషుం డంతంత యంతంతగా
నానాజీవులదైన కోపవరిమాణం బింత యింతంచు నె
ట్లా నేర్పాటుగఁ జెప్ప, నవ్పరిధి బ్రహ్మనంద మం చన్నచో
నా నాడంగను నేటి కిప్పరిధి దైత్యస్వామి కోపంబనన్. 296

శా. తారాగోళములున్ గ్రహంబులు వియత్నాన్ధంబు విగ్లిత చ
క్రారాధ్యంబున నేగుచుండు, భువనన్యాసాత్మయౌ దేవి, శ

క్వారూడక్రియ దేవుపాసకులు దక్షిణీకులో దేవతా
స్వారాట్పంతతియో సమస్తభువన వ్యాపారపారీణులై.

297

శా. వీరశ్రేణి కిరీట వీలముణి, దేవీదక్షిణామ్నాయవి
ద్యారాజీవభవుండు, రావణుండు నైంద్రంబైన యశ్వాదివం
భారంబున్ గని ఖడ్గరావణ మహామంత్రాధిదైవంబు త
త్సారం బెల్లను శీర్షమున్ శిథిలమున్ స్రవంతంబుగాఁ జేయంగా.

298

ఉ. మాతలి డప్పె నైంద్రములు మాపులు క్రుప్పెఁ బతాకప్రస్పెందా
జేతమునందు రాఘవుండు పిగ్గిలె, పిగ్గిలి నంతలోన న
ర్వాతి భయంకరంబులు ధురావ్రవభంబులు వహ్నికల్పముల్
శాతములైన బాణము లనహ్యము లంటెను రామచంద్రునిన్.

299

శా. ఐదమ్ముల్ ననుదెంచి రాఘవుని పాలాగ్రంబునన్ నెత్తురుల్
బోదల్ త్రవ్విన యట్లు వెన్నదెనకుం బోయెన్ రఘుస్వామికై
కోదండంబునఁ బట్టు నిల్వదును గైకో నమ్ములున్ రావు వి
చ్చేదంబందిన సర్వశక్తియయ పాలెన్ రాముండాలివల్.

300

వ. ఇట్లు రావణరాహు గ్రస్తుండు రామచంద్రుండు కాఁగా, శశిప్రియమైన ప్రాజా
వత్యనక్షత్రంబును రోహిణిని, బ్రహ్మభక్తుండైన బుధుండు సమాక్రమించె
నముద్రంబు సధూమవరివృత్తంబయ్యె. నగ్నులతో మండె. సూర్యుండు శస్త్రవ
ర్ణుండై వరుషుండై మందరశ్రీయై కబంధంకుండై కేతుగ్రస్తుండయ్యె. ఇంద్రాగ్ని
దైవత్యంబైన కోసలదేశ నక్షత్రంబును విశాఖను కుజగ్రహం బాక్రమించిన. 301

ఉ. కోసము పొంగులై యుదితెఁ గోసలరాజకుమారమూర్తికిన్
దాపితచంద్రసూర్యుల విధంబునఁ బోల్చెను నేత్రయుగ్మమున్
జానము కోటియం దెనఁగు జ్యా ప్రతిశబ్దము లీనె వచ్చినం
గోసము అక్షుజాగ్రజానకున్ ధరణీతనయాధినేతకున్.

302

గీ. వృధవికంపించె నవ్వులువిరియబడియె మఱియుఁ దేజస్సు మంటలు మంటలయ్యె
వాయువీధులు ఘూర్జితావర్తములుగ గగనసీమ చిద్రచ్చిద్రముగ విరిపెను. 303

చ. మిలమిలఁ బంచభూతములు మేనుననుండి వివిగ్గమించి ది
క్కులఁ గనిపించె, రావణునకున్ భయమిం తనరానిదయ్యె, లోఁ
దెలిసె నితండుపో నునమధిష్ఠితదిక్పయ పంచభూతని
ర్మలగ్రహరాజిరా జితండు రాముడు నేటికిఁ గోసలంబులన్.

304

గీ. నెఱి నెచటివందు సద్దుకొనెం గ్రహాళి రాముడుం దేజుకొనియెను రావణుండు
నుందరుని రామునంపొరింపం దలంచెఁ దత్సమయశక్తిహీను నుద్భ్రాంతచిత్తు.

క. ఏ అక్షణములు కలిగినదై అక్షులుఁ జంపె శక్తియనివార్యంబై
యా అక్షణములు గలిగిన శూలము చేఁబూని పాలనుండు రావణుండున్. 306

- వ. వజ్రస్వనంబును మహావాదంబును మహాగిరిం బోలెఁ గూటమ్ములు కలదానిని యమునకేని దురానదం దైనదానిని సర్వభూత భయంకరం బయినదానిని, జీల్చు దానిని, ముక్కలునేయు దానిని బరమ రౌద్రంబు నడుమ నూని యిట్లవియె. 307
- చ. అరయ దయన్ విభీషణున కడ్డము పోయి మరేమియయ్యె ని ర్భరమతి లక్ష్మణుండు? మఱివానికి నడ్డము పోయి నీవు న క్కరణీన యౌదు, దీని నిద కాచుకొనందగుఁ దీవ్రశూలమున్ విరవిరలాడు ప్రాణముల విచ్చెడు నట్టి సకూటశైలమున్. 308
- క. విదానవుఁ డరుదెంచిన నాదానవు నీవు చంపి తది నన్నుచు సం ఛేదము చేసితి వంశము కోదండాంతమ్మునన్ మిగుల్పు వాకనిన్. 309
- శా. నిన్నుం జంపుట గోటిమీది వని వానిన్ మారుతం జంప వీ లున్నన్ లక్ష్మణు నైనజంపుటకు పీలున్నన్ మఱిన్ సీతయున్ నిన్నే భావనఁ జేయకున్న, నిదె మండింతున్ నినున్ శూలని ర్భిన్నోరస్సుని నిత్య మందహాసన శ్రీ దర్పణ ద్గల్లున్. 310
- శా. ఈపై నవ్వులవారె రాక్షసులు నే నింతేనియుం గాన వీ చావంబుం బనిసేయ దిందు నవరిస్కన్నోగ్రమౌ మృత్యుచేఁ జాపీ! శూలము చేతఁ జాపుమని దోషసంధామహావేగదీ ఙ్గపద్మావసుఁ డైన రావణుఁ డుదంచఛూలమున్ విచ్చినన్. 311
- క. ఒక వేయి బాణములఁ జీల్చుక వచ్చుచు నున్నయట్టి శూలము రాముం డకుటెల నేగుడు బాహుల వికలంబుగఁ బట్టికొంచు విఱువం దలంచెన్. 312
- ఉ. అంతట నైంద్రశక్తివయి నక్షులు వ్రాలిన దానిఁ గొంచు ని శ్చింతుండు రామచంద్రుండు వశిక్తుచిత్తుండు శూలముం బ్రతా రింతు నటంచు నేనె వివరించిన మంటలు గాఁగ శూలమున్ గాంతము భస్మసాత్మ్యతముగా నొనరించెనుశక్తి యంతటన్. 313
- క. ఇంద్ర పురాషేషితమై సాంద్రమహాశక్తి యిట్లు చాలనియది నే డింద్రుల కింద్రుడు శ్రీరఘుచంద్రునిచే శూలదమనశక్తిం బడసెన్. 314
- క. రథగమయితృ చూడామణి వృథులగతులు గాఁగ నంచరింపించె మహా రథి రాముండు రావణుని వితథతేజనిఁ జేసెఁ దార్చు తార్చు శరమునన్. 315
- ఉ. వాజివిధంబునన్ రథము వల్గననృత్యము చేయుచుండె వి భ్రాజిత తేజాడైన రఘురాముండు నేర్పుచు మన్ననా శర వ్యాజముచేత రావణుని యంగము లందున విష్ణు బుంచె నీ రాజితదేహాఁ డయ్యె నసురప్రభుఁ డెంతయు యుద్ధలక్ష్మికిన్. 316
- క. అపాదమంతకమ్మును వ్యాపాదితశరునిఁ జేసె నమరేశ్వరునిన్ శ్రీవద్యాక్షుండు రాముండు కోపాటోపమున గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి శరమ్ముల్. 317

- క. నొసలన్ త్రిశరమ్ములచే నవలును ద్రవ్యుకొని వచ్చు నవ్వగావగంగా
విసురుకొనివచ్చు నమ్ముల ననుర దిగులుపడియె తాళునట్టులు లేకన్. 318
- మ. మఱియున్ దానవచక్రవర్తి మది సంబాలించుకొన్నాండు వి
ర్భరుండై యేమను గూచి చేసితినిగా రాముం బ్రతారించి, పం
గరమందొక్కపు డొక్కడొక్కరుడు సంక్రాంతాత్మతేజః ప్రభా
కరుండై పొల్పు, దిగుల్వడం జనువె దుఃఖించైన యవ్వేళలన్. 319
- క. ఇరువురు సమానమగు శౌర్యరమ గలిగినట్టివార లయినం దానై
యరి పొంగు, నీవు పొంగెడు దురమాడెడు నవ్పడిట్లు తూగుచునుండున్. 320
- క. నే నదికుం దైనవ్వుడు మానవవతి కోపమూనె మఱి నేను దిగుల్
పూనం దగునే కోపము మానెద నని యతడు కోప మూనెం బెలుచన్. 321
- మ. ఒక కోపంబని కాదు స్వీయప్రతిభోద్యోగంబు చెల్లించగా
నకటా! కోపము గాని కోప మదియాత్మావిష్కృతించొందు, దా
నికి జీవుండును మాటిమాటికి నెదన్ విండించుకోఁ గావలెన్
ప్రకటోత్సాహిదానభావములతోఁ బాలార్చు భావాతితో. 322
- మ. సహజందై చనునట్టి కోపమును రక్షస్వామి యిరీతిగా
విహరింపంగను చేసికోపగుట కల్పించున్ మహేశ్వర్యమై
సహసా రామవనేత్రయుగ్మవిహర చృంద్రార్కనందర్శనం
బు పొరించెన్ దనుజేంద్రు దానవతలోఁ బొంగైన రక్షస్వమున్. 323
- పీ. రామచంద్రుని శరీర మను కుడ్యమున దైత్యవతి జేగురు వరదాలు కొట్టె
రామచంద్రుని శరీర మను మిన్నునను రక్షకులేకుండు వానకాళ్లు దింపె
రాకాసి రామవర్చకసామవుల నెత్తు రేగు వాగులం బ్రవహించ జేసె
అనురుండు రామగిర్వగ్ర సీతావియోగవ్యధా స్నానోదకములు నింపె
- గీ. రావణుండు ప్రచండసంగ్రామశీలి తన మహాశక్తి రూపంబు తాల్చినట్లు
మర్విజావతి నిల్వసికుండఁ జేసె రామచంద్రుండు నిలచెను రథమునందు. 324
- శా. ప్రత్యస్త్రంబుల రామచంద్రుండు నమ్మద్రం బట్లుగాఁ బొడ్చినన్
దైత్యుండున్ గిరిరాజువోలె నిలచెన్, దైత్యుండు ఝంఝానిలా
గత్యుగ్రంబుగ నైన రాముండు చలత్కంధింబలెం బొల్చినన్
దైత్యోర్ధ్వతవయాపతుల్ గిరివమ్మద్రంబుల్ బలెం బొల్పుచున్. 325
- శా. అమ్ముల్ విండిన మింట నిర్దళును దృశ్యాదృశ్యమూర్తుల్ నమీ
నమ్మున్ దూరమటంచు నేర్వక ధనుర్వాసల్గ దాశీవిషో
గ్రమ్ముల్ చిమ్ముచు వారనంబుల జయాకాంక్షాసమానన్న చి
త్తమ్ముల్ గా బవరంబు నేసిరి నదర్తర్పగ్రసింహాకృతుల్. 326

- క. వ్రతిబాణంబును వేయక క్షితిజావతి యుండెఁ గొంతనే వట్టులనే
దితిజేశ్వరుండు బాణవ్రతతిం బరగించుచుం బ్రవాహముగాఁగన్. 327
- గీ. అవ్రకంపుండు మందపోపాననుండు సుందరుండుకార్యుక్తోగ్రభాసురుండు రాముఁ
గాంచి నివ్వెఱవోయి రాక్షసుఁడునిలచె నిట్లనియెరామమూర్తి దైత్యేంద్రుఁ గాంచి.
- క. అప్పుడు నే నుండినచో నివ్వల మండించియుండు నిల్వన నిన్నున్
దప్పికొని వచ్చినాడవు నిప్పుడు తప్పించుకొనుమ యేదీ చూతున్. 329
- శా. నిన్నుం దొల్లన విడ్చిపుచ్చితిని మస్కేడొచు లజ్జాపరి
స్కన్నందై మతి వేఱవచ్చితిని నీ సంతానమున్ బంధులన్
మన్నుంజేసితి మిన్నుజేర్చితి నిలింపద్రోహి! యింకైన నీ
గ్గు విక్రంబుగ వేర్చికోవలయు దిక్కుల్ భూతముల్ నిల్వగన్. 330
- శా. సిగ్గన్నట్టి దహూర్యమో దినునగున్ జీవుల్ త్రపావంతులై
లగ్గుం బొందెదర, రెగ్గు గాంతురునుమీ లజ్జావిహీనుల్ ఛవుల్
కగ్గన్ జీవు లధోజగత్తులకుఁ బోగా నేల! లోకంబునన్
సిగ్గన్నట్టిది ధర్మముల్ వినయముల్ జెందించు భావంబునూ. 331
- ఉ. శూరుండటన్న ధర్మమున సొంపు నెఱుంగుట కాని, చేతిలా
వై రచియించు కార్యకమునం దసియందున వేర్బుకాదునూ!
నేరుచు విద్యయంతయును నేలను మన్నగు ధర్మబుద్ధి చే
కూరనిచో హతింబొరయు కోనమదిం బయిమెట్టు దానవా! 332
- ఉ. దైవము సాగనిచ్చున యధర్మము నీ మినుముట్టుదాఁక, నీ
వీవల లొకకంబుగ వహించిన దంతయు గొప్పయంచు దు
ర్బావన నేనె, దన్నియును వచ్చి వయింబడు నొక్కమాటుగా
నా వలమానకార్యకమునా నిది దైవమునుమ్ము దానవా! 333
- క. వీతో మాటాడుటయును జేతోదోషంబుగాఁగ సిగ్గుచుండెన్
నీ తెన్నేగెదు నిలుమీ యాతోద్యం బయిన జ్యోరవాచీలముగన్. 334
- మ. అనుచుండన్ రఘురామచంద్రుడు, నమభ్యస్తంబు విల్విద్య నే
ర్పనియట్లయ్యెను రావణాసురునకున్, వైదేహిని బూని కా
ననమం దెత్తుకపోనియట్లు తలఁచెన్, నవ్యంబుగా మానసం
బున లజ్జోదయ మయ్యె స్వామి కెదురమ్ముల్ తీర్చ లేనట్లుగన్. 335
- మ. శవముం గొట్టినయట్లు గొట్టె రఘువంశస్వామి దైత్యేశ్వరున్
శవముం బ్రాణసమేతమున్ గలిత లజ్జాకంబునున్ సంస్కృతి
వ్రవణంబున్ భయహీనమున్ సుశరసంపద్విత్తమంబున్ నము
ర్చనవైరాగ్యవిదూషితాత్మము నసంభ్రాంతంబు క్రాంతంబునున్. 336

- క. రావణ పారధియును యుద్ధావని దోలగించె దద్రథంబును రక్ష
స్నేహపారీణం డయి రావణుడేహంబు నవుడు రక్షించుటకై. 337
- గీ. తెలిసి రావణుడును పారధీ! యిదేమి చేసితివి? నన్ను నిచట తెచ్చితివి వీవు
నంగనలు పాంధ్యవాహ్యులు లరుగుచోట గంధితరంగలు బండలుక్రచ్చుచోట. 338
- ఉ. చూచుచు జూచుచుండ రిపుసూదనకృత్యమునన్ మఱి
రోచిత కార్యమిద్దయి? యెటుంగవు బండిని ద్రిప్పికొంచు నీ
పీచికలన్ మరుత్తు పలవించెడి చోటికి దెచ్చినావు మై
శ్రీచరణుండ వాడువె! యరిప్రియకృత్యమునం జరించుచున్. 339
- చ. తెగబడి వీడి చన్న పాలింది విధిషణుగుంపు లోపలన్
మిగిలినవాడవోదువో? యమిత్రుల షక్తమువాడ వాచు నా
నొగుననుండి యుద్ధముననుం గికురింపంగ నిన్ను నుంచెరో?
సగమునయందునన్ విరిగి పొగరచేలకు దెచ్చి పారధీ! 340
- మ. అవుడే రాముని బిట్టు నేర్పితిని దానై నిందకుంజొచ్చి నే
రవుమాటల్ రచియించె రాఘవుడు శౌర్యవక్రియన్ మాలి యా
కృపణుండున్ దనభార్య పోయెనని దుఃఖించున్ మ తే నెంత దై
త్యపుభావంబున నున్న జంపుదునె భార్యదుఃఖశిలాత్మనిన్. 341
- మ. మరియున్ రాముడు నన్ను నోర్చినెలచెన్ మాహాత్య మన్నట్లుగన్
తిరుగన్ నేనును నిల్చినాడెఱుమి వాతీరున్ వివేకించు నే
ర్పరి వింతైననుగాక తెచ్చితివి నాబండిన్ సుషీమాంబునుం
దర పీచీ జలరాశితీర పవమానశ్రీ వసీ వీధికిన్. 342
- చ. పాలువతి నాదు కొమ్ము వడిపోవుచు మన్నది యార! భద్రజీ
వులు మఱియున్ గృతజ్ఞులయి పొత్తురు, తక్కినవారు జీవనం
తులు పరిశిష్టమౌ బ్రతుకు త్రోవల నెప్పుడు చూచికొంద్రు, నీ
వలయిక వారిలోన నొక డాడువో? న్యాయమె యద్దియైననున్. 343
- మ. అనినన్ పారధి బిట్టు ఖిన్నుడయి యేలయ్యా మహారాజ! నే
నును వేలేండ్లుగ బండితోలు కులమందుం బుట్టితిన్, నీకు బూ
నిన నా యీ కళ నాదు తాతయును బూనెన్ దైత్యలోకేశ! నా
తనువందుం బ్రవహించు నీకు ననురక్తంబైనవో రక్తముల్. 344
- గీ. వేగృతఘ్నుడగాను బండితుడనేను కడు నమిత్రుడగాను శూరుండను నేను
నాకులంబునవారు చన్నట్టిత్రోవ బయనమై వచ్చినాడ నీబండి వడువ. 345
- చ. తతముగ బండియుం దిరుగు ధారుణీ సంతయు బిట్లు బిట్లుగా
శితశరసంతతిన్ విరియఁ జేసెను రాముండు, మాటె ద్రోలినన్

గతుకుడు పొందు లక్ష్మముఁజ, గాదవి వ్రక్కకుఁ ద్రిప్పితోలఁ దా
నతుకక పోయి యొడ్డగెడవొ దిగి చక్రము గుంజకొవలెన్.

346

ఉ. పోషణమైన యస్త్రమును బుచ్చెను రాముఁడు నేను గుఱ్ఱముల్
పోషణ మొప్ప దప్పకను గొంటిమి, మాకుడివైపు, గోడ వి
దేషితవృత్తి నమ్ములను వెట్టెను దిట్టరి సందోహంగకన్,
దూషితబుద్ధి మానయినఁ దోలఁగనీయఁడు కంధివాయువుల్.

347

జ. ఈవయి నేను జెప్పఁబయు నింతయు ధర్మముగాదు ప్సామికిం
గోవమురానిచో నిదియుఁ గొంచెము చెప్పెద రామునందు నే
దో వరమానురాగమొ దయోదయమో ఘటియిల్లె నీకు, నీ
వోవఁగ నెంచినన్ రిపుని యుద్ధమునం దది కోపవేయవో.

348

వ. అంత రావణుండు నవ్వి నీవు నగరములోనికిం బోయి యెట్టి నేల నైన
నడచెడు దానిని నీయివ్వ మైనరథంబును, డయ్యనివానిని, దప్పి నోర్చికొనెడు
వానిని నీయివ్వమైన గుఱ్ఱంబులు కట్టి తీసికొనిరమ్ము నే నింద యుండెదను.

ఉ. రాముఁడు చావఁగావలయు రావణుఁడైనను జావఁగావలెన్
ప్రీమతి సుంతయున్ బెనకనీయను ధూర్జటితోడి దేమి? దే
వీమహితానుభావవదవీస్థితి సూర్యకరాంతరస్థకా
లామితవేగ చంక్రమణ మావెద నీ విదె పోయిరమ్మునన్.

350

ఉ. దీమహితంబు నృప్తిని స్థితిం ఘటియిల్లగఁ జేయు విష్ణుతే
జోమహితుండు దానపనిఘాదనుఁ డంబుజబంధుకాంతి కా
లామిత వేగచాలనము నావఁగ నెంచిన వింధ్యవర్జిత
గ్రామణి గుంజ తీసిన యగస్త్యుఁడు రామునిముందు నిల్పుచున్.

351

గీ. ఇది రిపువధార్థ మాదిత్యపౌదయమన్న మంత్రమువరింపుమనియిచ్చి మోని యేగె
మంత్రముగ్రహించి రాముండు మహితనియతి కీర్తనీయతద్భావనామూర్తి యయ్యె.

సీ. అపారాగమమునందు నవ్వక్తముననుండి వ్యక్తంబు నర్పంబు వ్రథవమందె
నాదిత్యమూల మృహస్సు, వ్యక్తమృల్ల నాదిత్య హేతువై యవఘళించు
నాదిత్య డనగను నగ్ని తేజస్సు చైతన్యంబు ప్రాణంబు తనుగతంబు
నతడగ్నివోత్రంబు నాతఁడె క్రతువులు నాతఁడే యాయువు నతఁడె -మృత్యు

గీ. వతఁడె కర్మవ్రదోధకుఁ డతఁడె నిద్ర
మఱియు బుతువులు నతఁడె సంవత్సరంబు
నతఁడె పూర్వాద్రియును బశ్చిమాద్రి యతఁడె
పూషుఁడు గభస్తమంతుఁ డంభోజహితుఁడు.

353

సీ. ఇంద్రాదిదిక్పాలు రీశ కేశవ వద్యభవులును స్కందుండు వసుమనువులు
మనఁజయక్షులు సాధ్యమండలియు మరుత్తు లహిలు పిశాచమ్ము లదితిసుతులు

శంభుండు ఋగ్వజస్సామముల్ త్వష్టయు దైత్యులు నమరులు దానవులును
తిమిరగర్భుండు హృద్దిపిత వారాయణుండును మఱియు మూర్తాండు డతండ

గీ. యాతఁడె సృజించు రక్షించు నతఁడె చంపు
చెలఁగి తపియింపఁ జేయు వర్షించు నతఁడె
సర్వభావోద్భవుండు వాశకుండు నతఁడ
యల నమస్కారములు సర్వ మతనిఁ బొందు. 354

ఉ. దీరుండు రాముండున్ నమువదిష్టుండు చేసెను ధ్యానమూర్తి ము
హ్యుఱు జపంబు తామగవె మన్నన జేయుచు నెల్లఁదావె యం
భోరుహమిత్రుండె నకలమూర్తము తానయి సర్వదేవతా
ధారుండు తానెయ్యె పరనిధానమునై త్రిజగన్నిదానమై. 355

శా. తన్విష్ణోనమయంబునన్ రఘుకులేంద్రస్వామి కవ్యక్తమున్
స్కన్నం బొచును వ్యక్తరూపక మహస్సంచారభావంబు నొ
చున్నన్ దోచె నొకర్తు, సంసరణభావోద్భూతయై యామె తా
నన్నట్లుండి వ్యతంత్రయో యనఁగ సేవాధీనయై యెంచినన్. 356

గీ. అమె చేతులు జోడించి యనియె నిట్టు లంబుజాతాక్ష! యవ్వల కాది వీవ,
యవ్వలును నీవ యట్టుండ వై నయపుడు నాథ! సంధిలోఁగలసికొన్నాను నిన్ను.

వ. అంత శతసహస్రసూర్యమండల విభాసించిన శ్రీరామచంద్రుండు దూరాన
వరుడెంచు రావణరథంబు చూచె. 358

సీ. కనకమయ మృదుల ఘంటికాస్వనములు మణికింకణీ కుణుకుణు నివాద
కములతోడను నాట్యక్రతియవలె, గేతు పీతాంబరాంచలాన్విత మరుత్త
రంగంబులను నస్వరఃకామినీచయ మందాకినీతీర మధుర మధుర
వాహ్యోలివలె, హిమవర్షతకన్యకాపతి లీల లవి వ్రాయుడుటచేత

గీ. రజతశైల శేఖరకందరమ్ము వోలె ముగ్ధగంధర్వనగరంబుఁ బోలె సిద్ధ
సాధ్య సుర యక్ష కిన్నర జంపలీ మనఃప్రియానూనమగు విమానమ్మువోలె359

సీ. కాసారవత్సతాకా శారవర్ష ప్రకాశాభిరంజితాకాశ మగుచు
హేషాన్రమువ్య ద్విభీషాత్త పూత్కార ఘోషాశ్వవదనాంబరీష మగుచు
నేమిత్వరాకేరి భూమివనదూలి సామిగ్రన ద్వియతీప్సమ మగుచు
ఘంటావినిస్వాన రిఖంటీకుణుక్వాణ ఘంటావళి భవత్కంఠ మగుచు

గీ. వ్యాధపూత్ప్యతిగఁ గళాకరాళ ఘోషిప్రోధకూబర వినిద్రాణ మగుచు
మండితాయుధాగార ప్రచండ మగుచు సర్వతశ్చక్రవరికంపితోర్వి యగుచు. 360

సీ. పరానమారంభ వాలాహకచ్చటా నిర్జత తీవ్రాశని స్వనాధి
కుఙ్కిత కుంభమై, కుణుకుణు చిఱుత చవ్వళ్ళ బంగరు చిన్నమువ్వలగమి
యలువంపుటులిపుల కొలుపు చవ్వరమై, కళాచాలవోగ్గత స్వనరథోగ్ర
చక్రనిస్వాన కృష్ణమహోగ్ర సైంధవ హేషా మహాస్వాన వృధులరావ

- గీ. ముల సభాభవనమ్మునై, కలితగగన శబ్దగుణమెల్ల నొకచోట సంతరించు
కొన్న సంయతదేశమై, కొండగూడు తెగిన తేనెటీగలమ్రోత మొగిలువోలె.
- గీ. వచ్చుచున్నట్లదైన రావణురథంబు చూచి శ్రీరామచంద్రుండు శూరమౌలి
చావలనైక నిహితహస్తముగ మాతలిం బలుకరించి యెదురుతోలించె బండి. 362
- ఉ. పంచితబుద్ధి ముంచికొని వచ్చుచున్నది వీనికిన్ విదా
రించితి మూండుమా ర్థతకరించుచు నెప్పటికప్పు మద్బుజో
దంచిత శౌర్యమున్ మఱల నాపావభూమికిఁ గ్రోత్తబండి తో
లింపుక వచ్చుచుండెను శిలీముఖనిస్సనదంతురంబుగాన్. 363
- చ. చదులనఁ బ్రొద్దుకొవ్వెలుంగు నందుల విందుల బండితోలెడుం
జదురు వెలార్చు నో మఘవసారధి! బండిని తోలివెట్టు నిం
ద్రుదయ నమస్తమున్ ఫలము నూల్కొనఁజేయుము, తిరిపోవరా
దు దితిజరాజు, నేడిచట దుమ్ముయి మిన్నయి నిష్కగాలియై. 364
- సీ. మనువులు పసువులు మరుదాదు లాదిత్యు లింద్రులు రుద్రులు వీద్యశముగ
లివలుయామముల్ దినములు మాసముల్ ఋతువత్సరయుగంబు లీద్యశముగ
మహితవర్ణము లాశ్రమంబులు ధర్మంబు లీడితాచారంబు లీద్యశముగఁ
గ్రతువులు వైశ్యావరప్రభ లాహతు లిహవరలోకంబు లీద్యశముగఁ
- గీ. బవలు మొదలిడి రాతిరి వడెడు వఱకు ధర్మవరిణామ మయమైన తరణికిరణ
సమితి నక్షముత్రిప్పెడు కుమతివృద్ధి భృతి మహాఘట్టమున సంహరింతు దైత్యు.
- చ. అను సమయంబునందు సుభయంబును ధర్మ మధర్మ మౌచు రా
మునిదేన దైత్యరాజుదేన మొత్తము లౌచు శుభాశుభంబులై
చను శకునంబు లొప్పె, దితిజవ్రభు నిల్చినచోట ధాత్రి కం
వనమును బొందెఁ దద్రథము వాల్చడి తూగఁగ భల్లకంబనన్. 366
- చ. అరదము కేతుదండమున నాడెను గ్రద్దలు, బండికన్నపైఁ
గురినెను నెత్తువాన, విలుకోటిని జారె గుణంబు, గుఱ్ఱముల్
చరణములందుఁ గుంటువడె, సారధి విభ్రమమందె, బండికిన్
వఱడులు మూటిగా నెదురువచ్చుచు మూలలు వేసె మగ్రముల్. 367
- ఉ. దుశ్శకునంబు లెన్నియగు దుష్టము లన్నియు నయ్యె, దైత్యు తే
జశ్శమనంబుగా, దిమిరసంతతి కన్నెను బండినెల్ల, సం
తశ్శుభభావనాచయ వినాశకరంబుగ, వాని యొక్క న
ద్యశ్శమనాతిధిత్వమున యందలి స్వాగతలక్షణంబులై. 368
- గీ. శకునములు సర్వజనులకు సంభవింప పుత్రమత్స్య మే లేశమో యుండవలయు
నద్ది సత్పదార్థము కృప నాదరించు టాదరింపక పోవుట యతని కర్మ. 369
- ఉ. రావణు సంహరించుటకు రాముండు నిశ్చయముం బొనర్చె, వా
రావణుండున్ స్వకీయము పరాక్రమమున్ బహుశాస్త్రమంత్రముల్

దేవతలం జయించుటకుఁ దెచ్చినశక్తులు మూటకట్టిన
ట్రై, విలయాంతకుం డనఁగ నాపావముం బోవరించుచుండఁగా. 370

సీ. మానిసిదిండి గ్రీష్మర్తువై యెండింప నలినాక్షుఁ డంత వానలను గురిసె
వానలు కురియ రావణసీలమేఘంబు రామచంద్రుండు శరద్రాత్రిచేసె
పాలిదిండి గూడమంచులను బట్టింపగా రాముండు వృదుశిశిరంబు తెచ్చె
రావణుండును శిశిరము ముదిరిపింప మాధవుం డయ్యె సీతాధవుండు

గీ. నిరుపురేనెడు బాణాల కెగువ దిగువఁ బ్రక్కలందునఁ గానిపింపక బవరము
చూడవచ్చిన ఋషులును సురలుచూచి రాత్యమహిమలచే నంతరాంతరముల.

ఉ. నల్లనిమేనివాఁ డొకఁడు వారసముల్ కురియించుచుం దళత్
పుల్లసరోరుహోక్తుఁడును మోహనమూర్తియు నిల్వ ముండటన్
సుళ్ళుగ సుళ్ళుగా ముసరఁజొచ్చెను దైత్యుండు నల్లవౌ గరు
త్తుల్లసీతోజ్జ్వలన్నిశితతుండము లొప్పు శిశీముఖాకృతిన్. 372

ఉ. సంగరమందు రావణుని జంపఁగ రాముండు విశ్వయించె నా
సంగరమందు రాఘవుని జంపినఁ దానును జంపవచ్చు నా
సంగరమందుఁ దాను మఱి చచ్చినఁ జాననువచ్చు నంత ని
స్సంగతి నంతరాత్య దితిజాతజగత్ప్రభుమూర్తి యాడెడున్. 373

ఉ. రాముని కేతనంబును ధరంబడఁ జేయఁగ నెంచె రావణుం
డా ములుకుల్ విఖండితములై చనఁ జేసెను రామచంద్రుండున్
రాముండు తత్రప్రతిక్రియఁగ రావణు కేతనముం బగిల్చె, ను
దామము కోవముం గనఁగ దానవరా జది నేలపెఁ బడెన్. 374

చ. మమవుని వంపు గుఱ్ఱముల మాతలి వొంపఁగ నెంచె లోకశా
ర్యఘనండు రావణుండు, రఘురాముండు సాధ్యము కానియట్లు చే
సె, ఘమఘమూర్చబీనిశితజిహ్వాగనంతతి దైత్యనాథుండున్
లఘుతరవిక్రంబున హఠాహఠి చేసె విచిత్రనైపుణిన్. 375

చ. లలితములైన చిత్రగతులన్ వడిపింపఁగ బండిఁ జెప్పి మా
తలి, రఘురామచంద్రుండును దానవరాజు రథావి కన్ని ది
క్కుల నొకసారి తోంచు గతి గుఱ్ఱములన్. దెనగించె, బిట్టు టం
గులు దెగిపోవ దైత్యవతి కూర్చికొనెన్ హయరాజియత్నమై. 376

క. రావణుండు ఖడ్గరావణుం డయ్యెను జయము జయము రామచంద్రునకును
జయముజయమయోధ్యజనులకు మరలకుజయమటంచు భూతచయము పలుక.

క. అంతట నిరస్త్రకంబుగఁ గుంతమ్ములు ప్రాసములను గోలలు పరిఘల్
వంతగఁ బట్టినములును ధరాంతమ్ముగ నెనఁగె దిక్పయాంతంబుగనై. 378

మ. కదలెన్ మిన్నులు, భూమి క్రక్కదలె, నింకన్ వార్డు లల్లాడె, నీ
చద లీ ధారుణీభాగ మీ కడలి నాఁగా లేక శేషించె న

న్నది లేకుండగ, ఖడ్గరావణ మహానాగోగ్రదంస్రనలో
స్వదకాకోలము మండఁబెట్టఁ దొడఁగెన్ నాళికగర్భాండమున్.

379

ఉ. రామశరవ్రవంచము విరామము లేక ధరామరేంద్రర
క్షామహాసీయమై పాలిచె, సర్వజగత్తును దానఁజేసి ర
క్షామహాసీయమై పాలిచె, క్షౌఘ్ణలి మిన్నులునుం గడళ్ళునున్
శ్రీమహాసీయమై యనుసరించెను రామశరవ్రవంచమున్.

380

ఉ. సంగర మీగతిన్ విరతిచాలక సాగుచునుండ సూర్యుండ
స్తంగతుడయ్యెఁ బిశ్చిమదిశన్, రఘురాముడు తానె సూర్యుడై
పొంగినయట్టి వెల్గులుగఁ బూంచిన తీవ్రశరాన, దైత్యరా
ట్టంగత కంఠముం దునిమె, క్షౌఘ్ణలి గన్పడఁ గృతశీర్షమున్.

381

క. తల తెగెనా! తెగినది, భూతలమునఁ గన్పించు తెగినతల, యింకొక్కడో
తలయున్నది కృతమృపు తలయుండినచోట మౌలితలముగ నదిరా!

382

ఉ. సంచితసూర్యతేజఁడయి సంగతధీ మధుసూదనుండు న
క్రంచరరాట్టయుక్తముగ దామునలాదిక వర్షమున్ నిరో
ధించుచు సప్రమత్తతను ద్రెంచినదో తలఁ ద్రెంచినట్లు ఖం
డించెను మాటయుక్కవరి, నిండిన శీర్షము నిండినట్లుగన్.

383

ఉ. రాతిరి యంతయుం గడచె రామున కింతయుఁ బాలువోద యా
హా! తన యమ్ముతుట్టతుదయందున భూతచయంబు ప్రాణముల్
ప్రోతములై యొసంగెడిని, బూన్పినదో తల పూన్పినట్లుగా
నీతని ప్రాణవిస్త్రమణ మేటికిఁ గల్గదు చిత్రమయ్యెడిన్.

384

వ. అంత రావణుం డిట్లనుకొనియె.

385

చ. ఇతనికి దేవికిం దనరు నింతటిభేదము, స్యూతభావనా
తతముగ దేవియే యితఁడు తానగు, నన్ను వధింప బ్రహ్మ సం
గతమగు దీప్తికాఁ దొలివికారము నందలి తేజమౌచు, న
చ్యుతుండును దానుదేవియు త్రిశూలియు నందఱునైవచోటునన్.

386

వ. అంత నాహ్వాత్తి రావణునుండి మాతలికివచ్చి మాతలి శ్రీరామచంద్రునితో
నిట్లనియె.

387

ఉ. కోరిక దైత్యులన్ గెలుచుకోసము పృతవిరోధి, పూర్వ మం
భోరుహమాతి సర్వజయమూలము దేవిని సృష్టిచేసెనో
కోరిక కుంభసూతి తమకోసము రావణు సంహరింప నం
భోరుహనేత్రసి కొసంగెఁ బూంచుము దానినిఁ జావమందునన్.

388

వ. అదివై తామహించెనయస్త్రంబు, దేవిఱెక్కలయందుఁ బవనుండును ఫలము
నందుఁ బావక భాస్కరులునుందురో, దేనిశరీర మాకాశమయమో, యేది

మేరుమందరములయంత భారమో, జాజ్వల్యమానమైన యదియు సువుం
ఖమును హేమభూషితమును సర్వభూతతేజోనిర్మితమైనదియు భాస్కరవర్చస
మును సభూమమైన కాలాగ్నియు మహాశిష్యమువలె దీప్తమైనదియు పరనా
గాశ్వభేదనము క్షీప్రకారియు ద్వార పరిఘ గిరిభేదకమును మేదోద్ధిగ్ధమును
నానారుధిరసీక్తాంగమును సుదారుణమును వజ్రపారమును మహానాదమును
నానాసమితి దారుణంబును సర్వవిత్రాననంబును భీమంబును నెన దానిని
శ్రీరామచంద్రుండు విధివత్తుగా వింట సంధించి విడిచిన. 389

శా. ప్రాణం బెచ్చట నుండు నాప్థలమునం బట్టెన్ మహాస్త్రం బని
ద్రాణంబౌచుఁ ద్రిశూలముట్లు పృథయగ్రంధిన్ విభేదించె, బా
రీణంబైన నుదర్యనం బన మహాసృజ్నాడు లేర్చెన్ మఱిం
దూడీరంబును జొచ్చె నస్త్రమును దైత్యుండుర్వివై వ్రాలంగన్. 390

చ. మఱియును జల్లనౌచుఁ బవమానుండు పీచెను, లేతయెండ భా
స్కరుండును గాచె, ధాత్రియును గంపము నొందక నిల్చె, వార్తి శీ
కరములు చల్లెఁ ధీరమునఁ, గందని నీలిమి తోచె మింట, సం
గర మఖిలమ్ము చల్లవడి కాయము నిర్వృతి పొందె వేంతయున్. 391

శా. కోదండంబును వాల్చి యొక్క శిలవైఁ గూర్పుండ శ్రీరాముడున్
నైదోడుంబలె బల్కరించి చనియెన్ జంభారి మింటన్ లల
న్నాదంబుల్ శుభవాదముల్ మధురగానంబుల్ నదత్కింకిణీ
పాదానూసరపంబులున్ వివఁబడుం బ్రహ్లాన్న భావంబునన్. 392

స. అంత సుగ్రీవ విభీషణాంజనేయ మైంద ద్వివిదాంగదాడు లొక్కరొక్కరు వచ్చి
రాముని హేదంబులు స్పృశించి బద్ధాంజలులయి యొదిగి నిలుచుండ శ్రీరామ
చంద్రుండు వారివంక జూచి మందహాసంబు చేసిన. 393

శా. కానెన్ వెన్నెల లచ్చ శారదనిశా కల్పారకాంతానట
ద్దాసశ్రీకము లవ్వరశ్చయ దృశావ్యాపార సంచారముల్
భాసిప్రోజ్జ్వలవార్తితీర సీకతావర్యంక విద్రాకుక
న్యా నంగత్యతిభోగభాగహివ దేహంశుప్రభాచోరముల్. 394

ఖం డాం త ము

క. ఇది నిస్సంశయఖండము న్నదరమనువ్రజ సమధిక భాసితతత్త్వా!
యేదయందుఁ జంద్రమౌళిని బొదలించవె శ్రోతయైన ముక్త్యాలవతిన్. 395

ఉ. ఈ తను వింత కోషవడి యెంతయు నిమ్నఁ దలంచుటందు ని
ష్ణాతముగా మెలంగెడిని నా వ్రభు! వేసు తొలంగినన్న చో
నీతలఁచుల్ సమృద్ధముగ నిండెడు నట్లుగఁ జేయు భక్తిభా
వాతిధి! రెడ్డినచ్చె మొదలారుము నాఁ బొనరింపకే వ్రభూ! 396

నగ్నిచే

ప్రాణమూలస్థలీభాసి లింగాకృతీ!
 పాణురూపాంత రాస్పందపాథోవిధీ !
 క్షోణీభృద్గర్భ వక్షోజ కాశ్మీరసం
 త్రాణ చైతన్య నిత్యత్వ తేజఃఖనీ!

397

ఉపసంహరణ ఖండము

- క. శ్రీదృష్టదాలయ పరిషద్యేదీ! యైరంమదీయ విమలనరోమూ
రీ! దధితాశ్రిత జనతారీ! దీపిత సర్వదర్శకృతి! విశ్వేశా!
- గీ. చటులమపుకార్యము తదుపసంహరణము శ్రమకుంజూడ నమానభారములె యోన
వెలయ నెక్కువభార మన్నించుచుండు బ్రథమమైన దవిజ్ఞాతఫలము పొంటె.
- మ. భణితముకాని పౌఖ్యమగు భావన మైత్రిపురస్సరంబు ల
క్షృణుండును దాకబోఁ దనకశౌచ మటంచును జెప్పచున్ విభీ
షణుండు తొలంగ స్వామి కనుసన్నల దానినిగాంచుచున్ విభీ
షణు ననియెన్ పఖా! మిగులు పంగరమంచును లేదుగాయికన్. 2
- మ. మరణాంతమ్ములువైరముల్ ప్రకృతులున్ మన్నింపకున్నన్ సహో
దరభావం బది జన్మతోడ వినిబద్ధంచైన బంధంబు, ను
స్థిరకర్మంబులు సాంవరాయములు నీచే గల్గు నిచ్చోట బం
ధుర మీరాక్షసరాజ్య మంతయును నీతో నున్న దీ లంకలో. 3
- ఉ. చను మనఁగా విభీషణుండు పంగరభూమికి వేగి యన్నఁ గ
న్నానె వినికృత్త వక్తమగు కొండను, రామమహేంద్ర పాతితం
బును, నదులున్ లతాతరు నమూహము ధాతుచయంబు భోగిరా
ట్టణమణులున్ గుహోచయము మంజిడిగాయములైన దానినిన్. 4
- మ. కనుచున్నంతన వచ్చెఁద్రవ్వకొని దుఃఖంబంత దైత్యానుజా
తునకున్ మాననమందు లేనిది నముద్ధాతంబుగా గుండె పం
చ, నితాంతంబు మనస్సు వాహిక, జనిస్థానంబులో నున్న దా
రని దుఃఖాదుల యూచితాలున నముద్రం బంత వైశాల్యమై. 5
- గీ. బాధపడునది గుండియ, బడలిపోవు నది శరీరము, భావించునదిమనస్సు.
నా జనిస్థానమగు రహస్యస్థలంబు పాలకున యెఱుంగరాద యోగులకు నైన.
- క. విన్నీగతిఁ గనుచుంటిని నన్నిటు లెవఁడుం గనుంగొనఁడు నీదెన నే
మన్నన్, రాముండు నాదెన నున్నాఁ డక్రతనఁ జూచుచుంటిని నిన్నున్. 7
- చ. అతఁడు తలంప నీవ్రతిభ కండఁడు నాఁజెవి నిల్లకట్టపో
రితి, వినినాపుకా వపుడు, మృత్యువు వేసికి భీతిఁబొందు నా
మృతికిని నేడు లోఁకువయి, తింతటివానికి నీకు నిట్టి దు
ర్గతి యనఁ జేతులారఁగను గల్గెడునట్టులఁ జేసికొన్నదై. 8
- మ. అలవాటైన యఘం బొకండెవుడు కార్యందై తదీయంబు దు
వృతితంబున్ బహుకాలముం గన కదిన్ సాగించుచుండున్ మఱిం
దెలియన్ రాకయ యొక్కసారిగ మహాద్రిందోలె నాసర్వమున్
దలనైవచ్చి గుభేలునం దుముకగా దైవంబు నిర్మించెడున్. 9

- శా. ఈదృశ్యంబగునట్టి దేహ మొకనాడీ మూడులోకంబులన్
బాదుల్ త్రవ్వి తదిందిరాతరువులన్ వ్రాలించి ప్రీలించి పెం
పేదం జిట్టచిటారుకొమ్మల పువ్వుల్ ప్రీలించి వ్రాలించె నే
డీ దుష్టంబగు నేలఁ బండుకొనియుండెన్ గాలుసే యాడకన్. 10
- సు. ఖరు మారీచువి వాలి నే శరమువేగం బిట్టె యూగించెన్
యరయన్ వేగబలమ్ము లవ్వి వనిచేయన్ లేద యీమేన, ని
ర్భరమై సృష్టికి మూలహేతునగు మంత్రంబై విదారించు శ
క్తి రమావంతము పాంచభౌతిక విభక్తిందొల్పు మేనియ్యెడన్. 11
- ఉ. ఎంతటివౌ తనంబులు మఱెంతటివైన వరంబులున్ బరా
క్రాంతియు భోగదర్శములు కల్గిన నొక్క దురాగ్రహంబు తా
నింతటి చేటు తెచ్చు, క్షణియించిన నైనను రామచంద్రు యా
పాంతమునందునన్ నిలుచుటన్నది యున్నది తత్ఫలంబుగా. 12
- ఉ. అగడమంత చేసితివి యాయనయందున, దుఃఖమందుటే
నీగతి రామచంద్రునకు నిష్టము కానిది, నిన్ దృఢించి నే
వేగతి వద్ది కోపగుణహేతువు నీకును, నీవుమెచ్చ వ
ద్దా గతిమాలి యీ యుభయధా యవివేకవధానఁ బోయెదన్. 13
- చ. ఒక పెనునైన భోగమును యోగము, దుఃఖము పొందఁగాఁ దిలో
దకము లొసంగ బంధుజనతాపరిశేషము కల్గియుంట, యీ
సుకృతము నీవు చేసితివి శూరఖిలామణి! నేను గూడ మృ
త్యుకలశమైన నాసుకృత ముండెడి దింతయుఁ గాదు నాకిటన్. 14
- ఉ. కొంచక రెండుశక్తులను గుప్పిలి నావయి లక్ష్మణుండు త
ప్పించెను రెండుసార్లు మతివీరుండు మృత్యువునాకు, నీకదిన్
మించిన లాభమై పరిణమించెను చిత్రము కార్యజాత మే
లించెడు స్వామికిం దెలియు లేశ మెఱుంగక సేతు మన్నియున్. 15
- చ. అయయొ జగత్తు కామనశమై పొనరించు క్రియాకలాప మం
తయు పారికి వ్వివేదనము నాఁజను, దేనిఫలంబు దేనికో
యయి వరమేశ్వరార్పితమునై సకలక్రియ యెంతయొప్పు! నీ
వయయొ పానర్పుటొక్కటియు నయ్యెడి దొక్కటిగాఁనైనచో. 16
- గీ. అరయఁ బరభార్యయనుటలోఁబరునిభార్యయన్నుర్దంబు తీసిన యట్టియాతఁ
డిన్ని కాలాలలోన నీకన్న నెవ్వఁ డింత ఫలితంబు పొందిన యెవఁడు కలఁడు. 17
- ఉ. తమ్ములు మంత్రులున్ సుతులు దానవయోధులు సైన్యనాథులున్
గ్రుమ్మినబంటు లొక్కడనుకోఁ దగివట్టెండు లేకయుండ యు
ద్దమ్మున కీపు వచ్చితివి దానికి నీవొకవేళ రాఘవుం
జమ్మిన, దైత్యులన్ మఱల సృష్టి పొనర్చఁగ నెంచివాడవో. 18

- చ. తవిలి యెడేనియుం దెగువ తార్కొను గుండియ రాముచేతఁ జా
వవలయునంచు వచ్చితిని, వచ్చినవాడవు వంత తీవ్రమౌ
బవరము చేయనేటికిఁ దపంబుల పెక్కువ చూపి యల్ల రా
వుపు భయపెట్టవెంచితివో, కాదని, వానికి గెల్పువెంచితి.
- 19
- చ. దరిసి నిరస్త్రకంబగు గదాముసలాదిక తీవ్రవర్షముం
గురిసితి వెవ్వడున్ నిలుచుకోటికి రానిది సర్వస్పృశిన్
బిరుసుభిగించు దాని, నతిభీషణమున్ రఘురాముఁ డెట్టివో
శరముల నొంచె దాని, నది సంశయమున్ విడచి నీ సీయెదన్.
- న. ఇట్లన్నవద్ద గూర్చుండి విలాపించుచున్న విభీషణుం దవ్వలఁ గాంచిన సక్తంచ
రులు నగరంబున సీవార్తఁజెప్పగా జనంబులకు ధైర్యంబుకలిగి యొక్కొక్కరు
సంతోషపరస్త్రిలు రావణుని భార్యలు పెక్కుమంది వచ్చి హైమవ్రతిపీఠాంచల
సంచిత సరోజాతాక్షులై వానిమీదఁ బడి బిట్టు విలపించుచుండగా వారిలో
నొక్క యచ్చర యిట్లనియె.
- 21
- చ. ననుఁగొని తెచ్చినా వసురనాయక! వీదగు నల్లరూపునన్
మనసయి వచ్చితిన్ దివిజమానిను లెల్లరు కక్కసీంప న
న్నను విడిపోయినా వొక యనూతనమైన స్థితిన్ ఘటించి నే
మను సురలోక దూషితను మాల్కొన రాక్షసలోక దూషితన్.
- 22
- గీ. అధమురాలైతిఁ జిత్రమౌ విధవరాలనైతి బెండిలిలే దుభయమున నాద
రంబు మాలిన వగు నగరములుగాఁగ దితిజపురికాక యమరావతియును గాక.
- అ. ఏ నమర్త్యనగుట యిదివేఱ యొకబాధ యవధిలేని విధవరాలితనము
క్రొత్తరాజు కూడుగుడ్డ యిప్పించునో యూడిపించునో పురోర్భవీధి.
- 24
- న. అంత నొక విలాసిని యిట్లనియె.
- 25
- ఉ. నీకును నే నొకప్పు ధరణీసుతఁ దెచ్చి తటంచుఁ ప్రేమ కం
గీకృతిఁ జూపకున్న నది కేవల రూపక మామె తల్లి యో
నాకని చెప్పినావు, కలనన్ భృగురాముని వీరకైపు నా
వో కికురించె దాని కిది యంచని, యాడి తబద్ధమౌ మడుల్.
- 26
- ఉ. కోరిక లేక స్త్రీజనులకూటమికై పురుషుల్ మృషోక్తులన్
ధీరత నాడఁగా వెనుక దీయర యందుర నిద్ది యాడవా
వారయ విద్దియాడఁ దగదంచును లేకయ తత్తలంబుగాఁ
గూరిచె స్వామి నీ కిదియుఁ గూరిచె నాకిదియున్ మనోధవా.
- 27
- క. అంత నొక కులాంగన యిట్లు వందురె.
- 28
- ఉ. బంటులు గాఁగ నీకలనఁ బ్రాణము లేదిన బంధులైన పు
ట్టంటికి దోయి నేను బతిహీనన యందఱివోలె నందుఁ, బు

ట్టింటను మున్ను నీకయిన యింతి నటంచును గొప్ప, నేడు నా
కంటెను వారు మేలు, గృహకార్యములైనను జేయఁగల్గుటన్.

29

శా. స్త్రీ లే పున్నెము లొచరించెదరొ పుంస్త్రీచాపు చావంగ నే
నేలా వత్సము బాపి చన్నదగు మాహేయావిధం బొప్ప నం
భాలోలారవ మట్లుగా నరవ, నా మండోదరి దేవియున్
రాలే దింకను వచ్చి వస్థనుచు వీర్వాకోవమున్ పొందున్.

30

మ. మఱియుం జచ్చిన జత్తురీ జనములన్ మర్యాద మర్యాదయే
యరయున్ బట్టపురాణికిన్ మిగిలి యన్యస్త్రీ విరోధంబు ము
మ్మరమైనన్ సహియింప రాశరజగన్మార్తాండుఁ బెండ్లాడి య
బుర్రమానాడును నేడునున్కి యెడఁదం బొంగార్చికొంచుం బొరిన్.

వ. అంతట గుఱిసంపా నఖకుద్దాలిత కుంభదేశంబై పరికాండు వడి యున్నచోటికి
మత్తమాతంగి వచ్చినట్లు మండోదరి వచ్చి, పులి చంపిన బలీవర్తకశేరంబులు
కడ కీహామృగంబురా జంబుకంబు లట్లు వెఱకాంత లవసరిల్లగా నామెకు. 32

మ. మదికిన్ బుద్ధికి గుండెకున్ మిపులఁ బ్రేమస్థానమై యున్న యా
మదవాకారము, పూర్వమీస్థితి తలంపంగూడ దోసంబె యై
నది, నేతంబుల కొక్కసారిగ సమానద్దాశనిబోలెనై
నది, సర్వేంద్రియ చేతనావసరజ్ఞానమూర్తియై కన్పడెన్.

33

వ. చాలదప్పు నిశ్చేష్టయై చేష్ట పొంది పతిశరీరంబుపై c బడియుండి నిర్వాత్మ
వాక్కు పొంది యిట్లని విలపించె.

34

క. మనకిట్లు వ్రాసెనని నెత్తిని నోరుంబెట్టు కఱచితిన్ సుంతైనన్
వినినాపుకాపు చివరకు ననుకొన్నదియంతయున్ ఫలాకృతిఁ దాల్చెన్.

35

గీ. దేవియైననుగావచ్చు దెఱవ నన్నమించి తెఱవగా నామె యేమియును గాద.
మదతి భర్తకు నోచుకొన్నదియు సీత నేను నోచుకోలేద యున్నిద్రచరిత! 36

చ. కడుపెడు కొడ్కులం గని యొకండు నొకండును బోర నీల్గగా
వెడఁదయు వ్రయ్య వ్రయ్యలయి యింతలు నింతలుగాఁగనయ్యెనో
పుడమిని ధూళిధూసరిత మోహనమూర్తిని జూచి నిన్ను నా
యెడఁదను గ్రొత్తగాఁగ బలులిచ్చుటకున్ ప్థలమున్నదా పతి.

37

ఉ. రాముండు చూడు మిక్కిలి కిరాతుండు జోరికిఁ బోకయా పతి!
నీమది క్రొత్తమోహ మిది వెక్కిసెఁ జిక్కని వాటులమ్ము వా
టై మన మేల వల్లమునయందున డయ్యుట యంచు జెప్పినన్
నీమది కెక్కదాయెఁ గరుణింపరు స్వామియు నీవు నిద్దరున్.

38

శా. ఈ మండోదరి వీరమాత తనయుం డింద్రుం జయించెన్ బొరిన్
వే ముల్లోకములన్ జయించిన మహావీరుండునూ భర్త, నే

- డేమో వచ్చనిలంకలోనికి నరుం డేతెంచి యెవ్వడో పెం
డ్లామున్ గాననమందు నేమఱిన భల్లాక్ష్మణ్ డిట్లయ్యెబో. 39
- మ. అవురా! నాబ్రదు కేమిచేతివి నాథా! జీవితాంతానఁ బం
డి వృథాపోయిన చేనికంటె దొలివంటె లేని క్షేత్ర మ్ము మే
లవునాఁ బండియుఁ బొల్లవోతి నవ నేలా? వేళ్ళతో నాకిపో
యె వసిధూర్తులు వానరుల్ మిడుతలై యీదండు మాలంకలో. 40
- చ. ఇతఁడొకబ్రహ్మ యీతఁడు మహేశ్వరునిం దలనిచ్చి కొల్పెఁబో
యితఁడును ముజ్జగంబును వహించెను గుప్పిటఁ గాని కామదు
ర్మతికిని సీతఁ డగ్గమయి రామునికోల కగ్గమయ్యెనా
క్షీతి నెవఁ డింకఁ గామమును జెందవలెం దలలేని యట్టిఁడై. 41
- ఉ. నాకును నవ్పడవ్పడవ గంబున మెర్చు విధానఁ దోచెడున్
సీ కిది యంతయున్ దెలిసి నేరిచి నేరిచి సీతఁ దెచ్చినా
వీ కడ వహ్ని వెట్టుటకు నెంచి యటం చెది కోరి చేసితో
నాకు నెఱుంగరాదు, లలనామణి సీత కెఱుంగవచ్చునో. 42
- జ. శత్రులువచ్చి కోటయును సైన్యము ముట్టడివేసి గెల్చుచోఁ
బుత్రులఁ బెండ్లముం దరలపుత్తురు వేతొకచోటఁ జాటుగా,
గోత్రము సర్వనాశము కోరర యెవ్వరునేన్, విభీషణున్
శాత్రవపక్ష నెంచితివా చాలఁగ రాక్షసవంశవర్తసున్. 43
- జ. నా పతియున్ గుమారకులు నాకముపైకిని దండువెల్చిరిన్
తో పుదయాన వత్తు రమరీగణకంఠమణిప్రవాళము
క్రొవలితాచ్చహారములు కానుక దెత్తురటంచుఁ జాతునా!
నాపతియుం గుమారకులు నాకమునన్ స్థిరవాస ముండఁగా. 44
- చ. పౌదయము ముఖ్యమై మఱి శరీర మముఖ్యముగాఁగ భావనం
వద కలరెల్ల దేవతలు వారియెడం దనుముఖ్యతామితిం
బొదలినవారి కావదలు పుట్టును, సీత యరుంధతిముఖల్
సుదతులు పొల్పు శుద్ధమగు చోటిది భావనిదానమూర్తియై. 45
- చ. తెరలని వ్యాధి మంచమునఁ దీసుక చత్తురు వారి మృత్యువున్
స్థిరములు గుండె ప్రయ్యలుగఁ జేయద, యట్టులై భావరోగను
స్థిరులను గూడ నిశ్చితము చెందిన మృత్యువు సంఘటిల్లఁగా
వరయ పారాత్తుగా నయినయట్టిది కామి భరింప శక్యమే. 46
- ఉ. ఆ దురుపైన కార్ముకి శరాంతము నందునఁ జొపు, నీకు మం
డోదరి కౌగిటం దనరు నూతనసౌఖ్యముకంటె నెక్కువై
కాదని యెంత చెప్పినను గాదని, విల్లునుబూని నీవు యో
ధాదులు నేగి తేల్చుకొనినట్టిది యేమొ యెఱుంగ నయ్యెదన్. 47

చ. అభినయ మాచరింతి ధరాత్మజయందునఁ గోరి తెచ్చితో?

త్రిభువన మోహనాకృతిని దేవత వోలికఁ దెచ్చి యుంచితో?
యభయుండ వోచు వేఱయిన యంగనలందున, నంచరింతు వీ
సభయవిలోచనాంబుజ దెసన్ సభయుండ విదేమి యబ్రమో.

48

శా. ప్రోయాలుం బతి తల్లిదండ్రులు కుమారుల్ కూఁతు లీలోక మి
ట్లే యోచున్ జనముల్ స్వకర్మవశులై లీలన్ విడంబించుచో
నా యీ బంధము లిచ్చఁటం దెగిన, నేలా కల్లు వేఱైన చో
టై యిట్లే చనునన్న నిశ్చయము చాటెయున్న లోకంబులన్.

49

మ. తనరం జిన్నవి మళ్ళు మళ్ళుగను క్షేత్రాజీవులుం జేసికొం
చును నీర్యెట్టుచు మొక్కలం బెనుచుకొంచున్ మంచుచున్నట్లు నీ
వును నే నీ బ్రదుకైన శీలమును బ్రోవుం జేసికొం చేగి చ
చ్చిన నావై నది యెదియో యతని దాక్షిణ్యంబు దైత్యశ్వరా!

50

ఉ. ఓయి మనోధనా! తెలియు నొక్కటి నాకును విన్నుగూర్చి నీ
లోయెదలోని మెత్తనయు లోకమునందు నెఱుంగ రానిదై
యా యముఁ డెంత దిట్టరియొ యంతటి దిట్టరి నీదువైరియై
నీ యెదలోని మెత్తనయు నేర్పుట సాధ్యముకాదు వానికీన్.

51

వ. ఈ చివరిమాటలు వించు రామచంద్రుం డచ్చటికి వచ్చిన నతని రాక గుర్తించి
మండోదరి లేచి నెమ్మదిగా వేగుచో బెఱాణులందఱుఁ గదలిపోఁగా స్వామి
తారామండోదరుల ప్రకృతిభేదంబు నెంచి యచ్చెరువంది విభీషణునితో నిట్లు
నియె.

52

మ. అవునా! మేమిక బోవఁగావలె నయోధ్యాగ్రామ మెవైష్ట నా
మివులుం గోఁతులు దందడించెదరు, సామీరిన్ నినుం జెప్పఁ బం
వవలెన్నానతఁడేమి కన్నడఁడ, యీమాటల్ నినున్ వేను జె
ప్పవలెంగా మఱిపోదు మంచనినఁ బైప్రాణాల్పయిం బోవఁగన్.

53

గీ. వదివెగా రన్నమాటలు వనజనేత్రుఁ డయిన యీ రామచంద్రుఁ డన్నట్టి మాట
లొక్కదానికి సరిపోయి యొకటి యీ విభీషణుం డిట్టులనియె విర్చికుఁడగుచు.

వ. నేనుఁ గూడ మీ రంగీకరించినచో మీతో వత్తును. నా కిందే మున్నదవ,
రాముం డన్నకు సంస్కారమ్ము చేయవలయును గదా యనిన, నితఁడు వర
దారగమనాఘుండు, పాపి, వేను వేయ ననిన శ్రీరాముం డిట్లనియె.

54

శా. సీ! సీ! యల్లనరాదు కర్మలిచలం జేయన్వలెన్ లోకముల్
భాసాభాసము లూర్జముల్ కలపు, నీభ్రాతన్ దురాత్ముండు నాఁ
గాసర్పంబును జెప్పినట్లయినదే? కామారిభక్తుండు, బా
హుసంపాదిత నాకలోక జయకీర్త్యగ్రియు డబ్బుండఁటే?

55

- క. ఒక్కప్పుడతని ముందర నిక్కమ్ముగ నిల్వలేద నేను వతండున్
మిక్కిలి కనుగలవానిని జిక్కించుకొనెన్ దినంబు శిరము లొసంగుచున్. 57
- వ. అన విభీషణుండు నీయాజ్ఞ, నీవేది చేయుమనిన నది చేయుదును, నాదేము
న్నదని. 58
- ఉ. అంతిపురంబు చేర్పబడినట్టి దశామ్య కళేబరంబు నీ
మాంతము ప్రాణవంతు లగునట్టిరు రాక్షసులెల్ల వచ్చి నే
త్రాంతగళ ర్ఘురీకలుషితాంబులు చూచిరి రాత్రియై యుషః
ప్రాంతమునందు సంస్కరణకైన పదార్థములెల్ల వచ్చినన్. 59
- శా. హేరాళంబుగఁ బట్టెమంచములు నేయే భోగసామగ్రి పా
టీరంబైనది యున్న వన్నియును బాటించి వంచెన్ గునుం
భారాగాంచిత దారుఖండశకటుల్ మండోదరీ దేవి ర
క్షోరాజార్థ చిత్రావకల్పనకుఁ బొంగుల్ వారు దుఃఖాశ్రులన్. 60
- చ. మొదట దశాననుండు చనిపోయిన వార్తను విన్న రాణులున్
గడలరు రాతిచట్టులయి కన్నుల నీరిడ రింతయేడ్వరున్
బదియును రెండునాళ్ళు నెఱవన్ దుది నాగ విభీషణుండుగా
రొదయిపోయె నంతిపురి రోదననిన్వనబంధురంబుగా. 61
- మ. ఒగి నే కర్మ మఱెందుఁ జేయవలె శాస్త్రోక్తంబుగాఁ జేసెఁ దా
నొగి దానంబు లనెల్ల లోపమని లేకుండంగఁ గావించి యే
మిగ నే రాణి మఱెద్ది చేయుమనె సామీచీన్య మేపార నే
నుఁగు తాఁజచ్చి యదే వెలన్న గతిగా నూల్కొంచు గావించినన్. 62
- వ. వియోగదుఃఖ మట్లుండఁగర్మలు నుష్టుగా జరిగె నన్న యొక తృప్తి బంధువ
ర్గంబున నుండు. నదిలంకాపురంబున నభివ్యాప్తమై విభీషణునం దెల్లయెడల
సౌముఖ్య మేర్పడియుండె, నంత శ్రీరామచంద్రుండు తన సేవాపటగృహంబున
నుండి విజ్ఞాతవిభీషణ ప్రశంసా ముఖరితలంకానగరవీధియై సుగ్రీవాంజనేయాది
సర్వవాసరపరివేష్టతుండై యుండ నచటికి విభీషణుండు నరుదేర రాముండు
సుగ్రీవవిభీషణులం గాంచి యిట్లనియె. 63
- చ. అలయికతెచ్చెదో యసుకృతాత్ముండు పూరితియయ్యె నంత్యక
ర్మలు నయితంబు, నే తిరిగిరా డనుకొందును రావణుండు మీ
ర లిరువురున్ సహాయులయి రాముని గెల్పును జేయ, నొక్కండన్
జలనిధి దాటి యిచ్చటను సాయము మాలిన నేమి కావలెన్. 64
- చ. సులభముగాఁగ జెప్పెదరునూ జనముల్ దశకంరు నాజిలో
గెలిచెను రాముండంచు నది కేవలవాక్య మతండు నొక్కడా
గెలుచుట కే నొకండనయి, గెల్చితి మందఱ మంతమంది దై
త్యుల, బని నాదియౌట గెలు పొప్పగఁ జెప్పెద రప్ప! నాదిగా.

వ. అవి సుగ్రీవుని గౌరీంచుకొని మఱల నిట్లనియె.

66

చ. బలితవుగుండెలోఁ దలలపాతర యున్నది దైత్యరాజుకున్
దెలియఁగ జాలనైతి తలఁ ద్రెంచుట యన్నది చంపు టన్నదొ
వలుకు నిరర్థకంబుగను బంధురధీకుడు బండితోలు మా
తలి వచియించె నా సులువు, దైత్యుని నాతఁడు చంపినట్టులే.

మ. అనినన్ మాతలి సుంత నవ్వి, రఘునాథా! నీవు మాటాడ గా
దనఁగా నేగతి నాను? లౌకికము యాథార్థ్యంబు సర్వంబు తూఁ
చినయట్లాడెదు స్వామి! యీసకలమో సృష్టిన్ సరోజాతయో
ని నితాంతం బొకఁడై రచించెనటె యీ నీ వాదిగా లేనిచో.

68

చ. తొలిజనువండు బున్నెములు తోలితి నాదొర జాతి నీకునుం
బలముగఁ బంపె నీదయిన బండిని దోలితి వేఱుజన్మ మా
తలినయి కాక సీచరణతామరసంబులఁ జేదికోవె యా
వలన సుమంత్రుఁ డేను నొక బండినిఁ దోలితి మయ్య రాఘవా!

క. ఈ జన్మకు నాదొర సురరా జాతనికడకుఁ బంపు రాజీవాత్మా!
నా జన్మకు నిను మఱువన యాజి రథముందోలు టన్నయది తెలిసెఁ జామీ.

వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుండు ననుజ్ఞ యిచ్చి యాతఁడు బండినెక్కఁగా వాజాలఁ
జేత నిమిరి యింద్రునకుఁ దన కృతజ్ఞత తెలుపుమంచుఁ జెప్పినంపి తిరిగివచ్చి
ఇక్ష్మణునితో నిట్లనియె.

71

చ. అలసి విభీషణుండు తనయన్నకుఁగర్పలు చేసె, దాన దై
త్యులకును గైక నాకును నయోధ్యకుఁ గాదవి చేసెఁగాన నీ
యిలవయి నాకుఁగోర్చి కలదేమొ యటం చనుసంశయంబునుం
దొలఁచె విభీషణుండు, తఱితో ననురేంద్రుండు కావలెన్ జామీ.

ఉ. కావలెనంచు నెంతో సుముఖంబుగ నున్నది యూరు, నీవు సు
గ్రీవుని వానరేంద్రు ఙ్గీతికిం బఠిచేసితి మున్ను నేఁడు దై
త్యావనికీన్ విభీషణు సురాధిపుఁ జేయును యింద్రజిద్వధన్
నీ వల కేలుగా నిలచె, నీరధి నీరము తేరఁ బంపుమా.

73

ఉ. నిస్తులమైన మైత్రిగొని నీవుగ రెండవుసార్లు సంశయ
గ్రస్తము చేసికొంటివిని బ్రాణము లాతనికోసమై, మఱిన్
బ్రస్తుత మిద్దినేయ వగు భారము నీయది, దైత్యరాజుడా
నీస్తుత! సూర్యసూతియును వేనును దెత్తనదార్ల మిచ్చటన్.

74

ఉ. ఈవును జెల్మినీదగు ప్రకృత్యనుకూలత గల్గు వారితో
వే వెలయించికొందు వటులే రఘురామునకున్ సఖుండు సు
గ్రీవుండు ఇక్ష్మణుండు వచరించు విభీషణుతోడఁ జెల్మి తా
ర్సేనకు లిద్దఱున్ దమకుఁ జెల్మి మఱిల్లుట న్యాయమై తగన్.

75

- మ. పరమస్రీతిమెయిన్ విభీషణునకుం బట్టాబిషేకంబు నం
బర మాకారము గొన్నయట్టు పొనరింపం జేయఁగా లక్ష్మణుం
డరయన్ వార్తిజలంబు తెచ్చె నది దీప్యత్సర్వశైవాలినీ
ఝరిణీ వార్గతబిందునంభరితమై సంతర్పణంబై తగెన్. 76
- ఉ. రాజు విభీషణుండెచట రావణుఁ డెచ్చట నన్నమాటకున్
రాజు విభీషణుం డీచట రావణుఁ డెచ్చట నన్నమాటయై
రాజున శాంతిమంతుండని రాజున సద్గుణవంతుఁ డంచు దై
త్యాజిరభూములందు విననయ్యెను పృష్ఠిని గ్రొత్తలా నుడుల్. 77
- ఉ. ఉపదల్ తెచ్చిరి రామచంద్రునకు దైత్యుల్ తద్గుణాకృష్టులై
కృపణుల్ నేడు విభీషణార్పితధరిత్రం బ్రీతులై దైత్యు నం
తిపురంబందున సుంతయేనియు నత్పృష్ఠిం గాంచగా లేర పూ
ర్వపుమర్యాదలు సాగు నింతయును లోపంబంచుఁ గన్పింపకన్. 78
- ఉ. మున్ను దహగ్ని దగ్ధ మయి పోయిన భాగము భాగమే పరి
చ్చిన్నముగాఁగ నైనఁ బరిశిష్టము కాననమంతయున్ వసం
తోన్నయనంబుగా, జివురు, బుచ్చిన తేనెల పూలగుత్తులున్,
నన్నని చల్లవాయువుల సంచరణంబులు గాఁగ నొప్పెడున్. 79
- ప. అంత నంగద మైంద ద్వివిధ గవయ గవాక్షాదు లయిన యుప వానరసేనా
వతులు పారితోషికములుగా వచ్చిన వస్త్రాభరణంబులచే నలంకృత దేవాలగుచు
లంకానగరపీఠలయందుఁ గిష్కింధా నగరంబునందు వలె సంచరించుచుండ. 80
- చ. ఇనకులసార్వభౌముఁడును నీ వదుమూఁడవు రాత్రులన్ బయో
ధినతనుషీమనాయువులు తెచ్చిన చల్లదనంబుచేత బా
ధను బడి యొంటినిండ, బరిధానము గవ్వచు విచ్చియున్న లో
చనములఁ జొచ్చుచుండగ నుషస్సుషమల్ సీచయంబు వ్రచ్చుచున్. 81
- చ. తనర విభీషణున్ దితిజధాత్రికి రాజును జేయకుండగాఁ
దనవనియైనదంచు వసుధాతనయాపతి యెంచలేద, నా
టి నిశఁ బయోధి యంత వికటించెన, యమ్ములఁ గొట్టికట్టె నం
చను వగయెల్లఁ దీర్చునన నగ్గులఁ జిమ్మెఁ బయోధివాయువుల్. 82
- ప. ముటునాఁ డాంజనేయ సుగ్రీవ విభీషణాంగద జాంబవత్సముఖులైన వీరులం
దఱు పరివేషించియుండ శ్రీరామచంద్రుం డాంజనేయునితో నిట్లనియె. 83
- శా. ఈవార్తల్ సకలం బశోకవనిలో నిన్నాళ్ళు కూర్చుండు టె
ట్ల వైదేహికి సర్వముం దెలిసియుండుంగాని న్యాయంబుగా
నీవె యేగి వచింపగా వలయు నిండెన్ రావణాయుస్సు ర
క్షో వీధిం బ్రభువై విభీషణు డటంచున్ సత్త్రియాహేతువై. 84

- చ. తెగి తెగి శీర్షముల్ తెగనితీరున మొల్చెను, రావణున్ వధిం
వగ బరువయ్యె నిండుండును బంపె రథం బది గెల్పు తెచ్చె, ని
మ్ముగ దశకంఠుఁ డేసిన యమోఘపుశక్తికి అక్షులుండు మూ
ర్ఛగవె, హిమాద్రినుండి విలసత్కరణుల్ గొనితెచ్చినారమున్. 85
- చ. మఱియు విరాధులొక్క వదిమందియుఁ గూడి జనింప నెంత వి
ద్యురనుగు గుండె కల్లఁ గనుడున్ మఱి యట్టిండు కుంభకర్ణుఁ డ
బ్బురముగ నింద్రజి త్తసుర పుత్రుండు వానిని జంపె అక్షులుం
డిరవుగ నాళ్ళు వట్టినది యీ యఖిలంబును జెప్పరాగదే. 86
- క. మన మందఱుమును గుళలమ్మని జానకీతోడఁ జెప్పి యరుదెమ్మనఁగా
నవిలసతుండు కదలకయుండిన రాముని కనులు వానిని గదలించెన్. 87
- చ. పానుమ యశోకవీధిఁగనె నంబుజలోచన గోళ్యతోడ గీ
సిన దగు పాపటై వెనుకఁ జేర్చిన దూముడి జాట్టు దానిఁ, దా
ల్చిన మలినంపు వస్త్రమును జేతుల దుల్చి ధరించినట్టి దా
నినిఁ, గనులందు నన్ననగు నిప్పులు కల్గిన యట్టిదానినిన్. 88
- చ. తనుఁగని మందహాసముఖతామరనంబునఁ జూచునట్టి దా
నినిఁ దనకూరుచున్న యొక నీటగువైఖరి మౌఖరంబుగాఁ
దనదగుకోర్కి యెల్ల ఫలితంబును బొందినయట్లు చెప్పదా
నినిఁ ద్రిజగచ్చిరస్థితమణి వ్రవికల్పిత దీపికాకృతిన్. 89
- చ. నవినయమూర్తియై పానుమ చాగిప్రణామముచేసి, ప్రశయం
బునఁ గనుగొంచు జానకీయు మోమున నొక్క బిగింపు కల్పిని
ట్లనియెను స్వామి రాఘవుండు నంపెను నన్ను నినుం గనుంగొనన్
నిను వచియింప యుద్ధమున నీల్గుట రావణుఁడాది రాక్షసుల్. 90
- చ. తనకుశలంబు చెప్పమనె దృక్కుశలంబు నెఱింగి రమ్మనెన్
దనుజజగత్పభుండిపుడు దానజనుండు విభీషణుండుగా
నననిధి రెండు తీరములు వల్లభముల్ తనకంచుఁ జెప్పమం
చనియెను స్వామి, అక్షులుండు నంజలిబద్ధుండు స్వామి చెప్పచో.
- ఉ. యుద్ధమునందు నద్భుతము లున్నవి రాముండు చెప్పమంచనెన్
గ్రుద్ధత రామచంద్రుండును గోలల దానవరాజు శీర్షముల్
విద్ధము చేయఁగాఁ దెగినవే మొలిచెన్ తల లొక్కవంద నం
బద్ధము కాకయుండఁ దుది బ్రహ్మమహోస్త్రముచేతఁ గూర్చెఁబో.
- ఉ. నీవు విరాధుఁ జూచితివి నిక్కము వార్పదిమంది యైనచో
నీవలఁ గుంభకర్ణుండగు నీతని చేతులుకూడఁ ద్రుంచితిన్
నా, వినుచున్ ధరాతనయ నాల్కఁ గదల్చకయున్న నేదియో
భావము చేయుచుంటివి బల్లవదేటికిఁ దల్లి యంచనన్. 93

- వ. అంత మారుతితో జానకీదేవి శ్రీరామచంద్రుని వరాక్రమము భావించుచుంటి నంతకు మించి యేమియు లేదన, నతం డుభయ షక్షంబులు గ్రహించి సీతకు సంతోషంబు గలిగింప నెంచి. 94
- శా. ఎంతో బాధను నిన్నుఁ బెట్టిరి సుమీ! యీ రాక్షసీశ్రేణి చెల్లింతున్ వీరిని నేటితో ముదల తల్లి! యిమ్మువాన్ సీత సీ వెంతో వారలు నంతె, రాజయినవాడెం తాజ్ఞగా నాడున్ యం తాజ్ఞంగొని నంచరించెదరు మీ కా దోస మంచుండునే? 95
- ఉ. ఇద్దగుణుండు రాముండు జయించెడు వార్తలు వచ్చుటాదిగా బద్ధనవాదరల్ నను సభాజనభాజనగాఁగ జాతురున్ గ్రుద్దుండు రావణుండు కనుగొంచుచు నుండినఁ దర్జనక్రియా బద్ధమతిన్ నటించెదరు, వారల దోషము లేద యంతయున్. 96
- గీ. అరయ లక్షణసంపన్న మైనయట్టు తనరు మాధుర్యగుణభూషితంబు నగుచు నవ్య మష్టాంగబుద్ధి యున్నయది నీకు విశ్వసంస్తవమతి వృషదశ్యతనయ. 97
- అ. పరమధార్మికుడవు బలమునుశౌర్యంబునత్యగుణముశ్రుతముక్షమయు దయయు విక్రమంబు నీకు వెలయుఁ గొండంతగా నంజనీకుమార హర్ష రాశి! 98
- క. మఱియు ధృతిస్థైర్యంబులు మఱియు వినీతత్వ మశ్రమము తేజంబున్ మఱియుఁ గృతివినేర్పఱాణము బొరయున్ నీయందుఁ బూర్ణముగ వాయుసుతా! 99
- చ. ధరణిని జంతువుల్ తనువు దాల్చును, క్షుత్తును గల్గు, క్షున్ని రా కరణము కోసమై కమలగర్బుండు వ్రాసినదానిని దినున్, దురితముకల్గు నోటు బహుదూరము చూచిన నీవు నేను భా స్కరకులుండైన రాఘవుఁ డఘంబున మన్నిగ నున్నయట్లగున్. 100
- వ. ఇది ఋక్షగీత మన, మారుతి తల్లి! శ్రీరామచంద్రునితో నేమి చెప్పుమందు వన, నే నాయనఁ జూడ నెంచుచుంటి నని చెప్పు మనగా, మారుతి తిరిగిపోయి శ్రీరామచంద్రుని దర్శించి యిట్లనియె. 101
- చ. హనుమ యశోకవీధిగనె నంబుజలోచన గోళ్యతోడ గీసిన దగు పాపటై వెనుకఁ జేర్చిన దూముడి జాత్తుదాని, దాల్చిన మలినంపు వస్త్రమును జేతుల దుల్చి ధరించి నట్టిదానిని, ద్రిజగచ్చిరస్థితమణి ప్రవికల్పిత దీపికాకృతిన్. 102
- వ. శ్రీరామచంద్రుండు చెప్పుమన్న వన్నియుఁజెప్పి, తల్లి, నీవాతని కేమి చెప్పు మందు వన నతనినిఁ జూడఁగోరు చున్నానని చెప్పు మన్నదని యూరకుండిన రాముండు కనులువాంచి చాల దవ్వూరకుండి విభీషణునితో నిట్లనియె. 103
- క. కమలాదుతాక్షి జానకి నమరంగ నీవేగి స్నాత వసులిప్తాంగిన్ గమనీయభూషణాంచిత విమలసచయ ధారిణిన్ విభీషణ! తెమ్మా. 104

- క. నిన్నున్ నమ్మును జానకి నన్నున్ నమ్మితివి నీవు, నాతుక నిను నమ్ము స్త్రీమాటంటి వచ్చు నిక్కంబుగను నన్ను జూచును రాజా! 105
- క. వలుకుచు నుండగ రాఘవుఁ డలఘువు బడబాగ్ని కుంభితాంబుధి వోలెన్ జ్వలదాకృతి సౌమ్యాకృతి జలభరితాక్షుండు తోచె జనుల కనులకున్. 106
- ఉ. అందు విభీషణుం డరిగి యంతిపురంబున స్వీయకామిని బృందమునందు నల్లన చరించెడు జానకిదేవిఁ గాంచుచున్ వందన మాచరించి రఘువత్యనుమోచితమయ్యె నిన్నుఁ దేరం దనవద్దకున్ మతిధురంధరుఁ డార్యను నిన్నుఁ దెమ్మవెన్. 107
- శా. స్నానంబుం బొనరించి ధౌతవరిధానంబున్ మెయిందాల్పుచున్ నానాభూషణముల్ ధరింపఁ గొనిరా వాఘుండు నన్ జెప్పెనాన్ నే నిట్లే చనుదెంతునం చనియె దన్వీరత్నమౌ సీత, రక్షో నాథుం డటుకాదు, తల్లి! పతికిం గోపంబు రావచ్చునే. 108
- క. నా వలుకు నాదరింపును యాపతియును జాల చిత్రమౌ వాఁడు త్రిలోకీపాతివ్రత్యశిఖా దీపాకృతి! భర్తమాట తీర్చవె యనినన్. 109
- వ. అంత జానకిదేవియు స్నాతానులిప్తాంగియై. 110
- మ. కిణముల్ మానిన చోట్ల గుర్తిడుచు సుగ్రీవుండు వంపించు భూషణముల్ తాల్పుచు శుభ్రముంబఱచి వస్త్రంబద్రియే తాల్పుచున్ మణిదీపం బన నిల్వ దైత్యవతియుం బల్యంకికారూఢ స్త్రీ గణపంసేవిత రామునన్నిధికి వేగందెచ్చె దైత్యేంద్రుడున్. 111
- వ. అంత నచ్చట సమావిష్టలై యున్న వానరవీరులను దైత్యజనులను హెచ్చరికదార్లను వేత్రహస్తులను వీచోపుదార్లను విభీషణుండు తొలంగిపో నాజ్ఞ యీయఁగా వారియం దొక గొప్ప సంగఠిమై. 112
- శా. విస్త్రీకోసము డక్షిణాంబునిధి యిట్లేదెన్ రఘూత్తంసుఁ డాయే స్త్రీకోసము చంపెనో సకలదైత్యేంద్రున్ మహాయత్నమై యా స్త్రీస్త్రీవలెఁగాక వేఱ యెదియో యయ్యయ్యె త్రైలోక్యసర్వప్రైజాకృతి పూని యంబికవలెం బద్మాక్షి రంజిల్లునో! 113
- ఉ. ఈ రఘురామచంద్రుండును నీజటలన్ మఱి నల్లలంబులన్ వీరులు తాల్పగా నయిన విల్లును సంపహదుల్ ధరించి చక్రారముణీయతావరిధి శోభ వెలార్చెడు నట్టివాని కింపారెడు భార్య, పూరుషులయం దితఁ డెట్లటు లానా స్త్రీలలో! 114
- ఉ. ఆ నయనోత్సవంబు గనులారగఁ జూడఁగ వేచియుండఁగా వానరరాక్షసుల్ బలిపి వాఁకిలియందున మూఁగి వారలన్

వే కడకుం దొలంగంగ విభీషణుఁ డాజ్ఞ యొనంగి గుంపులై
వే కడలింబలెన్ జనులు విస్తృతరావమునం దొలంగుచో.

115

వ. ఆమ్రోత విని శ్రీరాముండు ముంగిలికి వచ్చి జరుగుచున్న యీ యుత్సా
రణంబు చూచి విభీషణుని మీద మండిపడి వారందఱను బోవలదని యాపి
విభీషణునితో నిట్లనియె.

116

చ. గజిబిడి పౌరభావములఁ గాననవాసుల గ్రామవాసులన్
విజనము చేయనెంచెదపు వెక్కనపాటును వీరు పొందంగన్
స్వజనము వీరు నాకిచట నంగరమందున గెల్పు తెచ్చి, నీ
రజనయనం గమంగొన ధరాతనయన్ మది నెంతు రెల్లరున్.

గీ. ఉత్సవములఁ బెండ్లిండ్లయందోలయునావదలను సంతఃపురస్థీలఁ దగును జాడ
నెల్లవారలు చూచిన నేమియయ్యె నందఱును జాడవచ్చు ధరాత్మజాత.

118

వ. అంత సమావిష్టమైయున్న మహాసభవోని యచట సుగ్రీవాంగద ఖక్ష్మణ విభీ
షణాంజనేయ జాంబవన్ వ్రేంద ద్వివిద గవయ గవాక్ష శతవతి ర్దధిముఖ
మహావీరులందఱు నున్న యచ్చోటికిఁ బల్కంకికావ్రతిసీర తొలగించి జానకీదేవి
మత్త గజమంధరగమనంబున భీతవోలెఁ విరాగిణీవలెఁ దిరస్కారభావయుతవలె
భర్తృను రక్తవలె నడుచుచుఁ బ్రవేశించి శ్రీరామచంద్రుని కెదురుగా నిలుచుం
డిన.

119

సీ. ఏడాది యన్నమ్ము నెఱుంగదు లలితాంగి నిర్దుర యెఱుంగదు నీరజాక్షి
ముడుచుక కూర్చున్న యొడలుగా సంసభాగమున పంగినయట్లు కానిపించు
మొగి నిరంతం బెడతెగని యేదో భయం బక్కుల పెనుభాగ మావరింప
నఖిలలోకాతితమైన సర్వాంగ విన్యాససౌభాగ్య సౌందర్యమొప్ప

గీ. తన్నుపారిణంబుఁ గొనితెమ్మటన్వకాంత సగమునగమైన మె రామచంద్రునకును
తన సమస్తకామమున కాస్థానభూమి కనులయెదుటను వచ్చి సాక్షాత్కరించె.

ఉ. ఈయను హేతువై వసులనెల్లఁ జరించెను దా బికారిగా
నీయను హేతువై జలధికెంతో శ్రమంపడి కట్టగట్టెఁ దా
నీయను హేతువై గెలుచు పెంతో శ్రమం బయిపోయె లంకలో
నాయమఁ జూచినంత హృదయంబునఁ బట్టగరాని కోపమై.

121

అ. అతఁడు రాక్షసుం డటంచు సామిత్రి వచించె నుంత వినదు చెలువ తాను
ననుభవించెఁ దాను ననుభవించితి మేము నాడ దింతసేయుననుచుఁగలదె?

వ. ఇట్లుఁపించుచు రాముండు మనసులో నూరక కోపంబు పెంచు కొనుచుండగా.

చ. ఉవిదయుఁ జిక్కెనో బలిసెనో కప్పలున్ దితిజుల్ పురాధరా
భవంగని లేమిఁ దారెఱుంగఁ బట్టరు, కన్నులముందుఁ జూడఁగా
నునిదయొ యింతలోన వయనోత్సవమై కనిపించు, నేదియో
నవ మయినట్టి తేజమొ, జనంబులు నేరరు చూచుచుండియున్.

- మ. తెలియన్ రాకయ చూచు నేత్రములకున్ ప్రీమూర్తి తానింతలో
వల నాగ్నేయశిఖాకృతిం బొలుచు, తొప్పన్ వాల్చి తామెత్తులో
వల నేదో ఫణమెత్తి యాడు భుజగీభావంబు దీపించు, నీ
వల దైత్యాహృతయైన సీత నిలుచున్ భర్తన్ విలోకించుచున్.
- వ. అంత బడబాగ్నిచేత సకపెళ క్రాగి కళపెళలాడు నముద్రోపరి నముద్భూత
బుద్బుదధ్వనులనోని కంఠరావ మొప్ప శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 126
- చ. దితిజుండు చేసె నా కవకృతిం బొనరించతి వర్వశక్తులన్
దితిజున కేను వందగఁ బ్రతిక్రియ దుర్లభమైన సాయమై,
దితిజుండు తెచ్చె నా కులసతిన్ గులమున్ పొరియించినాడ నా
దితిజునకున్ మఱింత వగచీర్చితిం బొరుషదీప్తి కల్గఁగా. 127
- ఉ. మచ్చ యెఱుంగనట్టిదగు మామకవంశమునందు దైత్యుడున్
మచ్చనుదెచ్చి వే తొలఁచు మార్గము కానగరాని యట్టి దౌ
మచ్చను, నింటనొంటఁ గులమానిని నెవ్వఁడో కొంచుబోయెదా
టచ్చరుండన్నమాట యకటా! యినవంశమునందు లేదుగా. 128
- మ. అన్యతం బియ్యది నాకు వ్రాసె విధి నేనై యింత కోదండినై
జనకుం డాడనిమాట యాడినవిధిన్ సల్పంగనౌ తీవ్రవ
ర్తనుడై పూర్వపుకర్మ యెట్టిదియై కాంతారత్నముం దొంగిలిం
చెను దైత్యేంద్రుండు జీవితం బఖిలముం జెందించి తత్కర్మమున్.
- చ. చెడునిముసానఁ బాము కఱచెన్ భుజగమ్మును జంపినామ, యె
క్కుడు వినమిందు పాయునటె కోసికొనన్ వలెఁ గాక దుష్టవౌ
నొడలున నా వినంబు మఱియుం దనునందునఁ బ్రాకకుండ, దై
త్యుండు మడిసెన్ వినం బచటె యన్నది యెక్క క కట్టుగట్టుగా. 130
- ఉ. ఇంతకు నేమియైనయది, యెంతటి తేజగలాడు వాండు దు
ర్ధాంతుని దైత్యరాజు బవరంబున ఘోరభుజంగ మట్లుగా
దొంతరలైన ప్రాణములు తోడ నటంచును కీర్తి కీర్తియే,
కాంత నతండు తెచ్చె ననగా నపకీర్తియు దాని కద్దియే. 131
- చ. అమరుండు కొంచుబోయెఁ దనయాలిని, నాతని యింటనుండె వె
క్కినముగ వత్సరం బతివే కాముకుండౌ రఘరాముఁ డంగనన్
గినరని యెంచకే యెవరికిం దెలియంగను రాక తెచ్చి యౌ
యి! నదనమందు నుంచికొనియెన్ వినినావె, యటంద్రువో జనుల్.
- అ. రావణుండు నవ్వరఃకాముకుండును బరమధృష్టుఁ డుగ్రభావయుతుండు
లజ్జలేదు మఱి బలాత్కార కామాంధుఁ డతివ వత్సరాంత మచటనుండె. 133
- ఉ. ఇట్లు లనిశ్చితంబయిన యీ వ్యవహారమునందు రాఘవుం
డెట్టుల స్వీకరింపఁగలఁడీ ధరణీమత, నయ్యో! సూర్యునిం

దొట్టి పవిత్రతేజములు తోగులువారిని యింట శీలముం
బట్టిన సంశయంబయిన భామినిగొంట యయోగ్యమై చనున్. 134

ఉ. ఎవ్వఁడో దుష్టుఁడో దనుజుఁ డెత్తుకపోయె నదేమి కర్మమో!
జవ్వని దేమి తవ్వనినఁ జక్కనిమాట యదే వచింతు నా
జవ్వని పూర్వకర్మమని, జవ్వనిభర్తది పూర్వకర్మ, మా
యెవ్వఁడో కర్మ దీని రచియించెనో వానిది దోషమంతయున్. 135

చ. చెడుస్తలమందు వాసకురిసెన్ జలమయ్యది నేను గ్రొమ్మొయిల్
కడుపున నున్న యప్పటి యకల్మషవృత్తిగలట్టిదాన ని
వ్వుడు నన, నీవు వడ్డ పొలముంబడి మాతీతి వీవు, గంగలోఁ
బడిన జలంబునం గలుగు వృచ్ఛత యేగతి నీకుఁ గల్గెడిన్. 136

గీ. ఇచట దోషము వీనిదం చెప్పనినైనఁ గాని పూని నిందింపఁగా రానిచోటు
దోషమిచ్చటఁగలదంచుదూఁచిచూచి నిక్కముగ నిశ్చయింప రానిదగుచోటు.

శా. నన్నుం జూడఁగఁ గోరినా వనుచుఁ గాంతా! నిన్ను రప్పించితిన్
నన్నుం జూడఁగ నేమియున్నయది? యైవన్ స్పష్టమై పొల్పఁబో
మున్నే భర్తను నీవు భార్యవును, నా పొల్పిల్లు లోపించె, నా
సన్నంబై యొక దైన మున్నముడి స్రంసంబందగాఁ జేయుచున్.

ఉ. నాగతి యేమికావలయునా నిక నీవు స్వతంత్రురాల వే
భోగము లీవు కోరెదవో పూరుష వానినిఁ గూర్చగల్గెడుం
జేగ గలానిఁ జూచికొని చెందుము, అక్షుణుఁడో విభీషణుం
డో గణుతింప సూర్యసుతుఁడో మఱి వీరగు నిష్టమై చనన్. 139

మ. మఱియున్ నీకొకమాట చెప్పవలయున్ మారీచునిం జంపితిన్
పారిణంబయ్యది కాదు అక్షుణుఁడు యాధార్థ్యంబు వాచించె ని
వ్వరు లాయిద్దఱుఁ గూడఁబల్కికొని దక్షుల్పచ్చి రచ్చోటి క
బ్బర మా బంగరులేడిఁ గోరెదని నీవున్ వార లెల్లంచిరో? 140

గీ. అంజనేయుండు అక్షుణుం డెట్లు తాను మాటలాడుచు నుండంగ మనసులందుఁ
బట్టరానంత దైన కోపంబు పూని యుందురని తెలియును రామచంద్రునకు.

క ఎవఁడో మంత్రించిన గతి నపురా కపిదానవాళి యది వ్రంభించెన్
దవితెడు సముద్రఘోరా రవమును వినరానిదైన రవణిక కలుగన్ 142

వ. అంతఁ బెద్దసేపు జానకీదేవి రామచంద్రునివంకఁ జూచుచు నట్లే నిలుపుండి
చివరకు అక్షుణునిం గాంచి యిట్లనియె. 143

శా. అంధోబంధము ప్రాణ మున్నపుడు పై సంత్యక్రియల్ సేయు నం
బంధం బుండును మానవావలికి, నీవైనాపు నాకిప్పు కా

మాంధ న్నన్నుఁ బరిత్యజించెగద నీ యగ్రసరుం డిట్లు నే
నుం ధాయ్యాదిక మాచరింపు మవి విన్నుం గోర లే దెప్పుడున్. 144

శా. నాకుం బిడ్డలు లేరు, బిడ్డవలె మన్నా వీపు విన్నాళ్ళు, నా
కై కొంచెమ్మయినట్టి సాయమును జేయంజూడనే నీవు ల
చ్చి! కాష్ఠంబులు తెచ్చి నాకయి చితిం జేర్పించు, నే నీ దరి
ద్రాకారంబునఁ జచ్చియుం బ్రతికే యోరా! యొక్క రీతిం దగున్. 145

మ. తెరు వి మృన్న నొసంగు నాజనని ధాత్రీదేవి, సత్రేమభా
సుర, పుట్టింటికీ బోవనేటికీఁ ద్రపాశూన్యల్ పతిత్యక్తులై
తరుణుల్, వహ్నిని జొత్తు నే, ననలుఁ డంతర్దీప్తి నన్నూనగా
బరువం చెంచునె? సర్వలోకవిబిడజ్వాలామహామూర్తియై. 146

క. మీయన్న నీవు నెఱుంగుదు వాయన మది నెంత తలఁచు వంతయు, సందే
హాయత్తచిత్త మఱి నీ వాయత్తముచేయు మగ్ని నని యాడంగన్. 147

వ. లక్ష్మణుం డంత దనయన్నవంక కనుజ్ఞార్థమ్ము చూడకయ చితా కల్పనంబు
జేసి యగ్ని ముట్టింప నాగరవీచీపముద్ధాతానిలంబుల నయ్యగ్ని పురపురలాడుచు
నంటుకొంచు ధ్వని చేయుచున్నఁ దచ్చిఖానిస్వానంబులో గలిపి శ్రీజానకీదేవి
రామునితో నిట్లనియె. 148

శా. నేనాక్కించుకనేపులోనన మహోగ్నిం జొచ్చుచున్నాను స్వా
మీ! నీయాజ్ఞ వచింతు గొంచెము సమున్నీలద్యశోధామ! దై
వానన్ వచ్చిన దోస మంతయును నావంకన్ నిరూపింతు, నీ
వైనన్ దైవమ సంధ్రు, నీకుఁ గృపలే దందున్ మఱుత్సైవచో. 149

ఉ. మచ్చికఁ జెట్టు యర్థముల మాటల నంటివి నన్ను నీవనన్
వచ్చును నేను నైనఁ బడవచ్చును, బంగరులేడిఁ జూడగా
విచ్చిన కంటితో నెడఁద విచ్చెను, విచ్చినగుండెలోవలన్
జొచ్చిన వయ్య రామ! రిపుసూదన! సర్వఋషీంద్రవాంఛలున్. 150

చ. నలినదళాయతాక్షి హరిణంబును గోరెను, గోరినందునన్
జలనిధి దాఁచినా వసురఁ జంపితి వింతటి కీర్తి వచ్చె, ను
జ్జ్వలతరపారుషంబునకుఁ బట్టుయినాడపు, నీవు గుండెలోఁ
గలఁకను మాని చూడు మువకారము కాదటవే జగత్ప్రభూ! 151

ఉ. ఏ ఋషిభావనామహిమ యేర్పడ నాయెదలోనఁ జొచ్చి నన్
గోరఁగఁజేసె లేడి, నది కోమలనీలవయోదదేహ! నా
కోరిక యిట్టులుండు ననుకొంటకు దానపులోన స్మార్తిగా
నేరను వచ్చు, నీ విదియు నేరవె సర్వఋషీంద్రవృత్తితా! 152

- చ. ఒకవని నుంచినెడ్డలు సముద్రవనమౌ ఫలదృష్టి నిర్ణయం
బు కలుగఁ జాతురు తమోహరణా! దయఁ జూచితేని కో
రికయును నాది నీకు నురరీకృతకీర్తిరమాఫలవ్రదం
బకలుషగుప్త శౌర్యబహిరాగతి దివ్యఫలంబు రాఘవా! 153
- ఉ. అడది యింతసేయు ననుటన్నది యున్నదెయంచు నన్ను నూ
టాడితి, కైక కోరక మహా వ్రభు! సీవని రాకలేదు, నీ
యాడది సీత కోరక మహాసురసంహరణంబు లేద, యా
యాడది లేక లేద జగమంచు, నిదంతయు నేన చేసెతిన్. 154
- ఉ. ఈ వదునాల్గువత్సరము లీపు వసంబులయందు నుండి నీ
తాపతి! సీపు మారపుగదయ్య కిరాతుఁడౌ బ్రాహ్మణుండు కా
నీ వది రెండు మానముల నేనును మారను లేద, రాఘవ
శ్రీవదచిం తనామృత వశీకృత చిత్తనమర్త్యబుద్ధిన్ 155
- చ. మిగిలిన వేమె లోకమును మీ రఘవంశపు గౌరవంబు, న
త్యగణిత విశ్లేషకృత నిరంతర భిన్న విచిత్ర చేతన
త్యగుణ కణామగం బయి కృతాకృతమైన జగత్తు, తమ్మివూ
మొగడుపు విచ్చి వచ్చినవ్రభుండు విరించియుఁ జాలఁ డిచ్చటన్. 156
- ఉ. ఈ కృతకంబు లోకమున నెవ్వడు చాలును దానిఁగూర్చి నా
దాఁకను గూడ నెందులకుఁ? దత్త్వమహావరిణాహమూర్తి నీ
యేకృతి తప్పటంచు వచియింపను జాలుదు? జాలు, స్వామివన్
జేకొనకుండ నిశ్చయము చేసినదెల్ల సమంజసంబగున్. 157
- శా. మీ వంశంబును గూర్చి యిచ్చట ద్విధామిశ్రంబుగా నున్న ద
చ్చావిరూపికిలేదు సంశయము నా యంతఃపవిత్రత్వరే
ఖావైశద్యమునందు దేవతలు సాక్ష్యంబుండురో స్వామి! మీ
రీ వక్రంబగు లోకమందు ముడియై వృద్ధివతుల్ రాఘవా! 158
- చ. నిరతిశయంబుగాఁగఁ గరుణించిన కైకయి నీకు ధారుణీ
ధరునితనంబు మాన్పినది, దానను వేడితనంబు వట్టి మీ
భరతుఁడు దాని విల్ప, నతిధారుణ వృత్తము లోకభీతి ని
ర్భరముగఁ దప్ప దిప్పటికీఁ బద్మదళేక్షణ! నీకు రాజువై. 159
- క. ఈ రెండు కారణంబుల తీరిట్టిది వీన మొదటిది నిరాధారం
బారయ రెండవ దనఁగా మీరాజులె యెఱుంగవలయు మీ లక్ష్మ్యములన్. 160
- ఉ. చెట్టది కర్మ యంటి వతసేకునుమాభశరీర! వేఱ తా
నెట్టిదో నే నెఱుంగ నది యిట్లనరా దనకుండ నాడితిం
బట్టిని అక్షుణున్ దిరిగివచ్చిన దన్నది యింత గట్టిగాఁ
గొట్టు నటంచుఁ గర్మయనుకో నయితిన్ జనకాత్మజావ్రభూ! 161

చ. ఒకటి వియోగబాధ, మఱియుం బెనుగొండల విత్యవాసమున్
బ్రకటితమైన యట్టి కులభావమునందున మచ్చ యన్న దీ
వికృతియు, వార్ధిఁ గట్టుటయు, వెక్కినమై చను దైత్యహట్కాదం
బకహరణంబు, డస్పితిని మద్దుదయేశ్వర నీవు రాఘవా! 162

మ. ఇనవంశేందు! మనస్సు లోపల మనస్సేలేదు నీకందు, నీ
కొనరన్ నిక్కముగా మనస్సున మనస్సున్నన్ ధరాజాత నే
మనినా వెవ్వరివో వరింపుమనియా? యయ్యయ్యె! యావేరి పే
ర్లనినా, వెవ్వరుగావినవ్వరంటవే రామా! జగవ్యోహనా! 163

చ. మనసున నింత యుంచికొని మారుతితోడన యుంగరంబు పం
చినయది గుర్తు చిత్రము రచించిన నీయెడలోని చా టెఱుం
గని యది, యిర్వదేండ్లు నినుఁగాంతువీ గాఁగను వమ్మి పంస్పతిం
బొనరిచి నిన్ను నేనెఱుంగబోవని నా తెలివన్ పొసించెదన్. 164

ఉ. నీ పొనరించుదాన నొక నీతియు నున్నది నే నెఱింగినన్
నీ పొనరింపబోవు వని, నే మరణించియు యుండు, దేనికై
యా పదిశ్చిరముల్ కలిగినట్టి మహాసురు నీవు చంపనౌ
నీ వదిదిక్కులన్ యశ మదెట్టుల దక్కును నీకు మత్పతీ! 165

శా. అవిక్షాకృతి విచ్చిపోదు రనసూయారుంధతుల్ గాని లో
పాముద్రాసతిగాని నీ విటుల భూపాలా! మదిన్ నమ్మవే
నీ, మోహంధ నటంచు ధూర్జటి హిమాశ్చైలకన్యామణిం
దా మాటాడునె? నీవు పల్కెదవుపో ధాత్రీసతీకన్యకన్. 166

ఉ. అప్పు డరుంధతీసతియు నంతిపురంబును నిక ద్రొక్కనం
చొప్పని లేచిపోయె విపిన్వోర్వికి నేనును వచ్చు టెంచుచున్
జెప్పకు మింటి కేగి యిది, సీతయు నగ్నిని జొచ్చె నేను బో
నప్పుడె యంచు జెప్పిన మహావ్రథు! దోసము మాసిపోయెడున్. 167

శా. ఆ యా మౌనులయిండ్లకుం జనకుమయ్యా! నీవయోధ్యంజనన్
ద్యేయాకారలు వారిగేహనులు భక్తింబొల్పు నన్నీ గతిం
జేయన్ నీవును గోవ మూనెదరునూ! నేమంటు కాదద్ది నీ
వా యా మౌనులయిండ్లకుం జనకుమయ్యా! నీవయోధ్యంజనన్. 168

శా. ఆవేళన్ వని జేరునప్పుడు ప్రసంగానీతమై చెప్పగా
సావిత్రీకథ, నేను నీ మరణవాంఛాబుద్ధి నెనెట్లుగా
నీ వాడన్ బ్రథు నేన చత్తునని యంటిన్ నిక్కమట్లయ్యె నీ
నీవే కారణ మౌట దానికిని బండెన్ మత్తనం బంతయున్. 169

ఉ. నాపయి రామచంద్ర! రఘువాయక! మత్పతీ! నీకు నెందుకో
కోపము వచ్చె నద్ది యిదిగో వది యల్లితి వంశగౌరవ

క్షేపముగాంగ మచ్చ యని చెప్పితి, నచ్చట నింతకంటె దీ
ప్రావద యున్నదయ్య రఘువంశము నందున గోప మేటికిన్.

170

శా. నన్నున్ వీడి మఱివు వేఱయిన కాంతం బొంద నన్నున్ గులో
తృప్తంబై చను, గైకకంటెను భవత్సంపాదితంబై సమా
నన్నంబై చను పెద్దయెగ్గు రఘువంశంబందు, లోకాగ్నికిన్
సాన్మాయ్యంబగు నూహ లెత్తెడు భవిష్యత్కాలసంసూచిగా.

గీ. భరతుం డొసంగిన ధర ధర్మవత్ని వ్రక్క లేక యేలెడు వర్ణత లేదు నీకు
నరవతివికాక నన్నుఁగొనంగవచ్చు నుభయతోభ్రష్టతం బొందు చుంటి రామ!

మ. వినులోషర్చుధచండమూర్తికిని నైవేద్యంబు కాఁదోవు నే
నమరం జెప్పిన దప్పు లే దొక రహస్యం బద్ది, మున్నున్నదీ
వ్రమతుల్ మౌనులభార్య లాడినది యోవద్యాక్ష! నేన్ నీవు దీ
వము, నేవర్తిని, నీవు వహ్ని, వవినాభావంబు సంధిల్లంగన్.

173

క. మన మిద్దఱమును నొక రొకరిని విడి యుండగనువచ్చు శ్రీవతి! లోకం
బునకై యీ కలయిక నీవును లోకమునందుఁ గరుణ వూనవు స్వామీ! 174

గీ. అగ్ని మండుచు నున్నది యారిపోక ముందు నే దానిలోనికిఁ బోవవలయుఁ
జివరి కొకమాట నీకును జెప్పవలయుఁ దెలియుఁజాలరు దీనిని దేవతలును. 175

క. ఇరువురము నొక్క పెలుంగునఁ జెఱుంగమును దీని నెఱుంగు శివుఁ డొకరుండే
పురుషుడ వీ వైతివి నే గరితనుగా నైతిఁ బ్రాణకాంతా! మఱియున్. 176

గీ. అచట చూచుచు నున్నట్టి యందఱకును జెలువ యే మని చెప్పినో తెలియలేద
చాది చూచిరి నట సుర్విజాత నచట యుర్విజాత యున్నట్లుగా నున్నదావి.

ఉ. మారుతి లక్ష్మణుండును క్షమాసుతఁ బూర్వము చూచినట్టివా
రా రుచిరాంగి చెప్పినది యంతయు నర్థము చేసికొన్న వా
రీ రచనంబు నర్థము మహీయ మతీతమనస్కమై జనం
బేరును రామునందు వహియింపరు తొల్తఁ దలంచు దోసమున్.

వ. నిర్భీకవలె స్వాధీనవతికవలెఁ బురస్కారభావయుతవలె, మత్తగజ మరథరమం
దరగమనంబున నగ్నికడకు వడచి యగ్నిం బ్రవేశించిన. 179

క. హోహారంబులతో వైహాయనవీధి యెల్ల వనరెన్ దనరెన్
స్వాహోపతి యంత ద్రిజగతిహేతిప్రాధుఁడై భృతిక్లిష్టండై.

180

ఉ. సీతయుఁ జెప్పుచుండ రఘుశేఖరు డొక్కొకయిప్పు దుఃఖమున్
బ్రీతియుఁ గోపమున్ మఱియు బ్రేమయు నచ్చెరు వింతలోనఁ దా
నై తనుఁదా నెఱింగికొనునట్టుల విస్మృతి గొంచునట్టులన్
ప్రీతుఁడు పాలెలోనఁ బొలయించుచున్న సమాధినందుచున్.

ఉ. దేవతలై రమామదవతీవ్రతతీ మధుక్కుత్కుమారకా!
 దైవతలోకకార్య చరిత్రవ్రత! నిత్యదశావతారధా
 రావిదితాఖిలోత్తమ పురాణకథాకమనీయమూర్తి దే
 వావలి కంటకావనయనా! రఘువంశవయోధిచంద్రమా!

182

మధ్యాక్ష్ణులు.

అన్నది యాలస్యముగను నవనిరాజ్యము వీడి యటవి
 చన్నది తమ్మునితోడ జానకీనతితోడ విడుము
 లన్నింటి గన్నది కడలియందున నడ్డకట్ట తగ్గ
 బన్ని, రక్కసిం జంపినదియు బరమమౌ భవదీయకరుణ.

183

ముడివస్తువు జగత్తు వేదములు యజ్ఞములు దేవతలును
 కడువడిఁ గర్వులు ఫలముగా విరక్తమగు చిత్తమ్ము
 ముడి విడి మూలమౌ ద్రవ్యముగ నయి మోక్షమ్ము గనుట
 తొడి నింత వన్నిన దొరపు దొరలకు దొరపు మాస్వామి!

184

నీ వన్నిన విధంబు తెలియ నీవుగా వేర్తువు గాని
 యా వన్నగడలోని మాయ యందు మున్నాడు దుర్తిషణు
 లే పెఱలకు నాను దెలియ, సృష్టించి తిండియావలిని
 నా పైని మనసును, విన్న వది చాలు నవనికి దింప.

185

కదలిక యటు నొక్క తెలివికడలి సంకల్పంబు గాఁగ
 గదలిక గలిగి హిరణ్యగర్భుండుగా రూపుఁ దాల్చి
 కదలికలో శక్తి యనుచుఁ గలిమి నా కలిమితో నవ్త
 వది యయి నవ్తజగత్ప్రభావిడంబునఁ దాల్చినావు.

186

వరసింజభవుఁ డీట్లు లనియెఁ జరణాంబుజమ్ములు వేయి
 మఱి నయనమ్ములు వేయి మహియెల్ల మలఁగించుకొంచు
 బరఁగ మిగిలి యంగుళములు వదిగ సర్వపురుషుఁ డౌచు
 వరమవదం బైన విన్ను బ్రణుతింతుఁ బ్రద్యుమ్నమూర్తి.

187

సిరియును బార్వతి వాణి సేవింప క్షీతియెల్ల మన్ను
 చరయ వికుంఠధామమున యందున ననపాయిని యగు
 సిరితో వసించుచు మఱియు క్షీతికి వేంచేసిన యువుడు
 సిరితోడ వచ్చి రక్కసుల సేన శిక్షింతువు నీవు.

188

చెలఁగి యింద్రుం డనె నూక్ష్మచిదచిద్విశిష్ట వేషమున
 నలుపు నుపాదానకారణము సమానతము సంకల్ప
 కలితవేషమున నిమిత్తకారణమనము కాలాది
 చలిత మంతర్యామి మూర్తిఁ జనెదవు సహకారిగాఁగ.

189

తగ గరుడానంత నవవతాకా వితానగోవురము
 మిగిలి యైరమ్మదీయము నమృతనరో మృదుభూమి కెలన

నగవడునట్టి సోమనవనాశఁ మలరించు నీడ
నొగి నెడువందలమంది ప్పు గొల్పుండి యచ్చరలు. 190

సితమణిమంటవవీధి జెలువొప్ప శేషవర్ణంక
వితతమై విమలాదు లెల్ల వీవగా వింజామరములు
క్షీతి రమా నీలలు కెలన సేవింప శ్రీశంఖచక్ర
ధృతినుండు శ్రీహరి విన్నుం దెలంతు వర్ధితజగద్ధర్మ! 191

పువ్వుగా జాబిల్లి సిగను ముడ్చు వ్రభువు నిట్టులనియె
మువ్వాకలైన సంకల్పముగ శక్తి ముప్పేట యయిన
యివ్వసుధన్ నీవుగాఁ ద్రయీరక్ష నెనంగింతు రామ
క్రువ్వితి ధర్మగుణంబు కోదండకోటి శ్రీరామ! 192

దశరథ సుతుండవు నేటి తనువునఁ దరణివంశమున
శిశువవు మిదిలాన్వయమున శ్రీదేవి సీత జన్మించె
విశదమ్ము చేసితి వంశవీరత, వృధిపి తనూజ
విశదక్రియాశక్తి, లోకవిధముగా వెలయింపఁబోకు. 193

జనకుండు దశరథరాజు చలితవక్త్యములగాఁ జూచు
వినయవచ్చి రామ నేత్రపీఠి గన్పించె దెవముగ
తనతాడ నెక్కించుకొనియె దనయుని దశరథరాజు
తనబిడ్డయగుటకు స్వామి, తనలోనఁ దాఁ బొంగులగుచు. 194

శా. అంతన్ జూచు జనాక్షిగోళములయం దావిర్బవించెన్ శిఖా
వంతందైన యుషర్బుధంబున మహాజ్వాలావిభక్తంబుగా
వెంతై సీత ప్రవేశమందిన చితావీధ్యుద్గతిన్ రాఘవ
ప్రాంతంబందున రెండువహ్నాలుగ సంభ్రాంతుల్ కవుల్ రాక్షసుల్.

వ. మఱియు నొక్కజ్వాల యరుణవర్ణండు నరుణనటాకిరీటుండు నరుణాక్షుం
డునై పురుషాకృతి వహించి రెండవజ్వాల నముదయనసంత వేళావ్రముదిత
విరంత కిసలయమధురిత నవారుజాంగక యైన జానకీదేవిగాఁ గమపించి వంత,
నగ్నిదేవుండు శ్రీరామచంద్రునితో విట్లనియె. 196

ఉ. ప్రాణవతీ! యనింధనమహాగ్నివి సీవయి నీవ యాతీపో
వేను జగత్త్రయానలమ సేంధవవహ్నిన యాతీపోదు, నా
లోనను నీవు చొచ్చినను లోకములెల్లఁ జెడున్, జగత్త్రభూ!
నే నిట నాతీయుండు నవనీనుత నన్ గృవ జాడకున్నచో. 197

శా. కొంపల్ కాల్చె మరుత్తమాభవుండు లాంగూలంబున నివృష్టు
ట్టంవన్ రక్కసితోఁ డనుష్టుండ సరేటిన్ సాము సామైతి ము
క్కింపె యీ యనలాజ్ఞ యిప్పు ననితాకృత్యుగ్రతన్ నన్ బ్రవే
శింవన్, జాలని బర్బు వెత్తక కటాక్షింపంగదే రాఘవా! 198

ఆ. సీసగమ్ము నేనునీకు నర్పించితి నను క్షమింపుమయ్య నాథనాథ!

యనుచు నగ్నిదేవుఁ డంతర్హితుండైన యొకతే సీత నిలచియుండె నచట. 199

ఉ. వహ్నిని జొచ్చి యే కమురువాసన కల్గకయుండ మిట్టమ
ధ్యాహ్నిపువేళ, నాతపము లగ్నులు క్రుమ్మెడు నేళ, జ్వాలికా
వహ్నితిగాఁగఁ గట్టిన పొబంగగు చీరపొబంగు మాయకన్
జాహ్నివికంటఁ బావనత చాలిన పావనశీల కావలెన్.

200

శా. ఐనన్ రామునిమానసం బెఱుంగ కా యల్లందఱన్ జూచువా
రై నిల్వన్ రఘునంశశేఖరుని యాస్యం బెల్లఁ బుష్పించి సీ
తానారిం గని నవ్వుఁ దేవియలఁ గోదండంబు నందియఁగా
దానిన్ గైకొనె సీత నవ్వకయ నేత్రప్రస్థరత్నోవయై.

201

గీ. జయజయనినాద బధిరితాశాచయంబు గాఁగ సహజమౌ నంధత క్రమ్ముకొనఁగ
పుద్గమయ్యెనుదివసంబు వెలుఁగుపిండు మూసికొనివచ్చుతమనుచే ముడుతలువడ.

సీ. మృతరాక్షసాధిప క్షతజవాహీను లెల్ల వెనఁ బశ్చిమపుడెనఁ బేరుకొనియె
వదునాల్గునాళ్ళలోపల నూతనకులాయములు కట్టకొన్న వక్షులును మలఁగె
యామినీముఖము భర్తాగ్రక్షేపమునఁజేసి కోపభావము నంది గోరగించె
నంతంతఁ జినుకుదు నన్నట్టి యొకచిన్న నల్లమబ్బు నిలాసనాట్య మాడె

గీ. చీఁకలులురాకమును వియత్నీమయందుఁ దొందరగఁదోచె నొకతార దూరమందు
కోటితారకల్ పొడిచెను క్షీణీయందు బ్రదికి యున్నట్టి వానరేశ్వరుల కనులు.

సీ. వియదగ్రవాహినీ వీచికాడిందీర సెంబాధక పృషత్కదంబకములు
రఘురామవిజయ సెంరబ్బనందనవనీ పారిజాతక శిఖాకోరకములు
జానకీరఘురామ సయోగపరితృప్తి నీచైవత ద్వియత్నోచనములు
ప్రభుమహావిజయ విశ్వత్రయూపారక సందీపితబ్రహ్మబిందుకములు

గీ. నూత్న సౌజన్యకృద్దరానుకృతినాట్య వరమరేఖాచల ద్విష్ణువదవిలంది
మాలికాక్షప్రకింకణీజాలకములు శారకాంతులు విరఁజిమ్మె దారకములు.

204

సీ. నిర్దుతరాక్షసానేక కళేబరఖాది యాదోనాథగర్జనములు
దశకంధర ప్రయుక్త నిరస్త్ర ముసలగదాది బాధాలరద్రోదనములు
కపిచమూకంఠనిర్గత రవస్పర్శాళు దోదూయమానాంబు ధూనవములు
జలజాప్తవంశ్య శిక్షామహానభీతి కలితవేలాతలాక్రందనములు

గీ. సర్వతఃప్రాపితోర్ద్వ ప్రసారణములు యామినీకామినీపారిజాంకకృతన
భోమిధోనర్మభాషణ ముర్మురములు గునుఁగులయితోచెను సముద్రఘోషణములు.

సీ. సీత యెక్కిన మహాచితి కాష్ఠములు పండి కుమిలి యంతంతఁ బొన్నవడుచుండ
జ్ఞానుతారాఘ వైకాంతభంగ మని కీశాధిపుల్ గునగున లాడుచుండ

ఉబునుపోక లతాంగి నుడికించి యెడఁబాటు గొని చక్రవాకంబు కూయుచుండ
దవ్వున రాక్షసాంతఃపురంబున నుండి గానంబు లేడ్పులు కలసిరాఁగ

గీ. వెలిగడలి గాలి యాలలు వేసికొంచు ముసరి గుమ్మము దగ్గర మ్రోసికొంచు
జాణిగివంచలయందునగోణిగొనఁగ మధురయామినిప్రథమయామమ్ముకడచె.

మ. ధరణీజాతయు స్వామిమాటకు సమాధానంబు చెప్పన్ మనో
హరుండా స్వామి విభీషణార్చితమణివ్యాకీర్ణ దీపాంశునం
భరమై తన్నును గాంచుచుండె నమచున్ వైదేహి కన్యవలం
దెఱుంగున్ జూడదుస్వామివంక నయనప్రీతిబాష్పనంబాధమై.

ఉ. అక్కఱలేనిదే యడుగు నయ్యది యియ్యది తేను రాముండా
చక్కెరబోడి లేచి యవి స్వామికిఁ దెచ్చి యొసంగు, నిచ్చుచో
నక్కరమున్ స్పృశింపను బ్రయత్నము చేయునుస్వామి సీతయున్
మిక్కిలి తాఁచకుండ విరమించి స్వశయ్యను జేరి వ్రాలెడున్.

శా. ఈమాత్రంబున కగ్నిదేవుఁడును దా నేలా వినుం దెచ్చి నం
ధ్యాముగ్ధాకృతి వేడికొంచు బలవంతం బొప్ప ని న్నిచ్చె నిం
దేమో కాగిన జన్నపాలవలె నీ విట్లుంటి వన్నం ద్రపా
శ్రీమన్మోహనమూర్తి జానకి వచించెన్ సాశ్రుధారాఘ్రిన్.

209

మ. చెడి పుట్టింటికిఁ బోదురే యువతులున్, క్షీత్యంబ నాకింత తా
విడు మన్నన్ దయనిచ్చి యుండునుగదా! యేలంచు వహ్నింజోఱం
బడఁగా, మీరును గూడఁబల్కి కొని నావంకన్ విరోధించి నా
రడఁగంగా నవమానవహ్నియడి, నే నా వహ్ని, జాకుండఁగన్.

మ. అవివన్ శ్రీరఘురామమూర్తి యనె బాలా! యగ్ని విన్దాకఁ జా
లను లేదంచు నెడందలో నెఱుంగ నేలా! వహ్నియున్ వాయునూ
మని పుచ్చంబున నంటుకోదనిన నేనుం దాని భావింప కీ
పును భావింపక యెట్లు చొప్పడునె యో పుల్లంబుజాతేక్షణా!

వ. అవిన సీతాదేవి.

212

చ. తరణికులంబు కోడ లవుదావి కయోగ్యను ధారుణీశ్వరుల్
తరణికులంబు, మైధిలులు తత్ప్రవిచారణ చేయు బ్రాహ్మణుల్
ధరణీతనూజ కూఁతు రవుదానికి దోనము లే దటన్న ని
వ్వెఱవడి రామమూర్తి వృద్ధినినుత చేతులు వూనె దప్పగా.

213

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు జానకిం బ్రసన్నురాలిం జేసికొనవలసిన స్థితి నుండి
పాసి యామెచే వసుగ్రహింపఁబడవలసిన స్థితికి వచ్చి యొకరమణీయవేలా వికసి
తాననుకూలతానుకూల హేలాకుం డయిన స్వామితో సీత యిట్లనియె.

214

౬. మాండవి నాడుచెల్లెలు శ్రమంపడుచున్న దయోధ్యలోన, సీ
తం డిటునుండె నూర్మిళయుఁ దా నట మండెను, దూర్పునందునూ
ర్పుం డుదయింపఁబోవునని యూఁటెను మిన్నన వేగుచుక్క, ద
క్షుండపు దీక్షితుండపు విశుద్ధధరాఖిలధర్మవార్షిదీ! 215
- మ. చలిగాలుల్ చనుదెంచె సాగరతటీనంచారడిండీరశీ
తలగోళంబులు బిళ్ళగాఁ బగిలి నద్యస్త్రీకృతాకాశముల్
జలముల్ చల్లన చిమ్ము టబ్బురమే! భాస్వత్పిక్తతీరావసీ
తలమే చల్లన తెల్లఁ బెల్లమియఁ బ్రాతర్భా గవశ్యాయమై. 216
- చ. ఫల మఱి రెండు రెంటినిఁ బ్రజాపతి సృష్టిని జేసె బాములం
బులుఁగులఁ దొల్ల, బాములవి భూమిని రంధ్రములందు దూరి జి
హ్వాలను వెల్లార్చెడున్ వినము, పక్షుల-మిన్నన సంచరించుచున్
గలమ్మదునాద గానములుగా గగనంబున వేగు చెప్పెడున్. 217
- చ. తొలి తెలిప్రాద్దు వేడికొలందుల్ చిఱుకొంగిళు లూనగా ధరా
తలమున కైనఁ దొట్టతొలి తద్భహూసూక్ష్మతరోష్ణరేఖికల్
తెలియునో హేతువున్ ఫలము తీర్చినవో క్రమమొప్పఁగా హరా
ద్విలసన మొక్కండే తెలియు విస్తటలింగగుణజ్ఞ దృష్టికిన్. 218
- చ. వరువడి వింద్రజిద్ధతుల వానరపీరుల నెల్ల నోషధి
గిరి కొనితెచ్చి వాన్మ బ్రచికించెన, యావయి నెందరో మహా
సురులును రావణుండు కపిశూరుల నెందఱ నైనఁగాని చం
పిరి, శవరాజియెల్లఁ బుడమిం బడియుండిన విన్ననాళ్లుగా. 219
- ఉ. వీయమృతంబు వానకురియించెనో యింద్రుండు రాతియందుఁదా
మా యఖిలంబులౌ శవము లాస్యములందునఁ బెద్దనవృటుం
గాయములందుఁ బుష్టియును గల్గఁగ గంతులు వేయుచుండగాఁ
బ్రేయములైన వౌ వరుస పిల్పుల నందఱు కౌంగిలించుచున్. 220
- చ. తనదగు స్వప్నమందునను దైవతరాజును గానిపించి యి
చ్చిన పర మిట్లుగాఁగ దరిపించిన రాముండు సీతతోడ జె
ప్పెను పృథివీమతాప్యౌదయవీధిక మాత్రము నొక్క మారుతిం
గనఁ గపిజాతి నందఱును గాంచినయట్లుగఁ దోచుచుండెడిన్. 221
- వ. అంత విభీషణుండు వందకాపడులతో వచ్చి వానిని దింపించి శ్రీరామచంద్ర
దర్శనంబుచేసి జయముచెప్పి యిట్లనియె. 222
- క. నిన్నటి సాయంతనమునకు నియమము చెల్లె నీకు క్షోణీతనయా
ప్యాన్నలిన పత్రపరిమళ పన్నద్ధ దిశాంతచారి పట్టదనయనా! 223
- శ. నానావస్త్రములున్ మణివ్రతతులున్ స్నానాంగ రాగంబులున్
తేనై నీకయి వేచియున్న యవి పరిష్కృచ్ఛకీర్త్యంక! మే

మైనన్ మేడల చాలులం దునికి భోగదీనమౌ మన్ని, నీ
వైనన్ మాదగు భోగ హేతువవుకట్టా! గుల్మకోణంబులన్. 224

ఉ. సీతయు రెండు స్నానములు చేసెను వారి మహానలంబునన్
గ్రీకుండ నీకుఁ నాజ్ఞ వరికించెద, నాదగు నేలయందు ను
ప్రీతుండవౌచు నీవరుగఁ బ్రీతుల యౌదురు సర్వదేవతా
వ్రాతము, సర్వదేవతలు రాక్షసునందునఁ బ్రీతులౌటయున్. 225

క. ఓ వల్లభ! చిత్రముగా నీ విచ్చిన యట్టిదాని నీకిచ్చుట మ
త్సేనాదైనవము కరుణా భావంబునఁ జూడకున్నఁ బాటించునదే? 226

మ. అనినన్ రాముండు నవ్వి, మీవివయభాగ్యంబెంతదో! మీరు నే
సిన మేల్సెప్పరుఁ గొప్పసెప్పెదరు నాసేతన్, మఱియు నే
మను నాదిక్ష యయోధ్య చేరుదనుకన్ నూల్కొందు, సాకేతమం
దున దీక్షాచిరమంబు చేసెదను నేనున్ దైత్యరాజ్యేశ్వరా! 227

శా. సుగ్రీవుండును నీవు నిర్ద్రుతును నా సూరల్ విడంబింపఁ గం
బుగ్రీవాజయమున్ గడించితిని వే పూజింపు నీమిత్రునిన్
సుగ్రీవున్ సతిఁ బాసియున్నతని విచ్చోదెచ్చి యున్నట్టి ద్ర
వ్యగ్రామంబున నంగరాగమణిమాల్యాదుల్ నమర్పించుచున్. 228

చ. భరతుండు నెత్తిపైఁ గొనిన పాదుక లౌచును గావిగుడ్డలై
యరయఁగ మఱిపా బులిమినట్టి శిరోరుపాపాశియై తనూ
భరముగఁ జేతులారఁ దనపట్టిన నావ్రత మైనవాడు వ
త్సరము తుదకృ నాయెదురుదారులు చూచుచునుండు నచ్చటన్. 229

క. అతఁ డచట జటాధారియు నితఁ డీట మణ్యంగ రాగకృత్యతిభోగా
న్వితమతియునయ్యె!మిత్రమ!కృతజ్ఞతయటన్న గుణముమృత్యామయమై. 230

శా. అయ్యో! రాక్షసరాజ! నాదగు నయోధ్యావార్త చిత్రంబు, కై
కేయ్యాజ్ఞాధృతి నేను వీడితిని సాకేతంబు, మా వెంబడిం
ద్రయ్యధ్వంబుగ నచ్చె లక్ష్మణుండు ముక్తగ్రస్తమై ధాత్రి, సం
దియ్యంజూడఁడు కైకయానుతుండు నందిగ్రామ మందుండుచున్. 231

చ. ప్రిదిలినగుండెయై కదలి తెక్కులుకట్టుక యందుఁదోయి వ్రా
బద మనునంత తొందరయు లోగొను, త్రోవయు మేమెఱిగిన
ట్టిదియ, మునుల్ దయాత్ములు ఘటంపరుజాగు, నయోధ్యయెప్పుచూ
చెద మనిపించుచున్నది, చెప్పరు సీతయు లక్ష్మణుండునున్. 232

చ. అనిన విభీషణుండును మహద్భృతమోహవచిత్రవృత్తి యీ
మన సిటు లంచు నెట్లనఁగ మానిసి యన్నను మానిసే, మఱిన్

దనుజవిరోధి యన్న యెడఁ దానదియే రఘుమూర్తి, మీరునుం
జనగ నయోధ్య యీ పవలెచాలు నటన్న యుపాయమొప్పెడిన్. 233

సీ. మును విశ్వకర్మ చేసినది కుబేరుని వశమందు నున్నది వానిఁ గెల్చి
దశకంధరుండు వంతమునఁ దెచ్చినయది యెంద తెక్కిననైన నింక నొక్క
నికిఁ జోటు కలయది నింగిలో వాయువు కంటె వేగముగఁ బోఁగలిగినదియు
ఘనకింకిణీవతాకావితానములతోఁ దరలివచ్చెడు సింధ్రువురమువోని

గీ. దేడు నంతస్తులున్నది యెచటి కచటి కలరు సోసానములు కల్గినదియుఁ బుష్ప
కంబనువిమానమున్నది కడు నయోధ్య యొకదినములోన మిమ్ముఁదీసికొనిపోవు.

ఉ. ఈ విధి దైత్యరాజు వచియింపఁగ రాఘవుఁ డాత్మలోపలన్
దేవతలున్ సురద్విష్టులు దివ్యము లిట్టివి చేసికొంద్రు లో
కావలిమీఁద బిట్టు నధికారముకై యనియెంచ దానిపైఁ
బోవుటకంటెఁ జూచుటకుఁ బుట్టెను తొందర భూమిజాతకున్. 235

వ. విభీషణుండు తెప్పింతునన్న రాముండు మున్ను సుగ్రీవు నర్చింపుచున్న దైత్య
రాజు వానరాజు శ్రీరామచంద్రు నర్చించినట్లర్చించి స్వామి! మఱియేమి
చేయుదు నన, నీ వానరులందఁ టేమి కోరి వన్నిట్లనునరించి రన, విభీష
ణుండు. 236

ఉ. వేలుపువీండ్లు చూఁగొని వెక్కినపాటున రావణుండు హే
మాలిని దెచ్చెఁ గోశముల యందున మూల్గుచు నున్నవాని దృ
ఢ్యీలనమంతలో ననగమింపఁగ జేసెను వాని నన్నిటన్
జ్వాలలు నాఱినట్లు పరువం బఱి కావ్యము లెల్లఁ గాలినన్. 237

చ. మఱియు విభీషణుండు హనుమంతుని కొక్కని కీయలేద యం
దఱును విభూషితాంగులయి నాట్యమునేయ విభీషణుండునుం
గరువలివట్టియున్ నిలువగాఁ గని రిద్దఱు వర్సనైవ్యమున్
బరువడి మేఘనాదశరపాతితమై వడినట్టి నైవ్యమున్. 238

మ. తగ వీరందఱుఁ గొండలందునను గాంతారమ్ములం దిట్లు లే
గఁగ నప్పావద భూషితాంగులయి తత్కాంతారయాతు ల్లనుల్
మొగి యిభూషణవాంఛ వీరిఁజెనకంబో నేమియో వయ్యో! శౌ
ర్యగురుల్ వీరలు ప్రాంతవట్టణ జనప్రాణాగ్ని రూపంబులై. 239

సీ. ఘనవతాకలతోడ గగనమ్ము తెరలుగాఁ దెరలుగా గాలిలోఁ దీర్చికొంచు
కనకకింకిణులతో గగనమ్ము సిదులుగా సిదులుగా నడులలోఁ జిమ్ముకొంచు
చనుదెంచి యంత భాస్వరముగా క్షీతికవి డిగె మింటియింటి మండిగమువోని
కడు వీచువైగాక కడుపులోవలికి నెక్కంగ వీలయినట్టి గరుడివోని

గీ. బ్రహ్మరాణి మోజువడి కట్టుకొన్నట్టి దొమ్మరిల్లువోని పుష్పకమ్ము
రజత కనకమయము గిజిగానిగూడునా మణులు పొదిగియున్న మాద్రుగాఁగ. 240

- ఉ. బ్రాంతిగ దైత్యరాజు కొనివచ్చినదిం దను దీనిమీఁద, నా
సీతకు గుర్తు పట్టుటకుఁ జేతము చాలకపోయె నన్న దుః
ఖాతిశయంబునం దెలియదాయెన యిద్దియ యద్దియైననున్
సీత కయోధ్య కేగుటకుఁ జేతము చెల్లనె దీని నెక్కఁగా. 241
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు ప్రయాణోన్ముఖుండై యందఱకును వీడ్కోళ్ళు
నెఱపుచుండగా నందఱు నవనత శిరస్కులై మాట పలుకు లేకయుండ. 242
- గీ. సరయు వెట్టులుండు సాకేత మెట్లుండు కడుపులందువీరిఁ గన్నయట్టి
తల్లు లేట్టులుండు తమ్ముం డెటులనుండు నవని యింత వలదఱున్నవాడు?
- శా. నారల్ గట్టి జటల్ ధరించి నయనానందాభిరాముండు చూ
డా రారాజు దుదారకాంచనకిరీటం బంగదంబుల్ మణుల్
హారంబుల్ కనకాంబరంబు లయి యే యందంబు చిందించుఁ జ
క్లరాజీవము లందు బ్రహ్మయుదయించుందో శతానందుండై.
- అ. ప్రభువు రామమూర్తి పట్టాభిషేకం బయోధ్యలోన జరుగుచుండు నటవె!
రెండుసార్లు చచ్చి రెండుసార్లు బ్రదికి యేగకుండ బ్రదుకుటెల యనుచు. 245
- చ. అమృతపువాన లెందులకు? నౌషధవర్షముల్ మఱేల? స్వా
మి మఱి యయోధ్యగొంచుజన మేకొనకుండిన, నింద చచ్చిపో
దుము, తన చన్న యావయిన దూఁకుద మందఱమిందు నద్దిలో
నమృతపువాన లెందులకు నౌషధవర్షముల్ మఱేటికిన్. 246
- శా. గోలాంగూలవతుల్ విభీషణుండు తక్కుల్ శిర్షముల్ వాల్చి వీ
డ్కో లెవ్వారికిఁ జెప్పటో దెలియలేడున్ స్వామి, తానిల్లనెన్
మేలొఁ బుష్పక మెక్కుం డట్లయినచో మీరందఱున్, బుష్పకం
దొలే యెందఱనైనఁ బట్టుననెగా యన్నం గవుల్ రాక్షసుల్.
- వ. అంత ద్రవ్విన గోడక్రింది చీమలపుట్ట బయలుదేరినట్లు వారందరు విమానం
దెక్కినఁ బైయంతస్తున జానకీరాములును గ్రింది యంతస్తున సుగ్రీవాంగద లక్ష్మీ
ణవిభీషణాంజనేయ జాంబవదాదులును గ్రిందియంతస్తులఁ దక్కిన వారందఱు
నెక్కఁగా విమానం బేటవాలుగా లేచి క్రింది భూభాగము సగము నేలయు
సగము సాగరమైన మింటనిలువ, శ్రీరామచంద్రుండు జానకీదేవితో నిల్లు
నియె. 248
- గీ. నెలత! నృప్తికి దొలుతన నేల సగము సీరము సగమ్ముగా నయి వెగడినట్లు
వైసి మనమిద్దఱమునున్న వగిదిగాఁగ కానుపించుచున్నది కాదె యనుచు.
- ఉ. పట్టణమందు నొక్కడ నివాసము చేయుచు నాల్గువీధులం
జాట్టి చరించి యెల్లెడలఁ జూచిన చూపది వేఱు, గాలిలో

బుట్టను లేచి క్రింద నలుమూలలు చూచిన చూపువేటు, త్రో
పెట్టిన జీవుండున్ వదలిపెట్టిన దేహము చూచినట్లుగన్.

250

మ. ఉవిదా! వార్షిధి సీరమెఱువడినట్లుండెం జామీ! సర్వదా
నవరక్తంబున మిశ్రితంబయి యుదన్వత్సామి మైచాయ పె
క్కువ యైనట్లుగ, నీ వటన్నను మహాగోదావరీదేవి మ
క్కువకుం దత్పతి మేని క్రొత్తజిగులై కూరెన్ ఫలం బన్నటుల్.

251

శా. నిన్నున్ మిక్కిలి గష్టపెట్టితిని దస్సీ! వహ్ని దూకించితిన్
నిన్నుం బ్రాణముకంటె బ్రాణముగ మన్నింతున్ యథార్థంబుగా
నన్నూ! యేగతి వీని దాటుటని నీకై వార్ధిం జాపాంతమం
దు స్వీరంద్రముగాంగ గొట్టితిని నేనుం బంధుతం జూడకన్.

252

వ. అప్పు దాయన పాపము మిక్కిలి డస్సిపోయి కావేరీ భాగీరథి సహితుం డయి
వచ్చి చెప్పికొనియె, నపుడక్కగారు చాలనిష్ఠరముగా మాటాడినది మమీ
యనిన సీతాదేవి యిట్లునియె.

253

మ. చనవున్ నిల్చునో లేదో మీరు వనవాసం బీగతిన్ నిస్తరిం
చిన నాదేవికి మ్రొక్కుకొంటిని గలాక్షింపంగ, రెట్టింపు తీ
ర్చను నొనా, రఘురామమూర్తి, మధుధారాస్విన్నపుష్పంధయా
రైనతోద్య ధరుడంత మోహన లనద్రాజీవపుల్లేక్షణా!

క. నీమనసు కష్టపెట్టితిం జానా! యిప్పటికి నన్ను క్షమియించితిన్నాన్
భూమితనూజ సూచి సీమాంతముగాంగ జూచె శ్రీరఘురామున్.

255

చ. మఱియును రామచంద్రుండనె మానిని! రావణశిర్షముల్ మఱిన్
మఱి మొలవంగఁ జొచ్చినవి, మానెను బాణములేయ నాతఁ డ
బుర్రముగ వాని మేన బడిఁ బుట్టుచునుండె గదల్ మహాసులున్
బరళులు వట్టినంబులును బాణము లాతఁడు పోవునంతకున్.

256

మ. తెఱవా! రావణుగూర్చి వ్రశ్న లనమాధేయంబులై యున్న వ
బుర్రమై యవ్వడె బుశ్యమూక మిదివో వున్నాగవేణీ! మబం
ధురమై శైలగహగ్రసీవజలబీందుల్ చేతులన్ నివ్వగాఁ
గురిపెన్ దృద్విరహాగ్ని తప్తునకు నాకున్నమృదో నమ్మవో.

257

గీ. అనిన జానకి ప్వామి నీ కగ్నికాని దగ్నియైనది, యచట వా కగ్నియైన
దగ్ని కాలేద, కీష్కింధయైన నిచట నాంగ కుండంగ చనుట మర్యాదకాదు.

ఉ. తారనుగూర్చి చెప్పెదరు ధారణి నీతివిశారదత్వై రే
ఖారమణీయబుద్ధి యని కంజదళేక్షణ యందకత్తై యం

చా రవిసూతి కెంతో ప్రియురాలని, చూడంగ నింత స్నేహితుల్
మీరును మీరు, కావలదె మీగృహిణుల్ నయితమ్ముమిత్రముల్. 259

వ. అంత విమానంబు కిష్కింధలో దిగిన వానరు లందఱు దిగి సుగ్రీవాంగదులు
రామునివంక గృతజ్ఞదృష్టులు పఱిపిన రాముండు సీతవంక జేయి చూపించిన,
వారు జానకీచరణాంబుజనిహిత నేత్రులై, జానకీదేవి యంతిపురికి నడచిపోయి
తారారుమలచేత నమస్కృతయై వారిం గౌగిలించుకొని వారిని బయలుదేరదీసి
పురదీధుల వెంట వానర వానరీశుచేష్టాదర్శనంబును నయనోత్సవ వినోదంబు
గాంచుచు మఱలఁ బుష్పకం బెక్కి తారారుమలఁ దనవద్దనే యుండుఁ డని
పోవుచుండగా. 260

ఉ. దేవి మహత్త్వమే తెలియు ధీనిధులైన కపీంద్రజాతికిన్
దేవి దయావిశేషము నదీనతఁ గాంచిరి సర్వవానరుల్
దేవియు నుండె నింక నతిధిక్రియ లోనములే దయోధ్యలో
దేవి నిమేషమాత్ర రఘుదేవుని కన్నను మించిపోవంగన్. 261

గీ. మొదటినుండియు నెడఁద నంగదున కుర్చి గర్భ మనఁ బట్టరానంత గౌరవంబు
నివ్వ డాతని గుండెలో నేమి సీత యేమి సీత రాఘవుని వై యెత్తుమనిసి. 262

వ. మఱి కొంతదవ్వు చనినంత శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 263

చ. ఇచటఁ గబంధసాధు పుదయింపఁగఁ జేసెను గోస్తసి మలి
ముచ్చమగు సూర్యసూతికథ లోచనసుందరమూర్తి వాయుసూ
తి చెలువు గూర్చె జేసి యతిదివ్యము భోగివచోతిశాయి వా
గ్రచనము, పొల్పు నీస్థలము రాఘవజైత్రకథానిదానమై. 264

శా. అంతన్ వీచెడు గాలి మాఱినది దేహంబందున స్పిర్వతి
ప్రాంతంబై చను స్పర్శ యౌచు పవనవ్యాపార మేపారఁగన్
కాంతల్ ముప్పురు నక్షునంచలనసంకర్షంబుగా నొక్క డుః
ఖాంతంబౌ ననుభూతి పొందఁ బతియిట్లాడెన్ జలన్నేత్రుండై. 265

మ. ఇవి పంపావవమానముల్ శిశిరసాహిత్యంబు లంభోజర
మృగసీ మంజులవాననాలహరికా మాలావరిస్తీర్ణ సూ
క్ష్మవిధాస్పర్శమనోహరంబులు మతంగక్షీంద్ర దీవ్యత్రవ
స్సునిశాలంబులు మద్వియోగదహనక్షోదీప్తసంచారముల్. 266

ఉ. ఓసి! మనోజ్ఞనీరదనవోదయకాల వియద్విలంబమా
నాసితవారివాహ నివహనతైశిక! యింద సువ్వె పం
పాసరసీతలీ కుసుమవాటుల బోయెత వృద్ధురాలు నా
తో సరసంబు లాడినది తొయ్యలి! ని నృది విస్మరింపంగన్. 267

- గీ. అనినఁ జేతులు జోడించి యవనిజాత ధ్యానమీలితలోచన యయ్యె నతివ
రుమయుఁ దారయు నున్మసీ విమలభావ పదము తెలియనిదాని సంస్పర్శ నంద
- మ. చినదూరంబున యందుఁ బంచవటి వచ్చెన్ బుష్పకం బంత డి
గ్గిన య మ్ముప్పుర నంగణమ్మునకు దూకెన్ అక్షుణుం డంబుజే
క్షణ ధాత్రీసుతయుం బ్రదక్షిణముగా సంచారముం జేసి యే
గెను శాలాంతరభూమి కంతటన పాఁగెం బుష్పకక్రొస్థలిన్. 269
- ఉ. లోనికి జన్న వృద్ధిజ విలోకనలోకజయప్రగల్భప్ర
జ్ఞానిధి, సింహయాన, వికసన్నవలోచనపుండరీక, ర
క్షోనివనంబునం దగడు సొచ్చిన శీర్ణతనూప్రబంధనం
ధ్యానవపహ్నికావిరచితాకృతి, యాకృతిమత్రస్థిజయున్. 270
- చ. వెలికిని వచ్చు జానకీయుఁ బిన్నవయస్సుది, మందయాన, మం
జులతరమూర్తియై యడవిఁ జొచ్చిన యంతిపురంబు కన్య, దే
హలిత సౌకుమార్యపరమావధి, రాఘవబాహులగ్న, య
ల్లనయి వీచుగాలిఁ గదలాడెడు క్రౌంజిపురాకుబోడియున్. 271
- క. అందఱు నివ్రేణవోయిరి యందఱు నాశ్చర్యపడిరి యందఱు దుఃఖం
బందిరి రావణుఁ డెంతటి చిందరసఱచెను లతాంగి చిత్తం బంచున్. 272
- మ. పెడఁగా నేగుచు నుండఁబుష్పకము వృద్ధిజాత, యోస్వామి! య
య్యెడగా నున్నది యత్రియాశ్రమము వానేమందు, వందేఁగఁగా
నడరున్ నీరయినట్టి చిత్త మననూయాదేవి నిన్ గాంచ నే
ర్పడు, వట్లే యనెస్వామి, పుష్పకము నధ్వం బందునం జీలఁగన్. 273
- చ. అది యొక పేదయాశ్రమము వచ్చటికిం దీగినారు కోట్ల మం
ది దితిజలున్ గవుల్ మునియు నిర్భరవార్తకమూర్తి మౌనిభా
ర్య దరనిమీలితాక్షి శిధిలాంగక, రాముండు సీత వచ్చిరం
చుదితముదంబుధుల్ పొడిచి రుల్లలదూర్మినితాంతహస్తైల్. 274
- ఉ. రాముండు అక్షుణుండు మునిరాజును ముంగిటఁ గూడియుండగాఁ
గోమలి సీత దూరమునఁ గోమలమల్లిక లల్లుకొన్న యు
ద్ధామకుడుంగ ధారుణీకి దా ననసూయను గొంచుచోయి యే
వో మనలించి గౌరవమృదూక్తులు తచ్చరణంబు లొత్తుచున్. 275
- ఉ. నీవు నొసంగినప్పు కరుణించితి వం చనిపించె గాని త
ల్లి! వర ముద్ది నీది మనలెం బరిణామవిషాదగాఢగా
నా విభు కన్నుదోయికిని నాకనతీనిభమ్మూర్తి నొటయే
యేవము కలజేసినది యేచిన యొక్క దురంతవేళకున్. 276

- గీ. ఆ సముద్రంబు లాతల నసురకలండు రావణుండని పదితలల్ రక్కసుండు పదితలలుకావు వానికి వందతలలు మఱియు నొకతల యున్నదే పరమజనని.
- మ. కడు మారీచుండు వానిప్రెగ్గడయు బంగారపు లేడొచురాన్
వెడంగె కోరితి, రాక్షసాధముండు త్రవ్వెన్ గోయి, యాగోతిలోఁ
బడితిన్, రజ్జుల దోడికొంచు జనె నంబా! పంక్తికంరుండు పన్
బిడియేన్గుం బలె, దానితోడ మొదలుండెట్టెన్ మదాపత్తతుల్.
- మ. నరగన్ డిగ్గిరి వానరుల్ శతసహస్రంబుల్ విమానంబు, వా
రరుద్దె నైన్యముగాఁగ వార్జిఁ జని సంహారంబు గావించె నా
శరలోకేశుని, వానియింటను నివాసంబుంటి నేనంట ప
త్సర, మే మాడెనటంచు జెప్పను! జగుప్పావార్తులాడెంజామీ. 279
- చ. అన ననసూయ నేత్రముల నర్తము వ్రాలిన తొప్పలెత్తికొం
చును దనకాళ్ళ నొత్తికొనుచున్ ముడినారలు తూలిపోవుచున్
గునగునపోయి రాఘవునిఁ గోపమునం గనుచుండ రాముండున్
మనసున భీతిజెందె ఋషిమానిని యేమనునో! యటంచెదన్. 280
- చ. ఋషిసతియున్ మఱికికొని యేగె గిరుక్కునఁ దిగ్గి లోనికిన్
హృషీతుండు మౌనియిట్లనియె, వృద్ధత, వృద్ధత, రామచంద్ర! పొ
రుషమును క్షత్రియావలియెఱుంగును, స్త్రీలును నేర్దురే? ధురా
కష్టణము పొందు గుండియకుఁ గల్గునొకో వెనుముందు చూచుటల్. 281
- ప. అంత నందఱు బోయి విమానమెక్కిన నది బయలుదేరఁబోవు వేళ దూరాన
ననసూయాదేవి నడచుచు వచ్చుచుంటఁ జూచి శ్రీరామచంద్రుం డాపిన,
నామె నడచినచ్చి శ్రమంపడుచు మెట్లెక్కి రెండు ఫలంబులు సీత చేతిలో నిడి
దిగిపోవుచుండ సీత యా ఫలంబులు రామునిచేతి కిచ్చి యామె మెట్లుదించి
తిరిగిరా విమానంబు సాగి చనఁజూచ్చె. 283
- ఉ. ఆవయి రామమూర్తి జనకాత్మజ మానసమందు బిట్టు నం
తాపము నందుచుండె నని దాని నిరస్తము సేయు నూహలుం
బ్రోవుగఁ బుష్పకం బిరుకువుంతలఁ బర్యవసానుభూములం
దావగలన్ మలంగునెడ లందున నంబుదగర్భ వీధులన్. 283
- ఉ. చోవుచు నెత్తునుండి దిగుచుం గుదిలిం పగువేళ దీర్ఘ బా
హాపరిరంభణంబుగ, నగాగ్రము లెక్కుచు నేటవాలుగా
నై పయించుచువేళ మృదులాంసమునందున బాహుయష్టి కా
వ్యావృత్తిగాఁగ, నొడ్డిగల నానిన మై మెయిగాఁగ రాచుచున్. 284
- క. తొడ తొడతో నొరయించుచు నడరునఁ గాల్కాలు నెఱుంగన ట్లదుముచునున్
పడి గాలిఁ దొలఁగు వయ్యెద నిడి సరిగా నెడఁద, నేమి యెఱుంగనియట్టుల్.

అ. భార్య కానువచ్చుఁ బసిబిడ్డ కావచ్చు నపొజమైన ప్రేమ పొగవచ్చు
కామభావ మైనంగడంగి కావచ్చున యిప్పు డిద్దెయనుచు నెఱుంగ రాక. 286

చ. పారిధనురంతరంబున రయంబున నేగుచునుండెఁ బుష్పకం
బరుణ పిశంగ పింజర సితాసిత శార మనోజ్ఞ దేహభా
వ్వరముగఁ బొల్పు నీ మొగ ముషశృలదార్ద్ర మధుస్థురద్గరు
ద్భర నవషట్పదిచరణ బంధురసుందరపంకజాననా! 287

ఉ. ఈకెలనన్ మహీధరము లెంతయు యెత్తయిత్రాచు లేమొ నా
దూఁకుచునుండెఁ గ్రిందికిని దోంగులు రాచి విమాన మేగఁగా
శీకరవంక్తిలోవలికి జిందెడు మబ్బులలోఁ బ్రయాణమై
యో కమనీయ వార్జక నవోదధరోదరసారవేణికా! 288

ఉ. ఈ దెస నెల్ల మబ్బులయి యియ్యది ధారుణీయంచు నెంచఁగా
వే దిగుచుండెఁ బుష్పకము విస్తటమై చను లోయలో, విమా
నోదరపూర్ణమై సితకణోజ్జ్వలమేఘము కానిపింపకన్
బైదరి! యొక్కొక్కరము, వస్త్రములుం దడిముద్దలై చనన్.

చ. తనరంగ నింతనైన్యమును దామరసేక్షణ క్రీడగాఁగ మో
పానగతి యొచు రావణమహాజలరాశిని ముంచి లేవనె
త్తినగతిఁ జేసెఁ బుష్పకము, తెమ్మెర లెండపొరల్ ఘటిల్లి యా
రెను వలివంబు నీది కబరిఘటితాత్రిసతీకృత స్రజా! 290

చ. ఉరవడి మబ్బుజీబు లెడ మున్నది లేనిది యేర్పరింపమిన్
గిరికొనయందుఁ గణ్ఠమని గీసుకపోయిన నిస్సవంబు వి
ర్భర కపిదైత్యయుద్ధమున వానరవీరుల సింహనాద మం
బరమును నేర్చికో నయిన మాదిరిఁ దోచె విభీతతోచనా! 291

మ. అచటన్ వానలు నెండ లిచ్చట సుదూరాయాతమై సుంతలోఁ
బ్రచల తృష్ణక, మట్టకేసరలసద్రజ్ఞాకృతాకేకరా!
రుచిమద్బాహువు వాయుసూతియు సమారోహించె దీనిన్ సదృ
గ్రచనాకొశలుఁ డబ్బరం బగుంగదా! ప్రాణవ్రతానేశ్వరి! 292

ఉ. మంజరితాతవంబులు విమానమునం జెరలాడు, వస్త్రముల్
పింజెలయందు వారపు విభిన్నవహంజనవక్త్రులచ్చనీ!
నంజలయెఱ్ఱనల్ ముదిరి సంపుటితం బయినట్లు తోచెడిన్
మంజడి కింశుకీవనసుమాళి యస్యగ్బలి మోయుచున్నటుల్. 293

ఉ. ఇక్కుటిలంపు టేర్పడకవే గురుతించుచుఁ బోవుఁ బుష్పకం
బక్కట త్రోవతప్పుదు నటంచు భయంపడు నేమొ? యేటి కి
ర్పొక్కను నూదికొండలను రాచుక ప్రీలుదు నన్న భీతియో!
నిక్కము కంటి కింత కమనీయత చొప్పడు చోటు లొప్పునే. 294

- చ. బయటికి నింతసేవటికి బడ్డది పుష్పక మింతసూటిగా
రయమిది యింతనాఁ బలుకరాని విధంబుగఁ బోవు, గుండెలో
భయమగునట్లు కన్నులును బెరులు క్రమ్మెడునట్లు, దేవతా
లయములఁ బట్టణంబుల, బోలాలను ధారుణి వర్ణచిత్రమై. 295
- శా. నా చిన్నప్పుడు గాధిసూతియుఁ బురాణంబౌ కథం జెప్పెనే
ప్రాచీనల్ కుశనాభుకూతులను గోవం బందుచున్ వాయువుం
గ్రాచెన్ వారి యొడఱు కుంచి కుఱచల్ గాఁ నట్టులేయిప్పుడుం
దోచున్ బిట్టు కుదింపఁబడ్డపురముల్ తోటల్ పొలాల్ చెర్చులున్.
- సీ. దూఁకి పుష్పకమును దుసికిలింపుకపోయి యలవోక మెరమెర లాడుకొంచు
వ్రతిబింబమయి కాచఫలకంబులందున వక్షుల మిరమిర లాడుకొంచు
వట్టి యాకాశనిర్భరమహాణు సముద్ర మందున మిటమిట లాడుకొంచు
నాతపౌష్ణ్యము తొలియంతస్తునందు దేహమ్మునఁ జిటచిటలాడుకొంచు
- గీ. చిమ్మ కరగించుకొని రోదసీకటాహమునను బోసిన సీసమో యనంగఁ బొలిచె
వలుచనివియుఁ జిక్కినివి యెండలు శ్రవోవిటంకపరితీన రత్నతాటంకయుగళ!
- ఉ. ఇచ్చట గాలిలేదు జనియించిన దింతటిగాలి యెట్టులో
యెచ్చట వేగపాతుకమునై జనియించున యచ్చటచ్చటే
కచ్చుకొనంగ వేగమును గాలియు రెండును హేతుకార్యముల్
క్రచ్చర వీలుగాఁ గదలికం గన మిన్నొకఁ డుండఁగావలెన్. 298
- సీ. దూరభూద్రంబున నారగ్వధకుజాళిఁ జివురాకులను గదల్చినది లేదు
అనుక రత్నగవాక్షంబునందు గూర్చున్న సీవగు ముంగురుల్ కదల్చు
మొదల్ తుదల్ లేవి చదలున నెచ్చట నెందుకు పుట్టునో యెఱుంగఁరాదు
సీ ముంగురులయందు నెఱయునో వయ్యెద కదలిక నుండి నిర్గతము నగునో
- గీ. ఈ మిలద్వాయువీచి తా నెచటఁ బుట్టు కప్రవవమాన చలితాలకా! ప్రకంపి
తానిల విధూతచేలాంచలా! వియత్రమాణకృతమధ్య! ప్రాణసంపన్నమూర్తి!
- మ. అనినన్ జానకి చిత్రచిత్రముగ నేలా పిల్చు నన్ స్వామి! నే
నును సీపైఁ గినుకన్ పహించితినినా మాల్కొన్న భావంబునన్,
ముని కాంతామణి యేమిగాఁ బలుకునాఁ బుట్టెన్ మదింభీతి, యా
ర్తుని నిన్నున్ బ్రభు! గోరుచుట్టువయినన్ రోకంటిపేటన్నటుల్. 300
- క. విన్నన్నది యెక్కటియును నన్నన్నది వేఱో రామనారాయణ! నీ
వన్నాళికపు దాసిని నన్నున్ మఱువకువె ప్రాణనాథా యనుచున్. 301
- మ. అదిగో ఉల్ల కనంబడుంజమి మహాన్యగ్రోధ మే మఱ్ఱికిన్
బదునాల్గేడులు దీని వీఁగి బయటం బడ్డన్ బలుల్ మ్రొక్కితిన్
మదిరల్ పాల్పలలంబులన్ యమునకున్ మందాకినీదేవి కి
చ్చెద నంటిన్, రఘురామచంద్ర! కరుణం జెల్లించవే మ్రొక్కులన్. 302

ఉ. ఓ వటరాజ! నీకరుణయున్నది రాముండు నేను లక్ష్మణుం
డీ విలయంబు నింత తరియించితి, మింక నయోధ్య కేగినం
దా వసుధేశుఁ డౌనుజుమి తామరసాక్షుండు రామమూర్తి, స
ద్దీవిధి రెండు రెట్లుగను దీర్చెద మ్రొక్కు లనుగ్రహింపవే. 303

ఉ. నీవును సృష్టి కాదివి మునిశ్రవయాధికపుణ్యమూర్తి! యే
జీవున కన్ననున్ మొదటిజీవిని నీవు మహావటేంద్ర! పృ
థ్వావలిసేవకన్నఁ గలదయ్య మహాసుకృతంబు, దీర్ఘశా
ఖాచిలస చ్చిఫా వియదఖండ ధరావరిషంగతాకృతీ! 304

ఉ. ఓ జగదేకకార్యకళోగ్ర మహావటమూర్తి! రామచం
ద్రా! జగతీనిరంతనవధర్మపరిస్థరితాకృతీ! భర
ద్వాజముసీంద్రు నాశ్రమము తావిది, యిందు నివేమి సాధముల్
గాజరులున్ లతాతరులు కంటికిఁగప్పడరావు రాఘవా! 305

మ. అనినన్ రాఘవుఁ డిట్లు వల్కె నపముగ్ధా! యమ్మహామౌని నీ
వును నేనుం జనుదెంచు చుంటి మనుచుం బొల్పించె నీ సాధముల్
మునిపాదాంబుజ కర్ణికాకృతిగ సంయోజింతు నస్మజ్జటన్
వనితా! నీవును వంఘటించు మధుకృత్సక్షాభిమా కైశికన్. 306

మ. మనయాతిధ్యము కోసమై ముని మహామంత్రావిరారూఢి కో
ట్లను మించన్ మన మింతనుందిమిని బాలా! యింతసాధారి తీ
ర్చెనునూ! పుష్పకమున్ డిగందొడఁగె, బారీవృష్ట భారావిమా
తనహారాంచిత హారసంచితగళాధ స్పంచరల్లోచనా! 307

చ. ఒక దినమెల్ల బట్టినది యొక్కఁడు నొక్కఁడు నేగి మౌనివా
యక చరణాంబుజాతముల యందున మ్రొక్కుచు రాఁగ నేరి యే
రికి నెదియెద్ది సాధ మమరించెనొ వారును వారు దానిదా
నికే జన నాంజనేయుండు మునింగన నేగి నమస్కరించినన్. 308

మ. మునియున్ మారుతి గౌఁగలించుకొని నమ్మోదంబునం బల్కెనం
తన, యద్దన్ వివదల్చి దాఁటితివిన్ దాటించి తన్నన్ మహా
ముని! యష్టప్రభు మీరు మీర్మునులు సంభోయాసపాత్రీకృతా
త్మనితాంతోగ్ర తవశృలూపితతిఁ బంపన్ నేను గుర్తించితిన్. 309

సీ. క్షీతిజాతకును బ్రతీచీదేవి కేలుదో యిం దీసి పోసిన యెఱ్ఱనీళ్ళు
చనుదెంచు స్వామికి స్వాగతి నెఱవ నత్సతి పూనినట్టి మందారమాల
రామార్థకృత ప్రతీక్షాముగ్ధ భరత తపస్తీవ్రహ్మ సంబంధదీప్తి
ఉగ్రదక్షః ప్రేతకోవళమార్థ సంవన్నాస్సగార్థ మహాన్నరాశి

గీ. గతమహాహవ దైతేయకపిఠగద్వినిరత మహాక్రుధా వమానీతపిండ
మనంగ సాయంప్రకాశ సంధ్యారుణీమము లరుగుదెంచెను మున్యాశ్రమాంతరంబు.

గీ. నిశిచనె నుషస్సువచ్చె బండినది మొక్క జొన్నచేను విధాన చీచులును బొట్ట
లాకులును రేకులుగను బ్రాచ్యమగుపాలము బిలబిలనివచ్చె బక్షుకలకలములు.

శా. శ్రీరాముంగని మౌని యిట్లనె దహృష్టిన్ భవత్సర్వ కాం
తారావాసకథా వ్రవంచమును సందర్శించితిన్ రాఘవా!
నీరాకన్ మదిఁ గోరుచున్ భరతుడున్ నిర్వాణదీప్యతప్రో
ధారాశ్యామల వద్మకోరకతనుత్పంచై నశీక్షించెడున్. 312

వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుండు మారుతిం బిలిచి యిట్లనియె. 313

శా. వ్యగ్రాత్ముండయి కైకయాసుతుఁ డయోధ్యాపూ సృషీవస్థ వం
దిగ్రామంబున గావిగుడ్డలు జటల్ దీపింప నన్ వేచు, దూ
తాగ్రీయుండవు పోయి చూడంగదవయ్యా! చెప్పనారాకయున్
సుగ్రీవాదుల రాక వానికి మరుత్సూతీ! నుతవ్యాపూతీ! 314

మ. పదునాల్గేడులు పూర్తియైన దినముల్ పాలింతు నీకోసమె
యది నీధారుణివచ్చి కైకొను మయోధ్యానాథ! నేఁ బోనిచో
నది తానే పతియై వహించునని లో నాలోచనం జేయరా
నిదిసూ, నాదగుధర్మచింతన, మహాగ్నింజొత్తు నిక్కంబుగా. 315

వ. అనినాఁ డాతడు నీవుపోయినారాక చెప్పిరమ్మునా నాంజనేయుండు వంచజ
నబ్రాహ్మణ రూపంబున నేగి తత్రాతర్వేణా వియన్నూతనాతిధిభూత బాల
వీలాంబుదంబుల నీడలయందు నీలాంబరముల పూలు పూచిన పూదోటవో
నిది, లేతగులాదిచీర లారంబట్టి నది వెలుంగు చూచి, యటకేగి, జటాభిరా
ముండు పల్కలధారి యొకండు రాజపురుషధారులచేఁ బరివేష్టించబడి యగ్ని
వ్రవేశంబు సేయఁ బోవుటఁ గని. 316

అ. ధరణిదేవి కన్య దశరథసూనుండు రామమూర్తి యనలరాశిఁ ద్రోచె
దానికిన్ ఫలంబు తానే మహాగ్నిలో నుఱుకుచుండె నన్న యూహతోచి. 317

గీ. రూపసంవాదమున కచ్చెరువడి యుల్ల మిన్నుడిగి యిట్లులనె నమున్మీల దమ్మత
సారణీ ధోరణీ పరిస్థార విమల మధురవాణీధునీ కాశమానవణితి. 318

క. కరుణాభరణాయిత ధీ పరముండు శ్రీరామమూర్తి వనవాసంబుం
జరిపి వదునాలుఁగేడులు మరలి భరద్వాజ నాశ్రమంబున వచ్చెన్. 319

ఉ. వంపెను నన్ను వేగెఁజని వహ్నినిఁ జొచ్చెడు నట్టివాని వా
రింపు మటంచు నన్ బలికె శ్రీరఘురాముండు జాటజూట్టె
లింపఁధునీ వరోజవిమలీకృత మాధుర్యురీ నిపానపా
రంపరిఁ జొక్కు షట్పదధురామృదురావము లేచుమాటలన్. 320

- చ. మతి నవపారిజాత సుకుమారుండు సువ్రతమూర్తి కైకయీ
సుతుండును నాకునై యెదురుచూచుచు నుండును బోయినాదునా
నతిగాని తన్మనః కమలనాళము నిక్కిన నేత్రవారిడో
ద్గత మధుబిందుపాన చరితార్ధత నా వ్రతిగాంగ బొందుమీ! 321
- చ. అయ్యెయి! యదెప్పుడేన్ బ్రజిధి నంవను వీల్పడనంత దప్పు సెం
దియుమును దీరి నే బయలుదేరి సమాగతుండౌదు నన్నదిన్
నయముగ రెండుమూడగు దినాలకుం బూర్వము నిశ్చితంబుగా
నయినది నీవుపోయి విరహాతురు నాతని సేదదేర్చుమా! 322
- చ. అతనికి ధారుణీవహన మక్రూరలేదు మఱిన్ హతాశనా
ర్పితముగఁ జేయు దేహము భరింపక పోయిన నేను ధాత్రి, వీ
క్షితియును నేను బూనుటది, నేగి వహించెన యేని వాండనం
గతమగు, నట్టు లెన్నడును గా, దతనిం గని చెప్ప మం చనెన్. 323
- చ. శ్రవణసుఖంబుగా జరుగు సామనినాదమొ, వాయువీచికా
భవమగు దప్పునచ్చరలు పాడిన గీతివిరావమో, పురా
భవమున విన్న పావనప్రబంధకథాంశ మొకండు సంస్కృతిం
దవులుచు మన్నదో యనిన దానిని సుస్వరరమ్యశారదన్. 324
- శా. వింశం గైకయిబడ్డ దీప్తనయనావిరూపత బాష్పచ్చలా
పంచారమ్ములు దోసింటం గొనిన పుష్పశ్రేణిలోఁ దేవైలై
పంచారింపిన కంఠశంఖమున నిస్సానంబు రాన్ జైత్రయా
త్రాంచచ్చిగుడుసూదనాన్య వనమానాపూర్ణమైనట్టులన్. 325
- క. పందేండ్లకైన జీవుండు పొందున్ సుఖలేశ మన్న పోల్కి వినఁబడున్
సందీప్త మధురహృదయ స్పందన కారణ కథాప్రపంచము చెపులన్. 326
- ఉ. ఇంతటి పాండితీమహిమ యంతటి సుస్వరకంఠనిస్వనం
బింతటి భావనిష్ఠుటనుహీయము వాణీయుం, జాఠితార్థప్య
త్తాంతము దౌత్యమందున, మహాత్ముండ వెవ్వండ వీవు? నీదు దై
త్యాంతకుడైన యాతని సమాగమ మెట్టులంగల్గె జెప్పమీ! 327
- మ. అన ని ట్లాడఁ దొడంగె మారుతి, విదేహాధీశపుత్రీవియు
క్తుని శ్రీరాముని దప్పునం దటపులన్ గోదండతాళోగ్రచం
డుని సుగ్రీవుండు మత్త్రభుండు కని చండుండైన యా వాలి పం
చెనో యేమో కని రమ్మటంచు ననుజుంచెన్ రామునిన్ అక్తుబున్. 328
- గీ. వాలి తమ్ముని సుగ్రీవుం బాఱుదోలె నతని భార్యామణిన్ రుమ నవహరించి
ద్రోహి మారీచు హేమరురూకరించి రావణుండు దొంగిలించె ధరాతమాజ. 329
- క. ఇద్దఱు వియుక్త రాజ్యాలు నిద్దఱు భార్యావియుక్తు లిద్దఱు సఖులై
యద్దరి వాలియుం జచ్చిన నిద్దరి రావణుండుం జచ్చె హ్రీవరహీణుల్. 330

మ. ఎచటం జానకి దాచెనో తెలియదాయెన్ రావణుం డబ్బలున్
సిచయందై చను ధాత్రియెల్ల వెదకించెన్ స్వామి సుగ్రీవుండు
గ్రచమూయుక్తుండు వానరుల్ దశదిశల్ గాలింపగా వంగడుం
డుచనెన్ వాలిసుతుండు ధక్షిణము నేనుం గొండఱున్ వెంటఁబో. 331

శా. నేనున్ దూకితి వందవారినిధిఁ గంటిన్ జానకిన్ లంకలోఁ
గానన్ రాని మహస్సుఁ గోపమున లంకన్ నిప్పు ముట్టించితిన్
నేనన్నన్ రఘురామమూర్తి దయవూనెన్, నేటి కద్దాన సీ
తానాథుండును బంపె నీకడకు వార్తాసారణీధోరణిన్. 332

మ. అనినం గైకయిబిడ్డ వానరుండవా? యన్న న్మరుత్సూతి యం
జన య న్నచ్చర వానరాంగనయుంగా జన్మించె నే నామె నం
దనుండన్ వాయుసుతుండ వౌజ్ఞయగుమూర్తాండుండు నాకుం, దివిం
జని నే నాయనతోఁ బరించితిని శాస్త్రంబుల్ చతుర్వేదముల్.

చ. భరతుండు లోచనాంతవరిపాండురకాంతుల నాంజనేయు పిం
జరతనయష్టేఁ గౌగిలినిఁ జాదినయట్లుగఁ జూచి నీపు ని
ర్భరుండవు నాయెదం గలవు వందలు ప్రశ్నలు కాని రామచం
ద్రరుచిరపాదవారిరుపా దర్శనవాంఛ యతిక్రమించెడున్. 334

ఉ. నీవు బుజాన నెత్తికొని నిర్భరవానరసేన నక్కటా
యా విలయాంబురాశివయి నట్టిటు మోసితివో మహాత్ముండై
యో వినతాతనూజ వరమోజ్జ్వలవేగ కపివ్రభాకరా!
నీ వొకరుండు కల్గినది నీరజనేత్రుని గెల్పు హేతువై. 335

వ. అనిన నాంజనేయుం డట్లుకాదయ్య నలుం డను మహాకపి పితృదత్తవరంబున
నీళ్ళపై రాళ్ళు తేలింపఁ గలవాండు సాగరంబున సేతువు నిర్మించె, దానిపై
నందఱ మేగితిమి. రావణవధానంతరము నతని యవరసంస్కారములు పూర్తి
యైన తరువాత మూన్నాళ్ళ క్రింద బయలుదేరి వచ్చితి మన భరతుండు.

శా. మూన్నాళ్ళైన దటయ్య వచ్చుటకహో, మూన్నాళ్ళు మాత్రం బదే
లన్నా! నీబుజమెక్కి ముప్పురును రా నన్నన్ మరుత్సూతి, మీ
యన్నన్ నీవు నెఱుంగు దాయనయు నీవై యీవనిం జేయుమం
చు న్నోరెత్తి మఱెప్పుడే నడుగునా శూరాగ్రణీ! వేనినేన్. 337

ఉ. రాజు విభీషణుం డిపుడు రావణుతమ్ముండు దైత్యదాత్రికిన్
రాజులు రావణుండు నమరంబున గెల్చి కుబేరు దివ్యశం
పాజిరమైన పుష్పకవిమానము గైకొని దానిఁ దెచ్చినన్
రాజు విభీషణుండు రఘురాముండు వచ్చెను సర్వసేనతో. 338

ఉ. అన్నకుం జెప్పగా ఫలితమన్నది లేక విభీషణుండు వ
చ్చె న్నలినాక్షుండైన రఘుశేఖరు పాదసరోరుహంబు చే

ర న్నలినాక్షుఁ డయ్యసురరాజ్యము వాని కొనంగె, నాతఁడా
నన్నము చేసెఁ బుష్పకము స్వామి ప్రయాణము చేసె దానిపై.

వ. ఇప్పుడు లక్ష్మణ విభీషణులును రామసుగ్రీవులును మైమై నుందురు. 3 40

ఉ. నే నొకరుండ సీత వదనీరజసంతభావనామతిన్
దానపు నింట నుండెనని తామరసేక్షణ యొక్క యేండు ప్ర
జ్ఞానిధి రామచంద్రుడును పాద్మిని వహ్నిని జొన్నె వహ్నియున్
జానకిహింఁ దట్టుకొనజాలక యామెను నిర్వమించెనాన్. 341

చ. భరతుండు లోచనస్ఫురిత బాష్పనవాంబుకజాభిరాముండై
వరమకపీ! హృదంతరవిభాసితకోమలభావ మొండు నీ
గురుకరుణావిశేషమునఁ గోరిన రూపము తాల్చె, ధాత్రియున్
ధరిణిజఁ గన్నదో మఱియు ధాత్రితనూజయె ధాత్రిఁ గన్నదో. 342

శా. కైకేయానఘనజ్ఞ మియ్యది జగత్కల్యాణగాథాప్రవా
హకారంబయి పొల్పు రామకథ యాహో నీవు నీపంచు వి
ర్చికుల్ వారలు వారలంచును నిరూపింపంబడెన్ ధాత్రికిన్
కాకన్ గోనలరాజులన్ మిగులు నొక్కండై జగన్నాథుండున్.

గీ. జీవలోక మ్మిదింకఁ బుష్పించె నమము ధ్యేయమూర్తులుగా మీరు తీర్చినారు
మువ్వురును బ్రహ్మచైతన్య పూర్ణమధువు లవతరింప నైరమ్మదీయప్రదాళి. 344

చ. మది రఘురామచంద్రునకు క్షౌఘత యగ్నిని జొచ్చునన్న భీ
యొదవదు నేను జొత్తునని యుల్లమునందున భీతి గల్గె నే
ర్చెదవును రెండు దూత్యములు చేసినవాడవు నీవు భేదమున్
విదితము గాంగ నల్ల రఘువీరుని లోయెదలో రహస్యమున్. 345

ఉ. రాముండు జ్యేష్ఠుడే నతని రాజ్యము దొంగిలరా దటన్న భీ
నామది నుండె లౌకికము న్యాయము కాదనుభీతి, యిప్పు డే
దో మహితానుభావ మొకఁడూగుచునున్నది యాత్మలోన నా
రాముండు కాండు నిక్కముగ రాముండు సీతయుకాదు సీతయున్.

గీ. అంత మంత్రులు వెంటరా ననిలసూతి వరమనఖం డయి తోడన బయలుదేర
వేగరుల నయోధ్యకునుబంపించి తానుభరతుండు ఋషీంద్రువాటికిబయలుదేర.

సీ. తర్పణవేళ శ్రుతంచైన చిత్తదేవతా దర్శనమున నుద్భ్రాంతి కలిగి
వినసంతలో బుద్ధి విమలమై యేపారె నన్నవృత్తప్రాప్తసంచయమున
నొగిపారాఘ్రుతమైన నుమకుగుండియను నంగడిలోన జారెఁ దక్కెడయుఁ జేత
నెవ్వరో చెప్పిన నెత్తిన కశయుగా సారధి చిత్రభాస్వరతఁ గాంచె

- గీ. మిలదమృతవాక్యధోరణి మేతమాని విశదముగ వినుచుండెను బశుగణంబు
రాఘవుండు భరద్వాజ నాశ్రమము తిరిగి వచ్చెనన్న దయోధ్యలోఁ జొచ్చినంత.
- ఉ. మువ్వరు రాణులుం గనుల చోరన సీరము జార నేడ్వగా
దవ్వున నున్న నేవకుని దండము హస్తమునుండి జారంగా
నవ్వడి యింతలేక పరిచారిక బొమ్మనలెన్ నిలంబడన్
మవ్వుపువార్త యంతిపురి మధ్యమునం బ్రసరించె మంత్రమై. 349
- క. ఊరెల్లను గదలి బయల్దేరె భరద్వాజ నుటజదేశము శబ్దం
భోరాశియైనది యయో ధ్యారాజితగగనవథ మతంద్రాశువుగా. 350
- ఉ. కోసలముల్ రఘూత్తముని కోసముగా శివరాత్రులున్న వా
యాసముమాని నంజ దివిజాలయ మేగెడునట్లుగా నయో
ధ్యాసముపొత్తమై వెడలె నచ్చట, నచ్చటజేరి తీర్తయా
త్రాసముసేత భక్తజనతామయ శైవలినీ వ్రవాహమై. 351
- సీ. కనకాంబరములు నుగ్రమయూఖ మణిభూషణమ్ములుఁ జూడ వానరచయంబు
ఘోరాననమ్ములు కుటీరదంతంబులు నరయ మర్యాదా క్రియాచరణము
సింహనాదంబు లాశ్రితరామనామముల్ చన రౌద్రశాంత రసాశ్రయములు
గగనపుష్పములు శాఖాచంక్రమణములు వ్రస్తతార్థాక్షేపభావ ఫణితి
- గీ. యలభరద్వాజముని తపఃప్రాప్తమైన ఫలసమృద్ధి రాఘవ వనీవాసజాత
ఫలసమృద్ధి వృక్షంబులవంట యగుచు నందె నానంద మయ్యయోధ్యాజనంబు.
- చ. భరతుండు మారుతిం గలిసి వచ్చుచునుండినఁ జూచి నర్పవా
నరులును రాముండంచును మనంబున నెంచుచు డిగ్గి వృక్షముల్
మరియుఁ బునఃపునఃకృతనమస్కృతులొచును దవ్వునన్ ధనుః
నరముని రాముఁగాంచి కడుభ్రాంతి పహింతురు చిత్రవృత్తుల్. 353
- చ. మఱియును రామభక్తులయి మానవ దానవ వానరావళుల్
మఱియును నొక్క రొక్కరిని మన్ననచేయుచుఁ బల్కరించుచున్
మఱియును బండ్లొసంగుచును మాటల నాడుచుఁ జెల్మి సేయుచున్
మఱిచిరి జాతి భేదములు మానవ దానవ వానరావళుల్. 354
- గీ. హరులు దోశాలులని యయోధ్యావ్రజలకుఁ గడు మనస్సుల లోపల గౌరవంబు
నలయయోధ్యావ్రజలు నయోధ్యావ్రజలని కవులకును నాత్మలందునగౌరవంబు.
- చ. హరికథితోగ్ర రాఘవ మహాసుర యుద్ధవిచిత్రఘట్ట మం
దరకథనంబు లట్టులె వినం ద్రియమెంతురు కోసలవ్రజల్
మరి కథనాభిలాష మెద మానంగజాలరు వానరేశ్వరుల్
నరమసఖుల్ విభిన్నరసభావ సమాకలితాద్రమానసుల్. 355

- గీ. అన్న పాదాభివందనం బాచరింప భరతుండును వాని గౌరిలింగం వన్న
యొండొరుల మేనులుం జేతు లొరసికొంచు గ్రమసంవాహనామనోజ్ఞత వహించె.
- గీ. తొలిసముద్యేగనయోగములును గడచి వైననయోగశాంతభావములు మసల
సమృతనిష్కంధ మందపోసానముల నొక్క రొక రభిషేకించుచున్నవేళ. 358
- శా. సీతారాముల పాదపద్మములనుం జేర్చన్ దలన్ గైకయీ
మాతిన్ శ్రీరఘురామచంద్రుండును భిక్షు! సేమమా? యన్న వా
నీతందొ మృదుపోస మావసమునన్ స్నిగ్ధాభిరామంబుగా
సీతాదేవియుఁ బ్రేమ వాతని తలం జేర్చు గరాంభోజమున్. 359
- చ. భరతుండు లక్ష్మణుండు మతిభాసి వరస్పర గౌరవంబులన్
వరమ సహోదరత్వ వరిపాలితభావనఁ గౌగిలింప న
ఋరమగంజూచుచుం గపిసమూహము నన్నయుం దమ్ములిట్లు ము
వ్వరు వనవానముం జరువఁబోయిరో! మువ్వరు తిర్గి వచ్చిరో? 360
- వ. అంచు శత్రుఘ్నుండు మువ్వరన్నలకు వదినెగారికీ గ్రమముగా నమస్కరించు
చుండ సౌమిత్రి తమ్ముని చిబుకంబు నంట నతండు తలయెత్తి యన్నవంకఁ జూడ
సౌమిత్రి తన నేత్రాంతర సుదర్శనాంశువులు తమ్ముని యాత్మలో నిక్షేపించె. 361
- ఉ. అంతట దాశరాజు గుహాఽఢాతని వెంబడి నొక్క సేవకుం
డంతట నంతటన్ భయమునందుచు రా బిడియంపుమూర్తియై
యంతికదేశముం దరియ నంబుజనేత్రుండు రమ్మటంచు నే
త్రాంతర వారిజాహిత సితాసిత దీప్తులవెల్లఁ జెల్మియై. 362
- మ. గుహా! నీ దారుచయంబు ధూర్జటి జటాకోటీర శైవాని
వహమై ధూర్జహ మౌచునున్నదియెనా, స్వామీ! భవద్వక్ష్య లే
రుహంభూష్టకరాభిమర్శముగ నేఱున్ మోయుచుండంగ ధూ
ర్జహమై సాగునటన్న స్వామి యితఁ డెవ్వఁడన్న వైదేహీయున్.
- అ. పురమునందుం బసుపుముద్ద యటంచును నన్ను బ్రాతీపోయినాడు వీడ
నంగ రామమూర్తి నాకంటెఁ దెలివిగలాడు వీడటంచు గోడియాడె. 360
- వ. అంత భరతుని కనునన్న నర్థమంత్రి యా దీవరునకుం బైడిముద్ద యీయఁబోగా
వాడు లజ్జవడిన, గుహండు భయంబులేదు రాజానుగ్రహము స్వీకరింపుమన,
నతండు దానిని స్వీకరించె. 365
- సీ. రవిబింబములయంచు రహిమించు నిరుదెనల్ చెలంగ హేమాంబరోష్ణ మొప్ప
నడుమునఁ గూర్చాన మిడియ బిగించి కట్టినయట్టి పట్టుధట్టి సెలంగ
జమిరెడు తెల్లమీసాల బక్క కపోలమున వెండ్రుకలు పొడిపోడిగ వెగురఁ
దెల్లని కనుబొమల్ దీధిత వియ్యమం దిన దీప్తనేత్ర కాంతియు నెనంగ

గీ. కనకవలయంబు తుది మణికట్టునందు జారు కూర్చాసమునయందు జరుగుచుండ
నల్లనల్లన యేతెంచు నట్టి మంత్రిశేఖరుం గాంచుచున్ రఘుశేఖరుండు. 366

అ. లేచి యెదురుపోయి లీలామనోజ్ఞపోసంబుగాఁగ నగ్ని సాత్కృతుండవు
కావు నీవు కానగడచి వచ్చితి వేను నాకు నింక బండి నడవు మీవు. 367

ఉ.తా రమణీయవాక్యముగఁ దాత! సుమంత్ర! నిజంబు నీవు నా
సారధివంచుఁ జెప్పెదరు స్వర్గమునందునఁ గూడ, దైత్యసం
హారము వేళ నారథము మాతలి తోలె, నతండు చెప్పె, నీ
కోరిక యద్ది, నాదయిన కోరికయున్ మఱి యద్దియే సుమీ. 368

న. అనుచుండ సుమంత్రుని నేత్రంబులు జలాపూర్ణంబు లగుచుండ రాముం
డాయనఁ గొంగిలించి కొనిపోయి తనవద్దఁగూర్చుండఁబెట్టికొనఁ దక్కిన మంత్రు
లెల్లరుఁ గ్రమముగా వచ్చి నమస్కరింప రాముం డందఱును గుళలవశ్శ
లడుగుచుండ. 369

ఉ. కర్కనకాల మెల్ల వెనుకం బడినట్లు ద్విధా త్రిమార్గగా
దర్శన మయ్యె రామునకుఁ దల్లులు ముగ్గురు గంగయొడ్డునన్
దర్శనమీయ, వారి పదతామరసంబుల జాటజాటికా
మర్శనమొప్ప మ్రొక్కి రట క్షౌసుత రాముండు లక్ష్మణుండునున్.

శా. అ కన్నీళ్ళు కౌగిలింతలును మూర్ధాఘ్రాణముల్ దేహమ
ర్శా కంపాంగుళిహస్తవద్యములు పిత్రాలావముల్ పూర్వక్య
భౌకోభద్రముగాఁగ నున్నదియొ లేదో వస్తు వన్నట్లుగా
నై కైదాఁకుట లోవుఁ దల్లులు విచిత్రానందపాత్రంబులై. 371

చ. పుణికిన చెక్కిఁతుల్ వ్రతము పూరితిచేసిన మోదలోచనాం
గణ ఘృణిరంగవల్లులగఁ గొంగిటబూని మఱిం గుమారు ల
క్ష్యణుని సుమిత్ర మైందడవి, కైగని, దండను రంగనాథు తో
రణ మది భద్రమై యునికి రంజితత్వమనస్క యౌచునున్. 372

ఉ. కైకయి సీతఁ గొంగిటికిఁ గైకొని యోసి యనుంగ! నీవుగాఁ
గైకొని యీవనీచయనికామ నివాసభరం బిదెల్లనున్
లోకము నన్నుఁ దిట్టుటఁ దలోదరి! మూర్ఛితి, కైక వంపెనే
కాక దశాననాదివధ కల్గనె యన్న ప్రశంసలోనికిన్. 373

వ. అంత మైధిలీకైకేయుల యన్యోన్యతయుఁ బరస్పరానుగంబును గలసి చరిం
చుటయుఁ జూచి జనంబు నివ్వెరబోవుచుండ. 374

క. ధరణీసుతఁ గన్నొనగా నరుంధతియు వచ్చుచుండె ననువార్తయు రా
శరవేగ చలితవ్రతక సరోజనయనుండు రామచంద్రుం డనియెన్. 375

- మ. విధిలానాధకుమారి! నీకరుణ యుస్మీలింపవే, తత్తపః
వృధుతేజఃఖనితో వచింపకువె తచ్చేయోనిధానంబుతో,
నధరంబుం గదలింప కేగె ననసూయాదేవి, యీదేవి మ్హ
ర్జధువౌ సర్వపతివ్రతానిలయ తేజస్సౌరవార్వాహమై. 376
- గీ. అనిన జానకి పతి వామహస్త మూని మృదుల సంవాహనము చేసె హృదయమధుర
యంతలోన నరుంధతి యరుగుదెంచె నందఱును నామె చరణంబులందు వ్రాల.
- ఉ. శీలవతీజగ త్పరమశేఖరితోగ్రతపోనిధానమా!
పాలితివాక్యతం దిరిగి వచ్చితి మమ్ము మహాసురోగ్రజం
బాలనదుల్ తరించి పరిపాలిత భక్తజనా! ననాతసి!
వ్రాలితి సీవదాబ్జములపైని తపోగ్ని ననుం గ్రహింపవే. 378
- అ. కోర్కె కొలది మీకుఁ గోడంట్రికము సేయఁ దిరిగివచ్చినాను దేవతాక్ష్
తి! తపోగ్ని! మీరు గృవచేతఁ బాలింపుఁ డమ్మ నన్ను సత్కృపాబ్జు లగుచు.
- స. చరణంబుల వ్రాలిన జానకీదేవి నరుంధతిలేవనెత్తి, తపోగ్నియు నింధనాగ్నియు
లోకాగ్నియు నని యుత్తమమధ్యమార్థములు మూఁడగున్ లభమాగ్ని కధి
కారిలేడు , నీకు సర్వతోర్ధ్వ యగుఁ గాకయని వ్రత్యవాదుభీతిఁదిరిగిచనిన,
నందఱుఁ బుష్పకంబుపై నయోధ్యకు బయలుదేరిన. 380
- సీ. వియూరిజనముల నాయూర దిగుఁడన్న దిగ రయోధ్యకును నేతెంచు మంచు
నంద రయోధ్యలో నవతరించినయంత నలుబదియేండ్ల క్రిందట మహాశ్వ
మేధంబునందోలో వీధులన్నియును జనాభితోఁ గిటగిట లాడిపోయె
నొక మహానంద మహోదధి వోలిక కెరటమ్ము లట్లు లూగిరి జనంబు
- గీ. మూఁడు వట్టణములు ముప్పదివేల గ్రామములు నేతుశీత మహిధరాంత
శైలకాననములు సాకేతమునయందు నిలుకుకొనుచుచుండి యిటుకువడరు.
- శా. చెల్లెండ్రున్ ధరణీకుమారికను దర్శింపంగ నేతెంచుచున్
జెల్లింపం దొలిగొరవమ్ములను దాక్షిణ్యకవారాశి సం
పుల్కాజ్ఞేక్షణ సీత కౌగిలులలోఁ బూనెన్ బరివ్రజ్జలన్
దల్లితండ్రుల వార్తలం దెలిసి మోదంబందె లోనెంతయున్. 382
- క. అనసూయ క్రువ్వి యిచ్చిన ననదండలు వారికిచ్చె ననబోడి ధరా
తనయ, కనకంపుపారిణము కొనితెచ్చినమణులు పుణికికొనియిచ్చినటుల్. 383
- గీ. ఊర్విశాసాధములయందు నొక్కనాఁడు నెరస సంగీతనాట్య సుస్వనము లొలసె
నల గవాక్షంబులందుండి యరుగుదెంచె గడు నవాగురుధూపరేఖలును బోల్.
- ఉ. రాజిత వద్మబంధుకుల రాజకుమార మనోజ్ఞ వేషుడై
భ్రాజితస్మూర్తి మత్తగజరాజ విధంబున గాలిచేతఁ జూ

దాజుల లెంత తైలపుంగడంకకు లొంగక లేచుచుండె హే
లొజితమన్నధుం డగుచు అక్షుణుం డేగెం దదీయసాధముల్. 385

ఉ. ఊర్మిశపాదు మోహ మమనూర్మి నొనంగెడు వెండుగుండెలోఁ
గూర్మి నృజించుచుంటే వనం గోమలి యిట్లనె, నంతయన్న తే
కూర్మి పృజింపఁగాఁబడిన కొండికవారికిఁ గల్గుటబ్రమా!
ధర్మముగాక మీయెదలఁ దాల్తురె కూర్ములు మీరు రాఘవుల్.

శా. చానా! యీవదునాలుగేండ్లును బ్రతీక్షాయోగముం బూనగా
నై నేనుంటి వనంగ అక్షుణుండు, హేమాంభోజవత్తాక్షి స్వా
మీ! నీకోసము నేను నాకొఱకు నీవిట్లుంటి మానందవా
ర్తీనాకరము రామచంద్రపదనాశీకాంత భృంగంబులై. 387

క. అన నొక్కరొకరు కౌఁగింటుం గొని పరిమళగానమ్మదునికుంజములన్ ని
స్వనరహిత భృంగ భృంగీ సునిహితమూర్తుల విధానం జొప్పిరి యెదలన్. 388

గీ. పాదుకాదేవతాపూజం బ్రత్యహంబు సలుపుచుండఁగఁ బతి దానిసాధనము ల
మర్చుచుండుటయే నియమంబుగాఁగ నడచె మాండవి యీ వదునాలుగేండ్లు.

గీ. భరతుం డగ్నిప్రవేశ సంభరితభావుం డైన నాతనితోఁ దాను నగ్నిజ్ఞానం
గడఁగు నామెను బిట్టు ప్రెగ్గడలు నంత గడిపినా రయోధ్యకు నత్తగార్ల కడకు.

శా. వచ్చెన్ రాముండు, వచ్చి రాముడు భరద్వాజాశ్రమంబందున్
బుచ్చెన్ వార్త యయోధ్యయెల్ల గదలెన్, బూబోండ్లుకోడండ్రు తా
రచ్చో వేగఁగ నత్త లీయఁగను లే దంగీకృతిన్ మూపు రు
ద్యచ్ఛాంపేయ పిశంగలోచన లయోధ్యాకాశముంజూచుచో. 391

గీ. పొలిచె నేన్లు తమ్మిమ్మిగ్గ మిన్ననయందు నేలకొరిగి రేకపాళి విచ్చి
వచ్చ బంధరములు వదికోట్లు సాకేత మందు జమ్ము జమ్ముమంచు దిరుగ.

క. నిక్కు నవాగురురేఖల నక్కుల సాధముల మల్లియల క్రొంబొదలై
పొత్కిడు కన్నుల మాండవి స్రుక్మీన యెదతోడ గడవఁ జూచుచునుండెన్.

శా. లజ్జాముగ్ధముఖారవిందుం డయి హేలామోహనాకారుండై
హృజ్జితాభినవాసమేషు శరవర్షిన్ భావనారూప సం
పక్షిమూతము నత్తుకొన్న కనుబొమ్మల్ గాఁగనై నిల్చె మై
యుజ్జీవింగఁ గె కయీసుతుండు నోహో మాండవిదేహిన్. 394

గీ. అరయ దేశాంతరం బేగి యరుగుదెంచె సరయ లోకాంతరం బేగి యరుగుదెంచె
నట్టి వతికాఁగిటన్ సుఖమందె మూండు రెట్లుగా దేశ లోకాల మెట్లు దిగుచు.

వ. అంత శ్రీరామచంద్రునిచేత సమభ్యనుజ్ఞాతంబైన భరతుని ప్రార్థనంబుపొందె
శ్రీరామచంద్ర వట్టాభిషేకంబు నిర్ణయింపఁబడఁగా.

- సీ. వనియున్న వారికిఁ బనియుండె లేనివారికి లేదు లేని వారికిని బెద్ద
వనియున్న యట్టులఁ జనుచుందుఁ రిట్టట్టు తమతోన జరుగు సర్వ మనినట్టు
లశ్వమేధంబు పట్టాభిషేకంబును నవ్వు డన్నము కోరి రఖిలజనులు
నివుడు ఫలాకాక్ష నెనఁగు సర్వజనంబు రామ మహావృక్షరాజఫలము
- గీ. చివురు లెండ నీడ లవిసిన మొయిళులు నొండు విరుగు శ్యామలోదకంబు
మంచు దమ్ము దినుసు మాఁగును జలికిని నెనఁగు నలుపు సర్వముతుఫలంబు.
- గీ. వడి నముద్రాల వెగిరిరి కడలు చూచి రఖిలసాగర నదుల నీ రాహరింప
లెక్కయే కీశవీరావళికి రఘుకుల కైరవాప్తు పట్టాభిషేకంబుచేత. 398
- ఉ. కోరి వశిష్టహస్తగతకుంభ నముద్రనదీమహాంబువుల్
ధారగ రామమూర్తకలితాల్పజూగుహలన్ న్రవింపఁ జూ
డారతి సీలలోహిత జటావనులందునఁ జొచ్చుచున్న భా
గీరధినాఁ జనెన్ గృతయుగీనము ధర్మము వాస్వరూపమై. 399
- సీ. అబ్జబాంధవ మండలాంతరంబున నుండి దిగివచ్చినది కరండిత మహస్సు
తొలి విరించి వినిర్మిత లనత్కిరీటాది మహితానుభావుఁడౌ మనువు తోచె
తొలిజీవులు నవాతనులు విభీషణముఖ్యు లతితరధ్యేయరూపాది యయ్యె
నయన మార్గాంత దృశ్యాసిత సౌదామనీమయ ప్రాదమధ్యసీరజంబు.
- గీ. పరమమాణిక్యకేయూరపంతుఁడగుచు మకరకుండల మణిమయమకుటుం డగుచు
లలితషక్తస్థలీ వినీలమణి యగుచు శ్రీరఘస్వామి పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యె 400
- సీ. వుడమియనుఁగుకన్య తొడమీంద గూర్చుండఁ గరమునఁ గ్రొందమ్మివిరి గ్రహించి
తమ్ములు ముప్పు రిద్దరి నద్దరిన్ గొల్వ వెండికఱ్ఱలును సీవీరులు వూని
ముకుళిత పొత్తపద్ముండు కూర్చుండగా నంజనీనూతి పాదాంతికమునఁ
బంచాయతన ముండి వ్రభు వంజనీనూతి తనలోన సంలీనతను భజింప
- గీ. శ్రీ వశిష్టాదు తెల్ల విచ్చిన విలోచనములఁ బరిచితధ్యానసంతతి వహించి
నలినహేతువాటి సింహాసనంబునందు శ్రీరఘస్వామి పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యె. 401
- వ. అంత జానకీదేవి తెలవఁ గూర్చుండ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు సముచితాన
నంబుల నుండ శ్రీరామచంద్రుండు జొంబవత్సుగ్రీవాంగద విభీషణ నల సీల
మైంద ద్వివిధ సుషేణ దధిముఖాదుల కెల్లరకుఁ గనకాంబరమ్ములు మణిభూ
షణంబులు ముక్తావరంబులాది నాత్మప్తి నొసంగి రాజ్యంబు నందలి వృద్ధులకు
నధికారులకు బ్రకృతులకు ననేక బహుమానంబు లిచ్చి వేదవరన విజాగాన
నాట్యములచేత సంతోషించి. 402
- చ. కనిన మరుత్తనూజనకు కామక లీయనె లేదటన్న ల
క్ష్యణునకు నీయ లేదనిన స్వామికే దమ్ముఁ డతండటన్న నీ
యనయును దమ్ముడే యనినయట్టుల స్వామియుఁ జూచునన్నఁ ద
మ్మునివలె నేల, తానువలెదొల్పునఁ జూచు నటన్న మాటలై.

- క. తనర సభ పూర్తి యైనను జనములు కదలరు మఱంత జానకి సితలో
చన శితయోజన నితిభాజన మారుతివంక గంచు స్వామిం గంచున్. 404
- క. తన మెడలోపలి హారంబును మారుతిఁ గాంచె రామమూర్తిం గాంచెన్
వనజనయను నయనవనజ మినకరసంస్పర్శఁ బోలె నెనకము గాంచెన్. 405
- సీ. జనకభూమివతి దశరథభూమివతియుఁ గలిసి చేయించిన కనకమయము
మువ్వరురాణులు మూడుమూళ్ళుగ గూళ్ళుమలయించిచేసినమణిమయమ్ము
చెల్లెండ్రు మువ్వరు జిగిసీల రాళ్ళిచ్చి నెఱి మధ్యఁ బొడుగు మాణిక్యమయము
రాముండు కొక్కెముల్ రా జాలరుగ వ్రేల కోమలింపించు ముక్తామయంబు
- గీ. అసుర కొనిపోయి నప్పుడునైన గళము నందు నెడపని ప్రేమమయంబు హార
మాంజనేయుని కంఠము నందు నుంచె జానకీదేవి పరమవాత్సల్యమూర్తి. 406
- వ. అంత సభయంతయు జయజయ మరుత్తనూజ విదేహరాజతనూజ జయజయ
దశరథరాట్టనూజ యంచు నఱచుచు సభ నుండి లేచి నిష్క్రమించిన జనులకు
నాంజనేయుండన్నచో గల గౌరవాభిమానములకు సీతా రామ లక్ష్మణుల లెంతయో
సంతసించిరి. తరువాత నెల తిరుగక మున్న సీత గంగా యమునా న్యగ్రోధమ్ముల
మ్రొక్కుల నెల్లించె, నెలనాళ్ళు మహోత్సవంబులు జరిగె, నంత శ్రీరామ
చంద్రుడు లక్ష్మణునకు యౌవరాజ్యమిత్తు నన నతఁ డంగీకరింపమి భరతుని
యువరాజుం జేసి శత్రుఘ్నుని సర్వసేనాపతిఁజేసె. మఱియు సుగ్రీవవిభీషణు
లకును జాంబవదంగదాది సర్వసేనాపతులకు, గానుక లిచ్చి నూత్నాంబరము
లిచ్చి కోరిన వన్నియునిచ్చి వేరిని వారి యిండ్లకు బంపె నంత సీతారాముల
జీవిత మను సంవత్సరకాలంబున శరత్కాలంబు ప్రాపించి. 407
- సీ. జనములయొక్క రక్షాసాధువు లేడంద లందు లేయెండలు కందళింప
సీతామహాదేవి చేతోవియద్విధి నమృతమధుఁజ్ఞోత్సన్న లందగింపఁ
ధర్మాభిరతులైన ధారణీ ప్రజలందు ననఘసన్యంబులు నవఘళింప
నన్యోన్యగౌరవాభ్యర్చనారూపమై ధర సన్నగాలులు తుఱగలింప
- గీ. నొరయు నాపదలను నొండువిరిగిపోయి సారమతులూహవాహినుల్ తేరుకొనఁగ
మొగి శరదౌగ శాశ్వతమ్ముగను నిల్చి రామచంద్ర మహాస్వామి రాజ్యమందు.
- ఉ. ఈగతి రామచంద్రుండు మహీతలముం బదివేలయేండు ల
ద్వాగతి నేలుచుండఁగను ధారణీయందున రామరాజ్య మం
చాగతి సర్వకాలమున యందుఁ బ్రశస్తి సమదృపించెఁ గా
లాగురుధూమరేఖ సితమై దెసలందున వ్యాప్తి గన్నులల్. 409
- ఉ. ధాత్రిజనుల్ ధరావతిని దైవముగాఁ గనుచుండ్రు రిక్తచా
రిత్రు లయోధ్యలోఁ బ్రజలు, శ్రీవతి రాముని బ్రహ్మవస్తువున్
ధాత్రివతిం బురాత్నసుకృతంబునఁ బొంది సధర్ములై యిహో
ముత్రఫలంబులం గినిరి పున్నెముగానివధం బెఱుంగకన్. 410

ఎ. ఇట్లు విశ్వనాథవంశ్యుండు శ్రీపార్వతీశోభనాద్రిగర్భంబు సత్యనారాయణ నామ
ధేయుండు జగదనిత్యత్యభావనావిరతుండు నిరంతరదైవచింతనావరుండు, శ్రీరా
మాయణకల్పవృక్ష మను నిమ్మిహాకావ్యంబు యుద్ధకాండంబు పూర్తిచేసి. 411

శా. సద్యోనిర్గత మైన సర్వకవితాసంభారమున్ నీకు నై
వేద్యం బిచ్చితి రాచుచంద్ర! ప్రభువా! విశ్వాసముం బూనవే
యాద్యందై చను జీవల్క్షణము సంహరింబు గావించవే
హృద్యందై చను నీడు తేజమును సారించంగదే గుండియన్. 412

ఉ. నీలగళా! రమూత్తముండు నీవును నిర్దళు కానియట్లుగా
నోలి భజించితిన్ మఱియు నున్నదివంబులు నట్లె చేసెదన్
వ్రాలెడు మేను దాఁక నభవా! బ్రదుకైన వికారభావనా
జాలము తప్పకున్నఁ దుదిజన్మగఁ జేయుము దీని ధూర్జటి! 413

ః. లేని కోపంబు వీరికై వూసుచుండి లేని కామమ్ము వీరికై వూసుచుండి
కృతకుయ్యెన యీ బ్రదుకెల్ల వల్లరీమనోజ్ఞ జటా శశభృచ్చలాటు! 414

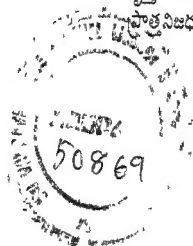
చ. కల వొక కొన్ని వేశలు నికామభవత్పదచింతనానలో
జ్ఞులితశిఖాసనాధములు స్వామి! నమన్ మృతించొంద నీవె యు
జ్వల మగు తన్నిమేషమున జన్మ యిక్కొక్కఁడు లేకయుండ వి
హ్వల కరణాభివృత్త మయినట్ట జనస్సులు చాలు ధూర్జటి! 415

వృద్ధి
నిరుద్ధ జగదర్థ వోన్మధన నిర్గతోగ్రాసల
ప్రరూఢ పరితశ్శిఖావలయ బద్ధకందస్థతీ!
సరోజశరదుష్క్రియా దమనజాత రోషోజ్జ్వల
న్నిరూఢ పరితశ్శిఖావలయనేత్ర ఫాలస్తతీ! 416

మంగళమహాశ్రీ.

చిత్రజతనూభసిత శేఖరితరేణుపరిశీర్ణ నిచయ స్పష్టితభావా!
మత్తగజదైత్య గళమంధరసవాస్యగతిమంజుల తనూకలితహేలా!
వృత్తరళముత్తీతరు విస్ఫుటితభక్తిఫల విద్యుతిత మోదరసరూపా!
ప్రాతనిజధర్మచయరక్త జనతాకృతివరంపరిత మంగళమహాశ్రీ. 417

ఓం త త్స త్.

SRIMAD RAMAYANA KALPAVRUKSHAMU

Jnanapith Award Book

(Telugu) 6 Volumes

YUDDHA KANDAMU 6th Volume

by VISWANADHA SATYANARAYANA

1895 - 1976

VISWANADHA PUBLICATIONS

Viswanadha Puram

Maruthinagar - VIJAYAWADA-520 004.